

บทที่ 5

ผลการวิจัย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถของหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตครั้งนี้ ได้ผลการวิจัยที่ครอบคลุมกระบวนการวิจัยทั้งหมด ดังแต่ขั้นเตรียมการวิจัย ขั้นเตรียมทีมวิจัย ขั้นศึกษาวิเคราะห์ปัญหาชุมชน ขั้นกำหนดโครงการและกิจกรรม ขั้นดำเนินโครงการและกิจกรรม และขั้นการประเมินผล ซึ่งจะได้นำเสนอผลจากกระบวนการวิจัยในแต่ละขั้นตอนตามลำดับ

ขั้นเตรียมการวิจัย

ในขั้นตอนนี้ มีวัตถุประสงค์สำคัญคือ การเลือกพื้นที่ดำเนินการวิจัย การบูรณาการคณะผู้วิจัยเข้ากับพื้นที่วิจัย และการศึกษาข้อมูลของชุมชน ซึ่งจะได้นำเสนอวิธีดำเนินการ และผลดำเนินการตามลำดับดังนี้

1. การเลือกพื้นที่ดำเนินการวิจัย

การเลือกพื้นที่ดำเนินการวิจัย เป็นขั้นตอนแรกที่นำเข้าสู่กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมครั้งนี้ ซึ่งก่อนตัดสินใจเลือกพื้นที่ที่แน่นอนนั้น คณะผู้วิจัยได้ร่วมกันพิจารณาไตรตรองอย่างรอบคอบ เพื่อให้ได้พื้นที่ที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ พื้นที่ของหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาในจังหวัดสงขลาที่ต้องอยู่บริเวณพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลา

ในการเลือกพื้นที่ดำเนินการวิจัย มีวิธีดำเนินการและผลดำเนินการดังต่อไปนี้

1.1 วิธีดำเนินการ คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการที่เริ่มจากการประสานติดต่อกับสำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดสงขลา เพื่อขอทราบรายชื่อหมู่บ้านที่ถูกจัดเป็นหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 (ล้าหลังมาก) และหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 (ล้าหลังปานกลาง) จากการจัดระดับการพัฒนาหมู่บ้านตามข้อมูล กชช.2ค ปี 2550 พร้อมทั้งศึกษารายละเอียดจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายข้อมูลของสำนักงาน จากนั้นคณะผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากคู่มือการจัดเก็บข้อมูล กชช. 2ค ช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (ปี 2550 – 2554) ซึ่งจัดพิมพ์เผยแพร่โดยคณะกรรมการงานพัฒนาคุณภาพชีวิต ประชาชนและภาคเอกชนที่แสดงจำนวนรายชื่อหมู่บ้านตามระดับการพัฒนา ปี 2550 ของจังหวัดสงขลา ซึ่งจัดพิมพ์เผยแพร่โดยศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนา กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ประกอบอย่างละเอียด

เมื่อได้รายชื่อหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 และอันดับ 2 ในจังหวัดสงขลา ปี 2550 ที่แน่ชัดแล้ว คณะผู้วิจัยได้นำมาพิจารณาเลือกเฉพาะ 3 หมู่บ้านในอำเภอที่มีพื้นที่อยู่บริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลา โดยยึดหมู่บ้านที่มีอาณาเขตติดต่อกับทะเลสาบสงขลาเป็นพื้นที่เป้าหมายลำดับ

แรกและที่อยู่ใกล้เคียงกับทะเบียนเลขานุสาวร��เป็นพื้นที่เป้าหมายลำดับรองลงมา ผลการคัดเลือกพื้นที่เบื้องต้น ปรากฏว่าได้ 3 หมู่บ้านดังนี้

- 1) บ้านประดู่เขียน หมู่ที่ 5 ตำบลม่วงงาม อำเภอสิงหนคร
- 2) บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 ตำบลรัตภูมิ อำเภอควบเนียง
- 3) บ้านขาว หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านขาว อำเภอระโนด

ต่อมาคณะกรรมการผู้วิจัยได้นำเรื่องการตัดสินใจเลือกพื้นที่ 3 หมู่บ้านข้างต้นไปปรึกษาหารือ และขอคำแนะนำจากบุคคลที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการคุ้มครองพื้นที่ดังนี้ ผลการคุ้มครองพื้นที่ดังนี้เป็นอย่างดี ได้แก่ พัฒนาการอำเภอสิงหนคร อำเภอควบเนียง และอำเภอระโนด รวมทั้งผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษากองโรงเรียนอำเภอควบเนียง ก็ปรากฏว่าทุกท่านต่างเห็นชอบและสนับสนุนให้ดำเนินการวิจัยในพื้นที่ของหมู่บ้านที่เลือกไว้ โดยได้แสดงความคิดเห็นอันเป็นเหตุผลที่สอดคล้องกันว่า หมู่บ้านทั้ง 3 แห่ง สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตเพื่อก้าวพ้นจากการเป็นหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 (ล้าหลังปานกลาง) ไปสู่การเป็นหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 (ก้าวหน้า) ได้ไม่นัก เพราะเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านกำลังคน ภูมิปัญญาท่องถิ่น และทรัพยากรธรรมชาติ แต่ด้วยปัญหาและอุปสรรคบางประการ เช่น การขาดแคลนปัจจัยในการประกอบอาชีพ การขาดความรู้ ความสามารถในการพัฒนาอาชีพ การขาดความคุ้นเคย ความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมพัฒนา การขาดจิตอาสาเพื่อสาธารณะ และการขาดผู้นำท่องถิ่นที่เข้มแข็งด้านการพัฒนา เป็นต้น ทำให้ไม่สามารถพัฒนาหมู่บ้านให้ก้าวหน้าไปได้เท่าที่ควร

ดังนั้น หากได้ดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในหมู่บ้าน 3 แห่งนี้ ก็จะเป็นวิธีการที่ดียิ่งในการกระตุ้นให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมด้านการพัฒนา แล้วเกิดการเรียนรู้ที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว และชุมชนได้ โดยไม่จำเป็นต้องอยาศัยความช่วยเหลือจากหน่วยงาน หรือองค์กรภายนอก อีกทั้งยังสามารถพัฒนาได้ตรงกับสภาพปัจจุบันและความต้องการอันแท้จริงของตนเองและชุมชนอีกด้วย

1.2 ผลดำเนินการ ดังที่เป็นแรงกระตุ้นสำคัญให้คณะกรรมการผู้วิจัยตัดสินใจที่จะยังคงเลือก 3 หมู่บ้านดังกล่าวข้างต้นเป็นพื้นที่ดำเนินการวิจัยโดยไม่เปลี่ยนแปลง ก็คือ เมื่อคณะกรรมการผู้วิจัยได้มีโอกาสประชุมพบปะกับผู้นำหมู่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน และตัวแทนชาวบ้านของแต่ละหมู่บ้าน ทำให้ได้ยินคำปราศที่คล้ายคลึงกันว่า หมู่บ้านของตนไม่ค่อยได้รับความเอาใจใส่ด้านการพัฒนาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หากมีหน่วยงานเข้ามายังพัฒนาที่มักจะเป็นไปในรูปแบบของการสร้างหรือมอบสิ่งต่าง ๆ ให้มากกว่าการกระตุ้นส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา นอกจากนี้ผู้เข้าประชุมทั้งหลายยังได้แสดงความปรารถนาให้ดำเนินการวิจัยในพื้นที่หมู่บ้านของตน พร้อมทั้งแสดงความกระตือรือร้นและความเต็มใจที่จะเข้าร่วมในกระบวนการการวิจัยเป็นอย่างมากด้วย ดังนั้นคณะกรรมการผู้วิจัย

จึงได้เลือกหมู่บ้านทั้ง 3 แห่ง คือ 1) บ้านประดู่เจียน หมู่ที่ 5 ตำบลคลื่นร่วง อำเภอสิงหนคร 2) บ้านอ่าวทึ่ง หมู่ที่ 4 ตำบลรัตภูมิ อำเภอควบคุมเนียง และ 3) บ้านขาว หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านขาว อำเภอระโนด เป็นพื้นที่ดำเนินการวิจัย

2. การบูรณาการคณะผู้วิจัยเข้ากับพื้นที่วิจัย

ขั้นตอนนี้นับเป็นขั้นตอนที่สำคัญอย่างยิ่งในการเข้าสู่พื้นที่วิจัยของคณะผู้วิจัย เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและกลุ่ม เพราะผู้วิจัยเป็นบุคคลภายนอก เป็นคนแปลกหน้า ดังนั้น การปฏิบัติตามให้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและการแนะนำตัวให้ทุกฝ่ายรับทราบ นักจากจะทำให้คณะผู้วิจัยได้รับการยอมรับอย่างไว้วางใจจากทุกฝ่ายแล้ว ยังเป็นการให้เกียรติและเคารพต่อเจ้าของพื้นที่ ตลอดจนช่วยสร้างความคุ้นเคย อันนำไปสู่ความสามารถในการสนทนากับชุมชน พูดคุย และสังเกตการณ์เพื่อเก็บข้อมูล ได้อีกทางหนึ่งด้วย

สำหรับวิธีการในการบูรณาการคณะผู้วิจัยเข้ากับพื้นที่วิจัยและผลดำเนินการมีดังนี้

2.1 วิธีดำเนินการ สำหรับวิธีบูรณาการผู้วิจัยเข้ากับพื้นที่วิจัยนี้ คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการแนะนำตัวอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ

2.1.1 การแนะนำตัวอย่างเป็นทางการ เริ่มต้นจากการที่หัวหน้าโครงการวิจัยได้ขอให้คณะผู้ช่วยศาสตราจารย์และลังกวนศาสตราจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ออกหนังสือราชการถึงผู้มีอำนาจหน้าที่ปกครองดูแลพื้นที่วิจัย ได้แก่ นายอำเภอสิงหนคร นายอำเภอควบคุมเนียง และนายอำเภอระโนด รวมถึงนายกองค์การบริหารส่วนตำบลร่วง อำเภอสิงหนคร นายกองค์การบริหารส่วนตำบลรัตภูมิ อำเภอควบคุมเนียง และนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาว อำเภอระโนด เพื่อแนะนำคณะผู้วิจัย และโครงการวิจัยพร้อมกับขออนุญาตใช้พื้นที่ดำเนินโครงการวิจัย และขอความอนุเคราะห์ในการแข่งประสานต่อไปยังผู้ใหญ่บ้านของพื้นที่วิจัย ซึ่งก็ได้รับการตอบรับด้วยความยินดีจากทุกท่าน

ต่อมาคณะผู้วิจัยได้เดินทางไปในแต่ละพื้นที่ เพื่อแนะนำตัวและโครงการวิจัยอย่างเป็นทางการด้วยตนเอง โดยพบกับนายกองค์การบริหารส่วนตำบล หรือตัวแทน ณ สำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล จากนั้นจึงเข้าสู่หมู่บ้านเพื่อพบและประชุมกับแกนนำในท้องถิ่น ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ตัวแทนจากอบต. และผู้นำชุมชนตามท้องถิ่น ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ตัวแทนจากอบต. และผู้นำชุมชนตามธรรมชาติ ตามที่ได้ประสานกันไว้ล่วงหน้า การประชุมกับแกนนำเหล่านี้ นักจะเป็นไปเพื่อแนะนำตัวและโครงการวิจัยแล้วก็ยังเพื่อขอความอนุเคราะห์เรื่องการช่วยประชาสัมพันธ์โครงการ แนะนำตัวและโครงการวิจัยแล้วก็ยังเพื่อขอความอนุเคราะห์เรื่องการช่วยเชิญผู้นำกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนหรือตัวแทน และสมาชิกในชุมชนที่เก็นนำพิจารณาเห็นว่าเหมาะสมเป็นสมาชิกในทีมวิจัยฝ่ายชุมชน ตลอดจนชาวบ้านทั่วไปในชุมชนที่สนใจจะเข้าร่วมโครงการวิจัยมาร่วมประชุมกับคณะผู้วิจัยในเรื่องที่น่าสนใจ ได้ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนต่อไป แล้วคณะผู้วิจัยยังถือโอกาสจากการประชุมครั้งนี้ วันเพื่อนำไปสู่การได้ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนต่อไป

พูดคุยกันถึงข้อมูลเกี่ยวกับสภาพต่าง ๆ ของชุมชน รวมทั้งเชิญชวนให้แกนนำเหล่านี้เข้าร่วมอยู่ในทีมวิจัยฝ่ายชุมชนอีกด้วย

2.1.2 การแนะนำตัวอย่างไม่เป็นทางการ ทุกครั้งที่เข้าไปในพื้นที่วิจัย ทั้งก่อนที่จะเริ่มต้นและระหว่างการดำเนินโครงการวิจัย คณะผู้วิจัยจะพยายามหาเวลาเท่าที่สามารถกระทำได้ในการพบปะ สนทนากับชุมชนโดยลักษณะแกนนำห้องถัง ผู้นำชุมชน ผู้ที่ชุมชนให้ความเคารพนับถือ ผู้นำและสมาชิกของกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน ตลอดถึงชาวบ้านโดยทั่วไป เพื่อสร้างสัมพันธ์ไมตรีที่ดีระหว่างกัน และใช้เป็นโอกาสแนะนำตัว ประชาสัมพันธ์โครงการวิจัยอย่างไม่เป็นทางการ ซักถามถึงข้อมูลและปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน นอกจากนี้แล้วคณะผู้วิจัยยังได้สร้างความคุ้นเคยอย่างใกล้ชิดกับชุมชนด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับชาวบ้านในพื้นที่ได้แก่ ร่วมทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา ร่วมประเพณีประจำปี และร่วมงานในวาระพิเศษของครอบครัว เช่น งานสมรส งานศพ เป็นต้น

2.2 ผลดำเนินการ จากวิธีบูรณาการคณะผู้วิจัยเข้ากับพื้นที่วิจัยดังกล่าวข้างต้น ทำให้ได้ผลดำเนินการ ซึ่งจำแนกออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

2.2.1 ผลดำเนินการจากการแนะนำตัวอย่างเป็นทางการ ผลจากการประชุมร่วมกับแกนนำในห้องถัง อันได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้าน ทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างคณะผู้วิจัยกับแกนนำเหล่านี้ทุกพื้นที่ และช่วยให้แกนนำเหล่านี้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนดำเนินงาน และคุณประโยชน์ของโครงการวิจัยอย่างชัดเจน เพราะมีโอกาสได้อธิบายและซักถามกันโดยละเอียด นอกจากนี้ยังมีบางสิ่งจากที่ประชุมที่สร้างความยินดีอย่างยิ่ง ให้แก่คณะผู้วิจัย นั่นก็คือ แกนนำในทุกพื้นที่ล้วนแสดงความเต็มใจที่จะให้ความร่วมมือ และช่วยประสานงานในพื้นที่ เพื่อช่วยให้โครงการวิจัยดำเนินไปได้ด้วยความเรียบร้อย อีกทั้งยังมีรายเสนอตัวที่จะเข้าร่วมอยู่ในทีมวิจัยฝ่ายชุมชนด้วย และบางรายก็ได้รับปากที่จะคัดหาบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมให้

ในเรื่องเกี่ยวกับผู้ที่จะมาเป็นสมาชิกในทีมวิจัยฝ่ายชุมชนนั้น คณะผู้วิจัยได้ขอความอนุเคราะห์จากเหล่าแกนนำให้ช่วยเชิญชวนหรือประธานกลุ่ม องค์กรต่าง ๆ ในชุมชน ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ตลอดจนคนในชุมชนที่สนใจเข้าร่วมโครงการวิจัย ในฐานะนักวิจัยฝ่ายชุมชนใหม่ร่วมประชุมในวัน เวลา สถานที่ที่พิจารณาเห็นว่าเหมาะสม โดยคณะผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการประชุมเอง เพื่อชี้แจงรายละเอียดในโครงการวิจัย และเชิญชวนบุคคลเหล่านี้ให้ส่งตัวแทนหรือตนมารดา ใจของที่จะเข้าร่วมอยู่ในทีมวิจัยฝ่ายชุมชน ซึ่งเรื่องนี้ขอความอนุเคราะห์นี้ได้รับการตอบกลับเป็นอย่างดียิ่งจากเหล่าแกนนำที่ร่วมประชุม

สำหรับข้อมูลทั่ว ๆ ไปของชุมชนที่ได้รับทราบจากการพูดคุยกันในที่ประชุม สามารถนำมาจำแนกเป็นค้านเศรษฐกิจ ค้านสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ดังนี้

1) ข้อมูลของบ้านประดุจบ้าน หมู่ที่ 5 อําเภอสิหนคร

ด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากด้วยภูมิประเทศเป็นที่ราบเหมาะสมแก่การทำนา ครัวเรือนส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพหลัก คือ การทำนา รองลงไปคือ การทำสวน ทำประมง เลี้ยงวัว และค้าขาย เมื่อถึงช่วงเวลาที่ทำการทำงานก็จะทำงานรับจ้างทั่วไป รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนค่อนข้างต่ำคือ ประมาณ 2,000 กว่าบาทต่อเดือน

ปัญหาด้านเศรษฐกิจที่พบในพื้นที่คือ ปัญหาด้านอาชีพและรายได้อันเนื่องมาจากการผลิตทางการเกษตรตกต่ำ เพราะความเสื่อมของดินซึ่งเป็นผลมาจากการใช้สารเคมีจำนวนมากเป็นเวลายาวนาน การขาดแคลนที่ดินทำการ ขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร การขาดความรู้ด้านการเลี้ยงวัวซึ่งเป็นสัดว์เศรษฐกิจของหมู่บ้าน การถูกคุกคามจากแมลงศัตรูพืช และการขาดแคลนแรงงานทางการเกษตร ดันไม้ที่จัดเป็นทรัพยากรสำคัญของหมู่บ้านคือ ดันตาล โคนด ซึ่งชาวบ้านอย่างน้ำแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ

ด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม สภาพสังคมโดยทั่วไปภายในหมู่บ้านนี้จะมีความร่วมมือกันเป็นอย่างดีหากเป็นกิจกรรมตามเทศกาลและประเพณีทั้งหลาย แต่ความร่วมมือเพื่อร่วมแรงร่วมใจประกอบกิจกรรมด้านการพัฒนาหมู่บ้านยังขาดความเข้มแข็งอยู่มาก เพราะชาวบ้านบางส่วนไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร มักจะยับยั้งความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาภายนอกที่ชอบเข้ามายังสัญญาจะสร้าง จะให้สิ่งต่าง ๆ แก่ชาวบ้าน

ปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ทำลายความสงบสุขของชาวบ้านในพื้นที่บ้านประดุจบ้าน หมู่ที่ 5 มีน้อยมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องยาเสพติดและอาชญากรรม จนแทนกล่าวได้ว่าเป็นหมู่บ้านที่ปลอดจากสิ่งเหล่านี้ ปัญหาสำคัญของหมู่บ้านนี้จะเป็นเรื่องของอาชีพและรายได้ ซึ่งเป็นปัญหาด้านเศรษฐกิจมากกว่าปัญหาด้านสังคม

ด้านภูมิปัญญาของหมู่บ้านที่มี ได้แก่ ความรู้ด้านการนวดแผนโบราณ ซึ่งได้ถ่ายทอดไปสู่ผู้ที่สนใจอย่างกว้างขวาง และได้ใช้รักษาผู้ป่วยที่มีอาการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ หรือมีปัญหาด้านเส้นเอ็นอย่างได้ผลดี ส่วนกลุ่มที่มีความเชี่ยวชาญเป็นหน้าตาของหมู่บ้าน คือ กลุ่มแม่บ้านประดิษฐ์ดอกไม้งานศพ และจัดแต่งบ่ายครีในงานมงคลต่าง ๆ ซึ่งสามารถยืดเยื้อเป็นอาชีพทำรายได้ให้แก่สมาชิกกลุ่ม สำหรับกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีที่จัดขึ้นในหมู่บ้านสืบเนื่องกันมาโดยตลอด ได้แก่ ประเพณีทำนุญเดือนสิบ และประเพณีลากพระ

2) ข้อมูลของบ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 อําเภอควนเนียง

ด้านเศรษฐกิจ ประมาณร้อยละ 65 ของครัวเรือนทั้งหมดภายนอกในหมู่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 ประกอบอาชีพทำนา ส่วนที่เหลือทำประมง สภาพปัญหาในการประกอบอาชีพที่พบได้แก่ อุปกรณ์ในการผลิตมีราคาสูง การขาดแคลนเงินทุน การขาดความรู้ในการพัฒนาอาชีพ การขาดตลาดในการจำหน่ายผลผลิต การถูกพ่อค้าคนกลางเอาเบรียบด้านราคา ทำให้

ชาวบ้านจำนวนมากประสบปัญหาเรื่องมีรายได้ต่ำไม่คุ้มกับการลงทุน รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนต่อเดือนประมาณ 2,000 กว่าบาท ทำให้เกิดสภาพอัตคดในภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน ประกอบกับมีค่านิยมอย่างกว้างขวางภายในหมู่บ้านที่ส่งลูกหลานไปเรียนตามเมืองใหญ่ ๆ เช่น เมืองหาดใหญ่ กรุงเทพมหานคร เป็นต้น อันเป็นเหตุให้หลาย ๆ ครอบครัวต้องกู้หนี้ยืมสินจนประสบกับภาระการมีหนี้สินจำนวนมาก

ด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม จากข้อมูลที่ได้รับทำให้ทราบว่าปัญหานี้ที่กำลังเป็นปัญหาสังคมของบ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 คือ การมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ อีกทั้งยังเป็นหมู่บ้านที่ไม่ค่อยได้รับความเอาใจใส่ด้านการพัฒนาจากหน่วยงานที่รับผิดชอบอีกด้วย ทำให้กิจกรรมกลุ่มนบฯอย่างภายในหมู่บ้านต้องเลิกดำเนินการคัน ดังเช่น กิจกรรมของกลุ่มทอผ้า ส่วนการรวมกลุ่มนักของชาวบ้านเพื่อทำกิจกรรมอันเป็นสาธารณประโยชน์ หรือเพื่อพัฒนาหมู่บ้านก็เป็นไปได้ยาก เพราะแต่ละบ้านแต่ละครอบครัวยุ่งกับการทำมาหากินชีพหรือภาระของตนจนขาดความสนใจ และไม่ยอมปล่อยตัวมาเข้าร่วม ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้การพัฒนาหมู่บ้านนี้เป็นไปอย่างล่าช้า ไม่ทัดเทียมหมู่บ้านอื่น ๆ ในละแวกเดียวกัน

สำหรับภัยปัญญาของหมู่บ้านที่เคยสร้างผลิตภัณฑ์นำเข้าออกเสียงมาสู่หมู่บ้านในฐานะเป็นสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ผ้าทอบ้านอ่าวทึง ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่งที่ขณะนี้กลุ่มทอผ้าบ้านอ่าวทึงได้หยุดดำเนินกิจกรรมไปแล้ว ด้วยเหตุผลสำคัญประการหนึ่งคือ การขาดตลาดจำหน่าย ส่วนประเทศอี วัฒนธรรมที่ยึดถือปฏิบัติกันมาอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การทำบุญเดือนห้า การทำบุญเดือนสิบ และการละยกะรง

3) ข้อมูลของบ้านขาว หมู่ที่ 3 อำเภอระโนด

ด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ร่นลุ่มอยู่ใกล้ทะเลสาบสงขลา มีแหล่งน้ำอยู่มากมาย เกือบทุกครัวเรือนในพื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 จึงประกอบอาชีพทำนา และขณะนี้ได้หันมาประกอบอาชีพทำสวนกันมากขึ้น โดยเฉพาะการทำสวนพริก เพราะสามารถทำรายได้ให้แก่ครัวเรือนไม่น้อยในแต่ละปี สิ่งที่สังเกตเห็นได้ชัดอีกประการหนึ่ง คือ เริ่มมีผู้นิยมปลูกปาล์มในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น

เท่าที่ผ่านมารายได้ทางเศรษฐกิจโดยรวมของหมู่บ้านไม่ตกต่ำมากนัก แต่ปัจจุบันชาวบ้านเริ่มประสบกับปัญหาด้านรายได้ เนื่องจากสาเหตุต่าง ๆ อาทิ ผลผลิตตกต่ำ ขาดตลาดจำหน่ายผลผลิต ขาดแคลนที่ดินทำการ ขาดการส่งเสริมด้านอาชีพ ประกอบกับต้องเผชิญกับสภาพดินเสื่อม ภัยคุกคามจากศัตรูพืชประเภทหอยเชอร์ ปูยและอุปกรณ์การผลิตราคาแพง ทำให้หลาย ๆ ครัวเรือนประสบกับภาระหนี้สินต้องจ่ายดอกเบี้ยสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งดอกเบี้ยของแหล่งเงินกู้นอกระบบ

อย่างไรก็ตามในเวลานี้พื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 4 กำลัง穰รงค์ให้มีการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการลดรายจ่าย การเพิ่มรายได้ และการออม ด้านการลด

รายจ่ายได้ใช้วิธีการทำป้ายหนักชี้วิภาพไว้ใช้เอง ตั้งร้านค้าชุมชนจำหน่ายสินค้าราคายุติธรรม ช่วยกันประหยัดพลังงาน งดการขัดมหรสพาราแพง และช่วยกันรักษาน้ำสาธารณะสมบัติของหมู่บ้าน ด้านการเพื่อรายได้ ได้ใช้วิธีการส่งเสริมชาวบ้านให้ปลูกข้าว เลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคและขาย จัดทำเกษตรผสมผสาน จัดตั้งกลุ่มอาชีพ และส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์อย่างเต็มที่ ด้านการออม ได้ใช้วิธีการตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และกองทุนหมู่บ้าน

เมื่อพิจารณาทางด้านภูมิศาสตร์ พื้นที่บ้านขาว อำเภอโนด สามารถพัฒนาเป็นแหล่งเศรษฐกิจสำคัญได้ เพราะอยู่ใกล้ทะเลสาบสงขลา มีป่าพรุทะเลน้อย ทำให้พื้นที่บางส่วนเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ ซึ่งกำลังจะประกาศให้เป็นเขตแรมชาติ และมีพื้นที่บางส่วนเป็นเขตป่าพรุอยู่ติดกับพรุควนเครื่อง พรุทะเลน้อย มีนกน้ำอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก นับว่าเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางชีวภาพ และเหมาะสมแก่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เป็นอย่างดี

ด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ชาวบ้านขาว หมู่ที่ 3 ส่วนใหญ่รักสามัคคีกัน ร่วมทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือกันและกัน มีการปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ และมีการร่วมมือกันในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ กายในหมู่บ้าน แม้มีชาวบ้านบางส่วนที่ดำเนินชีวิตแบบต่างคนต่างอยู่ ไม่ค่อยร่วมกิจกรรม แต่ก็เป็นเพียงส่วนน้อย

สำหรับภูมิปัญญาของหมู่บ้านนั้นมีผู้มีความรู้ ความชำนาญด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการเกษตร การสานเสื่อกระฐุด การแพทย์สมุนไพร การนวดแผนโบราณ และการร้านโนราห์ ส่วนประเพณีวัฒนธรรมที่จัดสืบทอดกันมาเป็นประจำทุกปีกายในหมู่บ้าน ได้แก่ วันเข็นปีใหม่ วันสงกรานต์ วันเข้าพรรษา การทอดผ้าป่าสามัคคี การทำบุญวันสารท การทำบุญเดือนสิงหา และการแข่งกีฬาประจำปี

**2.2.2 ผลดำเนินการจากการแนะนำตัวอย่างไม่เป็นทางการ ในระยะแรกที่
คณะผู้วิจัยเข้าไปพบร่องรอยกับบุคคล และกลุ่มนักศึกษาทั้งหลายในพื้นที่วิจัยอย่างไม่เป็นทางการ
เพื่อที่โอกาสอำนวย เพื่อแนะนำตัว แนะนำโครงการ สร้างมิตรภาพที่ดีระหว่างกัน และพูดคุยกถึง
ข้อมูลตลอดจนปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนนั้นสังเกตเห็นได้ชัดว่า มีหลาย ๆ คนในพื้นที่แสดงลักษณะ
ท่าทางระวังระวังตัว ไม่กล้าพูด กล้าถาม และจะอยดอยหลบเมื่อพบปะพูดจากับคณะผู้วิจัย อีก
ทั้งยังให้ข้อมูลของชุมชนแก่คณะผู้วิจัยแบบเลี่ยง ๆ ไม่เต็มปากเต็มคำหรือตรงไปตรงมา ซึ่ง
คณะผู้วิจัยต่างก็ตระหนักรถึงสาเหตุที่เกิดดีว่า เป็นเพราะพวกรเขามองคณะผู้วิจัยเป็นกลุ่มคนแปลก
หน้าที่เข้ามาในพื้นที่ และมีบุคคลิกภาพตามธรรมชาติในตัวหลายอย่างแตกต่างจากพวกรเขามาก จน
ก่อให้เกิดความรู้สึกแปลกแยก**

อย่างไรก็ตาม เมื่อคณะผู้วิจัยเข้าพื้นที่บ่อยครั้งขึ้น หมู่นี้ก็ชวนพูดคุย
อย่างเป็นกันเองและสร้างมิตรไมตรีกับพวกรเขามากขึ้น หากสามารถไปร่วมกิจกรรมกับชาวบ้าน
ในพื้นที่ได้ ก็จะพากันไปเท่าที่จะกระทำได้ ในไม่ช้าคณะผู้วิจัยก็สามารถปรับตัวเข้ากับชาวบ้าน

ทั้งหลายในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี จนถึงขั้นที่มีความรู้สึกผูกพันคุณญาติพี่น้องระหว่างคณะผู้วิจัยกับคนในชุมชนหลาย ๆ รายขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 อำเภอโนน ผลที่ตามมา ก็คือ คณะผู้วิจัยจะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากคนในชุมชนจำนวนมากพอสมควร ตลอดระยะเวลาดำเนินโครงการวิจัย “ไม่ว่าจะเป็นการเข้าร่วมในทีมวิจัย การร่วมโครงการและกิจกรรมที่จัดขึ้น การให้ข้อมูลต่าง ๆ ของชุมชน หรือการช่วยเหลืออำนวยความสะดวกให้ภายในพื้นที่”

ขั้นเตรียมทีมวิจัย

เป็นขั้นตอนสำคัญที่คณะผู้วิจัยจะต้องดำเนินการให้ถูกต้องก่อนดำเนินการวิจัยในพื้นที่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างฐานบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมมาเป็นทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา และทีมวิจัยฝ่ายชุมชน และเตรียมความพร้อมของทีมวิจัยทั้ง 2 ฝ่าย ให้สามารถร่วมทำงานเป็นทีมวิจัยเดียวกันกับคณะผู้วิจัยได้ ทั้งนี้คณะผู้วิจัยได้เริ่มดำเนินการเตรียมทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา ก่อน แล้วจึงตามด้วยการเตรียมทีมวิจัยฝ่ายชุมชน ซึ่งจะได้กล่าวถึงตามลำดับดังนี้

1. การเตรียมทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา

ในการดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มนักศึกษาที่มีบทบาทหน้าที่เป็นผู้บริหารจัดการหรือแกนนำด้านพัฒนาในพื้นที่ของหมู่บ้านเป้าหมายเข้าร่วมเป็นทีมวิจัยด้วย เรียกว่า “ทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา” ซึ่งจะเข้าร่วมเป็นกำลังสำคัญในการดำเนินงานวิจัยทุกขั้นตอน ตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุด โดยอาศัยความรอบรู้ที่มีอยู่เกี่ยวกับข้อมูลด้านการพัฒนากระบวนการพัฒนา และเป้าหมายการพัฒนาของชุมชนนั้น ๆ

การเตรียมทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา มีวิธีดำเนินการตามขั้นตอนและผลดำเนินการดังนี้

1.1 การสร้างทีมบุคคล

1.1.1 วิธีดำเนินการ คณะผู้วิจัยได้กำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่จะเชิญเข้ามา ร่วมเป็นทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา ไว้ดังนี้

- 1) เป็นเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานหรือองค์กรของภาครัฐ / ภาคเอกชนที่ทำงานด้านการพัฒนาชุมชน และผู้นำด้านการพัฒนาของหมู่บ้าน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ
- 2) เป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับพื้นที่ที่รู้และเข้าใจธรรมชาติอันแท้จริงเกี่ยวกับอุปนิสัย วิถีและสภาพการดำรงชีวิตของผู้คนในพื้นที่ ตลอดจนสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ต่าง ๆ ในพื้นที่เป็นอย่างดี

- 3) เป็นผู้ที่สามารถปลูกเร้าให้ชาวบ้านเกิดความกระตือรือร้น ตื่นตัวที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยทุกขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนเสร็จสิ้น
- 4) เป็นผู้ที่เต็มใจยินดี และพร้อมเข้าร่วมอยู่ในทีมวิจัย ตลอดระยะเวลาดำเนินการวิจัย

เมื่อได้กำหนดคุณสมบัติข้างต้นแล้ว คณะกรรมการจัดต่อข้อความ
อนุเคราะห์จากผู้ที่มีบทบาทนำด้านการพัฒนา และเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางของชาวบ้านในพื้นที่
ได้แก่ พัฒนาการอำเภอสิงหนคร พัฒนาการอำเภอควนเนียง ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษา
นอกโรงเรียน อำเภอควนเนียง และพัฒนาการอำเภอระโนด รวมทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านของพื้นที่
ดำเนินการวิจัย เพื่อช่วยพิจารณาและเสนอรายชื่อบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมจะเข้าร่วมทีมวิจัย
ฝ่ายพัฒนา

งานนี้คณะกรรมการจัดต่อและคุณสมบัติของแต่ละคนมาพิจารณา
ทบทวนเพื่อคัดเลือกอีกรึปั้นนึง เมื่อได้บุคคลที่เห็นเหมาะสมแล้ว ก็ได้ติดต่อเชื้อเชิญ ดามความ
สมัครใจ จนได้คำตอบรับที่แน่นอน แล้วนำเสนอชื่อต่อมหาวิทยาลัยให้มีคำสั่งแต่งตั้งเป็นผู้ร่วมทีม
วิจัยอย่างเป็นทางการ

**1.1.2 ผลดำเนินการ จากการคัดเลือกบุคคลเข้าร่วมเป็นทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาดัง¹
ได้กล่าวไปแล้ว ทำให้ได้ทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาในแต่ละพื้นที่ตามรายนามต่อไปนี้**

พื้นที่บ้านประทุมเจียง หมู่ที่ 5 อําเภอสิงหนคร

1) นางเรณุ ทิพย์มนี	พัฒนาการอำเภอสิงหนคร
2) นางฤดีกานต์ คำส่องแสง	นักพัฒนาชุมชน 6 อําเภอสิงหนคร
3) นายนรพัทธ์ ทรงเดชะ	นักวิชาการสาธารณสุข 7 อําเภอสิงหนคร
4) นายปรีชา คำสุวรรณ	อดีตผู้ใหญ่บ้านประทุมเจียง หมู่ที่ 5
5) นายปรีชา พรหมมนิทร์	ผู้ใหญ่บ้านประทุมเจียง หมู่ที่ 5

พื้นที่บ้านอ่าวทึ่ง หมู่ที่ 4 อําเภอควนเนียง

1) นายธนกร เกื้อกูล	ผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ
ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน
อำเภอควนเนียง
2) นางวลัยพร จินดามณี	พัฒนาการอำเภอควนเนียง
3) นายนิคม ศรีวงศ์	พนักงานราชการศูนย์บริการการศึกษา
นอกโรงเรียน อําเภอควนเนียง
4) นางสาวครร นามหรรัญ	นักพัฒนาชุมชน 6 อําเภอควนเนียง
5) นายนิพลย์ พลพงษ์	ผู้ใหญ่บ้านอ่าวทึ่ง หมู่ที่ 4
6) นายโอลิมศิลป์ ติธรรมโน	สมาชิกอบต.รัตภูมิ

พื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 อําเภอระโนด

1) นายคน หมัดหลี	พัฒนาการอำเภอระโนด
2) นายอุทัย คงหนู	ปลัดอบต. บ้านขาว
3) นายสวัสดิ์ พรอมเพ็ง	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านขาว หมู่ที่ 3
4) นางสมผล วัฒรวรรณผล	ข้าราชการครูบำนาญ

1.2 การประชุมเพื่อเตรียมความพร้อมของทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา

เมื่อได้ตัวบุคคลที่เป็นทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาของแต่ละพื้นที่วิจัยแล้ว คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการขึ้นต่อไป คือ การเตรียมความพร้อมของทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาให้พร้อมที่จะดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ตามโครงการวิจัยครั้งนี้ร่วมกับคณะผู้วิจัย และชาวบ้านในพื้นที่ ซึ่งจะเข้าร่วมเป็นทีมวิจัยเดียวกัน

ในการเตรียมความพร้อมแก่ทีมวิจัยฝ่ายพัฒนานั้น คณะผู้วิจัยได้จัดการประชุมร่วมกับทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาของแต่ละพื้นที่โดยแยกครั้งกัน แม้จะพิจารณาเห็นว่าการประชุมร่วมกับทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาทั้ง 3 พื้นที่พร้อมกันในคราวเดียวกันจะช่วยประหยัดเวลาลงได้มากกว่า แต่การประชุมแยกครั้งกันน่าจะสะดวก และง่ายต่อการสร้างความเข้าใจร่วมกัน รวมถึงความสนใจที่สนับสนุนคุณค่าระหว่างกัน นอกจากนั้นการร่วมประชุมกับคนในพื้นที่เดียวกันย่อมก่อให้เกิดบรรยายกาศแห่งความเป็นกันเอง ความอบอุ่นใจ และความรู้สึกผ่อนคลายได้ อีกทั้งการมีบุคคลต่างพื้นที่เข้าร่วมประชุมด้วย ซึ่งทั้งหมดนี้จะทำให้สมาชิกที่เข้าประชุมแต่ละคนสนใจและสนับสนุนกันได้เร็ว แล้วก็สามารถแสดงความคิดเห็น และนำตนเองเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมอย่างเต็มที่ นับเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของการเรียนรู้ในกระบวนการวิจัยร่วมกัน ตลอดจนการมีโอกาสทำความรู้จักกันอย่างใกล้ชิดระหว่างคณะผู้วิจัยและสมาชิกในทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาของแต่ละพื้นที่ ก่อนที่จะพัฒนาต่อไปให้เป็นสัมพันธภาพที่แน่นแฟ้นกลมเกลียว เพื่อช่วยกันดำเนินการวิจัยให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้วยเหตุผลดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงได้จัดการประชุมร่วมกับทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาแต่ละทีมแยกตามพื้นที่วิจัย ดังนี้

1) การประชุมร่วมกับทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาของพื้นที่บ้านประดู่เจียน หมู่ที่ 5 ตำบลม่วงงาม อำเภอสิงหนคร รวม 2 ครั้ง คือ ในวันที่ 5 กรกฎาคม 2550 และในวันที่ 19 กรกฎาคม 2550 ณ ที่ว่าการอำเภอสิงหนคร สาเหตุที่ต้องจัดการประชุมร่วมกัน 2 ครั้ง ก็เนื่องมาจากการประชุมครั้งแรกนั้น บุคคลที่อยู่ในทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาบางท่านต้องรีบไปปฏิบัติภารกิจทางราชการที่เข้ามาระหันหัน ประกอบกับมีการพูดคุย ซักถามรายละเอียดหลายอย่างในที่ประชุม ทำให้ไม่สามารถดำเนินการประชุมได้ครบถ้วนวาระที่กำหนดไว้ได้ ดังนั้นผู้เข้าร่วมประชุมทั้งฝ่ายคณะผู้วิจัยและทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาจึงเห็นชอบให้ดำเนินการประชุมต่ออีกรอบในวันที่ 19 กรกฎาคม 2550

2) การประชุมร่วมกับทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาของพื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านขาว อำเภอระโนด ในวันที่ 20 กรกฎาคม 2550 ณ ห้องสมุดโรงเรียนชุมชนบ้านขาว

3) การประชุมร่วมกับทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาของพื้นที่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 ตำบลรัตภูมิ อำเภอควนเนียง ในวันที่ 6 สิงหาคม 2550 ณ ศาลาวัดท่าม่วง

ในการประชุมเพื่อเตรียมความพร้อมของทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาแต่ละพื้นที่ วัดถูประสงค์ตรงกัน ดังนี้

1.2.1 การสร้างความรู้จักคุ้นเคย และสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกัน

1.2.2 การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการวิจัย การวิจัยแบบ PAR และขั้นตอนดำเนินการในกระบวนการวิจัย

1.2.3 การกำหนดบทบาทและหน้าที่ของทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา

1.2.4 การศึกษาข้อมูลด้านการพัฒนาในชุมชนร่วมกัน

สำหรับการดำเนินการประชุม เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ข้างต้น มีวิธีดำเนินการและผลดำเนินการ ซึ่งจะเสนอตามลำดับดังนี้

1.2.1 การสร้างความรู้จักคุ้นเคย และสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกัน

1) วิธีดำเนินการ งานวิจัยเริ่มปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมครั้นนี้จะดำเนินไปด้วยความร่วมมือ บรรลุผลสัมฤทธิ์ได้ดีนั้น ผู้ร่วมอยู่ในทีมวิจัยทั้ง 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายคณะผู้วิจัย ฝ่ายพัฒนา และฝ่ายชุมชน ต้องผูกกำลังร่วมมือกันดำเนินการทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัยตามภารกิจของตน และต่างสนับสนุนการทำงานของกันและกัน ดังนั้น การสร้างความคุ้นเคย และสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกันจัดเป็นเรื่องสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องก่อและสืบสานต่อไปให้แน่นแฟ้น โดยไม่ขาดหรือสะบัดหักไป

ด้วยเหตุนี้ในการประชุมร่วมกันเพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่ทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา คณะผู้วิจัยจึงมีวัตถุประสงค์สำคัญประการหนึ่ง คือ การสร้างบรรยายกาศที่อบอุ่นด้วยมิตรภาพ และความรู้สึกที่ดีต่อกันให้เกิดขึ้นมากที่สุด เพื่อเป็นราชฐานนำไปสู่สัมพันธภาพอันแน่นแฟ้นระหว่างกันสืบไป ซึ่งคาดได้ว่าจะส่งผลกระทบไปยังประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินการวิจัยรวมทั้งผลการวิจัยอย่างแน่นอน

เพื่อให้เรื่องนี้บรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะผู้วิจัยจึงได้จัดการประชุมแบบไม่เป็นทางการในลักษณะนั่งเก้าอี้ล้อมวง สนทนากุศลกันอย่างใกล้ชิด ไม่แยกพวกแยกฝ่าย ทั้งนี้การประชุมเริ่มด้วยหัวหน้าโครงการวิจัยซึ่งเป็นตัวแทนของคณะผู้วิจัยได้กล่าวต้อนรับทักษะ ด้วยความยินดีและเป็นกันเอง แล้วให้ผู้เข้าร่วมประชุมแต่ละคนได้กล่าวแนะนำตัวของตนเองจนรู้จักกันทั่วถึง

ในระหว่างการประชุม ไม่มีผู้ใดในคณะผู้วิจัยกระทำการเป็นผู้ยกขาดการประชุม หรือกล่าวยกย่องสรรเสริญผู้ใดในทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาเป็นพิเศษ สิ่งที่ร่วมกันปฏิบัติให้ทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาสามัคติได้ ก็คือ การใส่ใจยกย่องให้เกียรติทุกคนอย่างทัดเทียมกัน การรับฟังคำพูดทุกแห่งนุ่มนวลจากทุกคนด้วยความตั้งใจและนับถือในภูมิปัญญา การแสดงกริยาหวานอันบ่งบอกถึงความสนิทสนมและความรู้สึกที่ดีต่อกัน เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนสร้างและกระชับความรู้สึกเป็นมิตรที่ดี เป็นทีมเดียวกันให้เกิดขึ้นระหว่างคณะผู้วิจัย และทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาแต่ละพื้นที่ได้ยิ่ง นอกจากนี้ยังมีอีกสิ่งหนึ่งที่ช่วยเพิ่มความรู้สึกที่ใกล้ชิดสนิทสนมระหว่างผู้ร่วมประชุมได้มากอย่างคาดไม่ถึงก็คือ การมีอารมณ์เข้าร่วมกัน สามารถรับรู้และกระหว่างกันได้นั่นเอง

2) ผลดำเนินการ ผลดำเนินการสร้างความคุ้นเคย และสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกันในที่ประชุมเพื่อเตรียมความพร้อมแก่ทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาแต่ละพื้นที่อยู่ในขั้นที่น่าพึงพอใจ เพราะเห็นได้ชัดเจนว่าพฤติกรรมการแสดงออกของสมาชิกในทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาทั้งหลายที่มีต่อคณะผู้วิจัยได้เปลี่ยนแปลงไปมาก เมื่อเปรียบเทียบระหว่างก่อนการประชุม และหลังการประชุม ก่อนการประชุมนั้น สมาชิกในทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาจากพื้นที่ที่ไม่รู้จักคุ้นเคยกับคณะผู้วิจัยมาก่อน จะมีลักษณะทำทางระมัดระวังตัวและสงวนทำทีก่อสั่งเกตเห็นได้ชัดแต่เมื่อผ่านบรรยากาศของการประชุมที่เต็มไปด้วยความอบอุ่น เป็นมิตร เป็นกันเอง เปิดโอกาสให้ทุกคนได้ร่วมพูด ร่วมสนทนาร่วมซึ้ง เห็น ซักถาม และร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง อีกทั้งยังได้รับการปฏิบัติแบบยกย่องให้เกียรติ ให้ความสำคัญไม่ต่างจากคนอื่น ก็ทำให้การแสดงออกด้วยท่าทีดังกล่าวในระยะต้นค่อนข้าง ผ่อนลงจนหมดไป ดังนั้น หลังจากการประชุมแล้ว พฤติกรรมการแสดงออกของสมาชิกในทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาต่อคณะผู้วิจัยจึงเปลี่ยนแปลงไปจากก่อนการประชุมโดยทั่วหน้า กล่าวคือ มีการเข้ามาหาเพื่อพูดคุย ซักถามเรื่องต่างๆ ด้วยอาการสนิทสนมชิดเชือ ยิ้มแย้มแจ่มใส พร้อมทั้งมีการพูดเข้าหาอยอกอ้อนทั้มิตรสนิทอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม การประชุมที่จัดขึ้นในครั้งนี้ เป็นเพียงจุดเริ่มต้นของการสร้างความคุ้นเคย และสัมพันธภาพที่ดีระหว่างคณะผู้วิจัย และทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาท่านนี้ หากหยุดโดยไม่สืบสานพัฒนาต่อไปแล้ว สัมพันธภาพที่ดีที่เกิดขึ้น จะนิ่งเงียบไปในทางตรงข้ามจนกระทบต่อการดำเนินโครงการวิจัยในภายหลังได้ ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการรักษาและพัฒนาสัมพันธภาพที่ดีกับทีมวิจัยฝ่ายพัฒนามาตลอด ทำให้สามารถดำเนินการวิจัยและทำงานร่วมกันได้อย่างราบรื่น เป็นสุข ปราศจากข้อขัดแย้งระหว่างกัน แต่ประการใด

1.2.2 การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการวิจัยการวิจัยแบบ PAR และขั้นตอนในกระบวนการวิจัย

1) วิธีดำเนินการ ในขั้นตอนนี้ทั้งหมดได้รับการวิจัยโดยทีมงานรายละเอียดของโครงการวิจัย อันประกอบด้วย วัตถุประสงค์ของการวิจัย เหตุผลของการเลือกพื้นที่ ลักษณะรูปแบบของการวิจัย ขั้นตอนดำเนินการในกระบวนการวิจัย การนำผลการวิจัยไปใช้ และผลที่หนุนรับพื้นที่วิจัยจะได้รับ โดยใช้วิธีการบรรยายประกอบเอกสารที่สรุปประเด็นสำคัญของมาให้เข้าใจได้ง่าย บางเนื้อหาสาระก็จะมีแผนภูมิประกอบเพื่อเพิ่มความชัดเจน เช่น แผนภูมิแสดงขั้นตอนในกระบวนการวิจัย พร้อมกันนี้ก็เปิดโอกาสให้ร่วมกันเสนอ ซักถาม และอภิปรายแสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึงกัน จนกระทั่งสั่งเกตเห็นได้ชัดว่า ทุกคนมีความเข้าใจเป็นอันดี

สำหรับการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หรือ PAR ก็ได้ใช้วิธีที่คล้ายคลึงกันกับข้างต้น คือ การบรรยายประกอบเอกสารซึ่งมีเนื้อหาสาระประกอบด้วย เหตุผล และความจำเป็นที่ต้องมีการทำวิจัยแบบ PAR / ความแตกต่าง

ระหว่างรูปแบบการวิจัยแบบดึงเดินกับการวิจัยแบบ PAR / ปรัชญา แนวคิด และหลักการของการวิจัยแบบ PAR / ระเบียบวิธีการวิจัยแบบ Par / ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยแบบ PAR / และขั้นตอนดำเนินการในกระบวนการวิจัย ทั้งนี้เนื้อหาสาระสำคัญที่บรรจุไว้ในเอกสารประกอบการบรรยายแสดงในรูปของตารางและแผนภูมิเป็นส่วนใหญ่ เพื่อความกระหึครัด ชัดเจน และเข้าใจง่าย พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ร่วมแสดงความรู้เสริม ซักถาม จากนั้นก่อร่วมกันอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น

2) ผลดำเนินการ การดำเนินการในขั้นตอนนี้ ได้ใช้เวลาค่อนข้างยาว พอกสมควร เพราะมีเนื้อหาสาระทางวิชาการที่ต้องทำความเข้าใจกันอยู่หลายประเด็น ซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมต่างก็เอ้าใจใส่ในการรับฟัง ร่วมซักถาม ร่วมตอบ และร่วมแสดงความคิดเห็นกันอย่างกว้างขวาง หลังจากนั้นก็ได้สรุปและประเด็นสำคัญร่วมกันอีกรอบหนึ่ง ผลลัพธ์ปรากฏว่าทุกคนมีความเข้าใจเป็นอันดี พร้อมที่จะเข้าร่วมดำเนินการวิจัยด้วยความเข้าใจในโครงการวิจัย การดำเนินการวิจัยแบบ Par และขั้นตอนการดำเนินการวิจัยต่อไป

ผลสำเร็จในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจัยนี้ ไม่น่าจะเกิดจากวิธีดำเนินการในที่ประชุมเท่านั้น ยังน่าจะมีปัจจัยอื่นเข้ามาช่วยเสริมสร้างด้วย ปัจจัยที่ควรนำมาพิจารณาอย่างยิ่งก็คือ ภูมิหลังของผู้เข้าร่วมประชุมทั้ง 2 ฝ่าย กล่าวก็คือ คณะผู้วิจัยเองล้วนเป็นผู้มีประสบการณ์ในการดำเนินการวิจัย และผ่านโครงการอบรมความรู้เรื่องการวิจัยทั้งการวิจัยแบบทั่วไปและการวิจัยแบบ PAR มาหลายครั้ง นอกจากนั้นยังมีบางคนเคยเป็นวิทยากรอบรมความรู้ หรือร่วมดำเนินการวิจัยแบบ PAR มา ก่อนหน้านี้ ทำให้ทุกคนมีความรู้ ความเข้าใจอันดีเป็นทุนเดิม แล้วสามารถร่วมกันเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจให้เกิดขึ้นในที่ประชุมได้

ส่วนที่มีวิจัยฝ่ายพัฒนาในแต่ละพื้นที่ ก็ได้รับการพิจารณาคัดสรรมาจากผู้บริหารหน่วยงานหรือองค์กร ผู้นำอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เจ้าหน้าที่และนักวิชาการที่มีบทบาทสำคัญด้านการพัฒนาในพื้นที่ ซึ่งบุคคลเหล่านี้เป็นผู้มีพื้นฐานความรู้ การศึกษาที่ดี หลากหลายมีความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการวิจัยทั้งแบบทั่วไปและแบบ PAR เป็นอย่างดี เพราะเคยผ่านการอบรม หรือเข้าร่วมดำเนินการวิจัยมาแล้วเช่นกัน ยิ่งไปกว่านั้นบุคคลเหล่านี้มีความกล้า ความเชื่อมั่นในตนเอง หากมีข้อสงสัยใด ๆ ก็จะกล้าซักถามจนสิ้นข้อสงสัย ทำให้การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจัยให้แก่ทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาในที่ประชุมประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ อีกทั้งยังได้ความรู้ ความคิดเห็น ตลอดจนข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการวิจัยจากสมาชิกหลาย ๆ คนในทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาอีกด้วย

1.2.3 การกำหนดบทบาทและหน้าที่ของทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา

1) วิธีดำเนินการ เพื่อให้การดำเนินการวิจัยร่วมกันระหว่างคณะผู้วิจัย และผู้ร่วมทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาแต่ละพื้นที่เป็นไปด้วยความราบรื่น ไม่เกิดการสะคุณ เพราะความสัมส�� ไม่เข้าใจในบทบาท และหน้าที่ของตน ดังนั้นหลังจากสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการวิจัย การวิจัยแบบ PAR และขั้นตอนในกระบวนการวิจัยเป็นที่เรียบร้อยแล้ว คณะผู้วิจัยนำโดยหัวหน้า

โครงการวิจัยชิงนำเสนอเรื่องนี้ต่อที่ประชุม เพื่อปรึกษาหารือและขอมติเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา ทั้งนี้ได้เปิดโอกาสให้ทุกคนในที่ประชุมนำเสนอ หรือคัดค้านโดยได้ย่างเต็มที่ และต่างรับฟังเหตุผลซึ่งกันและกัน จนในที่สุดก็ได้ข้อตกลงเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา อันเป็นที่ยอมรับและเห็นพ้องต้องกัน

2) ผลดำเนินการ จากมติในที่ประชุมร่วมกับทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาทั้ง 3 พื้นที่ ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาไว้ดังนี้สาระสำคัญดังนี้

ก. เป็นผู้เข้าร่วมอยู่ในกระบวนการวิจัยทุกขั้นตอน

ข. เป็นผู้ติดต่อประสานงานและอำนวยความสะดวกตามความจำเป็น ในพื้นที่

ค. เป็นผู้ให้ข้อมูลของชุมชนซึ่งจะเกิดประโยชน์ต่อการดำเนินการวิจัย

ง. เป็นผู้ให้คำปรึกษา แนะนำ และช่วยจัดปัจยหาอุปสรรคที่อาจเพชญ

ระหว่างดำเนินการวิจัยในพื้นที่

จ. เป็นผู้ประสานความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างคณะกรรมการวิจัยกับทีมวิจัยฝ่ายชุมชน และชาวบ้านทั่วไปในชุมชน

1.2.4 การศึกษาข้อมูลด้านการพัฒนาในชุมชนร่วมกัน

1) วิธีดำเนินการ หลังจากในที่ประชุมได้ข้อสรุปเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาแล้ว คณะกรรมการวิจัยได้พูดคุยกับสถานศึกษาในทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาถึงสภาพทั่วไป และสภาพปัจยหาด้านการพัฒนาในพื้นที่นั้น ๆ เพื่อเก็บข้อมูลไว้ใช้ประกอบการวางแผนดำเนินการวิจัยต่อไป

2) ผลดำเนินการ จากการพูดคุยกับสถานศึกษา ทำให้ทราบข้อมูลด้านการพัฒนาในแต่ละพื้นที่ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ได้ลงรายละเอียดไปแล้วในบทที่ 4 (การศึกษาข้อมูลชุมชน) แต่ก็จะขอสรุปประเด็นสำคัญอีกรอบหนึ่งดังนี้

ในพื้นที่บ้านประทุมเจียน หมู่ที่ 5 ชาวบ้านในพื้นที่จำนวนมากยังขาด จิตสาธารณะด้านการพัฒนา และไม่ค่อยสนใจเข้ามามีส่วนร่วมในงานพัฒนาชุมชน ส่วนใหญ่ยังคง ติดอยู่กับรูปแบบการพัฒนาที่หน่วยงานหรือองค์กรภายนอกเข้ามายก่อสร้างวัตถุ หรือนำสิ่งของมา มอบให้ตามความเคยชินที่ได้รับมาก่อน นอกจากนี้ยังมีปัจยหาอื่น ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการเข้ามามี ส่วนร่วมกิจกรรมการพัฒนาของชาวบ้าน กล่าวคือ คนวัยหนุ่มสาวที่อยู่ในระบบโรงเรียนนิยม ออกไปปรับปรุงทำงานตามโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ทั้งที่ต้องอยู่บริเวณไกลเดียงและอยู่ห่างไกล ออกไป จึงไม่มีเวลาให้กับกิจกรรมด้านการพัฒนาในหมู่บ้านของตน ส่วนผู้อยู่ในพื้นที่เป็นประจำ ส่วนใหญ่ก็ได้แก่ ผู้สูงอายุที่ใช้ชีวิตแบบง่าย ๆ ตามกิจวัตรประจำวัน หรือใส่ใจเฉพาะเรื่องที่เป็น กิจธุระของครอบครัว ประกอบกับผู้นำหมู่บ้านที่ผ่าน ๆ มาหนึ่น มีบุคลิกค่อนข้างเชื่อยชา ขาดความ กระตือรือร้นในงานพัฒนา จึงไม่ได้พยายามปลูกเร้าหรือกระตุ้นจิตสำนึกให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วน

ร่วมในการพัฒนาชุมชน ผลที่ปรากฏอยู่บ่อยครั้งในการจัดกิจกรรมเพื่อร่วมกันพัฒนาหมู่บ้าน ก็คือ จะมีผู้มาร่วมน้อยและซ้ำ ๆ อยู่ในกลุ่มเดิม ยกเว้นแต่กิจกรรมที่ชาวบ้านคาดหวังว่าตนจะได้รับ ผลประโยชน์โดยตรงถึงจะพากันมาก อย่างไรก็ตามในพื้นที่บ้านประดู่เขิน หมู่ที่ 5 นี้ยังมีกลุ่ม แม่บ้านที่ร่วมตัวกันอย่างเข้มแข็ง แน่นหนึ่ง และทำกิจกรรมร่วมกันอยู่เสมอ

ในพื้นที่บ้านอ่าวทึ่ง หมู่ที่ 4 ชาวบ้านในพื้นที่นี้มีลักษณะนิสัยตาม ธรรมชาติอันเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาชุมชนค่อนข้างมาก ได้แก่ ความเมื่อยล้าต่อการเข้ามามี ส่วนร่วมในการพัฒนา มักสนใจเข้าร่วมกิจกรรมในระยะแรก โดยคาดหวังสิ่งตอบแทนทางวัตถุ เมื่อไม่ได้ดังหวังก็จะถอนตัวออกไป นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านการพัฒนาที่เห็นเด่นชัดในพื้นที่นี้ อีกอย่างหนึ่ง ก็คือ ชาวบ้านขาดจิตใจมั่นคงในการพัฒนาชุมชนของตน งานใดดำเนินไปด้วยดีก็จะ ทำกันไป แต่เมื่อประสบภัยปัญหา อุปสรรค ก็จะวางมือทันที ไม่พยายามหาวิธีแก้ไขถึงแม้จะได้รับ การปลูกเรือนทุกหลัง ทำให้งานนั้นต้องหยุดชะงักทั้ง ๆ ที่ได้ลงทุนไปมากแล้ว ดังตัวอย่างเช่น กลุ่ม ศตรีหอผ้าของหมู่บ้านที่ปิดกิจการไป เมื่อพบปัญหาด้านตลาด

นอกจากนี้แล้ว การที่ชาวบ้านหันไปประกอบอาชีพปลูกยางพารา หรืออาชีพขายสินค้าที่ตลาดของอำเภอ ก็เป็นสาเหตุสำคัญทำให้ขาดจิตสาธารณะที่จะเข้ามา มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน อีกทั้งยังมีผู้สูงอายุอยู่จำนวนมาก ซึ่งประชากรกลุ่มนี้ชอบใช้ชีวิต แต่ละวันแบบสบายไปเรื่อย ๆ จึงยิ่งหากคนที่กระตือรือร้นเข้ามาร่วมงานพัฒนาชุมชนได้ยาก แต่ อย่างไรก็ตาม ในหมู่บ้านแห่งนี้มีกลุ่มคนหนุ่มสาวจำนวนมาก ไม่ต่ำกว่า 10 คน ที่ให้ความร่วมมืออย่างดียิ่ง ต่อการเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านการพัฒนาอยู่เสมอ และพออาศัยคนกลุ่มนี้เป็นแกนหลัก สำคัญในงานพัฒนาของชุมชน ได้ดีพอสมควร

ในพื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 การมีส่วนร่วมการพัฒนาของชาวบ้านใน พื้นที่แห่งนี้แตกต่างจากพื้นที่ 2 แห่ง ที่กล่าวไปแล้วข้างต้นอย่างมาก เพราะชาวบ้านจะให้ความ ร่วมมืออย่างเต็มที่ต่อ กิจกรรมการพัฒนาชุมชนทั้งหลายที่จัดขึ้นในหมู่บ้าน ถึงแม้จะมีผู้บ้านที่ไม่ให้ ความสนใจ แต่ก็มีจำนวนน้อยไม่เป็นปัญหาแต่อย่างใด อีกทั้งยังมีผู้นำชุมชนและกลุ่มต่าง ๆ ที่ เข้มแข็ง ดังนั้นงานด้านการพัฒนาในพื้นที่จึงดำเนินไปด้วยดี และอยู่ในระดับน่าพอใจ แต่เนื่องจาก พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทำนาและการเกษตรอื่น ๆ ซึ่งมีจำนวนจำกัด จึงประสบปัญหาที่เกยตกร ทั่วไปด้วยขาดแคลนทรัพยากร เช่น การขาดพื้นที่ทำการ การขาดพื้นที่ทำการราคาแพง ความเดือดร้อนทางที่ดิน การขาดทุนเพื่อการผลิต การขาดความรู้ด้านเทคโนโลยี การถูกรุกรานจากศัตรูพืช และปัญหาด้าน การตลาดจำหน่าย เป็นต้น แต่ด้วยคุณลักษณะที่ดีของชาวบ้านในเรื่องความกระตือรือร้น พร้อมที่ จะร่วมแรง ร่วมใจเพื่อพัฒนาครอบครัว และชุมชนของตน ทำให้แนวโน้มดี หมู่บ้านแห่งนี้จะ สามารถก้าวพ้นจากการเป็นหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 สู่การเป็นหมู่บ้านก้าวหน้าได้โดยง่าย

2. การเตรียมทีมวิจัยฝ่ายชุมชน

ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนนีบทบาทสำคัญในการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในครั้งนี้ไม่ยึดหยุดอยู่กับผู้วิจัยและทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา เพราะเป็นคนในชุมชน จึงเป็นฝ่ายรู้ดี รู้จริง เกี่ยวกับข้อมูลต่าง ๆ ของชุมชน ตลอดไปถึงสภาพและสาเหตุของปัญหาที่ส่งผล กระทบต่อคุณภาพชีวิตของชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นฝ่ายที่จะต้องร่วมกันระดมความคิดเห็น ร่วมกันวิเคราะห์ถึงแนวทางการแก้ปัญหา ตลอดจนกำหนดโครงการและกิจกรรมที่เกิดประโยชน์ต่อการ เสริมสร้างคุณภาพชีวิตของชุมชน เพราะรู้เข้าใจถึงสภาพปัญหา ความต้องการ และศักยภาพอัน แท้จริงของชุมชนเป็นอันดี

การเตรียมทีมวิจัยฝ่ายชุมชน มีวิธีดำเนินการตามขั้นตอนและได้ผลดำเนินการดังนี้

2.1 การสรรหาตัวบุคคล

2.1.1 วิธีดำเนินการ คณะผู้วิจัยร่วมกับทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาได้กำหนดคุณสมบัติของ บุคคลที่จะเข้ามาเป็นทีมวิจัยฝ่ายชุมชน ไว้ดังนี้

- 1) เป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนของพื้นที่วิจัย
- 2) เป็นตัวแทนที่ได้รับการคัดเลือกจากกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน กลุ่ม องค์กรละ 2 – 3 คน

3) เป็นคนนำท้องถิ่นที่เป็นทางการและตามธรรมชาติ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน สมาชิก อบต. ประชบัญชารบ้าน และผู้ที่ชาวบ้านเคารพนับถือ ซึ่งสมัครใจและ ยินดีเข้าร่วมทีมวิจัยฝ่ายชุมชนตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดกระบวนการวิจัย

4) เป็นผู้ที่มีความสนใจและมีจิตอาสาในการร่วมทำงานเพื่อพัฒนาชุมชน ซึ่งสมัครใจและยินดีเข้าร่วมทีมวิจัยฝ่ายชุมชน ตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดกระบวนการวิจัย

การได้บุคคลในชุมชนที่มีคุณสมบัติข้างต้นมาร่วมเป็นทีมวิจัยฝ่ายชุมชน คณะผู้วิจัย ได้ดำเนินการด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

1) เชิญชวนนำท้องถิ่นที่เป็นทางการและตามธรรมชาติเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่ง ของทีมวิจัยฝ่ายชุมชน เป็นการเชิญระหว่างการประชุมที่คณะผู้วิจัยจัดขึ้น เพื่อแนะนำตัวและ โครงการวิจัยอย่างเป็นทางการต่อแทนนำเหล่านี้ ซึ่งได้กล่าวไปแล้วในขั้นนี้ รายการคุณภาพของบุคคลที่เข้า ร่วมเป็นทีมวิจัย

2) คณะผู้วิจัยได้จัดประชุมร่วมกับผู้นำกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน บุคคลที่ มีคุณสมบัติเหมาะสมที่แก่นนำและทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาแนะนำ และผู้อาสาสมัครเข้าร่วมทีมวิจัยฝ่าย ชุมชน เป็นการประชุมตามที่คณะผู้วิจัยขอให้แก่นนำช่วยจัดเตรียมและประสานบุคคลที่เข้าประชุม ไว้ให้เพื่อแนะนำตัว แนะนำโครงการวิจัย ซึ่งแบ่งบทบาทและความสำคัญของทีมวิจัยฝ่ายชุมชน และคุณประโยชน์ของโครงการวิจัยต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน พร้อมทั้งมีเป้าหมาย สำคัญอื่น คือ ขอความร่วมมือแต่ละกลุ่มองค์กรในชุมชนให้ส่งตัวแทน 2 – 3 คน มาร่วมเป็นทีมวิจัย

ฝ่ายชุมชน และเชื่อเชิญผู้เข้าร่วมประชุมให้สมัครเข้าร่วมเป็นทีมวิจัยฝ่ายชุมชน โดยแจ้งชื่อแสดงความจำนำงได้หลังการประชุม หากยังลังเลใจอยู่ก็ให้กลับไปพิจารณาไตร่ตรองใหม่ เมื่อแน่ใจแล้ว จึงไปแจ้งชื่อต่อผู้ใหญ่บ้านในภายหลัง ทั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ขอความร่วมมือจากผู้ใหญ่บ้านให้ช่วยรวบรวมรายชื่อที่แน่นอนของผู้ประสงค์เข้าร่วมทีมวิจัยฝ่ายชุมชน

3) คณะผู้วิจัยได้ติดต่อเชิญบุคคลบางคนในชุมชนที่ได้รับการกล่าวถึงว่ามีคุณสมบัติเหมาะสม ควรเข้าร่วมเป็นทีมวิจัยฝ่ายชุมชนด้วยตัวคณะผู้วิจัยเอง โดยตรง

2.1.2 ผลดำเนินการ จากคำเชิญผ่านที่ประชุมทั้ง 2 ครั้ง ในแต่ละพื้นที่ มีผู้เข้าร่วมประชุมได้แจ้งความจำนำงด้วยความสมัครใจร่วมทีมวิจัยฝ่ายชุมชนจำนวนหนึ่ง เมื่อนำไปรวมกัน จำนวนของตัวแทนกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน และจำนวนของบุคคลที่ผู้ใหญ่บ้าน และคณะผู้วิจัย รวบรวมได้ ปรากฏจำนวนผู้ร่วมทีมวิจัยฝ่ายชุมชนในเบื้องต้นของแต่ละพื้นที่ดังนี้

- 1) พื้นที่บ้านประดู่เจียน หมู่ที่ 5 อำเภอสิงหนคร จำนวน 39 คน
- 2) พื้นที่บ้านอ่าวทึ่ง หมู่ที่ 4 อำเภอควนเนียง จำนวน 37 คน
- 3) พื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 อำเภอระโนด จำนวน 52 คน

2.2 การประชุมเพื่อเตรียมความพร้อมของทีมวิจัยฝ่ายชุมชน

ก่อนเข้าสู่ขั้นดำเนินการวิจัย คณะผู้วิจัยจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมให้แก่ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนไว้ล่วงหน้าให้ดี เนื่องจากสมาชิกในทีมวิจัยฝ่ายนี้ส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อย คล้ายคลึงกับชาวบ้านทั่วไปในชุมชน ห้องคืนชนบทของสังคมไทย แต่การนำเสนอพากษาเข้ามามีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ร่วมทำวิจัย ทั้ง ๆ ที่เรื่องการทำวิจัยนั้นเป็นเรื่องที่พากษาเรือสักหাং ใกล้และเกินความสามารถของตัวเองมาก งานวิจัยที่พากษาอาจเคยมีส่วนร่วมเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยก็เพียงอยู่ในฐานะผู้ให้ข้อมูลแก่นักวิจัยเท่านั้น ยิ่งงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมด้วยแล้ว พากษาเขาน่าจะไม่เคยพบเห็นในชุมชนมาก่อนเลย ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเตรียมความพร้อมให้กับทีมวิจัยฝ่ายชุมชนไว้ล่วงหน้าให้ดี ไม่ว่าจะเป็นการสร้างความรู้สึกสนับสนุนเป็นมิตรระหว่างกันในทีมวิจัย การสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องชัดเจนเกี่ยวกับโครงการวิจัยและกระบวนการวิจัยทุกขั้นตอน การสร้างเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ หรือการสร้างแรงกระตุ้นให้เห็นคุณค่าของงานวิจัยขึ้นนี้ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน มีฉะนั้นการดำเนินงานวิจัยก็ยากที่จะดำเนินไปได้อย่างราบรื่นสูงเป็นอย่างมาก ตามต้องการได้

ด้วยเหตุดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงได้จัดประชุมเพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนของแต่ละพื้นที่ดังนี้

- 1) การประชุมร่วมกับทีมวิจัยฝ่ายชุมชนของพื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านขาว อำเภอระโนด ในวันที่ 27 กรกฎาคม 2550 ณ ห้องสมุดโรงเรียนชุมชนบ้านขาว
- 2) การประชุมร่วมกับทีมวิจัยฝ่ายชุมชนของพื้นที่บ้านอ่าวทึ่ง หมู่ที่ 4 ตำบลรัตภูมิ อำเภอควนเนียง ในวันที่ 10 สิงหาคม 2550 ณ ศาลาวัดท่าม่วง

3) การประชุมร่วมกับทีมวิจัยฝ่ายชุมชนของพื้นที่บ้านประดู่เจียน หมู่ที่ 5 ตำบลม่วงงาม อำเภอสิงหนคร ในวันที่ 5 ตุลาคม 2550 ณ ศาลาวัดประดู่เจียน

ในการประชุมเพื่อเตรียมความพร้อมของทีมวิจัยฝ่ายชุมชนแต่ละพื้นที่มีวัตถุประสงค์ ตรงกันดังนี้

2.2.1 การสร้างความรู้จักคุ้นเคย และสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกัน

2.2.2 การซึ่งแจงและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับ โครงการวิจัยและขั้นตอนการดำเนินงานในกระบวนการวิจัย

2.2.3 การกำหนดบทบาทและหน้าที่ของทีมวิจัยฝ่ายชุมชน

2.2.4 การร่วมกันวางแผนกำหนดการจัดเวทีเสวนา

สำหรับการดำเนินการประชุม เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ข้างต้น มีวิธีดำเนินการ และผลดำเนินการ ซึ่งจะเสนอตามลำดับดังนี้

2.2.1 การสร้างความรู้จัก และสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกัน

1) วิธีดำเนินการ การสร้างความรู้จักและสัมพันธภาพที่ดีภายในทีมวิจัย ซึ่งประกอบด้วยคณะผู้วิจัย ทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนอันเป็นวัตถุประสงค์หนึ่งของการจัดประชุมเพื่อเตรียมความพร้อมของทีมวิจัยฝ่ายชุมชนนั้น คูเมื่อนจะไม่มีความจำเป็นมากนัก เนื่องจากคณะผู้วิจัยได้เคยพบปะ ทำความรู้จักกันอย่างใกล้ชิดกับสมาชิกในทีมวิจัยฝ่ายชุมชน ทั้งในและนอกการประชุมมาแล้ว จึงรู้จักมักคุ้นกันมากพอสมควร ส่วนคณะผู้วิจัยกับทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา ก็มีความสนิทสนมคุ้นเคย และมีสัมพันธภาพต่อ กันอย่างดีเยี่ยม เพราะได้ผ่านการประชุมเพื่อเตรียมความพร้อมของทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา กันมาแล้ว ประกอบกับทีมวิจัยฝ่ายพัฒนามีหน้าที่ให้คำปรึกษา แก่คณะผู้วิจัย และเป็นผู้ประสานงาน ประสานสัมพันธ์ในพื้นที่วิจัย ทำให้ต้องติดต่อกับคณะผู้วิจัยอยู่เสมอ โดยตลอด นอกจากนี้บางรายก็มีความสัมพันธ์นั้นที่มีศรัทธาต่อ คณะผู้วิจัยมา ก่อนดำเนินโครงการวิจัยอีกด้วย

สำหรับทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา กับทีมวิจัยฝ่ายชุมชน ต่างฝ่ายต่างรู้จักมากคุ้น กันดีมา ก่อนเข่นกัน เพราะสมาชิกในทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา ก็คือ เจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน และสมาชิก ในชุมชนที่มีบทบาทสำคัญด้านการพัฒนาในพื้นที่ชุมชนนั้นเอง ยิ่งภายในทีมวิจัยฝ่ายชุมชนด้วย แล้ว สมาชิกทั้งหลายล้วนมีความสนิทใกล้ชิดกันมากนานา เพราะความเกี่ยวของกันไม่ทางใดก็ทาง หนึ่ง อาทิ เป็นเครือญาติ เพื่อนสนิท เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมกลุ่มของค์กร หรืออย่างน้อยก็เป็นเพื่อน ร่วมหมู่บ้านเดียวกัน

แต่ด้วยความคิด奔เหตุผลที่ว่า การประชุมเพื่อเตรียมความพร้อมของ ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนครั้งนี้ เป็นภาระแรกที่ทุกฝ่ายของทีมวิจัย ได้แก่ คณะผู้วิจัยฝ่ายพัฒนา และฝ่าย ชุมชน ได้อยู่พร้อมหน้ากันหมดในที่ประชุม จึงน่าจะถือโอกาสใช้ช่วงเวลาระหว่างการประชุม ได้ ปรับปรุงหรือจัดความรู้สึกแบ่งแยก กลุ่มพวกราชที่อาจมีอยู่ในจิตใจของสมาชิกในทีมวิจัยบางคน

ออกໄປ และสร้างความรู้จัก ความเข้าใจ ความเป็นมิตรที่ดีระหว่างกันเพิ่มขึ้น เพื่อจะได้รวมตัวอยู่ ในทีมวิจัยที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีเป้าหมายตรงกันคือ การร่วมกันดำเนินงานวิจัยให้ สำเร็จลุล่วงเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตแก่ชุมชน

วิธีการที่นำมาใช้ เริ่มตั้งแต่การเปิดประชุม โดยหัวหน้าโครงการวิจัยได้ กล่าวต่อหนังสือทีมวิจัยฝ่ายชุมชนอย่างยกย่องให้เกียรติในฐานะนักวิจัยชุมชน ที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินโครงการวิจัยขึ้นนี้ทุกขั้นตอนอย่างทัดเทียมกับคณะผู้วิจัย และทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา มิใช่ เป็นเพียงแค่ตัวประกอบในงานวิจัยเท่านั้น ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้สมาชิกในทีมวิจัยฝ่ายชุมชนเกิด ความรู้สึกอินติ และภาคภูมิใจที่ตนเองได้เข้าร่วมอยู่ในโครงการวิจัยในฐานนักวิจัยชุมชนที่มีส่วน สำคัญในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตแก่ชุมชนของตน

หลังจากการกล่าวต่อหนังสือแล้ว สมาชิกในคณะผู้วิจัยและทีมวิจัยฝ่าย พัฒนาแต่ละคนได้กล่าวแนะนำตัวและทักษะที่มีวิจัยฝ่ายชุมชนล้นท์ญาติพี่น้อง คณะเด็กคนละน้อย จากนั้นได้เชิญตัวแทนของทีมวิจัยชุมชนกล่าวแนะนำสมาชิกในทีมเป็นภาพรวม พร้อมยกบางราย ขั้นแนะนำประกอบน้ำเสียงพอดี

ส่วนรูปแบบการประชุมที่จัดขึ้น ก็เป็นลักษณะนั้งล้อมวงสนทนากุศล กันเพื่อช่วยให้เกิดบรรยากาศสอนอุ่นเป็นกันเอง แทนการประชุมแบบเป็นทางการ พร้อมกันให้ สมาชิกในคณะผู้วิจัยและทีมวิจัยฝ่ายพัฒนานั่งกระชาบประปอนอยู่กับสมาชิกในทีมวิจัยฝ่ายชุมชน โดยรอบที่ประชุม เพื่อช่วยจัดความรู้สึกแบ่งพวกแบ่งกลุ่มออกໄປ แล้วสร้างความรู้สึกร่วมเป็น ทีมวิจัยเดียวกันเข้ามาแทน นอกจากนั้นยังพยายามทำหน้าที่กระตุ้นให้ฝ่ายชุมชนได้เข้ามีส่วนร่วมใน กิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างการประชุมอย่างต่อเนื่อง และทั่วถึงกัน รวมทั้งยังได้รับฟังและตอบคำถาม หรือข้อสงสัยใด ๆ ของฝ่ายชุมชนอย่างใกล้ชิดอีกด้วย

วิธีการที่ได้ผลอีกอย่างหนึ่งในการสร้างความรู้จักคุ้นเคย และสัมพันธภาพ อันดีต่อกันระหว่างการประชุมก็คือ การให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนติดป้ายชื่อบนอกเสื้อขนาดมอง เห็นได้ชัด เพื่อจะได้รู้จักและจดจำชื่อกันได้แม่นยำ และใช้เอ่ยนามเรียกชื่อกันได้สะดวก เวลา ทักษะหรือพูดจาสนทนา กัน โดยเฉพาะผู้ที่ยังไม่คุ้นเคยกันมาก่อน ซึ่งสามารถช่วยลดความแปลก หน้า ความห่างเหิน แล้วเพิ่มความเป็นมิตรที่ใกล้ชิดกันเข้ามาแทนได้เป็นอย่างดี

วิธีการอื่น ๆ ที่นำมาใช้อย่างได้ผลเช่นเดียวกัน ได้แก่ การที่คณะผู้วิจัย ใช้คำสรรพนามเรียกตัวเองและสมาชิกในทีมวิจัยฝ่ายชุมชนเสมอๆ เนื่องจากเป็นเครือญาติอย่างติด ปาก เช่น ลุง ป้า น้า อา พี่ และน้อง เป็นต้น รวมทั้งการให้ความสนใจ ความใส่ใจ ตลอดจน การยอมรับนับถือภูมิปัญญาของสมาชิกในทีมวิจัยฝ่ายชุมชนทุกคน โดยทัดเทียมกัน ซึ่งก่อให้เกิด ความผูกพันทางจิตใจ และความรู้สึกที่ดีต่อกัน ได้มากที่เดียว

2) ผลดำเนินการ จากที่คณะผู้วิจัยได้ทำความรู้จักและสร้างมิตรภาพอันดี กับสมาชิกในทีมวิจัยฝ่ายชุมชนทั้งสามพื้นที่วิจัย ก่อนหน้าจะมีการประชุมเพื่อเตรียมความพร้อม

ของทีมวิจัยฝ่ายชุมชน โดยเริ่มตั้งแต่การประชุมพบปะกันครั้งแรกและยังได้พบปะกันในวาระต่าง ๆ เรื่อยมา เป็นเหตุให้คณะผู้วิจัยกับทีมวิจัยฝ่ายชุมชนมีพื้นฐานของความสนใจและสัมพันธภาพที่ดีต่อกันพอสมควรเป็นทุนเดินมา ก่อน

ครั้นเมื่อมีโอกาสได้มารับภักดีในการประชุมเพื่อเตรียมความพร้อมของทีมวิจัยฝ่ายชุมชน คณะผู้วิจัยและทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาได้ร่วมกันคิดหาวิธีการต่าง ๆ ที่จะช่วยเพิ่มความรู้จักคุ้นเคย และสัมพันธภาพที่ดีขึ้นไปอีกด้วยกับทีมวิจัยฝ่ายชุมชน แล้วได้นำวิธีการเหล่านี้มาใช้ในระหว่างการประชุมตามที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น ซึ่งก็บรรลุสมความมุ่งหวัง ดังเห็นได้จากบรรยากาศของการประชุมที่เต็มไปด้วยความอบอุ่น และความเข้าใจกันเสมออยู่ท่ามกลางญาติมิตรสนิท มีการพูดคุยกัน เย้ายอกรกันอย่างสนุกสนานแทรกอยู่บ่อย ๆ ระหว่างการประชุม แต่เมื่อถึงเวลาต้องระดมความคิดเห็น ก็ร่วมมือร่วมใจออกความคิดเห็นกันอย่างจริงจังเต็มที่

นอกจากนี้ การที่สามารถในทีมวิจัยฝ่ายชุมชนได้รับการกล่าวถึงและการปฏิบัติในที่ประชุมจากคณะผู้วิจัย และทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาแบบยกย่องให้เกียรติในฐานะที่เป็นนักวิจัยชุมชน ผู้มีบทบาทสำคัญในทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัยใช้สู่ภารกิจหรือเป็นเพียงไม่ประดับ ที่น่าเป็นเหตุจุงใจให้สามารถในทีมวิจัยฝ่ายชุมชนเกิดความภาคภูมิใจ ความรู้สึกที่ดี และมีความรู้สึกผูกพันยิ่งขึ้นกับคนอื่น ๆ ที่ร่วมอยู่ในทีมวิจัยเดียวกันทั้งคณะผู้วิจัยและทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา ซึ่งเหตุจุงใจดังกล่าวมีผลช่วยสร้างสารสัมพันธภาพระหว่างกันให้แน่นแฟ้นกว่าเดิมอีกทางหนึ่งก็เป็นได้

หลังจากการประชุมเตรียมความพร้อมของทีมวิจัยฝ่ายชุมชน สังเกตเห็นได้ว่าความรู้จักใกล้ชิดสนิทสนม และสัมพันธภาพที่ดีระหว่างคณะผู้วิจัย ทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา และทีมวิจัยฝ่ายชุมชนในสามพื้นที่ได้ก้าวหน้าขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 อำเภอระโนด ซึ่งบังคับมีสภาพเป็นสังคมชาวนา ชาวไร่แบบชนบท และผู้คนในพื้นที่ก็ยังคงมีลักษณะนิสัยตามธรรมชาติแบบชาวชนบทของไทย ดังเช่น มีความรักความผูกพันกับถิ่นกำเนิด มีจิตอาสาที่จะร่วมมือกันพัฒนาท้องถิ่นของตน ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ มีความเป็นมิตรและชอบผูกมิตรกับผู้อื่นแม่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อนก็ตาม เมื่อรู้จักขอบพ่อครัวแล้ว ก็จะให้ความไว้วางใจ ความสนิทชิดเชื่อถังเครือญาติ ดังนั้น สัมพันธภาพระหว่างคณะผู้วิจัยกับทีมวิจัยฝ่ายชุมชนในพื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 อำเภอระโนด จึงดูจะสนิทแน่นมากกว่าอีกสองพื้นที่ คือ พื้นที่บ้านประตุเปียน หมู่ที่ 5 อำเภอสิงหนคร และพื้นที่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 อำเภอควนเนียง ทั้งนี้น่าจะเป็นเพราะหมู่บ้านสองแห่งหลังนี้ ถึงจะอยู่ในเขตชนบทเช่นเดียวกัน แต่ไม่ใกล้จากพื้นที่ของตัวเมือง และศูนย์กลางความเจริญของท้องถิ่นนัก ซึ่งปัจจุบันมีเส้นทางคมนาคมจากหมู่บ้านไปถึงได้โดยสะดวก ทำให้ผู้คนในหมู่บ้านไม่เพียงแต่ประกอบอาชีพหลักด้านเกษตรกรรม ได้แก่ ทำนา ทำไร่ ทำสวน ประมง เลี้ยงสัตว์ เท่านั้น แต่ยังประกอบอาชีพค้าขายและออกไปทำงานในเมือง ตลอดจนตามโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมากอีกด้วย และในขณะเดียวกันนี้วิถีชีวิตรูปแบบคนในเมืองก็แพร่เข้ามายังพื้นที่

ของหมู่บ้านอย่างรวดเร็ว อันส่งผลให้ความรู้สึกนึงกิดขึ้นในพื้นที่ ครอบครัวในพื้นที่เปลี่ยนเป็นลักษณะของผู้คนที่อาศัยอยู่ในเมืองมากขึ้น เช่น ต่างคนต่างอยู่ สนใจเฉพาะเรื่องการทำอาหาร กิจกรรมของครอบครัว จนขาดความใส่ใจในเรื่องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งกิจกรรมด้านการพัฒนาของชุมชนด้วยลักษณะของผู้คนและสภาพสังคมดังกล่าว เมื่อว่าสัมพันธภาพระหว่างคณะผู้วิจัยกับทีมวิจัยฝ่ายชุมชนในสองพื้นที่นี้จะดำเนินไปอย่างดี แต่ก็ไม่แน่แน่นี้หากเท่ากับที่เกิดขึ้นในพื้นที่บ้านฯ หมู่ที่ 3 อำเภอระโนด

2.2.2 การชี้แจงและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการวิจัยและขั้นตอนดำเนินงาน

ในกระบวนการวิจัย

1) วิธีดำเนินการ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการวิจัยและขั้นตอนดำเนินงานในกระบวนการวิจัยให้แก่ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนไม่อาจใช้วิธีการอธิบายชี้แจงหรือการตอบถามกันในเชิงวิชาการ แบบเดียวกับทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาได้ เพราะคุณวุฒิทางการศึกษา บทบาทหน้าที่การทำงาน และพื้นความรู้ ประสบการณ์ด้านการวิจัยแตกต่างกันมาก ในขณะที่สมาชิกในทีมวิจัยฝ่ายพัฒนานั้นส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาอย่างต่ำระดับปริญญาตรี หลายคนถึงระดับปริญญาโท มีจำนวนน้อยที่จบระดับประกาศนียบัตรชั้นต้นและชั้นสูง ซึ่งแต่ละคนล้วนมีบทบาทหน้าที่เป็นที่นับหน้าถือตาในชุมชน ได้แก่ ผู้บริหาร นักวิชาการของหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับงานพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

ด้วยระดับการศึกษาและบทบาทหน้าที่ดังกล่าว น่าจะได้ว่าสมาชิกในทีมวิจัยฝ่ายพัฒนามีพื้นฐานการศึกษาดี มีสติปัญญาทางด้านวิชาการอีกทั้งหลาย ๆ คนยังมีความรู้ความเข้าใจเรื่องระเบียนวิธีวิจัยดี เดຍผ่านประสบการณ์การทำวิจัยมาแล้ว รวมทั้งยังพูดว่าบางคนเคยผ่านการอบรมหรือร่วมดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมาก่อนหน้านี้อีกด้วย ดังนั้น เดຍผ่านการอบรมหรือร่วมดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมาก่อนหน้านี้อีกด้วย ในการสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างคณะผู้วิจัยกับทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาเกี่ยวกับโครงการวิจัยและขั้นตอนของกระบวนการวิจัยนั้น คณะผู้วิจัยจึงไม่ระวังมากนักว่าบรรยายในบางครั้งบางตอนจะค่อนข้างออกไปทางเชิงวิชาการ เช่น การใช้คำพท์เทคนิค การย้ำขั้นตอนตามระเบียนวิธีวิจัย การใช้เอกสารทางวิชาการประกอบการบรรยาย และการโดยแยกกันทางวิชาการ เป็นต้น โดยเชื่อว่าทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาสามารถสร้างความเข้าใจร่วมกับคณะผู้วิจัยได้เป็นอย่างดีและตามทันสิ่งที่คณะผู้วิจัยกำลังพุดอยู่ หากมีปัญหาหรือข้อสงสัยใด ๆ ก็กล้าชักถาม

ในทางตรงกันข้าม สมาชิกของทีมวิจัยฝ่ายชุมชนเป็นชาวบ้านในพื้นที่ ซึ่งส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานหรือต่ำกว่า อาจมีบางคนเคยเข้าไปเกี่ยวข้องกับงานวิจัย บางกีเพียงแค่เป็นผู้ให้ข้อมูลแก่นักวิจัยเท่านั้น ดังนั้นวิธีการที่นำมาใช้สร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการวิจัย และขั้นตอนดำเนินงานในกระบวนการวิจัยจึงแตกต่างไปจากวิธีการที่นำมาใช้กับทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา โดยใช้วิธีอธิบายให้เข้าใจแบบพูดคุยกับด้วยภาษาจ่างย่า ๆ พร้อมยกตัวอย่างที่ใกล้เคียงกับวิธีชีวิตจริงของพากษาประกอบให้เห็นเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ได้พยายาม

หลักเลี่ยงการใช้ศัพท์หรือภาษาที่เป็นเชิงวิชาการ รวมทั้งละเว้นการใช้สื่อหรือเอกสารทางวิชาการด้วย เพื่อไม่ให้สามารถในที่นิวัจัยฝ่ายชุมชนรู้สึกว่าการร่วมดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นเรื่องยากลำบาก หรือเกินความสามารถของคนอย่างตัวเองไป

อีกเรื่องหนึ่งที่คณะผู้วิจัยไม่อาจมองข้ามความสำคัญไปได้คือเรื่องการสื่อสารด้วยภาษาถิ่น ซึ่งเป็นภาษาที่ประชาชนในภาคใต้ใช้สื่อสารกันในชีวิตประจำวันจนเป็นวัฒนธรรมที่หยิบยกลืมมากในสังคมภาคใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมชาวบ้านในชนบท ดังนั้น เพื่อให้การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการวิจัยและขั้นตอนดำเนินงานในกระบวนการวิจัย ซึ่ง เป็นหัวใจของการจัดประชุมเพื่อเตรียมความพร้อมของทีมวิจัยฝ่ายชุมชนบรรลุผลลัพธ์ด้วยดี คณะผู้วิจัย จึงได้เลือกบุคคลที่มีความสามารถในการสื่อสารด้วยภาษาถิ่นกับชาวบ้าน รวมทั้งมีคุณลักษณะเด่น อื่น ๆ ประกอบด้วย เช่น มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีบุคลิกภาพที่อบอุ่น ยิ้มแย้มแจ่มใส่เป็นกันเอง มี ประสบการณ์ในการทำงานด้านการพัฒนาร่วมกับชาวบ้าน มีความรอบรู้ในกระบวนการทำวิจัยเชิง ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) และหากเคยมีผลงานการวิจัยประเภทนี้มาก่อนก็เป็นการดียิ่งขึ้น ทั้งนี้นับเป็นความโชคดีของคณะผู้วิจัยที่สามารถคนหนึ่งในคณะคือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สันธยา พลศรี มีคุณลักษณะดังที่กล่าวไปครบทั้งหมด และรับทำหน้าที่เป็นวิทยากรหลักในการสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการวิจัยกับชาวบ้าน โดยมีสมาชิกคนอื่น ๆ ในคณะผู้วิจัยและทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา ร่วมเสริมด้วยอย่างขั้นเบื้องต้น ซึ่งช่วยให้การดำเนินการสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการวิจัย และขั้นตอนดำเนินงานในกระบวนการวิจัยแก่ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนผ่านพื้นไปอย่างไม่รู้สึกเป็นเรื่อง ยากลำบากแต่ประการใด แม้จะต้องใช้เวลาอยู่มากก็ตาม

2) ผลดำเนินการ ถึงแม้ผู้เข้าร่วมทีมวิจัยฝ่ายชุมชนส่วนใหญ่ในแต่ละพื้นที่ จะมีการศึกษาน้อย ขาดพื้นความรู้ และประสบการณ์ด้านการวิจัย ไม่เคยสมัครวิจัยเชิง ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) มา ก่อน ไม่ว่าจะเป็นลักษณะใด จึงทำให้เข้าใจโครงการวิจัย และ ขั้นตอนการดำเนินงานในกระบวนการวิจัยค่อนข้างช้า แต่ก็สังเกตเห็นได้ชัดว่าแทนทุกคนให้ความ ร่วมมือ แสดงความกระตือรือร้นที่จะรับฟังด้วยความสนใจอย่างเต็มที่

ผลจากการที่ผู้ดำเนินการซึ่งทำหน้าที่เป็นวิทยารมมีความสามารถในการสร้างบรรยายภาษาถิ่น ให้ภาษาง่าย ๆ ในการอธิบายพร้อมยกตัวอย่างที่ มองเห็นเป็นรูปธรรมจากสถานการณ์จริงของหมู่บ้าน หมั่นซักถาม อยกระดุนให้ช่วยกันตอบ ประเด็นคำถามที่ปูพื้นสู่ความรู้ ความเข้าใจงานวิจัยที่จะดำเนินการร่วมกัน โดยมีสมาชิกคนอื่น ๆ ในคณะผู้วิจัยและทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาร่วมช่วยเสริมตามวาระอันควร ทำให้ผู้เข้าร่วมทีมวิจัยฝ่ายชุมชน ซึ่งระยะแรกมีพฤติกรรมนั่งฟังเงียบ ๆ เปลี่ยนไปเป็นกล้าหาญ กล้าถาม กล้าตอบ และกล้าแสดง ความคิดเห็นกันจำนวนมาก ทำให้เกิดบรรยายของมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในที่ประชุม และสร้างความเข้าใจโครงการวิจัยตลอดจนขั้นตอนการดำเนินงานในกระบวนการวิจัยให้แก่ทีม

วิจัยฝ่ายชุมชน ค่อนข้างชัดเจนทั่วทั่วโลก ทั้งนี้เป็นความเข้าใจที่จะนำไปสู่การปฏิบัติงานวิจัยร่วมกัน จริง ๆ มิใช่ความเข้าใจตามหลักการว่าด้วยระเบียบวิธีวิจัยในภาคทฤษฎีแต่ประการใด

ผลอีกด้านหนึ่งที่เกิดจากการเปรียบเทียบความสามารถในการทำความเข้าใจโครงการวิจัยและขั้นตอนดำเนินการในกระบวนการวิจัยระหว่างทีมวิจัยฝ่ายชุมชนทั้ง 3 พื้นที่ พบว่าทีมวิจัยฝ่ายชุมชนในพื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 อำเภอโนน ้มีความสามารถที่จะเข้าใจได้รวดเร็วกว่าอีก 2 พื้นที่ ทั้งนี้น่าจะเป็นเพราะทีมวิจัยฝ่ายชุมชนในพื้นที่นี้มีสมาชิกหญิงประมาณร้อยละ 70 ส่วนใหญ่อยู่ในวัยสาวและวัยกลางคน ซึ่งหมายความว่า มีความเชื่อมโยงสังคมสูง กล้าแสดงออก เช่น กล้าพูด กล้าถาม กล้าแสดงความคิดเห็น มักจะซักถามทันทีถ้าไม่เข้าใจประเด็นที่กำลังพูดถึง โดยไม่รอ ช่วยให้ผู้ดำเนินการสามารถอธิบายประเด็นนั้น ๆ ให้เข้าใจอย่างทั่วถึงในที่ประชุมได้ทันที เช่นเดียวกัน จึงเข้าใจกันได้อย่างรวดเร็ว

ส่วนสมาชิกของทีมวิจัยฝ่ายชุมชนในอีก 2 พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่บ้านประดู่เจียน หมู่ที่ 5 อำเภอสิงหนคร และพื้นที่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 อำเภอควนเนียง มีคุณลักษณะที่ต่างกันไป กล่าวคือ ส่วนใหญ่ค่อนข้างจะเป็นผู้สูงวัย มีการศึกษาน้อย เป็นผู้รับฟังมากกว่า แสดงออก ผู้ดำเนินการต้องพยายามตื่นอยู่นานเพื่อสังเคราะห์ความคิดเห็น ถ้าสังเกตว่านาน่าจะไม่เข้าใจก็จะอธิบายช้าใหม่ จึงใช้เวลาในการฟังอย่างมาก อย่างไรก็ตามเมื่อเข้าสู่การดำเนินงานร่วมกันในกระบวนการวิจัยแล้ว ก็ปรากฏว่าทีมวิจัยฝ่ายชุมชนทุกพื้นที่ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงด้วยตนเองเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และสามารถร่วมทีมวิจัยได้โดยราบรื่นมาตลอด

2.2.3 การกำหนดบทบาทและหน้าที่ของทีมวิจัยฝ่ายชุมชน

1) วิธีดำเนินการ ดังได้กล่าวแล้วว่า การดำเนินโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ครั้งนี้ ผู้มีบทบาทสำคัญมิใช่ตัวผู้วิจัยหรือคณะผู้วิจัยเหมือนโครงการวิจัยทั่วไป ผู้มีบทบาทสำคัญร่วมด้วย คือ ทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาและฝ่ายชุมชน ซึ่งร่วมเป็นทีมวิจัยเดียวกัน แต่บทบาทหน้าที่แต่ละฝ่ายในขั้นตอนต่าง ๆ ตามกระบวนการวิจัยได้ถูกกำหนดให้โดยเด่นไม่เท่ากัน จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจร่วมกันในเรื่องของบทบาทหน้าที่แต่ละฝ่าย

ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนนั้น สมาชิกทั้งหมดของทีมนี้เป็นชาวบ้านในพื้นที่ วิจัยที่พลิกบทบาทมาเป็นนักวิจัยชุมชน ซึ่งเป็นบทบาทแปลงใหม่ในชีวิตที่ไม่เคยสัมผัสถูกก่อนเลย สำหรับหลาย ๆ คน ซึ่งอาจเกิดความยุ่งยากสับสนเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของตนขณะเข้าร่วมทีม ดำเนินโครงการวิจัยครั้งนี้ ดังนั้น ในการประชุมเพื่อเตรียมความพร้อมของทีมวิจัยฝ่ายชุมชน คณะผู้วิจัยจึงถือเป็นโอกาสสำคัญที่จะต้องอธิบายชี้แจงถึงบทบาทหน้าที่ของทีมวิจัยฝ่ายชุมชนให้เข้าใจกันอย่างชัดเจน เพื่อให้โครงการวิจัยดำเนินไปอย่างราบรื่น ไม่เกิดปัญหาที่ทำให้สังคมชะงักลงระหว่างดำเนินการ เพราะความไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ที่ต้องกระทำ

สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของทีมวิจัยฝ่ายชุมชน คณะกรรมการและทีมวิจัยฝ่ายชุมชน ได้ร่วมกันปรึกษาหารือและกำหนดไว้แล้วก่อนหน้านี้ และได้มอบหมายให้ผู้ช่วยศาสตราจารย์สนธยา พลศรี ซึ่งเป็นผู้มีความสามารถในการใช้ภาษาอีสาน สื่อสารกับชาวบ้าน รวมทั้งบังเมคุณสมบัติอื่น ๆ ที่เหมาะสมทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการสร้างความเข้าใจให้แก่ทีมวิจัยฝ่ายชุมชน โดยเริ่มสร้างความเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการและทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา ก่อนเป็นเบื้องต้น แล้วจึงตอบด้วยการอธิบายชี้แจงถึงบทบาทหน้าที่ของทีมวิจัยฝ่ายชุมชน อีกทั้งจะอ่านเอกสารที่ได้รับจากผู้ดำเนินการจะทำหน้าที่อธิบายชี้แจงแล้ว ก็มีสมาชิกในคณะกรรมการและทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาบางคนเคยช่วยอธิบายชี้แจงเพิ่มเติมในส่วนสำคัญที่ถูกกล่าวไป ขณะเดียวกันได้เปิดโอกาสให้ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนซักถามอย่างเต็มที่ และก่อนจบก็ได้ซักซ้อมความเข้าใจอีกครั้ง จนมั่นใจว่าเข้าใจกันเป็นอันดี

2) ผลดำเนินการ จากการอธิบายชี้แจงและทำความตกลงร่วมกันระหว่างคณะกรรมการและทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา และทีมวิจัยฝ่ายชุมชน ได้บทสรุปบทบาทหน้าที่ของทีมวิจัยฝ่ายชุมชนดังนี้

ก. มีบทบาทสำคัญในขั้นการศึกษาปัญหาชุมชน โดยทำหน้าที่ร่วมกัน ระดมความคิดเห็น และศึกษาวิเคราะห์

- สภาปัญหาและสาเหตุต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต ของชุมชนหมู่บ้าน ตลอดจนจัดลำดับความสำคัญของปัญหา 5 อันดับ

- สนับสนุนองค์กรที่ถูกจัดลำดับความสำคัญและแนวทางแก้ปัญหา ที่ตรงกับสภาพและความต้องการอันแท้จริงของชุมชน

ข. ร่วมกำหนดและดำเนินโครงการและกิจกรรมที่จะช่วยให้สามารถ พัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ภายใต้ศักยภาพของชุมชนเอง หรือขอความอนุเคราะห์จากภายนอก ได้

ค. ร่วมติดตามและประเมินผลโครงการวิจัยทั้งในระหว่างและเมื่อสิ้นสุด กระบวนการวิจัย

ง. เป็นแกนกลางจัดตั้งกลุ่มองค์กรในชุมชนเพื่อดำเนินโครงการและ กิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนต่อไปหลังสิ้นสุดโครงการวิจัยแล้ว

จ. เป็นผู้นำแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแบบอย่าง โครงการวิจัย ไปดำเนินการต่อหรือเผยแพร่ยังพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

2.2.4 การร่วมกันวางแผนกำหนดการจัดเวทีเสวนเพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน และกำหนดโครงการและกิจกรรม

1) วิธีดำเนินการ ก่อนสิ้นสุดการประชุมเพื่อเตรียมความพร้อมของทีมวิจัย ฝ่ายชุมชน ตัวแทนคณะกรรมการและทีมวิจัยฝ่ายชุมชนทราบว่าขั้นตอนที่จะดำเนินการ

ต่อไป นับเป็นขั้นตอนที่สำคัญมากในกระบวนการวิจัย ได้แก่ ขั้นการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนและติดตามด้วยขั้นกำหนดโครงการและกิจกรรมทั้ง 2 ขั้นนี้จะดำเนินการโดยการจัดเวทีเสวนาเพื่อระดมความคิดเห็นในระหว่างสมาชิกของทีมวิจัยฝ่ายชุมชน ส่วนคณะผู้วิจัยและทีมวิจัยฝ่ายชุมชนจะทำหน้าที่เป็นผู้จัดเวทีและจัดการคุ้มครอง ตลอดจนให้คำชี้แจงแนะนำซึ่งจะช่วยให้กิจกรรมของเวทีเสวนาแต่ละครั้งดำเนินไปตามขั้นตอนเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทั้งนี้จะแยกการจัดเวทีเสวนาเป็น 3 ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ 1 จัดขึ้นสำหรับระดมความคิดเห็นเพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อกุญภาพของชุมชน

ครั้งที่ 2 จัดขึ้นสำหรับระดมความคิดเห็นเพื่อศึกษาวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ปัญหา

ครั้งที่ 3 จัดขึ้นสำหรับระดมความคิดเห็นเพื่อพิจารณากำหนดจัดโครงการและกิจกรรมที่จะช่วยสร้างเสริมคุณภาพชีวิตของชุมชนด้วยชุมชนเอง

หลังจากชี้แจงจนเป็นที่เข้าใจกันเป็นอันดีแล้ว คณะผู้วิจัยได้เสนอต่อที่ประชุมให้ร่วมกันพิจารณาทำความตกลงเป็นฉบับที่ในเรื่องกำหนดการของวัน เวลา สถานที่ที่จะจัดเวทีเสวนาแต่ละครั้ง ทั้งนี้คณะผู้วิจัยได้นำเสนอกำหนดการที่ร่างไว้แล้วล่วงหน้าให้ทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา และฝ่ายชุมชนในแต่ละพื้นที่ได้ร่วมกันพิจารณา โดยเปิดโอกาสให้ปรับเปลี่ยนกันได้อย่างเต็มที่จนกระทั่งได้กำหนดการซึ่งมุ่งเน้นให้เป็นวันเวลาสถานที่ที่สมาชิกร่วมทีมวิจัยทุกฝ่ายปลอดพื้นจากการกิจหรือเหตุติดขัดต่าง ๆ มีความพึงพอใจและเห็นพ้องต้องกัน เพื่อที่จะสามารถอยู่ร่วมการจัดเวทีเสวนาทั้ง 3 ครั้งได้อย่างพร้อมเพรียงกัน

2) ผลดำเนินการ จากการชี้แจงถึงขั้นศึกษาวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน ซึ่งจะดำเนินการต่อจากขั้นเตรียมความพร้อมของทีมวิจัย และร่วมกันพิจารณาเรื่องกำหนดการของวันเวลา สถานที่ที่จะดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน ทำให้ทุกฝ่ายในที่ประชุมโดยเฉพาะอย่างยิ่งทีมวิจัยฝ่ายชุมชนได้มองเห็นวิธีดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนด้วยรูปแบบการจัดเวทีเสวนา รวมทั้งเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ ตลอดจนบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่ายในการจัดเวทีเสวนาแต่ละครั้ง และประการสำคัญที่ตามมาด้วยคือ ได้กำหนดการของวัน เวลา สถานที่ที่จะดำเนินการจัดเวทีเสวนา ซึ่งผ่านการพิจารณาเห็นชอบอภิการเป็นมติเอกฉันท์ในที่ประชุมของ 3 พื้นที่วิจัย ดังนี้

พื้นที่บ้านประคุณเจียน หมู่ที่ 5 อำเภอสิงหนคร

เวทีเสวนาครั้งที่ 1 จัดขึ้นในวันที่ 15 ตุลาคม 2550 ระหว่างเวลา 9.00

– 16.00 น. ณ ศาลาวัดประคุณเจียน

เวทีเสวนาครั้งที่ 2 จัดขึ้นในวันที่ 19 ตุลาคม 2550 ระหว่างเวลา 9.00

– 16.00 น. ณ ศาลาวัดประตูเขียน

เวทีเสวนาครั้งที่ 3 จัดขึ้นในวันที่ 15 พฤศจิกายน 2550 ระหว่างเวลา

9.30 – 15.00 น. ณ ศาลาวัดประตูเขียน

พื้นที่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 อำเภอควนเนียง

เวทีเสวนาครั้งที่ 1 จัดขึ้นในวันที่ 22 สิงหาคม 2550 ระหว่างเวลา

9.00 – 16.00 น. ณ ศาลาวัดท่าม่วง

เวทีเสวนาครั้งที่ 2 จัดขึ้นในวันที่ 7 กันยายน 2550 ระหว่างเวลา

9.00 – 16.00 น. ณ ศาลาวัดท่าม่วง

เวทีเสวนาครั้งที่ 3 จัดขึ้นในวันที่ 1 ตุลาคม 2550 ระหว่างเวลา 9.30

– 15.00 น. ณ ศาลาวัดท่าม่วง

พื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 อำเภอระโนด

เวทีเสวนาครั้งที่ 1 จัดขึ้นในวันที่ 3 สิงหาคม 2550 ระหว่างเวลา

9.00 – 16.00 น. ณ ห้องสมุดโรงเรียนชุมชนบ้านขาว

เวทีเสวนาครั้งที่ 2 จัดขึ้นในวันที่ 8 สิงหาคม 2550 ระหว่างเวลา

9.00 – 16.00 น. ณ ห้องสมุดโรงเรียนชุมชนบ้านขาว

เวทีเสวนาครั้งที่ 3 จัดขึ้นในวันที่ 31 สิงหาคม 2550 ระหว่างเวลา

9.30 – 15.00 น. ณ ห้องสมุดโรงเรียนชุมชนบ้านขาว

สำหรับการดำเนินเวทีเสวนาทั้ง 3 ครั้งนี้ คณะกรรมการและทีมวิจัยฝ่ายชุมชนเห็นพ้องต้องกันว่า ไม่ควรเริ่มระยะเวลาห่วงครั้งให้ห่างกันมากนัก หากแต่ละครั้งห่างกันเพียง 2 – 3 วัน ได้ก็จะเป็นการดี เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงทางด้านความคิด และการดำเนินกิจกรรมที่ต่อเนื่องกัน อีกทั้งยังช่วยให้ความตื่นตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรมเวทีเสวนาของทีมวิจัยฝ่ายชุมชนไม่จางลง เพราะการดำเนินกิจกรรมเป็นไปอย่างต่อเนื่องและไม่อีกด้วยซ้ำ

แต่อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการและทีมวิจัยไม่สามารถจัดกำหนดการของจัดเวทีเสวนาทั้ง 3 ครั้ง ในแต่ละพื้นที่ให้เป็นวันไก่เดี่ยงกันโดยเว้นระยะห่างกัน 2 – 3 วัน ได้ เนื่องจากต้องยึดถือความสะดวก ปลดล็อกจากกิจกรรมค้าง ๆ ในวิธีชีวิตแต่ละวันของสมาชิกในทีมวิจัยฝ่ายชุมชนเป็นสำคัญ จึงเห็นได้ว่ากำหนดการจัดเวทีเสวนาในแต่ละพื้นที่มีช่วงของวันที่ห่างกันค่อนข้างยาว แต่ผลขันน้ำยินดีที่ตามมาเกือบทุกครั้ง ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนของทั้ง 3 พื้นที่ได้มานำเข้าร่วมเวทีเสวนาทุกครั้งอย่างพร้อมเพรียงกันตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้ต่อ กัน จะมีขาดหายไปบ้างก็เพียงน้อยรายด้วยความจำเป็นแบบกรณีทันทีจริง ๆ

ขั้นศึกษาวิเคราะห์ปัญหาชุมชน

ขั้นศึกษาวิเคราะห์ปัญหาชุมชนมีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการวิจัยของโครงการวิจัยครั้งนี้ เพราะนอกจากจะเป็นจุดเริ่มต้นที่ทีมวิจัยทั้งชุด ประกอบด้วยคณะผู้วิจัย ทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา และทีมวิจัยฝ่ายชุมชน ได้ดำเนินการวิจัยร่วมกันพร้อมหน้าแล้ว ยังเป็นจุดเริ่มต้นสร้างศักยภาพของคนในชุมชน นั่นก็คือทีมวิจัยฝ่ายชุมชน ซึ่งเป็นตัวแทนของคนในชุมชนให้เปลี่ยนโฉมหน้าจากชาวบ้านธรรมดาทั่วไปมาเป็นนักวิจัยชุมชน ทำการศึกษาวิจัยปัญหาต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของชุมชนคนเองในรูปแบบการจัดเวทีเสวนा จุดเริ่มต้นอันหลังถือเป็นจุดเริ่มต้นของการนวัตกรรมการสร้างเสริมความสามารถของชุมชนหมู่บ้านพื้นที่วิจัยในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของโครงการวิจัย และเป็นวัตถุประสงค์สำคัญในขั้นตอนนี้

การจัดเวทีเสวนานี้ในขั้นการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาชุมชนนี้ มีในพื้นที่วิจัยพื้นที่ละ 2 ครั้ง ทั้งนี้ได้วางกำหนดการดำเนินกิจกรรมเวทีเสวนารั้งที่ 1 และเวทีเสวนารั้งที่ 2 ดังแสดงไว้ในตารางข้างล่าง

ตารางแสดงกำหนดการจัดเวทีเสวนารั้งที่ 1 และครั้งที่ 2

ครั้งที่	วันดำเนินการ	สถานที่	กิจกรรม	เวลา
1	3 สิงหาคม 50	บ้านขาว หมู่ที่ 3 อำเภอ ระโนด (โรงเรียนชุมชน บ้านขาว)	- การอธิบายชี้แจงทำความเข้าใจ - การวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน (SWOT)	9.00 – 9.30 น. 9.30 – 10.30 น.
	22 สิงหาคม 50	บ้านอ่าวยัง หมู่ที่ 4 อำเภอควนเนียง (ศาลาวัดท่าม่วง)	พักอาหารว่าง	10.30 – 10.45 น.
	15 ตุลาคม 50	บ้านประตุเมียน หมู่ที่ 5 อำเภอสิงหนคร (ศาลาวัดประตุเมียน)	- การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาชุมชน (ต่อ) (แบ่งกลุ่มย่อย) พักอาหารกลางวัน	10.45 – 12.00 น. 12.00 – 12.45 น.
			- การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาชุมชน (ต่อ) (แบ่งกลุ่มย่อย) - นำเสนอปัญหาน้ำท่วม (กลุ่มย่อยสู่กลุ่มใหญ่)	12.45 – 14.00 น.
			- การจัดปัญหาสำคัญ 5 อันดับแรก (กลุ่มใหญ่) - สรุปผล	14.00 – 15.00 น. 15.00 – 15.30 น. 15.30 – 16.00 น.

ครั้งที่	วันดำเนินการ	สถานที่	กิจกรรม	เวลา
2	8 สิงหาคม 50	บ้านขาว หมู่ที่ 3 อำเภอระโนด	- การทบทวนผลสรุปจากเวทีเสวนาครั้งที่ 1 และชี้แจงวัตถุประสงค์ของเวทีเสวนาครั้งที่ 2	9.00 – 9.30 น.
	7 กันยายน 50	บ้านอ่าวทึ่ง หมู่ที่ 4 อำเภอควนเนียง	- การศึกษาวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา สำคัญ 5 อันดับแรก (กลุ่มย่อยละ 1 ปัญหา)	9.30 – 10.30 น.
	19 ตุลาคม 50	บ้านประดูเขียน หมู่ที่ 5 อำเภอสิงหนคร	- พักอาหารว่าง - วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา (ต่อ) (กลุ่มย่อย) พักอาหารกลางวัน - วิเคราะห์แนวทางแก้ปัญหา (กลุ่มย่อย) - นำเสนอสาเหตุและแนวทางแก้ปัญหาหน้าเวที (กลุ่มย่อยสู่กลุ่มใหญ่) - สรุปผล	10.30 – 10.45 น. 10.45 – 12.00 น. 12.00 – 12.45 น. 12.45 – 14.00 น. 14.00 – 15.00 น. 15.00 – 16.00 น.

จากกำหนดการในตารางข้างต้น ที่มีวิจัยได้ยึดเป็นแนวทางดำเนินกิจกรรมของเวทีเสวนาครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 ซึ่งจะนำเสนอตามลำดับดังนี้

1. การดำเนินเวทีเสวนาครั้งที่ 1 การดำเนินการครั้งนี้ มีจำนวนผู้เข้าร่วมแยกตามพื้นที่ คือ พื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 อำเภอระโนด มีทีมวิจัยเข้าร่วมทั้งสิ้น 57 คน ประกอบด้วยทีมวิจัยฝ่ายชุมชน 47 คน ทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา 4 คน และคณะผู้วิจัย 6 คน นอกจากนั้นยังมีนายณัฐพันธ์ จันทร์จบ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาว และนายทวี เปียยก กำนันตำบลบ้านขาวได้มาเข้าร่วมกัน

พื้นที่บ้านอ่าวทึ่ง หมู่ที่ 4 อำเภอควนเนียง มีทีมวิจัยเข้าร่วมทั้งสิ้น 47 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัยฝ่ายชุมชน 35 คน ทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา 6 คน และคณะผู้วิจัย 6 คน

พื้นที่บ้านประดูเขียน หมู่ที่ 5 อำเภอสิงหนคร มีทีมวิจัยเข้าร่วมทั้งสิ้น 59 คน ประกอบด้วยทีมวิจัยฝ่ายชุมชน 49 คน ทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา 4 คน และคณะผู้วิจัย 6 คน

กิจกรรมที่ได้ดำเนินการตามลำดับ ได้แก่

1.1 การอธิบายชี้แจงทำความเข้าใจ เนื่องจากในขั้นศึกษาวิเคราะห์ปัญหาชุมชน ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนจะมีบทบาทสำคัญยิ่งในการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อกุญภาพชีวิตของชุมชนตนเอง เพราะย่อมรู้ดีถึงลักษณะบาง แผลงของเห็นถึงปัญหาในชุมชนดีกว่าใคร ๆ

หากสมาชิกในทีมวิจัยฝ่ายนี้มีความเข้าใจชัดเจนเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการจัดเวทีเสวนานั้นแล้ว ก็จะสามารถร่วมช่วยกันดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนให้สำเร็จลุล่วงด้วยความรับรื่น และมีประสิทธิภาพ พร้อมกันได้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือสูง ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้พิจารณากำหนดโครงการและกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิต ได้อย่างตรงกับสภาพปัญหาและความต้องการอันแท้จริงของชุมชนในขั้นตอนต่อไป ดังนั้นการอธิบายชี้แจงทำความเข้าใจกับทีมวิจัยฝ่ายชุมชนก่อนเริ่มดำเนินเวทีเสวนาก็เป็นสิ่งที่สำคัญมาก จึงเป็นเรื่องจำเป็นที่ต้องการทำแม้ว่าจะได้เคยชี้แจงทำความเข้าใจกันไปแล้วครั้งหนึ่งในคราวประชุมเตรียมความพร้อมของทีมวิจัยฝ่ายชุมชนก็ตาม

สำหรับวิธีดำเนินการและผลดำเนินการในเรื่องนี้ มีดังนี้

1.1.1 วิธีดำเนินการ การอธิบายชี้แจงทำความเข้าใจกับทีมวิจัยฝ่ายชุมชนของทุกพื้นที่วิจัยนั้น ได้ดำเนินการในช่วงเวลาประมาณ 20 – 30 นาทีก่อนเริ่มดำเนินเวทีเสวนารoundที่ 1 ซึ่งผู้รับผิดชอบหน้าที่นี้ ในพื้นที่หมู่ที่ 5 บ้านประดู่เจียน อำเภอสิงหนคร และในพื้นที่หมู่ที่ 3 บ้านขาว อำเภอระโนด ได้แก่ พัฒนาการอำเภอสิงหนคร และพัฒนาการอำเภอระโนด ส่วนในพื้นที่หมู่ที่ 4 บ้านอ่าวทึ่ง อำเภอควนเนียง ได้แก่ ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอควนเนียง สำหรับเหตุผลที่เลือกบุคคลข้างต้นให้ทำหน้าที่ก็เพราะคณะผู้วิจัยและทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาเห็นพ้องกันก่อนหน้านี้แล้วว่า บุคคลเหล่านี้เป็นสมาชิกในทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา ซึ่งปักดิบมีบทบาทสำคัญในการคุ้มครองและสนับสนุนการทำงานด้านการพัฒนาของชุมชนหมู่บ้านพื้นที่วิจัยนั้นอย่างดี ก่อรปรกับเป็นทั้งนักวิชาการด้านการพัฒนา และทำงานใกล้ชิดกับชุมชนนานาพ้องสมควร จนคุ้นเคยสนิทสนมกับสมาชิกส่วนใหญ่ในทีมวิจัยฝ่ายชุมชน นอกจากนั้นแล้วทั้ง 3 ท่านยังมีความสามารถในการใช้ภาษาท้องถิ่นแบบภาษาชาวบ้านง่าย ๆ ที่มักมีบุคลากรอพยุง คุณสมบัติดังกล่าวจะช่วยให้การอธิบายชี้แจงเพื่อซักซ้อมทำความเข้าใจกับทีมวิจัยฝ่ายชุมชนดำเนินไปอย่างได้สาระตามต้องการและอยู่ในบรรยายกาศที่สนุกสนานเป็นกันเอง ซึ่งก็จะช่วยเพิ่มความเข้มแข็งให้การดำเนินเวทีเสวนารoundที่ 1 เริ่มต้นด้วยความดีด้วยความเข้าใจทีมวิจัยฝ่ายชุมชน

สำหรับสาระสำคัญที่นำเสนอชี้แจงทำความเข้าใจกับทีมวิจัยฝ่ายชุมชนก่อนเริ่มดำเนินเวทีเสวนารoundที่ 1 มี 3 ประเด็นใหญ่ดังนี้

1) **วัตถุประสงค์ของการจัดเวทีเสวนा การจัดเวทีเสวนามีทั้งสิ้น 3 ครั้ง ตามวัน เวลา สถานที่ที่ตกลงกันไว้เรียบร้อยแล้วเมื่อครั้งการประชุมเตรียมความพร้อมของทีมวิจัยฝ่ายชุมชนสำหรับเวทีเสวนารoundที่ 1 และครั้งที่ 2 จะอยู่ในขั้นการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาชุมชน ส่วนเวทีเสวนารoundที่ 3 จะอยู่ในขั้นการกำหนดโครงการและกิจกรรม ซึ่งเป็นขั้นตอนต่อไป**

การจัดเวทีเสวนาแต่ละครั้งมีวัตถุประสงค์ที่จะระดมความคิดเห็นของ
สมาชิกในทีมวิจัยฝ่ายชุมชนว่าด้วยเรื่องต่อไปนี้

เวทีเสวนาครั้งที่ 1 ว่าด้วยเรื่องการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน (SWOT)
การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของชุมชนและปัญหาสำคัญ 5
อันดับแรก

เวทีเสวนาครั้งที่ 2 ว่าด้วยเรื่องสาเหตุของปัญหา 5 อันดับแรก และ
แนวทางแก้ไขปัญหาที่ชุมชนมีศักยภาพพอจะกระทำได้เอง หรือขอความอนุเคราะห์ความร่วมมือจาก
ภายนอกได้

เวทีเสวนาครั้งที่ 3 ว่าด้วยเรื่องการกำหนดโครงการและกิจกรรมที่
สอดคล้องกับแนวทางแก้ไขปัญหา ซึ่งได้ข้อสรุปมาจากการเสวนาครั้งที่ 2 และสามารถดำเนินการ
เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของชุมชนได้ตรงตามสภาพปัญหา ความต้องการอันแท้จริงของชุมชน
ต่อไป

2) เทคนิควิธีดำเนินการ การระดมความคิดเห็นของทีมวิจัยฝ่ายชุมชนใน
เวทีเสวนาครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 นั้น จะเป็นไปในลักษณะเชิงวิเคราะห์ อกипราย ซึ่งจะกระทำใน
ระดับกลุ่มย่อยก่อน แล้วจึงตามด้วยระดับกลุ่มใหญ่ ในระดับกลุ่มย่อย สมาชิกกลุ่มจะต้องเลือก
ประธานกลุ่มเพื่อทำหน้าที่จัดการดูแลให้การระดมความคิดเห็นกระจายทั่วกลุ่มอยู่ในประเด็นที่วาง
ไว้ และได้ผลสรุปของประเด็นนั้น ๆ ออกมานาตามเวลาที่กำหนดอีกทั้งต้องเลือกเลขานุการกลุ่มเพื่อ
ทำหน้าที่จดบันทึกผลที่ได้และรายงานผลที่จดบันทึกต่อกลุ่มเมื่อเสร็จสิ้นการระดมความคิดเห็น
เพื่อให้กลุ่มพิจารณาร่วมกันอีกรอบว่าจะคงไว้หรือตัดประเด็นใดออกงานได้ผลสรุปที่ผ่านการ
รับรองเห็นชอบจากสมาชิกส่วนใหญ่ของกลุ่ม หลังจากนั้นนำผลสรุปมาเขียนลงในกระดาษแผ่น
ใหญ่สำหรับไว้ใช้ประกอบการนำเสนอต่อกลุ่มใหญ่หน้าเวทีเสวนา

ส่วนในระดับกลุ่มใหญ่ เป็นการพิจารณาร่วมกันของทีมวิจัยฝ่ายชุมชน
ทั้งหมดในเวทีเสวนาว่าผลสรุปที่แต่ละกลุ่มย่อยนำเสนอตนนี้มีประเด็นใดที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย
ประเด็นใดที่ผ่านการรับรองเห็นชอบจากสมาชิกส่วนใหญ่ของทีมวิจัยฝ่ายชุมชนจะถูกประมวลเป็น
ผลสรุปจากเวทีเสวนาในนามของทีมวิจัย เพื่อนำเสนอต่อผู้นำชุมชนและประชาสัมพันธ์ให้ชุมชน
รับทราบ รวมทั้งเพื่อประเมินผลและวางแผนการดำเนินเวทีเสวนาครั้งต่อไป

3) บทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่ายในทีมวิจัย ในระหว่างดำเนินเวทีเสวนาฝ่าย
สำคัญที่ต้องแสดงบทบาทมากที่สุด ก็คือทีมวิจัยฝ่ายชุมชน โดยจะต้องรวมพลังกันระดมความ
คิดเห็นในเชิงวิเคราะห์อกิปրายภายใต้ประเด็นเรื่องที่กำหนดไว้ ซึ่งจะต้องดำเนินไปอย่างเป็นอิสระ¹
ปราศจากการถูกครอบจำกัดทางความคิดจากคณะกรรมการวิจัยและทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา หรือคนอื่น ๆ ในทีม
วิจัยฝ่ายชุมชนด้วยกัน แต่ต้องยึดหลักว่า เรื่องที่ทุบเทือนกันนี้ต้องเป็นสภาพการณ์จริงที่เกิดขึ้นใน
ชุมชน และสมาชิกในทีมวิจัยฝ่ายชุมชนได้ประสบพบเห็นโดยตรงด้วยตนเอง

สำหรับบทบาทหน้าที่ของคณะผู้วิจัย และทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาระหว่างดำเนินเวทีส่วนคือ การคุยกำกับดูแลให้กิจกรรมดำเนินไปตามกำหนดการและขั้นตอนที่วางไว้พร้อมกับสังเกตการณ์อยู่ใกล้ ๆ แต่ละกลุ่มย่อย เพื่อเป็นเสมือนพี่เลี้ยงคอยช่วยให้คำปรึกษาแนะนำ หรือแก้ไขปัญหาเท่าที่จำเป็นเท่านั้น มิใช่เข้าไปก้าวล่วงเบบขั้กจุง หรือครอบจำกัดความคิดแต่อย่างใด

1.1.2 ผลดำเนินการ ขณะที่พัฒนาการอำนวยสิงหนคร พัฒนาการอำนวยโนด และผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อำนวยความเนี่ยง ดำเนินการอธิบายชี้แจงเพื่อซักซ้อม และทบทวนความเข้าใจในประเด็นหลักข้างต้นกับทีมวิจัยฝ่ายชุมชนของแต่ละพื้นที่วิจัย สังเกตเห็นได้ชัดว่าสมาชิกในทีมวิจัยฝ่ายชุมชนทุกพื้นที่วิจัยต่างรับฟังด้วยความตั้งใจและสนใจ มีการซักถามข้อสงสัยบางประการ ซึ่งผู้ดำเนินการที่ให้คืออธิบายชี้แจงจนเข้าใจเป็นอันดี หรือในบางข้อสงสัย หัวหน้าโครงการวิจัยก็ได้ช่วยเสริมคำตอบเพื่อให้กระจàngหัดยิ่งขึ้น นอกจากนั้นผู้ดำเนินการยังใช้ภาษาท้องถิ่นแบบชาวบ้านที่พึงง่าย ๆ ในการสื่อสาร แฉ่มีมุขตลอดแต่ละตอนที่ชี้เป็นบุคลิกประจำตัวของแต่ละท่าน ทำให้ทุกคนมีอารมณ์ดีตาม สนูกในการรับฟังและกล้าแสดงออกในการซักถาม ประกอบกับประเด็นทั้งหลายที่นำมาอธิบายชี้แจงนั้นส่วนใหญ่แล้ว ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนได้เคยรับฟังมาก่อนในที่ประชุมเตรียมความพร้อมของทีมวิจัยฝ่ายชุมชนก่อนหน้านี้ ครั้นมาได้รับการซักซ้อมและทำความเข้าใจอีกรอบ คือการซักซ้อมให้เกิดความเข้าใจวิธีการแต่ละขั้นตอนที่ทีมฝ่ายตนจะต้องปฏิบัติระหว่างดำเนินเวทีส่วนคือขึ้น พร้อมที่จะเข้าสู่กิจกรรมของเวทีส่วนต่อไป

1.2 การวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนด้วยวิธี SWOT หลังจากอธิบายชี้แจงทำความเข้าใจกับทีมวิจัยฝ่ายชุมชนแล้ว ได้ดำเนินการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนร่วมกันก่อนที่จะแบ่งกลุ่มย่อยเพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาชุมชนต่อไป ซึ่งการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนนั้นเป็นไปเพื่อให้ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนได้มองเห็นว่าปัจจุบันชุมชนของตนมีสถานภาพการพัฒนาอยู่ดีดี เพื่อเป็นพื้นฐานเบื้องต้นในการนำไปวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนต่อไป อีกทั้งยังช่วยให้คณะผู้วิจัยได้ทราบถึงศักยภาพการพัฒนาของชุมชนจากปัจจัยของคนในชุมชนเองด้วย

การดำเนินการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนครั้นนี้ เป็นการวิเคราะห์หาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) ในการพัฒนาของชุมชน โดยแบ่งหลักในการวิเคราะห์ได้แก่ ทีมวิจัยฝ่ายชุมชน ซึ่งมีวิธีดำเนินการและผลดำเนินการดังนี้

1.2.1 วิธีดำเนินการ ผู้ดำเนินการนำสมาชิกในทีมวิจัยฝ่ายชุมชนให้ร่วมกันวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน ยังคงเป็นหน้าที่ของพัฒนาการอำนวยโนด สำหรับพื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 อำนวยโนด ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อำนวยความเนี่ยง สำหรับพื้นที่บ้านอ่าวทึ่ง หมู่ที่ 4 อำนวยความเนี่ยง และพัฒนาการอำนวยสิงหนคร สำหรับพื้นที่บ้านประดู่เขียน หมู่ที่ 5 อำนวยสิงหนคร เนื่องจากเป็นผู้มีความชำนาญในการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนด้วยวิธีการ SWOT พร้อมทั้งมีสมาชิกในทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา ซึ่งรู้เข้าใจวิธีการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนแบบนี้เป็น

อย่างดีร่วมดำเนินการด้วยในฐานะผู้ช่วย ส่วนจะเป็นฝ่ายทำหน้าที่สังเกต และจนบันทึกกระบวนการ และผลที่ได้ขึ้นดำเนินการ

ก่อนวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนด้วยวิธี SWOT ผู้ดำเนินการได้อธิบายชี้แจงให้ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนเข้าใจถึงคำว่า “จุดแข็ง” “จุดอ่อน” “โอกาส” และ “อุปสรรคหรือข้อจำกัด” พร้อมยกตัวอย่างประกอบซึ่งสรุปความได้ว่า

1) จุดแข็ง (Strength) เป็นการพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ภายในชุมชนที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดความสำเร็จ ความเข้มแข็ง การมีศักยภาพในการพัฒนาชุมชน เช่น การมีสิ่งแวดล้อมที่ดี ความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ การมีภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

2) จุดอ่อน (Weakness) เป็นการพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ภายในชุมชนที่ก่อให้เกิดปัญหา ความอ่อนแอก หรืออุดรั้งความเจริญในการพัฒนาชุมชน เช่น การมีโรคภัยไข้เลิ�บ การมีค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

3) โอกาส (Opportunity) เป็นการศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ภายนอกชุมชนที่เป็นประโยชน์หรือเอื้อโอกาสอันดีต่อการพัฒนาชุมชน เช่น การอยู่ใกล้ศูนย์กลางความเจริญ การมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวก เชื่อมต่อเมืองสำคัญ การมีแหล่งรองรับผลผลิต เป็นต้น

4) อุปสรรค หรือข้อจำกัด (Threat) เป็นการศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ภายนอกชุมชนที่ก่อให้เกิดผลเสีย หรือเป็นข้อจำกัดต่อการพัฒนาชุมชน เช่น การขาดแหล่งเงินทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ การขาดการส่งเสริมอาชีพจากภาครัฐ การแพร่เข้ามาของวัฒนธรรมต่างถิ่นที่ขัดต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น การก่อการร้าย กับธรรมชาติ เป็นต้น

1.2.2 ผลดำเนินการ ด้วยความสามารถของผู้ดำเนินการ ประกอบกับสามารถในทีมวิจัยฝ่ายชุมชนในแต่ละพื้นที่หลายคนมีประสบการณ์เกี่ยวกับการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน ด้วยวิธี SWOT มาก่อน เนื่องจากเคยร่วมอยู่ในกระบวนการจัดทำแผนชุมชนมาแล้ว กิจกรรมในขั้นตอนนี้จึงผ่านไปได้ค่อนข้างเร็ว และได้ผลเป็นที่น่าพอใจ

ต่อไปนี้เป็นผลสรุปของข้อมูลจากการวิเคราะห์ศักยภาพเพื่อประเมินผลการพัฒนาในแต่ละพื้นที่วิจัย

พื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 อัม孛อร์โนด

จุดแข็ง (Strength)

- 1) มีโครงสร้างคมนาคมเชื่อมโยงตลอดพื้นที่
- 2) มีอาชีพหลากหลาย เช่น การทำนา ทำสวน ทำไร่ และเลี้ยงสัตว์
- 3) พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตร สามารถส่งเสริมและพัฒนาให้เป็นแหล่งรายได้หลักของชุมชน

4) มีพื้นที่ติดต่อ กับ ทะเบียน ของ จังหวัด สงขลา และ ทะเบียน อื่นๆ ที่ สามารถ พัฒนา ให้ เป็น แหล่ง ท่องเที่ยว เชิง นิเวศ และ จัด ทำ บ้าน พัก แรม (Home Stay) ใน อนาคต

5) มี อาชญากรรม ติดต่อ และ ใกล้เคียง กับ ตำบล คลอง เครียะ ตำบล บ้านใหม่ อำเภอ โนนด จังหวัด สงขลา และ ตำบล ลุมพินี อำเภอ หัวทวาร จังหวัด ครรภ ราช

6) มี สำนักงาน ของ องค์การ บริหาร ส่วน ตำบล บ้านขาว ตั้งอยู่ ใน พื้นที่ ทำ ให้ สามารถ ติดต่อ กับ ความ ช่วยเหลือ หรือ การ สนับสนุน ได้ โดย สะดวก

7) มี ศูนย์ ถ่ายทอด ทาง เทคโนโลยี ประจำ อยู่ ใน พื้นที่ คือ ตั้งอยู่ ที่ องค์การ บริหาร ส่วน ตำบล บ้านขาว

8) มี การ รวม กลุ่ม อย่าง เข้มแข็ง เพื่อ ทำ กิจกรรม ต่าง ๆ ใน ชุมชน ร่วม กัน

9) มี กลุ่ม ที่ เข้มแข็ง ในการ พัฒนา ชุมชน หลาย กลุ่ม

10) มี แกน นำ ที่ เข้มแข็ง ทั้ง แกน นำ ทาง ศาสนา และ แกน นำ ท้องถิ่น

11) มี การ ร่วม มือ ร่วม ใจ กัน อย่าง แน่นหนึယ เพื่อ อนุรักษ์ และ สืบสาน

วัฒนธรรม ประเพณี ท้องถิ่น

12) ชาวบ้าน ส่วน ใหญ่ รู้ ภาษา น้ำคี ช่วยเหลือ และ พึง พา อาศัย กัน อย่าง เต็ม ที่

อุด อ่อน (Weakness)

1) หลัก รัฐ เรือน ยัง มี ราย ได้ ต่ำ กว่า เกณฑ์

2) เกษตร ยัง ขาด เคลน นำ ในการ อุปโภค บริโภค ใน ถูก แล้ว

3) ชาวบ้าน ส่วน หนึ่ง ยัง นิยม เสียง โซค โดย การ เล่น หวย เล่น การ พนัน

4) ถนน บาง สาย ยัง ชำรุด ทรุด โทรม ขาด งบ ประมาณ ในการ ซ่อม บำรุง

5) หลัก รัฐ เรือน ขาด ที่ คืน ทำ กิน เป็น ของ ตน เอง จำเป็น ต้อง เช่า จาก

นาย ทุน เจ้า ของ ที่ คืน ใน ราคา แพง

6) ชาวบ้าน บาง ส่วน ถึง เมี้ จ ที่ เป็น ส่วน น้อย แบบ ด้วย ตัว ตัว ไม่ ได้ ใจ กับ การ ร่วม พัฒนา ชุมชน

7) ชาวบ้าน บาง ส่วน ยัง ด้อย คุณภาพ และ ขาด โอกาส ในการ เรียน รู้ ด้าน เทคโนโลยี ต่าง ๆ ที่ จำเป็น ต่อ การ ดำรง ชีวิต และ การ ประกอบ อาชีพ

8) สภาพ คืน เดื่อง ขาด ความ อุดม สมบูรณ์ ซึ่ง แตก ต่าง จาก เดิม

โอกาส (Opportunity)

1) มี การ คุม นา คุม ที่ เชื่อม ต่อ ระหว่าง อำเภอ และ จังหวัด ใกล้เคียง

2) เป็น พื้นที่ ที่ รับ กลุ่ม หมาย แก่ การ ปลูก ข้าว ซึ่ง สามารถ สร้าง เศริม ให้ เป็น แหล่ง

ปลูก ข้าว พันธุ์ ดี ของ จังหวัด สงขลา และ ใน ภาค ใต้

- 3) มีลักษณะทางภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศเหมาะสมแก่การส่งเสริมนโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 4) ได้รับการสนับสนุนวิทยากรมาส่งเสริมการปลูกข้าวพันธุ์ดีจากการส่งเสริมการเกษตร และการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าวจากศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว จังหวัดปัตตานีอยู่เสมอ

อุปสรรค

- 1) ขาดการสนับสนุนด้านเทคโนโลยี และอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพจากภาครัฐ
- 2) ผลผลิตด้านการเกษตรมีราคาไม่แน่นอน ทำให้มีปัญหาด้านรายได้
- 3) อุปกรณ์การเกษตรมีราคาสูง ทำให้มักประสบปัญหารายได้ไม่คุ้มกัน

การลงทุน

- 4) การส่งเสริมความรู้ ความสามารถในการพัฒนาอาชีพ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตยังมีน้อย
- 5) มักประสบปัญหาด้านการเพาะปลูกจากภัยธรรมชาติ เช่น ภาวะน้ำท่วมในฤดูฝน ภาวะดินเปรี้ยวดินเค็มจากน้ำในทะเลสาบ และศัตรูพืช โดยเฉพาะการระบาดหนักของหอยเชอร์รี่

พื้นที่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 อำเภอควนเนียง

จุดแข็ง (Strength)

- 1) มีทรัพยากรธรรมชาติสำคัญที่ชาวบ้านนำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตได้แก่ แหล่งน้ำ สัตว์น้ำ และป่าชายเลนจากทะเลสาบ
- 2) มีพื้นที่เหมาะสมแก่การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการสร้างอาชีพโดยอาศัยทะเลสาบ
- 3) มีอาชีพหลากหลาย เช่น ทำนา ประมง สวนยางพารา และค้าขาย
- 4) มีพื้นที่บ้านส่วนค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ และไม่ไกลจากชุมชนเมือง
- 5) มีกลุ่มอาชีวศึกษาเพื่อการผลิต และกองทุนหมู่บ้าน
- 6) ชาวบ้านเห็นความสำคัญของการศึกษา จึงนิยมส่งลูกหลานให้เรียน

ระดับสูง

- 7) มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการประกอบอาชีพ และเพิ่มผลผลิต
- 8) มีกลุ่มคนหนุ่มสาวจำนวนมากที่กระตือรือร้น และสนใจเข้าร่วมกิจกรรม

การพัฒนา

จุดอ่อน (Weakness)

- 1) การเดินทางสัญจรภายในหมู่บ้านช่วงฤดูฝนไม่สะดวก เพราะสภาพถนนส่วนใหญ่เป็นดินลูกรัง เป็นหลุมเป็นบ่อ ทำให้เกิดภาวะน้ำท่วมขังถนน

2) มีผู้สูงอายุที่เป็นภาระเดี่ยงคุกของครอบครัว และวัยแรงงานที่ขาดอาชีพ
แน่นอน หรือทำงานรายได้น้อยจำนวนมาก

3) ขาดการรวมกลุ่มพัฒนาที่เข้มแข็ง มักร่วมกันในระยะแรก แล้วเลิกหากัน
ไป เพราะขาดแกนนำที่จะขับเคลื่อนกลุ่มอย่างต่อเนื่อง

4) การประชาสัมพันธ์ และการกระจายข่าวภายในชุมชนยังไม่เป็นระบบ
มักใช้บอกกล่าวกันแบบปากต่อปาก ทำให้รับทราบข้อมูลข่าวสารจากผู้นำชุมชนไม่ทั่วถึงกัน

5) หลายครอบครัวประสบปัญหาเศรษฐกิจ เช่น ว่างงาน รายได้น้อย
ราคายอดผลิตต่ำ และขาดเงินทุนในการประกอบอาชีพ

6) หลายครอบครัวมีรายได้ รายจ่ายไม่สมดุลกัน ทำให้ต้องกู้หนี้ยืมสินจาก
แหล่งเงินกู้ต่าง ๆ จากภายในและภายนอกชุมชน เช่น กองทุนหมู่บ้านคลัสเตอร์ กลุ่momทรัพย์เพื่อ
การผลิต ธนาคารต่าง ๆ และแหล่งเงินกู้ของระบบซึ่งมีดอกเบี้ยสูง เป็นต้น

7) ประสบภาวะน้ำท่วมเป็นประจำทุกปี เพราะเป็นพื้นที่ลุ่มโภคภัยและสาบ

8) ขาดการอนุรักษ์และฟื้นฟูที่ป่าชายเลน ซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติ
ที่สำคัญของชุมชน

9) ขาดการอาชญากรรมและความมั่นคงในกิจกรรมการพัฒนาอย่างจริงจังและ
ต่อเนื่อง ทำให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาสนับสนุนกิจกรรมเหล่านั้นเกิดความเบื่อหน่าย รออาใจ
จนเลิกไป และลดความสนใจที่จะเข้ามาร่วมกิจกรรมอีก

โอกาส (Opportunity)

1) มีเส้นทางคมนาคมจากชุมชนไปเชื่อมต่อกับเส้นทางคมนาคมภายนอกที่
นำไปสู่ชุมชน และจังหวัดอื่น ๆ อย่างสะดวก

2) แหล่งชุมชนใหญ่ภายนอกที่อยู่ไม่ไกลจากพื้นที่ ทั้งเทศบาลตำบลควบคุมเนียง
และเทศบาลนครหาดใหญ่ จึงมีโอกาสใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ จากแหล่งชุมชนดังกล่าว เช่น
การใช้บริการ การนำผลผลิตไปขาย การเข้าไปศึกษา และการหางานทำ เป็นต้น

3) มีพื้นที่ติดต่อกับทะเลสาบ จึงควรดำเนินนโยบายเรื่องการท่องเที่ยวเชิง
นิเวศ และการนำทรัพยากรในทะเลสาบมาใช้ประโยชน์เชิงอนุรักษ์

4) เป็นพื้นที่ที่อยู่ไม่ห่างไกลจากเมืองศูนย์กลางความเจริญ รวมทั้งไปมาได้
สะดวก จึงสามารถขอความร่วมมือช่วยเหลือ หรือการสนับสนุนทางด้านวิชาการ และด้านอื่น ๆ ที่
ต้องการจากหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ได้ไม่ยาก

5) เป็นพื้นที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบด้านบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล
รัตภูมิ จึงสามารถขอความช่วยเหลือสนับสนุนด้านงบประมาณทั้งจากรัฐบาลโดยตรง และผ่านทาง
อบต.

อุปสรรค (Threat)

- 1) บางพื้นที่มีน้ำเดิม น้ำกร่อยจากทะเลสาบซึ่งอยู่ติดกัน ทำให้การเพาะปลูกไม่ได้ผลเท่าที่ควร
 - 2) ขาดการส่งเสริมด้านการพัฒนาคุณภาพผลผลิต ทำให้บางครั้งผลผลิตไม่ได้คุณภาพหรือมาตรฐานที่ตลาดต้องการ เป็นเหตุให้ขายไม่อุ่นหรือถูกค่าคราค่า
 - 3) ขาดความเอาใจใส่ด้านการพัฒนาจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเท่าที่ควร อันเนื่องมาจากการขาดความเอาใจใส่ของชาวบ้านเอง
 - 4) ผู้สูงอายุในพื้นที่ ซึ่งมีจำนวนมากขาดการส่งเสริมด้านการพัฒนาศักยภาพที่เอื้อประโยชน์ต่อครอบครัวและชุมชน
 - 5) การจัดและดำเนินโครงการ / กิจกรรมเพื่อส่งเสริมอาชีพและพัฒนาความเป็นอยู่ให้แก่ชุมชนยังมีอยู่มาก

พื้นที่บ้านประดู่เจียน หมู่ที่ 5 อำเภอสิงหนคร

จุดแข็ง (Strength)

- 1) เป็นพื้นที่ชนบทกึ่งเมือง เพราะอยู่ใกล้แหล่งโรงงานอุตสาหกรรม ตัวเมืองสงขลา และตัวเมืองหาดใหญ่
- 2) มีเส้นทางคมนาคมภายในหมู่บ้านติดต่อกันได้ทั่วถึง และตัดผ่านหมู่บ้านไปสู่ชุมชนและอำเภออื่น ๆ
- 3) มีแหล่งน้ำธรรมชาติ ทำให้มีน้ำทางการเกษตร และสามารถจับปลาได้ทุกฤดูกาล
- 4) มีภูมิปัญญาท้องถิ่นหลายอย่าง เช่น สมุนไพร การนวดแผนโบราณที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา
- 5) มีป่าชายเลน และต้นตาลโตนด เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญให้ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์
- 6) มีระบบการสื่อสารที่สะดวกรวดเร็ว
- 7) มีตลาดชุมชน จำหน่ายผลผลิตของชุมชน ซึ่งคนภายนอกชุมชนก็สามารถมาซื้อได้สะดวก
- 8) ชาวบ้านไม่ได้อาศัยการเกษตรเป็นอาชีพหลักเพียงอย่างเดียว แต่มีจำนวนไม่น้อยที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม
- 9) ชาวบ้านบังคงอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของท้องถิ่นเป็นอย่างดี และส่วนใหญ่ยังมีความสามัคคีพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

10) พื้นที่ของชุมชนอยู่ระหว่าง 2 ทะเล คือ ทะเลหลวงด้านอ่าวไทย และทะเลสาบ จึงสามารถทำมาหากินโดยอาศัยทรัพยากรจากทะเลทั้งสองได้

จุดอ่อน (Weakness)

- 1) ชาวบ้านขาดความกระตือรือร้นในการร่วมมือกันพัฒนาหมู่บ้านของตัวเอง
- 2) ชาวบ้านบางส่วนคิดถึงแต่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม
- 3) ชาวบ้านบางส่วนชอบแข่งขันซึ่งกันและกัน และคอยะแยะซึ่งกันและกัน
- 4) ชาวบ้านไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มประกอบอาชีพเสริม เพื่อเพิ่มรายได้ของครอบครัว
- 5) ขาดผู้นำชุมชนที่เป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
- 6) ชาวบ้านจำนวนมากไม่สนใจเข้ามามีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐใน การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เมื่อพัฒนาชุมชน แต่ชอบในรูปแบบของการให้สิ่งของ วัตถุมากกว่า
- 7) เกษตรกรส่วนใหญ่มีฐานะยากจน รายได้น้อย ขาดเงินทุน ขาดอาชีพ เสริมหลังการทำงาน และประสบภาวะการมีหนี้สิน
- 8) เกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงทำการเกษตรแบบดั้งเดิมอาชีวธรรมชาติ ทำ ให้ผลผลิตตกต่ำ ไม่นำคุณภาพ
- 9) ชาวบ้านหลายครัวเรือนต้องเผชิญกับมลพิษทางกลิ่น และน้ำ เนื่องจาก โรงงานม่าสัตว์ในชุมชนขาดการนำบัดของเสียจากโรงงานอย่างถูกสุขลักษณะ
- 10) สภาพคนภายในหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นเด็กครรภ์ มีสภาพเป็นหลุมเป็น บ่อเต็มไปด้วยฝุ่น ทำให้ไม่สะอาดในการสัญจร และเกิดผลกระทบทางอาชีว ทำงานหาเงินมากกว่าส่งเสริมให้เรียนระดับสูง
- 11) ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา นิยมให้ลูกหลาน ทำงานหาเงินมากกว่าส่งเสริมให้เรียนระดับสูง

โอกาส (Opportunity)

- 1) อยู่ใกล้ชุมชนที่มีโรงงานอุตสาหกรรมซึ่งรับแรงงานจากท้องถิ่นเข้าไป ทำงาน
- 2) อยู่ใกล้ชุมชนที่มีตลาดนัดชุมชนขนาดใหญ่ ซึ่งสามารถนำผลผลิตจาก ชุมชนของตนไปขายได้ ทำให้มีแหล่งจ้างงานมากขึ้น
- 3) อยู่ไม่ห่างจากเมืองสงขลาและเมืองหาดใหญ่ ซึ่งมีเส้นทางคมนาคมที่ สะดวกสบายไปถึงได้โดยง่าย ซึ่งมีโอกาสได้รับการบริการ ความเจริญด้านต่าง ๆ และหาตลาด จำหน่ายผลผลิตจากเมืองทั้งสองนี้ได้
- 4) มีเส้นทางถนนหลวงที่ทันสมัย ได้มาตรฐานผ่านชุมชนไปยังจังหวัดอื่น ๆ ได้ทั่วถึง

อุปสรรค (Threat)

- 1) ขาดแหล่งเงินทุน และกองทุนเพื่อคุ้มครองการป้องกันอาชีพ โดยผ่อนส่วนรายได้ ดอกเบี้ยต่ำ
- 2) ราคากลางลดลง ไม่คุ้มกับการลงทุน เนื่องจากคุณภาพของผลผลิตยังไม่ดีพอ และเป็นประเภทที่มีการผลิตจำนวนมากในตลาด ผู้บริโภคจึงมีโอกาสเลือกซื้อจากผู้ผลิตรายอื่น ๆ ได้อย่างกว้างขวาง
- 3) หน่วยงานภาครัฐในด้านการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพขาดความเอาใจใส่ที่จะเข้ามาช่วยเหลือชุมชน
- 4) วัฒนธรรมเมือง และวัฒนธรรมตะวันตกที่แพร่เข้ามาสู่เด็กและวัยรุ่นในชุมชน เช่น การใช้ภาษา การแต่งกาย ความเป็นตัวของตัวเองโดยไม่ฟังผู้ใหญ่ และการแสดงออกอย่างเสรีเต็มที่ ทำให้เกิดความขัดแย้งกับวัฒนธรรมประเพณีของห้องถิน และเกิดช่องว่างทางความคิดระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ในชุมชนซึ่งขยายกว้างขึ้นเรื่อย ๆ
- 5) จากการมีโรงงานอุตสาหกรรมเข้ามาตั้งอยู่ใกล้ชุมชนจึงมีคนแปลงถิ่นเข้ามายield จำนวนมาก ทำให้เกิดปัญหาโซ่อุปทานชุมชนขาดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

1.3 การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาชุมชน เมื่อทีมวิจัยฝ่ายชุมชนได้เรียนรู้ถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของชุมชนที่ทำให้เข้าใจศักยภาพในการพัฒนาชุมชนของตนเองพอสมควรแล้ว ก็เข้าสู่กิจกรรมหลักของการจัดเวทีเสวนาระ 2 ครั้ง นั่นคือ การให้ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนได้เรียนรู้ชุมชนของตนเองผ่านการร่วมกันอภิปราย การระดมความคิดเห็น เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของชุมชน สำหรับวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาชุมชนที่กำหนดไว้ในเวทีเสวนาระที่ 1 นั้น ผู้คนที่ประمهินปัญหาต่าง ๆ ที่ชุมชนกำลังเผชิญอยู่ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม หรือการเมือง การปกครอง แล้วนำวิเคราะห์ร่วมกันต่อไปว่าปัญหาใดเป็นปัญหาสำคัญ 5 อันดับแรกที่ควรแก้ไขโดยเร็ว มีวิธีดำเนินการและผลดำเนินการในกิจกรรมขั้นตอนนี้ ดังต่อไปนี้

1.3.1 วิธีดำเนินการ เนื่องจากในทั้ง 3 พื้นที่ ได้ใช้วิธีดำเนินการคล้ายคลึงกัน จึงจะนำเสนอวิธีดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาชุมชนในเวทีเสวนาระที่ 1 ตามลำดับขั้นตอน โดยไม่แยกพื้นที่ดังนี้

- 1) แบ่งสมาชิกในทีมวิจัยฝ่ายชุมชนออกเป็นกลุ่มย่อย สำหรับจำนวนกลุ่ม และสมาชิกในกลุ่มขึ้นอยู่กับจำนวนผู้มาเข้าร่วมในทีมวิจัยฝ่ายชุมชน
พื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 อำเภอระโนด มีผู้มาเข้าร่วม 47 คน แบ่งเป็น 6 กลุ่ม ๆ ละ 7 – 8 คน

พื้นที่บ้านอ่าวทึ่ง หมู่ที่ 4 อำเภอควนเนียง มีผู้มาเข้าร่วม 35 คน

แบ่งเป็น 5 กลุ่ม ๆ ละ 7 คน

พื้นที่บ้านประดูເຢີນ ໜູ້ທີ່ 5 ຄໍາເກອສິງຫນຄຣ ມືຜູ້ມາເຂົ້າຮ່ວມ 49 ດນ

ແບ່ງເປັນ 6 ກລຸ່ມ ຈະ 8 – 9 ດນ

ວິທີການແບ່ງກລຸ່ມນັ້ນຄະຜູວິຈີຍໄດ້ພາຍານໃຫ້ສາມາຊີກໃນທຶນວິຈີຍຝ່າຍຊຸມຊັນໄດ້ກະຈາຍກັນໄປໃນກລຸ່ມຕ່າງ ຈະ ມີໃຫ້ຮ່ວມກລຸ່ມກັນແຕ່ເຄພາະພວກພ້ອງເດີວັກັນ ໂດຍໃຫ້ແຕ່ລະຄນນັນໝາຍເລີດຕາມຈຳນວນກລຸ່ມ ໄກຮັນໝາຍເລີດກີ່ອຍໆໃນກລຸ່ມໝາຍເລີນນັ້ນ ດັ່ງເຊັ່ນ ຜູ້ນັນໝາຍເລີດ 1 ກີ່ອຍໆໃນກລຸ່ມທີ່ 1 ຜູ້ນັນໝາຍເລີດ 2 ກີ່ອຍໆໃນກລຸ່ມທີ່ 2 ເປັນດັ່ນ ທັງນີ້ເພື່ອໃຫ້ຄວາມຄືດເຫັນກາຍໃນກລຸ່ມເດີວັກັນມີຄວາມຫລາກຫລາຍກັນອອກໄປ

ສໍາຮັບຄະຜູວິຈີຍ ແລະສາມາຊີກໃນທຶນວິຈີຍຝ່າຍພັດທະນານີ້ຈະກະຈາຍອູ່ໄກລັກບກລຸ່ມຕ່າງ ຈະ ເພື່ອສັງເກດກາຮັນແລະໃຫ້ຄຳປົກມາແນະນຳເທົ່າທີ່ຈຳເປັນ

2) ໃຫ້ແຕ່ລະກລຸ່ມເລືອກປະເປົາ ແລະເລີນເນຸກາຮັບກລຸ່ມ ຈຶ່ງປະກາດກລຸ່ມມີໜ້າທີ່ ດີ່ງຄວາມຄືດເຫັນເກີວັກນປັບປຸງຫາຕ່າງ ຈະ ທີ່ສ່ວນພວກຮັບຕ່ອງຄຸນພາພ້ອມວິທີຂອງຊຸມຊັນອອກມາຈາກສາມາຊີກ ກລຸ່ມອ່າງກະຈາຍທີ່ວັດຖຸກັນ ແລ້ວຈັດໃໝ່ການຮັບກັນວິເຄຣະໜ້າ ອົກປະກາຍແຕ່ລະປັບປຸງຫາທີ່ຖຸກຫີນຍົກນາ ວ່າເປັນປັບປຸງຫາທີ່ແກ່ຈິງຫຼືໄວ່ ສ່ວນພວກຮັບຕ່ອງຄຸນພາພ້ອມວິທີຂອງຫາວັນໃນຊຸມຊັນນາກນ້ອຍເພີຍໄດ້ ຈົນໄດ້ຕັ້ງປະເດີນປັບປຸງຫາທີ່ຈະຫລາຍທີ່ສາມາຊີກກລຸ່ມສ່ວນໃຫ້ຢູ່ເຫັນພ້ອງຕ້ອງກັນ

ສ່ວນເລີນເນຸກາຮັບກລຸ່ມມີໜ້າທີ່ຈົດບັນທຶກປະເດີນສໍາຄັນຕ່າງ ຈະ ຈາກການ ແສດງຄວາມຄືດເຫັນແລະກາວິເຄຣະໜ້າທີ່ອົກປະກາຍແຕ່ລະປັບປຸງຫາໃນກລຸ່ມ ໂດຍແພວະອ່າງຍິ່ງປະເດີນປັບປຸງຫາ ຕ່າງ ຈະ ທີ່ສາມາຊີກກລຸ່ມສ່ວນໃຫ້ຢູ່ເຫັນພ້ອງກັນວ່າສ່ວນພວກຮັບຕ່ອງຄຸນພາພ້ອມວິທີຂອງຊຸມຊັນ ພັດຈານນັ້ນ ນຳປະເດີນປັບປຸງຫາແລ້ວນັ້ນນາທຸກທວນໃຫ້ສາມາຊີກກລຸ່ມພິ່ງເພື່ອຂອນຕີອີກຮັ້ງໜຶ່ງນັ້ນກ່ອນອອກໄປໜ້າແສນອ ຕ່ອກກລຸ່ມໃຫ້ຢູ່ໜ້າເວົ້າເສວນ

3) ແຕ່ລະກລຸ່ມໃຫ້ເວລາດຳເນີນການສຶກຍາວິເຄຣະໜ້າຕ່າງ ຈະ ທີ່ສ່ວນພວກຮັບຕ່ອງຄຸນພາພ້ອມວິທີຂອງຊຸມຊັນປະມາດ 30 ນາທີ ເມື່ອໄດ້ຂໍຂອສຽບປະປັບປຸງປະເດີນປັບປຸງຫາແລ້ວ ກົ່ນໄປເຢີນລົງ ໃນກະຮາມາຍແພັນໃຫ້ຢູ່ເພື່ອນຳໄປປົດທີ່ນີ້ອົບດ້ານໜ້າເວົ້າເສວນສໍາຮັບໃຫ້ປະກອບການນຳເສນອຕ່ອກກລຸ່ມ ໃຫ້ຢູ່ ພຽມກັນນັ້ນປະກາດກລຸ່ມຈະຕ້ອງຕັ້ງຕົ້ນຕົ້ນກລຸ່ມທີ່ຈະອອກໄປໜ້າແສນອ ໂດຍອາຈເປັນຕົວ ປະກາດກລຸ່ມເອງຫຼືອຸ່າໂດຍໃນກລຸ່ມທີ່ພິຈານາເຫັນວ່າເໝາະສົມກີ່ໄດ້

4) ຕັ້ງແຫນແຕ່ລະກລຸ່ມນຳເສນອປັບປຸງຫາທີ່ກລຸ່ມຕົ້ນຮ່ວມກັນຮະຄມຄວາມຄືດແລະ ວິເຄຣະໜ້າອອກມາຕ່ອກກລຸ່ມໃຫ້ຢູ່ ກລຸ່ມລະ 5 – 10 ນາທີ ແລະ ໃນຮ່ວມກັນກາຍຄະຜູວິຈີຍຈະແກ່ປັບປຸງຫາ ອອກເປັນຄ້ານເສຮ່ມງົກຈິ ສັກນ ສິ່ງແວດລ້ອມ ແລະການເນື່ອງການປົກກອງ ໂດຍເຢີນແສດງໃຫ້ເຫັນນັ້ນ ບອຮົດໃຫ້ຢູ່ອີກແພ່ນຫຶ່ງໜ້າເວົ້າເສວນ

ການນຳເສນອປັບປຸງຫາຂອງຕັ້ງແຫນກລຸ່ມມີໃໝ່ຢູ່ໃນຮູບປັບປຸງກາຮອກມາອ່ານ ເນັ້ນ ແຕ່ອູ່ໃນເຊີງອົບຍາເຫດຸແລະພົດຕາມບົບທແລະສິ່ງແວດລ້ອມຂອງຊຸມຊັນ ຕລອດຈານພວກຮັບຕ່ອງທີ່ ຊຸມຊັນໄດ້ຮັບ

5) เมื่อทุกกลุ่มน้ำเสนอครบหมดแล้ว ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนได้พิจารณาทบทวนปัญหาทั้งหมดร่วมกันอีกรอบหนึ่งเพื่อยืนยันเห็นชอบ หรือคัดออกไปจนได้ปัญหาทั้งหมดที่พิจารณาเห็นชอบร่วมกัน

6) นำปัญหาที่ผ่านความเห็นชอบแล้ว มาให้ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนโหวตลงคะแนน เพื่อจัดลำดับความสำคัญก่อนหลัง

7) นำปัญหาที่ได้รับคะแนนโหวตสูง 5 อันดับแรก โดยจัดเรียงตามระดับคะแนนโหวตให้ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนพิจารณาร่วมกันอีกรอบหนึ่ง เพื่อยืนยันเห็นชอบหรือเปลี่ยนแปลง

8) ร่วมกันรวบรวมข้อมูล สรุปผลเพื่อนำเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องผู้นำชุมชนและชาวบ้านในชุมชนต่อไป พร้อมกันนี้ก็ได้ทิ้งท้ายให้ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนได้คิดไว้ล่วงหน้าถึงสถานะและแนวทางแก้ไขปัญหา 5 อันดับแรก ซึ่งจะนำมาศึกษาวิเคราะห์ร่วมกันในเวทีเสวนาครั้งที่ 2

1.3.2 ผลดำเนินการ จากการดำเนินการตามลำดับขั้นตอน เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาชุมชนในเวทีเสวนาครั้งที่ 1 ดังได้กล่าวไว้แล้ว ได้ผลดำเนินการซึ่งจะนำเสนอแยกตามพื้นที่ดังนี้

พื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 อำเภอระโนด

การดำเนินงานวิจัยในเวทีเสวนาครั้งที่ 1 ในพื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 อำเภอระโนด จัดว่าได้ผลเกินคาด เพราะสมาชิกของทีมวิจัยฝ่ายชุมชนพื้นที่นี้ล้วนตั้งใจ และให้ความร่วมมือกับกิจกรรมต่าง ๆ อย่างดีเยี่ยม กระทั่งสามารถสังเกตเห็นการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันของทุกคน ทั้งจากกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ได้อย่างชัดเจนตลอดเวลา และสุดท้ายก็ได้ผลการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาชุมชนที่บรรลุตามวัตถุประสงค์ทุกประการ ดังจะนำเสนอที่ได้มาสรุปไว้ในตารางที่ 5.1

ตารางที่ 5.1 ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของชุมชนพื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 อำเภอระโนด และคะแนนการจัดอันดับความสำคัญของปัญหา

ปัญหาของชุมชน	คะแนน	อันดับความสำคัญ
ด้านเศรษฐกิจ		
1) การขาดเงินทุนในการผลิต	20	4
2) การขาดวัสดุอุปกรณ์ในการผลิต	3	
3) การตลาด	11	
4) การขาดสถานที่ผลิตสินค้าชุมชนที่มั่นคง	1	
5) การขาดเม็ดพันธุ์ข้าวชั้นดี	7	
6) ราคากลางต่ำ (ข้าว, เห็ดนางฟ้า)	26	3
7) หนี้สินมาก ยากจน (หนี้ในระบบและนอกระบบ)	44	1

ปัญหาของชุมชน	คะแนน	อันดับความสำคัญ
8) ต้นทุนวัสดุคิบสูง (นำมัน, ปุ๋ย, สารเคมี)	15	
9) การขาดที่ดินทำกิน (ต้องเช่านา)	17	5
10) ค่าเช่านาแพง (นายทุนเอาเปรียบผู้เช่า)	7	
ปัญหาด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม		
ปัญหาวัยรุ่นติดยา	2	
การแพร่ระบาดของศัตรูพืช (หอยเชอร์รี่)	39	2
สภาพดินเสื่อม	10	
การใช้สารเคมีปริมาณมาก	9	

นอกจากปัญหาที่ระบุในตารางแล้ว ยังมีปัญหาอื่น ๆ ที่ถูกนำเสนอมาจากการกลุ่มเยี่ยมและเป็นที่ยอมรับของกลุ่มใหญ่ แต่เมื่อมีการโหวตลงคะแนน ไม่มีผู้ได้ยกมือโหวต โดยให้เหตุผลว่ายังเป็นปัญหาเล็กน้อย นิใช้ปัญหาสำคัญของชุมชน จึงมิได้บรรจุไว้ในตาราง แต่จะขอนำมากรายละเอียดไว้ในที่นี้ ก็คือ

ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การว่างงาน การว่างงานของวัยรุ่น ปริมาณผลผลิตลดลง และการขาดวิทยากรมาให้ความรู้ คำแนะนำด้านการแปรรูปผลผลิต การเพิ่มมาตรฐานผลผลิต และการทำวัสดุบรรจุภัณฑ์

ปัญหาด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ เด็กถูกทอดทิ้ง เพราะบิดามารดาทำงานนอกพื้นที่ ผู้สูงอายุขาดคนดูแล การลักเล็กน้อย โนยน้อย การกำจัดขยะ โรคเอดส์ และปริมาณรถมาก สภาพถนนขาดความปลอดภัย

ตารางที่ 5.2 ปัญหาสำคัญ 5 อันดับแรกของชุมชนพื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 อำเภอระโนด

อันดับ	ปัญหาชุมชน	คะแนน
1	หนี้สินมาก ยากจน (หนี้ในระบบและนอกระบบ)	44
2	การแพร่ระบาดของศัตรูพืช (หอยเชอร์รี่)	39
3	ราคากลุ่มต่ำ (ข้าว, เห็ดนางฟ้า)	26
4	การขาดเงินทุนในการผลิต	20
5	การขาดที่ดินทำกิน (ต้องเช่านา)	17

พื้นที่บ้านอ่าวทึง หนูที่ 4 อ่า哥ความเนียง

การจัดเวทีเสวนารั้งที่ 1 ในพื้นที่บ้านอ่าวทึงนับได้ว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์ เป็นอย่างดีเช่นเดียวกัน แม้จะไม่เท่ากับผลที่ได้จากพื้นที่บ้านขาว ทั้งนี้น่าจะเป็นเพราะสมาชิกที่เข้าร่วมอยู่ในทีมวิจัยฝ่ายชุมชนของพื้นที่นี้ส่วนใหญ่ค่อนข้างสูงวัย เนื่องจากคนวัยหนุ่มสาวต่างพา กันออกไปศึกษาและทำงานภายนอกกันมาก จึงเข้าร่วมในทีมวิจัยฝ่ายชุมชนน้อยกว่าผู้สูงวัย อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าปีติอย่างยิ่งสำหรับคณะผู้วิจัยที่ผู้สูงวัยในทีมวิจัยฝ่ายชุมชนของพื้นที่นี้ต่างให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความตั้งใจอย่างจริงจังตลอดการดำเนินเวทีเสวนา และมีผู้สูงวัยหลายท่านที่ยังสนับไว แสดงถึงความตั้งใจในการร่วมกันแสดงออกมาแบบเสียงดังฟังชัด ก่อให้เกิดบรรยากาศครึ่งเป็นประจำ

นอกจากนี้ในทีมวิจัยฝ่ายชุมชนของพื้นที่บ้านอ่าวทึงยังมีกลุ่มคนหนุ่มที่เป็นกำลังสำคัญช่วยเหลือกิจกรรมด้านการพัฒนาของชุมชนเข้าร่วมอยู่ด้วยประมาณ 7 – 8 คน คนหนุ่มกลุ่มนี้มีพื้นการศึกษาดี อาทิ จบระดับปริญญาตรี จบระดับ ปวช. ปวส. จากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ อีกทั้งยังมีลักษณะนิสัยกล้าหาญ กล้าแสดงออก ซึ่งจัดเป็นกลุ่มสำคัญที่ช่วยให้การดำเนินเวทีเสวนาและการดำเนินงานวิจัยในพื้นที่บ้านอ่าวทึงบรรลุผลสำเร็จด้วยดี

สำหรับผลการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาชุมชนในพื้นที่บ้านอ่าวทึงได้ถูกสรุปไว้ในตารางที่ 5.3 และตารางที่ 5.4

ตารางที่ 5.3 ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของชุมชนพื้นที่บ้านอ่าวทึง หนูที่ 4

อ่า哥ความเนียง และคะแนนการจัดอันดับความสำคัญของปัญหา

ปัญหาของชุมชน	คะแนน	อันดับความสำคัญ
ด้านเศรษฐกิจ		
1) การขาดเงินทุนในการผลิต	25	2
2) การมีรายได้ไม่เพียงพอ	30	1
3) ผลผลิต และราคาผลผลิตต่ำ	10	
4) การว่างงาน	18	5
5) การขาดเงินทุน (เพิ่มและบำรุงผลผลิต)	22	3
ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม		
1) การขาดความตื่นตัวด้านพัฒนา	15	
2) สภาพถนนชำรุดเป็นหลุมบ่อ	12	
3) การทิ้งน้ำเสียจากโรงงานสู่ทะเลสาบ	8	
4) ปริมาณสัตว์น้ำลดลง	9	

ปัญหาของชุมชน	คะแนน	อันดับความสำคัญ
5) การขาดน้ำทางการเกษตร	4	
6) การขาดน้ำกินน้ำใช้	13	
7) การขาดศูนย์กระจายข้อมูล	8	
8) การขาดศาลาอนกประสงค์	4	
9) การใช้สารเคมีมากทำให้ดินเสื่อม	19	4

ตารางที่ 5.4 ปัญหาสำคัญ 5 อันดับแรกของชุมชนพื้นที่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 3 อำเภอควนเนียง

อันดับ	ปัญหาชุมชน	คะแนน
1	การมีรายได้เพียงพอ	30
2	ภาระหนี้สิน	25
3	การขาดเงินทุน (เพิ่มและบำรุงผลผลิต)	22
4	การใช้สารเคมีมากทำให้ดินเสื่อม	19
5	การว่างงาน	18

พื้นที่บ้านประตุเขียน หมู่ที่ 5 อำเภอสิงหนคร

แม้ว่าการจัดเวทีสำรวจครั้งที่ 1 ในพื้นที่บ้านประตุเขียน หมู่ที่ 5 จะจัดขึ้นช้ากว่าอีก 2 พื้นที่ เนื่องจากสามารถในที่นิวัจัยฝ่ายชุมชนหลายคนมีปัญหาติดขัด เพราะต้องทำการเกษตรของตนในช่วงเวลานั้น แต่ก็มีข้อดีที่คณะผู้วิจัยได้นำเอาประสบการณ์จากการจัดเวทีสำรวจใน 2 พื้นที่แรกมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับการดำเนินเวทีสำรวจในพื้นที่บ้านประตุเขียน หมู่ที่ 5 ประกอบกับสามารถในที่นิวัจัยฝ่ายชุมชนเองก็มีความตั้งใจให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี นอกจากนั้นแล้วยังมีกรรมการหมู่บ้านหลายคนได้มายเข้าร่วมเวทีสำรวจด้วยความสนใจ และก็ถูกเลือกให้เป็นประธานกลุ่ม ซึ่งก็ช่วยให้การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาชุมชนในกลุ่มย่อยดำเนินไปได้อย่างคล่องตัว ด้วยเหตุดังกล่าวจึงได้ผลการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาชุมชนเป็นที่น่าพอใจ โดยใช้เวลาอีกว่าครึ่งก่อน ๆ ที่จัดขึ้นในพื้นที่อื่น ดังสรุปผลไว้ในตารางที่ 5.5 และตารางที่ 5.6

**ตารางที่ 5.5 ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนพื้นที่บ้านประทูเขียน หมู่ที่ 5
อำเภอสิงหนคร และการจัดอันดับความสำคัญของปัญหา**

ปัญหาของชุมชน	คะแนน	อันดับความสำคัญ
ด้านเศรษฐกิจ		
1) ต้นทุนการผลิตสูง (ราคาปัจจุบัน)	41	1
2) ปริมาณและคุณภาพของผลผลิตต่ำ	22	
3) การมีรายได้น้อย (ขาดอาชีพเสริม)	27	
4) การขาดความรู้เรื่องการเลี้ยงวัว (สัตว์เศรษฐกิจของชุมชน)	33	4
5) กลุ่มแม่บ้านขาดการส่งเสริมทักษะด้านอาชีพ	35	3
6) การถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง	17	
7) ภาระหนี้สิน (ดอกเบี้ยสูง)	26	
8) การขาดการรวมกลุ่มอาชีพ	23	
ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม		
1) การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม	9	
2) การขาดความกระตือรือร้นเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชน	30	5
3) การชิงดีและแข่งขันกัน	8	
4) การลักเล็กน้อย	14	
5) การระบาดของโรคต่าง ๆ	5	
6) ภาระคนภายในหมู่บ้านชำรุด	20	
7) динเสื่อมความอุดมสมบูรณ์ (ใช้สารเคมีจำนวนมากเป็นเวลานาน)	38	2

ตารางที่ 5.6 ปัญหาสำคัญ 5 อันดับแรกของชุมชนพื้นที่บ้านประทูเขียน หมู่ที่ 5 อำเภอสิงหนคร

อันดับ	ปัญชาชุมชน	คะแนน
1	ต้นทุนการผลิตสูง (ราคาปัจจุบัน)	41
2	динเสื่อมความอุดมสมบูรณ์	38
3	กลุ่มแม่บ้านขาดการส่งเสริมทักษะด้านอาชีพ	35
4	การขาดความรู้เรื่องการเลี้ยงวัวย่างครัวเรือน	33
5	การขาดความกระตือรือร้นเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชน	30

จากข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อกุณภาพชีวิตของชุมชน ในตารางที่ 5.1 – 5.6 จะสังเกตเห็นว่าพื้นที่ชุมชนทั้ง 3 แห่ง ไม่มีปัญหาสำคัญใด ๆ ทางด้านการเมือง การปกครอง และ ปัญหาสำคัญอันดับต้น ๆ เกือบทั้งหมดล้วนเป็นปัญหาด้านเศรษฐกิจ ส่วนปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ บ้างนั้น ก็จะเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สร้างผลกระทบต่อเศรษฐกิจ เช่น การแพร่ระบาดของศัตรูพืช สภาพดินเสื่อมขาดความอุดมสมบูรณ์ เป็นต้น

2. การดำเนินเวทีเสวนารั้งที่ 2 การดำเนินเวทีเสวนารั้งนี้ มีจำนวนผู้เข้าร่วมแยกตาม พื้นที่ ได้แก่

พื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 อำเภอระโนด มีทีมวิจัยเข้าร่วมทั้งสิ้น 55 คน ประกอบด้วยทีม วิจัยฝ่ายชุมชน 45 คน ทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา 4 คน และคณะผู้วิจัย 6 คน

พื้นที่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 อำเภอควนเนียง มีทีมวิจัยเข้าร่วมทั้งสิ้น 47 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัยฝ่ายชุมชน 35 คน ทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา 6 คน และคณะผู้วิจัย 6 คน

พื้นที่บ้านประทูเขียน หมู่ที่ 5 อำเภอสิงหนคร มีทีมวิจัยเข้าร่วม 53 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัยฝ่ายชุมชน 43 คน ทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา 4 คน และคณะผู้วิจัย 6 คน

การดำเนินเวทครั้งที่ 2 ยังอยู่ในกระบวนการวิจัยขั้นการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาชุมชน ซึ่งเป็นการดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องมาจากเวทีเสวนารั้งที่ 1 กล่าวคือ นำปัญหาสำคัญ 5 อันดับแรก มาศึกษาวิเคราะห์สาเหตุและแนวทางแก้ไข ดังนี้วิธีดำเนินการและผลดำเนินการต่อไปนี้

2.1 วิธีดำเนินการ ทีมวิจัยในพื้นที่วิจัยทั้ง 3 แห่ง ได้ร่วมกันดำเนินเวทีเสวนารั้งที่ 2 ตามลำดับขั้นตอนด้วยวิธีที่คล้ายคลึงกันดังนี้

2.1.1 ทบทวนความจำของทีมวิจัยฝ่ายชุมชนถึงผลที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์ ปัญหาชุมชนในเวทีเสวนารั้งที่ 1

2.1.2 สร้างความเข้าใจร่วมกันถึงวัตถุประสงค์และขั้นตอนดำเนินเวทครั้งที่ 2

2.1.3 แบ่งทีมวิจัยฝ่ายชุมชนออกเป็น 5 กลุ่มย่อย ตามจำนวนปัญหาสำคัญของ ชุมชน 5 อันดับแรกและให้กลุ่มเลือกประธานและเลขานุการกลุ่มทำหน้าที่ลักษณะเดียวกันรั้งการ จัดเวทีเสวนารั้งที่ 1 ทั้งนี้แต่ละกลุ่มจะเริ่มต้นด้วยการระดมความคิดเห็นเชิงศึกษาวิเคราะห์สาเหตุ อันแท้จริงของปัญหาสำคัญที่ได้รับมาเพียง 1 ปัญหา แล้วร่วมกันสรุปประเด็นต่าง ๆ อันเป็นสาเหตุ ของปัญหานั้นออกมาน

2.1.4 เมื่อได้สาเหตุของปัญหาแล้ว ขึ้นต่อไปก็ให้สมาชิกในกลุ่มย่อยร่วมกันระดม ความคิดเห็นเชิงศึกษาวิเคราะห์ถึงแนวทางแก้ไขปัญหานั้น ซึ่งต้องเป็นแนวทางที่ตรงกับสภาพ ปัญหาและความต้องการอันแท้จริงของชุมชน แล้วร่วมกันสรุปประเด็นต่าง ๆ ที่เป็นแนวทางแก้ไข ปัญหาอุดม

2.1.5 แต่ละกลุ่มย่อยนำประเด็นสาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหาที่ผ่านความเห็นชอบจากสมาชิกส่วนใหญ่ของกลุ่มมาเขียนสรุปลงในกระดาษปูร์เพื่อติดบอร์ดสำหรับแสดงประกอบการนำเสนอหน้าเวทีเสวนา

2.1.6 ตัวแทนกลุ่มย่อยนำเสนอสาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหาหน้าเวทีเสวนาเพื่อให้สมาชิกของทีมวิจัยฝ่ายชุมชนทั้งหมดร่วมกันพิจารณาว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับประเด็นใด อันนำไปสู่การได้ข้อสรุปของสาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหาสำคัญ 5 อันดับแรกของชุมชน ซึ่งเป็นที่ยอมรับและถือเป็นมติร่วมกันของทีมวิจัยฝ่ายชุมชน

2.1.7 ร่วมกันรวบรวมข้อมูล สรุปผล เพื่อนำเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชน และชาวบ้านในชุมชนต่อไป พร้อมกันนี้ก็ได้มอบหมายให้ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนเตรียมคิดโครงการและกิจกรรมที่จะช่วยแก้ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อกுณภาพชีวิตของชุมชนไว้ล่วงหน้า สำหรับการจัดเวทีเสวนาครั้งที่ 3

2.2 ผลดำเนินการ จากการดำเนินเวทีเสวนาครั้งที่ 3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์สาเหตุและแนวทาง แก้ไขปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อกุณภาพชีวิตของชุมชนตามลำดับขั้นตอนที่กล่าวไปแล้ว ได้ผลดำเนินการของแต่ละพื้นที่ดังนี้

พื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 อําเภอระโนด

จากการสังเกตของคณะผู้วิจัยต่อปฏิกริยาของทีมวิจัยฝ่ายชุมชนในพื้นที่นี้ ขณะร่วมกันวิเคราะห์ อกปราย และแสดงความคิดเห็นกันนั้น เห็นได้ชัดว่าสมาชิกทั้งหลายเข้ามีส่วนร่วมอย่างตั้งใจและเอกสารรายงาน หลักคณแสดงทัศนะในมุมมองส่วนตนอย่างเป็นอิสระ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันอย่างกว้างขวางทั้งในเชิงเห็นด้วย และไม่เห็นด้วย โดยต่างก็ยกเหตุผลลดลงสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนมาประกอบเหตุผล ทำให้บรรยายกาศของกิจกรรมตลอดจนการดำเนินเวทีเสวนาครั้งที่ 2 ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มย่อยเต็มไปด้วยความมีชีวิตชีวา สนุกสนาน ไม่เครียด น่าเบื่อ แต่ก็มีความจริงจังที่จะให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของการจัดเวทีเสวนาครั้งที่ 2 ซึ่งจะสรุปผลจากการร่วมกันศึกษาวิเคราะห์สาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหาสำคัญ 5 อันดับแรกของชุมชนพื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 อําเภอระโนด โดยทีมวิจัยฝ่ายชุมชนในพื้นที่นี้ไว้ดังนี้

**ตารางที่ 5.7 แสดงปัญหาสำคัญ 5 อันดับแรกของชุมชนบ้านขาว หมู่ที่ 3 อำเภอระโนด
พร้อมสาเหตุและแนวทางแก้ไขจากการศึกษาวิเคราะห์ของทีมวิจัยฝ่ายชุมชน**

ปัญหา	1. หนี้สินมาก ยากจน	2. ศัตรูพืช	3. ราคាពลิตต่ำ	4. การขาดเงินทุน ในการผลิต	5. การขาดที่ดิน ทำกิน
สาเหตุ	<p>1.1 การทำงานไม่ได้ผล เพื่อที่ควร เพราะดิน เสื่อม เนื่องจากใช้ สารเคมีมาก และเป็น เวลานาน</p> <p>1.2 เกษตรกรรมที่ดินทำ กินน้อยต้องเข้าที่นา จากพากนายทุน ซึ่งคิด ค่าเช่าสูง</p> <p>1.3 ต้นทุนการผลิตสูง เพราะต้องจ่ายค่าปุ๋ย ค่า น้ำมัน และค่าจ้าง แรงงาน รวมถึงปัจจัย การผลิตยืน ฯ</p> <p>1.4 ปริมาณผลผลิตต่ำ เพราะศัตรูพืช กับ ธรรมชาติ และการขาด ความรู้ทางเทคโนโลยี</p> <p>1.5 ราคាពลิตต่ำ เพราะนอกจากจะถูก กดราคาแล้ว บางครั้ง ผลผลิตเองก็ขาด คุณภาพหรือไม่ได้ มาตรฐาน</p>	<p>2.1 การแพร่ระบาด ของหอยเชอร์รี่ 2.2 มีการแพร่ขยาย พันธุ์อย่างรวดเร็ว 2.3 กำจัดหมดໄไป</p> <p>ยากรเเพร์มีความ ทนต่อการกำจัดสูง</p> <p>2.4 การกำจัดมักใช้ สารเคมี ทำให้เกิด สารตกค้างเป็น^ก อันตรายต่อต้นข้าว และดิน</p> <p>2.5 หน่วยงานภาครัฐ เข้ามาช่วยกำจัดแบบ ไม่ต่อเนื่องและไม่ ติดตามประเมินผล ทำให้เกิดปัจจัยระบบ ใหม่และกำจัดยาก</p> <p>2.6 เกษตรกรขาด ความรู้ดังนี้ อ่อนตัว ได้ผล โดยไม่ ต้องซื้อน้ำยาเเพร์ เเพงและไม่สร้าง ผลกระแทบต่อข้าว ดิน และส่งแผลล้ม</p>	<p>3.1 มีพ่อค้าคน กลางเข้ามาผูกขาด ราคาและมักเอา^ก เบี้ยบเกษตรกร อยู่เสมอ</p> <p>3.2 ยังขาด กระบวนการ</p> <p>3.3 ขาดการรวม^ก กลุ่มกันในชุมชน ที่จะสร้างอำนาจ ต่อรองด้านราคา</p> <p>3.4 ไม่มีตลาด กลางรองรับผล ผลิต</p> <p>3.5 บางครั้งผล ผลิตมีปริมาณมาก กว่าที่ต้อง</p> <p>3.6 ราคาขายไม่คุ้ม^ก กับการลงทุนโดย เฉพาะค่าปุ๋ยที่ดิน ตัวเเพงขึ้นมาก</p> <p>3.7 ขาดความ ช่วยเหลือจาก</p>	<p>4.1 การว่างงานตาม ฤดูกาลและไม่รู้จักหา งานอื่นทำ</p> <p>4.2 ราคាពลิตต่ำจึง ไม่มีเงินเหลือเก็บเป็น^ก ทุน</p> <p>4.3 ฐานะยากจนและ ขาดอาชีพเสริม</p> <p>4.4 ต้นทุนการผลิตสูง เพราะปัจจัยต่าง ๆ ใน^ก กระบวนการผลิตต้อง^ก ใช้จ่ายเงินจำนวนมาก</p> <p>4.5 ขาดแหล่งเงินทุน ที่ช่วยเหลือให้ เกษตรกรได้คุ้ม^ก ลงทุนในอัตรา</p> <p>4.6 ขาดแหล่งเงินทุน ที่ช่วยเหลือให้ เกษตรกรได้คุ้ม^ก ลงทุนในอัตรา</p> <p>4.7 ขาดแหล่งเงินทุน ที่ช่วยเหลือให้ เกษตรกรได้คุ้ม^ก ลงทุนในอัตรา</p> <p>4.8 ขาดแหล่งเงินทุน ที่ช่วยเหลือให้ เกษตรกรได้คุ้ม^ก ลงทุนในอัตรา</p> <p>4.9 ขาดแหล่งเงินทุน ที่ช่วยเหลือให้ เกษตรกรได้คุ้ม^ก ลงทุนในอัตรา</p>	<p>5.1 ยากจน ไม่มี กำลังที่จะซื้อที่ดิน</p> <p>5.2 ดินเสื่อมสภาพ ใช้ประโยชน์ใน การเพาะปลูกได้ ไม่เต็มที่</p> <p>5.3 แบ่งสรรที่ดิน ไปตามจำนวน น้อยลง</p> <p>5.4 ค่าเช่านาและ ค่าเช่าที่ดินทำกิน ราคาแพง ทำให้ไม่ สามารถเช่าได้ใน จำนวนที่พอเพียง</p> <p>5.5 นายทุนเข้ามา^ก กวนซื้อที่ดิน จำนวนมาก</p> <p>5.6 พื้นที่อยู่ใกล้ ทะเลสาบ ทำให้ ดินบางแห่งเค็ม และเปรี้ยว ทำการ เพาะปลูกได้ยาก</p>

ปัญหา	1. หนี้สินมาก ยกจน	2. สัตtruพิช	3. ราคาผลผลิตต่ำ	4. การขาดเงินทุน ในการผลิต	5. การขาดที่ดิน ทำกิน
สาเหตุ (ต่อ)	<p>1.6 รายได้ต่ำ เพราะ ราคายังคงทาง การเกษตรขึ้นอยู่กับ กลไกการตลาดที่ ชาวบ้านไม่สันทัด</p> <p>1.7 การส่งเสริมด้าน^{อาชีพ}จากหน่วยงาน ภาครัฐมีน้อย ชาวบ้าน ยังประกอบอาชีพตาม แบบดั้งเดิม ซึ่งให้ผล ผลิตน้อย</p> <p>1.8 ไม่รู้จักการวางแผน ใช้จ่ายเงิน รวมทั้งไม่ ควบคุมรายรับ รายจ่าย ให้สมดุล</p> <p>1.9 ระบบสินค้าเงิน^{ผ่อนเข้าไปในชุมชน} สร้างนิสัยชอบซื้อทั้งที่ ไม่จำเป็น</p> <p>1.10 มีค่านิยมด้านวัฒนธรรม^{ไร้ภูมิปัญญา} มีความบ้าง</p> <p>1.11 ขาดการส่งเสริม^{ด้านอาชีพ}เสริมที่เพิ่ม^{รายได้ให้แก่ครอบครัว} จากหน่วยงานภาครัฐ</p>	<p>2.7 เกษตรกรขาด การรวมตัวช่วยกัน กำจัดอุปยังจัง ต่างคนต่างทำเงินไม่ หมุนไปได้ง่ายแล้ว กลั่นระบาดใหม่อีก เรื่อยๆ</p>	<p>ภาครัฐด้านการ พยุงหรือประกัน ราคาผลผลิต</p> <p>3.8 ผลผลิตออกมา จำนวนมาก จึงทำให้ราคานี้ ต้องถูกตัดออกเนื่องจาก ขาดทุน</p>	<p>4.6 บางรายใช้จ่าย พูมเพื่อยเก็บฐานะ จนไม่เหลือเก็บเป็น ทุนในการผลิต ต้อง^{ภูมิปัญญา} กู้หนี้จ่ายดอกเบี้ยสูง</p>	

ปัญหา	1. หนี้สินมาก ยกถอน	2. ศัตรุพืช	3. ราคាលผลิตต่ำ	4. ภาระดูแลเงินทุน ในการผลิต	5. การขาดที่ดิน ทำกิน
สาเหตุ (ต่อ)	1.12 กลุ่มแม่บ้านขาด การสร้างเสริมทักษะ ด้านงานฝีมือที่พอทำ ได้และสามารถพัฒนา เป็นอาชีพต่อไปได้ 1.13 กลุ่มอาชีพยัง รวมตัวไม่เข้มแข็งและ มีสมาชิกจำกัดในวง แคบ				
แนวทาง แก้ไข	- รวมกลุ่มกันเพื่อลด ต้นทุนการผลิตและ เพิ่มประสิทธิภาพการ ผลิต เช่น ระคม แรงงานช่วยกัน ไม่ ต้องจ้างแรงงานราคา แพงและขอความ ช่วยเหลือ การ สนับสนุนด้านวิชาการ และเทคโนโลยีที่ จำเป็นในนามกลุ่ม - เพิ่มรายจานาจการ ซื้อขายของร้านค้า ชุมชนที่มีอยู่แล้วให้ สามารถจัดหาและ บริการสินค้าที่จำเป็น ต่อการผลิตแก่สมาชิก ในราคากันหรือสูงกว่า ทุนเล็กน้อย	- ให้หน่วยงานส่ง เจ้าหน้าที่ที่มีความ ชำนาญมาช่วยกำจัด จนหมด และมีการ ติดตามผลอย่าง ต่อเนื่องสม่ำเสมอ - ส่งเจ้าหน้าที่มาให้ คำแนะนำวิธีการ กำจัดที่มี ประสิทธิภาพ - อบรมความรู้เชิง ปฏิบัติการทั้งวิธีการ กำจัดและทำน้ำยา กำจัดจนสามารถ ดำเนินการเองได้ - หาวิธีการกำจัด แบบธรรมชาติที่ไม่ ทำลายพืชดิน และ ตั้งแวดล้อม	- ให้หน่วยงาน ภาครัฐเข้ามาร่วม พยุงและประกัน ราคากลุ่มอย่าง จริงจัง - รวมกลุ่มกันเพื่อ [*] หาวิธีลดต้นทุน การผลิตและสร้าง อำนาจต่อรองด้าน [*] ราคาก	- ให้รัฐบาลมี นโยบายจัดสรร กองทุนภัยเงินให้ หมู่บ้านอย่าง สม่ำเสมอโดย พิจารณาผู้มีประวัติ การใช้คืนดีได้ภัยเงิน เป็นอันดับต้น ๆ - รัฐบาลติดต่อขอ ความร่วมมือไปยัง [*] สถาบันการเงินต่าง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้ เกษตรกรที่ยากจน เป็นแหล่งรายได้ เข้ามาทำกินฟรี หรือให้เช่าในราคากัน กัน - รัฐบาลจัดทำ มาตรฐานที่ขาด ขาดทุนทรัพย์ให้ภัยเงิน ภายใต้เงื่อนไขของ ระยะเวลาและอัตรา [*] ดอกเบี้ยพิเศษ	- จัดอบรมแนะ แนวทางในการใช้ ที่ดินเท่าที่มีอยู่ให้ เกิดประโยชน์ อย่างเต็มที่ - หน่วยงานภาครัฐ เข้ามาร่วมเหลือ เรื่องการจัดสรร ที่ดินสาธารณะ- ประโยชน์ให้ ชาวบ้านที่ขาด แคลนจริง ๆ ได้ เข้ามาทำกินฟรี หรือให้เช่าในราคากัน กัน - สร้างอาชีพอื่นที่ เหมาะสมกับ สภาพแวดล้อม ของชุมชน ซึ่งไม่ ต้องอาศัยการมี ที่ดินจำนวนมาก

ปัญหา	1. หนี้สินมาก ยากจน	2. ตัวรุ่งพิช	3. ราคายอดผลิตต่ำ	4. การขาดเงินทุน ในการผลิต	5. การขาดที่ดิน ทำกิน
แนวทาง แก้ไข (ต่อ)	<ul style="list-style-type: none"> - จัดสรรกองทุน หมู่บ้านอย่างยุติธรรม และทั่วถึง ทั้งนี้ให้ พิจารณาผู้มีฐานะ ยากจนที่ประสบ ปัญหาเงินทุนจริง ๆ เป็นอันดับต้น ๆ - ภาครัฐเข้ามา ช่วยเหลืออัจฉริการด้าน การตลาดและกำกับ คุณภาพผลผลิตที่ ยุติธรรม - หน่วยงาน/องค์กร ภาcnอกเข้ามาช่วยหา แนวทางเพิ่มผลผลิต และพัฒนาคุณภาพ ผลผลิตที่ใช้ทุนต่ำ - ภาครัฐเข้ามา ช่วยเหลือเกณฑ์การที่มี รายได้ต่ำ และประสบ ภาระหนี้สินเพื่อให้ตั้ง ตัวได้ - หน่วยงานเข้ามา พัฒนาอาชีพหลักและ สร้างอาชีพเสริมที่ สามารถทำรายได้อย่าง เป็นกอบเป็นกำ เช่น การเลี้ยงปลา ปลูก พืชผัก การแปรรูป ผลผลิต 	<ul style="list-style-type: none"> - จำกัดในพื้นที่ ใกล้เคียงอื่น ๆ ด้วย เพื่อจะได้ไม่เข้ามา ระบบในชุมชนอีก 	<ul style="list-style-type: none"> - จัดอบรมความรู้ เรื่องการคัดเลือก เมล็ดพันธุ์ข้าว เพื่อ เพิ่มคุณภาพให้ กับข้าวที่ปลูก - จัดตั้งธนาคาร ข้าวพันธุ์ เพื่อให้ เกษตรกรนำไป ปลูกและเป็นศูนย์ จำหน่ายข้าวพันธุ์ - จัดอบรมความรู้ เกี่ยวกับวิธีการ ปรับสภาพพื้นที่ เพาะปลูกให้ สมบูรณ์เพื่อเพิ่ม ปริมาณและ คุณภาพของ ผลผลิต - แปรรูปผลผลิต ตามความนิยมของ ผู้บริโภคและ พัฒนาคุณภาพให้ เป็นที่ต้องการ เช่น ข้าวกล้อง ข้าว ห้องมือ ข้าว สมุนไพร ข้าว วิตามิน เป็นต้น แต่ต้องจัดหาตลาด ที่ไว้รองรับด้วย 	<ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาเกษตรกรรม ทรัพยากรในชุมชน ให้เข้มแข็งและ ขยายตัวเพื่อเพิ่มขีด ความสามารถในการ ให้สามารถกู้ยืมทุน - สร้างอาชีพ โดยใช้ ทุนที่มีอยู่ในชุมชน ให้เกิดประโยชน์ สูงสุด เช่น จาก ทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ใน ชุมชนแต่ต้องไม่ เป็นไปในทางทำลาย และต้องรักษาความ สมดุล - สร้างระบบพั่งพา อาชีวกันจัնพื้นด่อง ในชุมชน ให้มี ฐานะร่ำรวยก็ให้กู้ยืม โดยคิดดอกเบี้ยแบบ ญาติพี่น้อง ทั้งนี้ให้ พิจารณาจากคนที่รู้ นิสัยใจคอ ไว้วางใจ ได้ - พยายามหาวิธีการ ตัดรายจ่ายในการ ลงทุนที่ไม่จำเป็น ออกให้มากที่สุด 	<ul style="list-style-type: none"> เช่น การห่อหงายไว เชิงนิเวศ - ขอความช่วย เหลือจากภาครัฐ ในการเจรจาต่อ รองราคาค่าเช่า ที่ดินกับนายทุน ของเจ้าของที่ดิน

ปัญหา	1. หนี้สินมาก ยากจน	2. ศัตตรุพืช	3. ราคายอดผลิตต่ำ	4. การขาดเงินทุน ในการผลิต	5. การขาดที่ดิน ทำกิน
แนวทาง แก้ไข (ต่อ)	<ul style="list-style-type: none"> - ให้การอบรมความรู้ และสาธิตวิธีการทำปุ๋ยหมัก ปูยชีวภาพ พร้อมลงมือปฏิบัติตัวอย่าง เก่าชาวบ้าน โดยวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญอย่างแท้จริง - จัดให้มีการพัฒนาฝีมือกลุ่มแม่บ้านที่รวมตัวกับผลิตสินค้าประภาน้ำพริก เสื่อ ภูดให้ผลิตออกมากได้อย่างมีคุณภาพ ติดตลาด เป็นที่ต้องการ หาซื้อและสั่งซื้อของลูกค้าชาวกรุงรัตนโกสินทร์ - ขยายความสามารถของกลุ่มแม่บ้านในการผลิตงานฝีมือ ประเภทอื่น ๆ ออกแบบ เช่น งานประดิษฐ์ ดอกไม้เพื่อสร้างรายได้เสริมให้แก่ครอบครัวมากขึ้น - กระตุ้นและชักนำชาวบ้านให้นำหลักเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงมาใช้อย่างเป็นรูปธรรม 		<ul style="list-style-type: none"> - สร้างชุดเด่นทางการตลาดให้กับผลผลิต เช่น พันธุ์ตีปลอกสารพิษ ใช้วิธีธรรมชาติ และมีคุณค่าทางโภชนาการ เป็นต้น - แนะนำอาชีพใหม่เพื่อเป็นทางเลือก เมื่อราคาผลผลิตตกต่ำ - นำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เพื่ออยู่รอดและช่วยตนเองได้ 	แล้วใช้วิธีอื่นที่ประยัดเข้ามาแทน เช่น การแลกเปลี่ยนแรงงาน การผลิตปุ๋ยชีวภาพขึ้นใช้เอง	

พื้นที่บ้านอ่าวทึ่ง หมู่ที่ 4 อำเภอความเนียง

ถึงจะดูเหมือนว่า ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนของพื้นที่บ้านอ่าวทึ่งมีจุดอ่อนที่สามารถไขว้ในทีมส่วนใหญ่เป็นผู้สูงวัย ชอบนั่งรับฟังอยู่เฉย ๆ กอยเป็นผู้ตามมากกว่าแสดงบทบาทออกม้า แต่เนื่องจากในทีมยังมีผู้สูงวัยและกลุ่มคนหนุ่มสาวจำนวนมากที่มีความกระฉับกระเฉง กระตือรือร้นร่วมกิจกรรม มีความคล่องไวทางความคิด กล้าหาญ กล้าแสดงออกร่วมอยู่ด้วย ซึ่งสามารถเหล่านี้สามารถเป็นแก่นนำของกลุ่มคนหนุ่มสาวร่วมแสดงออกในด้านต่าง ๆ ได้อ่ายมีประสิทธิภาพ ยิ่งไปกว่านั้นก็ยังมีสามารถในทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาที่เป็นกำลังขันเข็มแข็งของทีม วิจัย โดยเฉพาะอ่ายมีผู้อำนวยการ และเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอความเนียง ที่มาร่วมการดำเนินงานวิจัยในพื้นที่บ้านอ่าวทึ่งอย่างใกล้ชิดทุกราย จึงทำให้การจัดเวทีเสวนาระครั้งที่ 2 ได้รับความสนใจอย่างมาก บรรลุผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ แม้จะไม่เทียบเท่ากับพื้นที่บ้านขาว ตามที่กล่าวถึงไปแล้ว

สำหรับผลการศึกษาวิเคราะห์ สาเหตุ และแนวทางแก้ไขปัญหาสำคัญของชุมชน 5 อันดับแรก ในพื้นที่บ้านอ่าวทึ่งจากการจัดเวทีเสวนาระครั้งที่ 2 ได้สรุปไว้ในตารางที่ 5.8

ตารางที่ 5.8 แสดงปัญหาสำคัญ 5 อันดับแรกของชุมชนบ้านอ่าวทึ่ง หมู่ที่ 4 อำเภอความเนียง พร้อมสาเหตุและแนวทางแก้ไข จากการศึกษาวิเคราะห์ของทีมวิจัยฝ่ายชุมชน

ปัญหา	1. รายได้ไม่พอ	2. หนี้สิน	3. ขาดเงินทุน	4. ดินเสื่อม	5. การว่างงาน
สาเหตุ	1.1 ขาดอาชีพที่มั่นคง 1.2 ขาดการส่งเสริม อาชีพที่ลงทุนต่ำแต่ รายได้ดี 1.3 ต้นทุนการผลิตสูง เช่น ปูย อุปกรณ์และ เครื่องมือ ตลอดจน ปัจจัยการผลิตอื่น ๆ 1.4 ผลผลิตทางการ เกษตรขาดคุณภาพ ราคาต่ำ 1.5 มีภาระเด็กดูแล ครอบครัวมาก (เด็ก) และคนชรา)	2.1 ขาดการวางแผน ด้านการใช้จ่ายเงิน ^{ในครอบครัว} 2.2 การว่างงานหรือ ^{ทำงานมีรายได้ต่ำ} 2.3 ต้นทุนการผลิต สูงแต่ราคาผลผลิตต่ำ 2.4 ขาดอาชีพเสริม ^{เพื่อเพิ่มรายได้} 2.5 มีนิสัยใช้จ่าย ^{ฟุ่มเฟือยแบบบริโภค} นิยม	3.1 ว่างงาน รายได้ น้อย 3.2 ประสบภาวะ หนี้สิน 3.3 ขาดแหล่งเงิน ^{ทุนเพื่อส่งเสริม} อาชีพ 3.4 ขาดความรู้ใน ^{การประกอบ} อาชีพที่ลงทุนต่ำ ^{แต่สร้างรายได้ดี} 3.5 มีภาระเด็กดู แลศักดิ์สูง เกษตรกรสู้ ภาระไม่ได้	4.1 ภาวะดินเปรี้ยว ดินเค็ม เพาะปลูก ^{ไม่ได้} ทะเลสาบ 4.2 เกษตรกรใช้ ^{สารเคมีมาก} 4.3 ขาดการบำรุงดิน ^{อย่างถูกวิธี} 4.4 ขาดความรู้ใน ^{การผลิตปูยชีวภาพที่} มีคุณภาพ 4.5 ราคาน้ำยี่ห้อ ^{ต่ำ} ตลาดสูง เกษตรกรสู้ ^{ภาระไม่ได้}	5.1 ที่ดินในการทำ ^{นาหากินมีน้อย} 5.2 แหล่งจ้างงาน ^{ในชุมชนมีน้อย} 5.3 ขาดความรู้ ^{และความสามารถใน} การสร้างอาชีพเอง 5.4 ไม่มีทุนในการ ^{สร้างอาชีพใหม่} 5.5 เสื่อมสภาพ ^{งานขนาดต่ำ} รายได้

ปัญหา	1. รายได้ไม่พอ	2. หนี้สิน	3. ขาดเงินทุน	4. ดินเสื่อม	5. การว่างงาน
สาเหตุ (ต่อ)	1.6 วัยแรงงานในครอบครัวว่างงานหรือมีรายได้ต่ำ 1.7 รายจ่ายค้านค่าเด่าเรียนบุตรหลานสูง 1.8 เนื้อياขาดความกระตือรือร้นในการทำงานทำ 1.9 ค่าครองชีพสูงแต่การทำมาหากินฝืดเคือง 1.10 ขอบซื้อมากกว่าผลิต出เพื่อประยัดรายจ่าย	2.7 มีแหล่งเงินกู้นอกระบบมาก 2.8 กู้หนี้เพื่อการศึกษาของบุตรหลาน 2.9 เพชญกับการผ่อนส่งเงินกู้ระยะยาว ทำให้ภาวะการเป็นหนี้ไม่จบสิ้น ง่าย ๆ	3.6 ขาดความพยาบาลในการหารายได้ทางอื่นมาสร้างทุน	4.6 เพชญกับภาวะแห้งแล้งของธรรมชาติบ่อย ๆ 4.7 ขาดความรู้ในการบำรุงหน้าดิน 4.8 ภัยธรรมชาติ เช่น ภาวะน้ำท่วมขังอยู่เป็นประจำ	5.6 เนื้อياไม่กระตือรือร้นในการทำงานทำ 5.7 การว่างงานตามฤดูกาลและไม่ใช้จ้างอาชีพเสริมอื่นทำ 5.8 ขาดการส่งเสริมการสร้างงานในชุมชน
แนวทางแก้ไข	- ให้น่าวางงานของรัฐเข้ามาส่งเสริมอาชีพให้มั่นคง - สร้างอาชีพเสริมที่สร้างรายได้ต่อลงทุนน้อย เช่น เลี้ยงปลา เพาะเห็ด ปลูกพืชผัก - สอนวิธีการลดต้นทุน การผลิต เช่น การผลิตปุ๋ยที่มีคุณภาพใช้เอง - อบรมความรู้เกี่ยวกับเทคนิควิธีการเพิ่มปริมาณและคุณภาพให้กับพืชผลทางการเกษตร	- กระตุ้นจิตสำนึกรักษาระบัณฑิตและนักศึกษาให้เข้ามายื่นขอรับ- รับ- ดำเนินการรับ- รับ- ไม่ได้กิจกรรมที่มีรายได้ต้นทุน - สร้างอาชีพเสริมที่เหมาะสมกับสภาพของชุมชนเพื่อเพิ่มรายได้	- สถาบันการเงินกายนอกเปิดโอกาสให้สามารถเข้ามาร่วมลงทุนด้านอาชีพในอัตราดอกเบี้ยต่ำโดยผ่านการประสานติดต่อของหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบชุมชน	- รณรงค์การงดใช้สารเคมีที่ทำลายความอุดมสมบูรณ์ของดิน - อบรม แนะนำความรู้เกี่ยวกับวิธีการเพาะปลูกที่ไม่ทำลายความอุดมสมบูรณ์ของดิน - อบรมความรู้เกี่ยวกับการผลิตและการใช้ปุ๋ยที่รักษาและเพิ่มคุณภาพของดิน	- จัดตั้งกลุ่มอาชีพตามความต้องการและความสนใจของคนในชุมชน - ให้น่าวางงาน / องค์กรที่เกี่ยวข้องแนะนำอาชีพตามที่ชุมชนต้องการ - จัดอบรมความรู้เกี่ยวกับการผลิตและการใช้ปุ๋ยที่เหมาะสมกับสภาพของชุมชน - ดำเนินโครงการปลูกพืชคุณคิดเพื่อรักษาหน้าดิน และโดยใช้ทรัพยากร

ปัญหา	1. รายได้ไม่พอ	2. หนี้สิน	3. ขาดเงินทุน	4. ดินสื่อสาร	5. การว่างงาน
แนวทาง แก้ไข (ต่อ)	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างอาชีพให้แก่ผู้ชราและผู้สูงอายุ - เพิ่มสวัสดิการและความช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสในชุมชนเพื่อลดค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูของครอบครัว - สร้างตลาดในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงเพิ่มขึ้นเพื่อกระจายผลผลิตและสร้างรายได้ - สร้างเครือข่ายกับตลาดภายนอกเพื่อรับซื้อผลผลิต - สร้างค่านิยมในการผลิตเอง ใช้เองเพื่อลดรายจ่าย - สร้างกลุ่มอาชีพเพื่อสร้างรายได้ที่มั่นคง - มีแหล่งเงินทุนทั้งภายในและภายนอกและภายในชุมชนเพื่อสนับสนุนการศึกษาของเยาวชน - ประหยัดรายจ่ายเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - เพิ่มความรู้ทักษะในการเพิ่มผลผลิตเพื่อนำไปสูงขึ้น - ผลิตปุ๋ยชีวภาพขึ้นใช้เองเพื่อลดรายจ่ายแล้วนำไปชำระหนี้ - รักษา卫生สนับสนุนกองทุนกู้ยืมซึ่งมีดอกเบี้ยต่ำ ผ่อนสั่งระยะยาวเพื่อให้เกษตรกรนำไปชำระหนี้ที่ต้องชำระดอกเบี้ยสูง - รวมกลุ่มผู้ผลิตในชุมชนเพื่อมีอำนาจต่อรองในการซื้อขายผลผลิตของชุมชน - จัดให้มีการเจรจาต่อรองกับแหล่งเงินกู้ต่างๆ ในการลดอัตราดอกเบี้ยสูง - จัดตั้งกองทุนของชุมชนในการส่งเสริมการศึกษาให้แก่เยาวชนของชุมชนที่ยากจนแต่เรียนดีและมีความประพฤติดี 	<ul style="list-style-type: none"> ทุนประกันอาชีพโดยตรวจสอบการผ่อนชำระอย่างเข้มงวด - นำกองทุนเพื่ออาชีพที่ได้รับการจัดสรรจากรัฐมาให้สมาชิกในชุมชนได้กู้ยืมอย่างทั่วถึงและยุติธรรม - แนะนำส่างเสริมอาชีพที่สามารถทำได้ภายใต้ทุนที่มีอยู่ - รวมกลุ่มอาชีพกับโอดบลจ.ทุนลงแรงเท่าที่แต่ละคนจะสามารถทำได้แล้วแบ่งผลประโยชน์กันอย่างยุติธรรมเพื่อสร้างทุนต่อไปในวันข้างหน้า 	<ul style="list-style-type: none"> ให้ปูอบตามธรรมชาติแก่ดิน - จัดหาแหล่งเงินกู้เพื่อการลงทุนด้านอาชีพแก่ผู้ว่างงานหรือผู้ต้องการเปลี่ยนอาชีพตามที่คนดังแต่ขาดทุนทรัพย์ โดยผ่านการชำระระยะยาวดอกเบี้ยต่ำ - ส่งเสริมให้เห็นคุณค่าของงานที่สุจริตทุกประเภทโดยไม่เลือกงาน - จัดการอบรมส่งเสริมอาชีพที่คนอกวัยแรงงานคือเด็กและผู้สูงอายุสามารถทำได้เพื่อให้คนทั้ง 2 กลุ่มนี้เป็นกำลังทางเศรษฐกิจของครอบครัว 	

พื้นที่บ้านประดูเทียน หมู่ที่ 5 อําเภอสิงหนคร

การจัดเวทีเสวนารั้งที่ 2 ในพื้นที่บ้านประดูเทียน ดำเนินไปด้วยความร่วมรื่นและได้ผลตามวัตถุประสงค์ภายใต้การตรวจสอบเร็วกว่าอีก 2 พื้นที่ เช่นเดียวกับการจัดเวทีเสวนารั้งที่ 1 ทั้งนี้น่าจะด้วยเหตุที่พอดังเกตเห็นได้ ก็คือ ถึงแม่สมาชิกของทีมวิจัยฝ่ายชุมชนในพื้นที่นี้จะมีจำนวนผู้สูงอายุ แต่ก็มีผู้อยู่ในวัยทำงานไม่น้อย ซึ่งในจำนวนนี้มีคณะกรรมการหมู่บ้าน และผู้โดยเด่นด้านความเป็นผู้นำร่วมอยู่ด้วยห่างคน บุคคลเหล่านี้เป็นแกนหลักสำคัญที่ช่วยปิดประดีนการอภิปรายแสดงความคิดเห็น พร้อมกับขอข้อชี้ข้อถกเถียง กระตุ้น ปลุกเร้า ให้สมาชิกคนอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมด้วยทั้งในกลุ่มบุตรและกลุ่มใหญ่นับตั้งแต่เวทีเสวนารั้งที่ 1 ต่อเนื่องจนถึงเวทีเสวนารั้งที่ 2 ถือเป็นความโชคดีอย่างยิ่งของทีมวิจัยที่มีบุคคลเหล่านี้อยู่ในพื้นที่บ้านประดูเทียน

สำหรับผลสรุปจากการศึกษาวิเคราะห์สาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหาสำคัญ 5 อันดับแรกจากการจัดเวทีเสวนารั้งที่ 2 ของชุมชนบ้านประดูเทียน หมู่ที่ 5 อําเภอสิงหนคร ได้แสดงไว้ในตารางที่ 5.9

ตารางที่ 5.9 แสดงปัญหาสำคัญ 5 อันดับแรกของชุมชนบ้านประดูเทียน หมู่ที่ 5 อําเภอสิงหนคร

พร้อมstanเหตุและแนวทางแก้ไขจากการศึกษาวิเคราะห์ของทีมวิจัยฝ่ายชุมชน

ปัญหา	1. ต้นทุนการผลิตสูง	2. ดินขาดความอุดมสมบูรณ์	3. กลุ่มแม่บ้านขาดการพัฒนา	4. ขาดความรู้เรื่องการเลี้ยงโภค	5. ขาดความกระตือรือร้นเข้าร่วมพัฒนา
สาเหตุ	1.1 ดินเสื่อมต้องซื้อปูยบำรุงดิน 1.2 ปูยราคาแพง 1.3 ขาดการลงยาดเชิงเคมี ขาดการลงยาดเชิงเคมีเพื่อรักษาดูแลดิน 1.4 ขาดความรู้ที่จะผลิตปูยซึ่งมีคุณภาพได้มาตรฐานไว้ใช้เอง 1.5 ราคาวัสดุอุปกรณ์ทางการเกษตรสูงขึ้นมาก	2.1 ใช้ประโยชน์นานโดยปราศจาก การบำรุงรักษาอย่างถูกวิธี 2.2 ดินขาดการบำรุงอย่างต่อเนื่อง ขาดการกู้น้ำที่ดี	3.1 ขาดความเข้มแข็งเพื่อรองรับ กลุ่มแบบหลวม ๆ 3.2 ขาดระบบการจัดการกลุ่มที่ดี	4.1 การเพาะพันธุ์ ขยายพันธุ์โภค ^{5.1} 4.2 การชุนโภค ^{5.2} 4.3 การป้องกันโรค และดูแลสุขภาพของโภค ^{5.3}	5.1 เศรษฐกิจรั้งด้วย จึงไม่ได้แต่เรื่องการทำมาหากิน ^{5.4} 5.2 ผู้นำชุมชนปล่อย ละเลยทำ农 ^{5.5} 5.3 ขาดการกระตุ้น จิตสำนึกให้เห็นแก่ ประโยชน์ของชุมชน และส่วนรวม ^{5.6} 5.4 ชอบคิดกันว่าไป ให้เหนื่อยเปล่า ไม่เห็นได้

ปัญหา	1. ต้นทุนการผลิตสูง	2. ดินขาดความอุดมสมบูรณ์	3. กลุ่มแม่บ้านขาดการพัฒนา	4. ขาดความรู้เรื่องการเลี้ยงโโค	5. ขาดความกระตือรือร้นเข้าร่วมพัฒนา
สาเหตุ (ต่อ)	1.6 ค่าจ้างแรงงานทางการเกษตรสูงขึ้น 1.7 กระบวนการผลิตทางการเกษตร ต้องใช้จ่ายเงินเพื่อการซื้อ การเช่า และ การจ้าง 1.8 ราคาน้ำมันแพง การเช่ารถเพื่อบรรทุกผลผลิตไปขายก็ต้องจ่ายสูงไปด้วย 1.9 ขาดความรู้เกี่ยวกับการจัดระบบการลงทุนที่ประยัดดสุด ได้ผลคุ้มสุด 1.10 ขาดการรวมกลุ่มช่วยเหลือเพื่องานกันเพื่อลดต้นทุนการผลิต 1.11 เกิดโรคในพริกและแมลงเจ้า ไว ในมะม่วงซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจของชุมชนทำให้ต้องซื้อยาและสารมากำจัด	2.4 ความแห้งแล้ง ขาดธรรมชาติที่เกิดขึ้นเป็นประจำ 2.5 ขาดความรู้เรื่องการเลือกใช้ปุ๋ยให้เหมาะสมกับสภาพดิน มักซื้อดามคำโฆษณา 2.6 ปล่อยปละละเลย เพราะปุ๋ยราคาแพง 2.7 ขาดความรู้เรื่องการปลูกพืชบำรุงดิน 2.8 ใช้หีดินติดต่อ กันไม่ได้เรื่องให้มีการพักเพื่อปรับสภาพ และบำรุงดิน	ที่กลุ่มมีดีเป็นอาชีพ หลัก ไม่มีการพัฒนา รูปแบบให้เป็นที่น่า ดึงดูดใจ เพราะขาด วิทยากรณีระดับ ครูมາฝึกอบรมให้ มาก เช่น ตามคำโฆษณา ความพร้อมเพียงใน การทำกิจกรรมมัก ข้างเหตุผลต่าง ๆ ที่มากันก็เป็น ประเภท ช้ำหน้า ไม่ได้เรื่องให้มีการ พักเพื่อปรับสภาพ และบำรุงดิน	4.4 การปฏิบัติเดี่ยง คูโโค 4.5 การจัดสร้างคอก โโคที่ดี 4.6 การตลาด จำหน่ายโโค 4.7 การจัดตั้งกลุ่ม หรือชุมชนผู้เลี้ยงโโค ของชุมชน	ค่าตอบแทน แล้วยัง เสียเวลาทำงานากิน 5.5 ขาดแบบอย่างที่ดี ของคนในชุมชน ที่ เสียสละและอุทิศตน เพื่อพัฒนาชุมชน อย่างแท้จริง 5.6 มีการแยกพวก แยกฝ่ายทำให้ขาด การรวมพลังกัน พัฒนาชุมชน 5.7 หน่วยงานภาครัฐ ที่เข้ามา ช่วยให้ สัญญาว่าจะช่วยเหลือชุมชน ทำให้ ชาวบ้านติดนิสัยค้อย รอดความช่วยเหลือ 5.8 การพัฒนาจาก หน่วยงานภายนอก นักไม่สอด คล้องกับ สภาพปัญหาและ ความต้องการของ ชุมชน 5.9 หน่วยงานภาครัฐ เข้ามาพัฒนาแล้วก็ เสียหายออกไปโดย ไม่สามารถทำให้

ปัญหา	1. ต้นทุนการผลิตสูง	2. ดินขาดความอุดมสมบูรณ์	3. กลุ่มแม่บ้านขาดการพัฒนา	4. ขาดความรู้เรื่องการเลี้ยงโภค	5. ขาดความกระตือรือร้นเข้าร่วมพัฒนา
สาเหตุ (ต่อ)					ชาวบ้านเกิดความเบื่อหน่าย 5.10 คนหนุ่มสาวออกไปทำงานและศึกษาที่อื่นเหลือแต่ผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่
แนวทางแก้ไข	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐควรให้การสนับสนุนการแข่งขันหรือขายให้ในราคากลุ่ม - รัฐควรควบคุมราคาปัจจัยและอุปกรณ์ทางการเกษตร - หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนวิทยากรมาให้ความรู้และคำแนะนำวิธีการผลิตปัจจัยที่มีคุณภาพใหม่ๆ เช่นการใช้ปุ๋ยหมาและน้ำที่มีคุณภาพใหม่ๆ - รวมกันถังซื้อสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในการผลิตในครัวเดียวกันหลายรายเพื่อซื้อปริมาณมากขึ้น ราคาก็จะได้ถูกลง - รวมกลุ่มช่วยเหลือเพื่อพากันด้านการผลิตเพื่อลดต้นทุนการผลิต 	<ul style="list-style-type: none"> - ขอความร่วมมือช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องมาช่วยตรวจสอบสถาบันสภาพดินและหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขสภาพดิน - อบรมความรู้เรื่องการผลิตปัจจัยชีวภาพที่มีคุณภาพเหมาะสมแก่การบำรุงพืชและบำรุงดิน - รณรงค์ให้ลดและเลิกการใช้ปุ๋ยเคมีที่มีสารตกค้างสะสมในดิน - รณรงค์ให้เกษตรกรเลิกวิธีการทำลายหน้าดิน เช่น การเผาตอฟาง 	<ul style="list-style-type: none"> - พัฒนากลุ่มแม่บ้านให้เป็นกลุ่มที่เข้มแข็ง มีระบบการบริหารจัดการที่ดี และมั่นคงในรูปของคณะกรรมการ - ควรมีวาระการบริหารงานของคณะกรรมการเพื่อให้สมาชิกที่มีความสามารถคนอื่นๆ ได้หมุนเวียนเข้ามาทำงานเพื่อกลุ่ม - เปิดโลกทัศน์ให้แก่กลุ่มนำไปเยี่ยมเยียนพบปะกับกลุ่มแม่บ้านโดยนำไปเยี่ยมเยียนพบในพื้นที่อื่นประสบความสำเร็จ 	<ul style="list-style-type: none"> - เชิญวิทยากรมาให้ความรู้เชิงวิชาการแต่สามารถนำไปปฏิบัติได้เกี่ยวกับการเลี้ยงโภคพันธุ์พื้นเมืองอย่างครบวงจร - ผู้เดี่ยวโภคเพื่อส่งขายควรรวมตัวกันในรูปของกลุ่มหรือชุมชนผู้เดี่ยววัว ชุมชนบ้านประชารมี เก็บรังผึ้งอุทิศตนทำงานเพื่อชุมชนต่อชุมชนในวาระที่เหมาะสม - ผู้นำชุมชนควรเป็นต้นแบบที่ดีของบุคคลผู้อุทิศตนทำงานเพื่อประโยชน์ของชุมชนเป็นสำคัญ 	

ปัญหา	1. ต้นทุนการผลิตสูง	2. ดินขาดความอุด สมบูรณ์	3. กลุ่มแม่บ้านขาด การพัฒนา	4. ขาดความรู้เรื่อง การเลี้ยงโภ	5. ขาดความกระตือ รือร้นเข้าร่วมพัฒนา
แนวทาง แก้ไข (ต่อ)	<ul style="list-style-type: none"> - จัดตั้งสหกรณ์หรือร้านค้าชุมชนเพื่อขายสินค้าและผลิตภัณฑ์ในการผลิตต่าง ๆ ให้สมาชิกในชุมชนราคาถูกกว่าตลาด - อบรมความรู้เรื่องวิธีการลดต้นทุน การผลิตและการเพิ่มรายได้จากการผลิต - อบรมความรู้วิธีการเพาะปลูกและเลี้ยงบำรุงดูแลพืชและต้นมะม่วงให้ได้ผลปร้าศจากโรคและแมลงมาทำลาย 	<ul style="list-style-type: none"> - ให้เกณฑ์ตกรหดพักการใช้ที่ดินเป็นครั้งคราวเพื่อปรับปรุงพื้นฟูสภาพดิน - ใช้ธรรมชาติแก้ธรรมชาติโดยส่งเสริมวิธีการปลูกพืชประเภทที่ให้แร่ธาตุและสารอาหารแก่ดิน - สร้างระบบประปาที่ง่าย ๆ ที่ไม่ซับซ้อนเพื่อทดน้ำจากคลองเข้าสู่พื้นที่เกษตร - นำเกษตรกรไปศึกษาดูงานในพื้นที่ที่คงสภาพความสมบูรณ์ของสภาพดินได้ดี - เกษตรฯ ได้ผลดี 	<ul style="list-style-type: none"> - เชิญวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถให้ความรู้คำแนะนำเกี่ยวกับแนวทาง การสร้างกลุ่มที่มีประสิทธิภาพแก่กลุ่มแม่บ้าน - สร้างห้องเรียนขึ้นที่ดำเนินกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านที่ควรเพื่อสร้างความมั่นคงของกลุ่ม การดำเนินงานอย่างเป็นกิจลักษณะและขยายจำนวนสมาชิกได้ - เชิญวิทยากรระดับมืออาชีพมาพัฒนางานฝึกอบรมของกลุ่มแม่บ้านเพื่อเพิ่มคุณภาพให้แก่ผลิตภัณฑ์และผลผลิตของกลุ่มแม่บ้านควรขยายประเภทให้มากขึ้นเพื่อสมาชิกจะได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - อบรมวางแผนการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนเบื้องต้นเพื่อสร้างเสริมให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนต่อไป - สร้างห้องเรียนที่ดำเนินกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านที่ควรเพื่อสร้างความมั่นคงของกลุ่ม การดำเนินงานอย่างเป็นกิจลักษณะและขยายจำนวนสมาชิกได้ - เชิญวิทยากรระดับมืออาชีพมาพัฒนางานฝึกอบรมของกลุ่มแม่บ้านเพื่อเพิ่มคุณภาพให้แก่ผลิตภัณฑ์และผลผลิตของกลุ่มแม่บ้านควรขยายประเภทให้มากขึ้นเพื่อสมาชิกจะได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชนควรพิจารณาถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับคนส่วนใหญ่ของชุมชน มิใช่จำกัดอยู่ในวงแคบเฉพาะกลุ่ม - ควรมีคำวัญกระตุ้นจิตสำนึกของคนในชุมชนให้รักท้องถิ่น เน้นคุณค่าของการร่วมพัฒนาท้องถิ่นติดอยู่ตามที่ต่าง ๆ ของชุมชน - หากเป็นไปได้ให้ผู้นำชุมชนลงไปเชิญหรือขอความร่วมมือให้ถึงบ้านด้วยตนเอง - นำคณะกรรมการทุ่มเที่ยวเข้าร่วมงานการและไม่เป็นทางการตลอดจนตัวแทนกลุ่ม องค์กรต่าง ๆ ในชุมชนไปศึกษา

ปัญหา	1. ต้นทุนการผลิตสูง	2. ดินขาดความอุดมสมบูรณ์	3. กลุ่มแม่บ้านขาดการพัฒนา	4. ขาดความรู้เรื่องการเลี้ยงโภค	5. ขาดความกระตือรือร้นเข้าร่วมพัฒนา
แนวทาง แก้ไข (ต่อ)			<p>เลือกตามความต้องการ</p> <ul style="list-style-type: none"> - กลุ่มแม่บ้านควรสร้างเครือข่ายสัมพันธ์กับองค์กรต่างๆ ในจังหวัดสงขลาเพื่อขอความร่วมมือดำเนินกิจกรรมต่างๆ - กลุ่มแม่บ้านควรมีกิจกรรมทำร่วมกันอย่างต่อเนื่อง สนับสนุนเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นหนึบระหว่างกัน - กลุ่มแม่บ้านควรเชิญวิทยากรมาให้ความรู้และฝึกทักษะที่มีคุณประโยชน์ต่อสมาชิกเป็นประจำเพื่อให้คุณค่าของ การเข้ามาร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม - หน่วยงานที่รับผิดชอบชุมชนและผู้นำชุมชนควรพัฒนาสร้างเสริมกลุ่มแม่บ้านให้เป็นองค์กรที่เข้มแข็ง ของชุมชน เพราะเป็นประชากรส่วนใหญ่ของชุมชน 		<p>ฐานในพื้นที่ที่ได้รับการยกย่องด้านการพัฒนาแล้ว กลับมาขยายผล</p>

จากตารางที่ 5.7 – 5.9 พบว่าปัญหาสำคัญ 5 อันดับแรกใน 3 พื้นที่วิจัย ทั้งพื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 อำเภอระโนด พื้นที่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 อำเภอควนเนียง และพื้นที่บ้านประตุเขียน หมู่ที่ 5 อำเภอสิงหนคร เป็นปัญหาด้านเศรษฐกิจแทนทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านอาชีพ รายได้ เงินทุน และภาวะหนี้สิน มีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมบ้าง ก็เกี่ยวโยงมาถึงปัญหาด้านเศรษฐกิจนั้นเอง ได้แก่ ปัญหาดินเสื่อมและศัตรูพืช มีเพียงพื้นที่บ้านประตุเขียน หมู่ที่ 5 เท่านั้นที่มีปัญหาสำคัญแปลงออกไป 1 ปัญหา คือ ปัญหาการขาดความกระตือรือร้นในการพัฒนาของชาวบ้าน

ขั้นกำหนดโครงการและกิจกรรม

หลังจากผ่านการจัดเวทีเสวนา ครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 ในขั้นศึกษาวิเคราะห์ปัญชาชุมชนไปแล้ว ทีมวิจัยได้นำผลจากเวทีทั้ง 2 ครั้ง อันได้แก่ ปัญหาสำคัญ 5 อันดับแรกของชุมชน และแนวทางแก้ไขปัญหา มาดำเนินการต่อในเวทีเสวนาครั้งที่ 3 ซึ่งจัดขึ้นเพื่อกำหนดโครงการและกิจกรรมที่จะแก้ไขปัญหาและสร้างเสริมคุณภาพชีวิตของชุมชนให้สูงขึ้น ดังมีกำหนดการจัดกิจกรรมในเวทีครั้งที่ 3 ตามตารางข้างล่างนี้

ตารางแสดงกำหนดการจัดเวทีเสวนา ครั้งที่ 3

วันดำเนินเวที	สถานที่	กิจกรรม	เวลา
31 สิงหาคม 2550	บ้านขาว หมู่ที่ 3 อำเภอ ระโนด (โรงเรียนชุมชน บ้านขาว)	- ทบทวนผลสรุปจากเวทีเสวนาครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 และชี้แจงวัตถุประสงค์ ของเวทีเสวนาครั้งที่ 3	9.30 – 10.00 น.
1 ตุลาคม 2550	บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 อำเภอควนเนียง (ศาลาวัดท่าม่วง)	- นำปัญหาสำคัญ 5 อันดับแรกและแนว ทางการแก้ไขปัญหามาพิจารณาเพื่อ ร่วมกันกำหนดโครงการและกิจกรรม	10.00 – 12.00 น.
15 พฤศจิกายน 2550	บ้านประตุเขียน หมู่ที่ 5 อำเภอสิงหนคร (ศาลาวัดประตุเขียน)	- พักอาหารกลางวัน - กำหนดโครงการและกิจกรรมที่จะ ดำเนินการร่วมกัน - สรุปผล	12.00 – 13.00 น. 13.00 – 14.30 น. 14.30 – 15.00 น.

สำหรับผู้เข้าร่วมอยู่ในทีมวิจัยของแต่ละพื้นที่มีดังนี้

พื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 อำเภอระโนด มีทีมวิจัยเข้าร่วมทั้งสิ้น 52 คน ประกอบด้วยทีมวิจัยฝ่ายชุมชน 42 คน ทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา 4 คน และคณะผู้วิจัย 6 คน

พื้นที่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 อำเภอควนเนียง มีทีมวิจัยเข้าร่วมทั้งสิ้น 46 คน ประกอบด้วยทีมวิจัยฝ่ายชุมชน 34 คน ทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา 6 คน และคณะผู้วิจัย 6 คน

พื้นที่บ้านประตุพียน หมู่ที่ 5 อำเภอสิงหนคร มีทีมวิจัยเข้าร่วมทั้งสิ้น 51 คน ประกอบด้วยทีมวิจัยฝ่ายชุมชน 41 คน ทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา 4 คน และคณะผู้วิจัย 6 คน

ส่วนวิธีดำเนินการและผลดำเนินการของการจัดเวทีเสวนารั้งที่ 3 เมื่อกำหนดโครงการ

และกิจกรรมที่จะช่วยคลี่คลายปัญหาของชุมชนและสร้างเสริมคุณภาพชีวิตให้แก่ชุมชนนั้นมีดังนี้

คือ

1. วิธีดำเนินการ การดำเนินเวทีเสวนารั้งที่ 3 ในพื้นที่วิจัยทั้ง 3 แห่ง เป็นไปในลักษณะเดียวกัน กล่าวคือ หัวหน้าโครงการวิจัยเริ่มเปิดเวทีด้วยการย้อนบททวนถึงผลสรุปจากเวทีก่อนหน้า นี้ทั้ง 2 ครั้ง และได้อธิบายชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของการจัดเวทีเสวนารั้งที่ 3 ทั้งนี้ไม่เพียงแต่เพื่อกระตุ้นเตือนความทรงจำหรือสร้างความเข้าใจที่ตรงกันเท่านั้น ที่สำคัญก็คือเพื่อสร้างมโนภาพอันชัดเจนถึงกิจกรรมที่เชื่อมโยงต่อเนื่องกับไปจากเวทีเสวนารั้งที่ 1 จนถึงเวทีเสวนารั้งที่ 3 ให้แก่สมาชิกทั้งหลายในทีมวิจัย

หลังจากนั้นทีมวิจัยทั้งหมดได้ร่วมกันศึกษาวิเคราะห์แนวทางแก้ไขปัญหาที่ถูกเสนอไว้อย่างถี่ถ้วน เเล้วพิจารณาให้ร่ต่องว่า แนวทางแก้ไขปัญหาใดควรกำหนดเป็นโครงการเพื่อดำเนินกิจกรรมที่สร้างเสริมคุณภาพชีวิตให้แก่ชุมชน โดยโครงการที่กำหนดขึ้นจะต้องมีคุณลักษณะตามเงื่อนไขที่ทีมวิจัยได้วางกรอบไว้ร่วมกัน คือ

1.1 เป็นโครงการที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการอันแท้จริงของชุมชน

1.2 เป็นโครงการที่สอดคล้องกับแนวทางแก้ไขปัญหาที่ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนของพื้นที่นั้น ๆ ได้ร่วมกันศึกษาวิเคราะห์ และนำเสนอออกมานโดยเฉพาะแนวทางแก้ไขปัญหาลำดับ 5 อันดับแรกของชุมชน

1.3 เป็นโครงการที่อยู่ในศักยภาพของชุมชนสามารถดำเนินการได้เองหรือขอการสนับสนุนช่วยเหลือจากหน่วยงาน / องค์กรภายนอกและภายในท้องถิ่นได้ไม่ยาก

1.4 เป็นโครงการที่ไม่ติดขัดกับระบบราชการ ซึ่งชุมชนไม่มีอำนาจในการบริหารจัดการ

1.5 เป็นโครงการที่ไม่ติดขัดกับปัจจัยภายนอกที่อยู่นอกเหนืออำนาจการจัดการของชุมชน

1.6 เป็นโครงการที่ชุมชนสามารถดำเนินการได้โดย ภายใต้การลงทุนต่ำ แต่ผลตอบแทนสูง

1.7 เป็นโครงการที่เหมาะสมสอดคล้องกับปัจจัยด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนทุนทางสังคมต่าง ๆ ที่ชุมชนมีอยู่

1.8 เป็นโครงการที่ชุมชนสามารถขยายผลดำเนินการออกไปในรูปของกลุ่ม องค์กร หรือชุมชน ที่มีคณะกรรมการบริหารจัดการต่อไปได้อย่างเพ้มแข็ง เมื่อว่าโครงการวิจัยครั้งนี้จะสืบสุดลงแล้วก็ตาม

1.9 เป็นโครงการที่สามารถนำเข้าสู่แผนชุมชนได้ เพื่อให้เกิดการดำเนินงานอย่างจริงจัง และขยายผลสู่คนในชุมชนอย่างแท้จริง

1.10 ในกรณีที่เป็นโครงการที่ชุมชนต้องการการสนับสนุนห่วงเหลือจากภาครัฐหรือหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ แต่ไม่สามารถดำเนินการเองได้ ให้ทำโครงการเสนอไปยังผู้เกี่ยวข้องตามลำดับการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น

เมื่อได้วางกรอบของโครงการที่จะนำเสนอเพื่อดำเนินการแล้ว ทีมวิจัยได้เปิดโอกาสอย่างเต็มที่ให้ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนเป็นผู้เสนอโครงการ เพราะเป็นผู้รับผลของโครงการโดยตรง แต่ก็มีบางบางโครงการที่คณะกรรมการผู้วิจัยและทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาได้นำเสนอขึ้น เนื่องจากเห็นว่าจะเกิดประโยชน์ต่อการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตของชุมชน แต่เมื่อใช้เป็นการยัดเยียดให้ขึ้นอยู่กับการยอมรับและเห็นชอบของทีมวิจัยฝ่ายชุมชนเป็นสำคัญ

สิ่งที่คณะกรรมการผู้วิจัยได้พยายามผลักดันให้เกิดขึ้นในขั้นตอนนี้ ก็คือ การรับฟังเหตุผลซึ่งกันและกัน ถึงแม้จะต่างความคิดกันและการยอมรับฟังเสียงของสมาชิกส่วนใหญ่ ถึงแม้คนเองจะไม่เห็นด้วยก็ตาม ดังเช่น หากมีผู้เสนอโครงการที่ตนไม่เห็นด้วย ก็ต้องแย้งด้วยเหตุผลมิใช่ด้วยอารมณ์ หรือโครงการนั้นตนไม่เห็นประโยชน์ แต่คนส่วนใหญ่กลับเห็นประโยชน์ก็ควรยอมรับโดยเห็นแก่ส่วนรวมมิใช่ส่วนตน ซึ่งก็สามารถผลักดันให้เกิดขึ้นได้สำเร็จเป็นที่น่าพอใจในทุกพื้นที่วิจัย

2. ผลดำเนินการ การจัดเวทีเสวนากrั้งที่ 3 เพื่อกำหนดโครงการและกิจกรรมที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาของชุมชน และสร้างเสริมคุณภาพชีวิตให้แก่ชุมชนได้ผ่านพื้นไปด้วยคี บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ เมื่อว่าจะมีความยุ่งยากก่อว่าการจัดเวทีเสวนานี้แล้ว ๆ มา เพราะต้องไตรตรองให้คร่าวๆอย่างละเอียดรอบคอบว่าแต่ละโครงการและกิจกรรมที่กำหนดขึ้นนั้นเหมาะสมกับสภาพของชุมชนหรือไม่ ให้คุณค่าต่อชุมชนมากน้อยเพียงใด สามารถขยายผลที่มั่นคงต่อชุมชนในระยะยาวได้หรือเปล่า ที่สำคัญก็คือตรงกับสภาพปัญหาและความต้องการอันแท้จริงของคนในชุมชนหรือไม่ ดังนั้นจึงมีการแสดงทัศนะกันต่าง ๆ นานาตามรายหัวทั้งในเชิงเห็นด้วยและโต้แย้ง แต่ด้วยบรรยากาศของการรับฟังเหตุผลซึ่งกันและกัน รวมทั้งการยอมรับฟังเสียงของสมาชิกส่วนใหญ่ที่คณะกรรมการผู้วิจัยและทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาได้สร้างให้เกิดขึ้นในระหว่างดำเนินเวทีเสวนานี้ ทำให้ได้โครงการและกิจกรรมที่กำหนดขึ้นโดยผ่านความเห็นชอบจากสมาชิกส่วนใหญ่ของทีมวิจัย โดยเฉพาะทีมวิจัยฝ่ายชุมชน แยกตามพื้นที่วิจัยดังนี้

พื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 อำเภอระโนด

ในการจัดเวทีเสวนารั้งที่ 3 ทีมวิจัยได้เห็นชอบร่วมกันให้ดำเนิน 5 โครงการต่อไปนี้ ในพื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3

- 1) โครงการอบรมความรู้เรื่องการจัดโภมสเตย์ (Home – stay)
- 2) โครงการอบรมปฏิบัติการกำจัดหอยเชอร์เพื่อทำปุ๋ยหมักชีวภาพ
- 3) โครงการอบรมการคัดเลือกและผลิตเมล็ดข้าวพันธุ์ดี
- 4) โครงการอบรมการปลูกพืชสวนผสมและทำปุ๋ยหมักบำรุงดินและพืช
- 5) โครงการอบรมปฏิบัติการเพาะพันธุ์ปลาดุกอุยด้วยวิธีการฉีดซอร์โมนผสมเทียน ต่อมาก็ได้มีสมาชิกในทีมวิจัยฝ่ายชุมชน ผู้นำชุมชน และชาวบ้านในชุมชนเสนอขอให้เพิ่มอีก 3 โครงการ ซึ่งคณะกรรมการเห็นว่าเป็นโครงการที่เกิดคุณประโยชน์ต่อชุมชน สามารถจัดทำวิทยากรได้ และมีระยะเวลาดำเนินโครงการเพียงพอ จึงได้จัดให้ตามที่เสนอขอมาเป็นโครงการที่ 6 – 8 ได้แก่
- 6) โครงการอบรมปฏิบัติการประดิษฐ์ดอกไม้ตอกแต่งงานต่าง ๆ แก่กลุ่มแม่บ้าน
- 7) โครงการอบรมปฏิบัติการเพาะเลี้ยงไ踩แคง
- 8) โครงการอบรมปฏิบัติการเขียนโครงการ

พื้นที่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 อำเภอควนเนียง

โครงการที่ทีมวิจัยร่วมกันพิจารณากำหนดขึ้นจากการจัดเวทีเสวนารั้งที่ 3 เพื่อดำเนินการต่อไปในพื้นที่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 มีอยู่ 5 โครงการ ได้แก่

- 1) โครงการอบรมปฏิบัติการเพาะพันธุ์ปลาดุกอุยด้วยวิธีการฉีดซอร์โมนผสมเทียน
- 2) โครงการอบรมปฏิบัติการเพาะเลี้ยงไ踩แคง
- 3) โครงการอบรมการปลูกพืชสวนผสม และทำปุ๋ยหมัก (EM.)
- 4) โครงการอบรมปฏิบัติการเพาะเห็ดนางฟ้า เห็ดนางรม เห็ดเป่าอ้อ เห็ดหูหนู
- 5) โครงการอบรมเพื่อสร้างเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน

ต่อมาก็มีวิจัยได้กำหนดขึ้นมาอีก 1 โครงการ ตามข้อเสนอของผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานพัฒนาในชุมชน เนื่องจากชาวบ้านในพื้นที่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 มีจุดอ่อนอยู่มาก ในด้านการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน โครงการหลังนี้นับเป็นโครงการที่ 6 ซึ่งได้แก่

- 6) โครงการสร้างจิตสำนึกการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน

พื้นที่บ้านประตุเจียน หมู่ที่ 5 อำเภอสิงหนคร

สำหรับการจัดเวทีเสวนารั้งที่ 3 ในพื้นที่บ้านประตุเจียน หมู่ที่ 5 ทีมวิจัยได้ตกลงร่วมกันที่จะดำเนิน 5 โครงการที่กำหนดต่อไปนี้

- 1) โครงการอบรมความรู้การเดี่ยงโคลพันธุ์พื้นเมืองอย่างครบวงจร

- 2) โครงการอบรมการปลูกพืชสวนผสมและทำปุ๋ยหมัก
- 3) โครงการอบรมปฏิบัติการประดิษฐ์และตกแต่งดอกไม้งานศพแก่กลุ่มแม่บ้าน
- 4) โครงการอบรมการทำขนมแก่กลุ่มแม่บ้าน
- 5) โครงการอบรมเพื่อสร้างเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน

ต่อมากลุ่มผู้นำชุมชนในพื้นที่บ้านประดู่เขียน หนังสือ ได้ขอให้คณะผู้วิจัยดำเนินการเพิ่ม อีก 1 โครงการ เป็นโครงการที่ 6 ได้แก่

6) โครงการอบรมปฏิบัติการเยี่ยน โครงการ

ทั้งนี้คณะผู้วิจัยได้นำไปปรึกษาหารือกับทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาและทีมวิจัยฝ่ายชุมชนเพื่อ ขอความเห็นในการจัดโครงการที่ 6 ซึ่งก็ได้รับความเห็นชอบ เพราะคำนึงถึงคุณประโยชน์ที่ชุมชน จะได้รับในระยะยาว

อนึ่ง หลังจากเสร็จสิ้นเวทีเสวนาครั้งที่ 3 แล้ว ทีมวิจัยได้เชิญผู้นำห้องถิ่น ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหรือตัวแทน และบุคคลที่มีบทบาท เด่นด้านการพัฒนาชุมชนที่ชาวบ้านให้การยอมรับนับถือในแต่ละพื้นที่วิจัยมาระบุร่วมกัน เพื่อ นำเสนอผลจากการจัดเวทีเสวนาครั้งที่ 3 ให้รับทราบ และขอความเห็นชอบเกี่ยวกับโครงการและ กิจกรรมที่ทีมวิจัยได้กำหนดขึ้น รวมทั้งขอคำปรึกษาแนะนำอันจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนิน โครงการและกิจกรรม ซึ่งปรากฏว่าผู้นำห้องถิ่นทุกท่านที่เข้าประชุมต่างเห็นชอบกับโครงการและ กิจกรรมทั้งหมด อีกทั้งยังพร้อมจะให้การสนับสนุนทุกวิถีทางที่จะกระทำได้ โดยเฉพาะการ สนับสนุนผลักดันให้เข้าสู่แผนชุมชนเพื่อสร้างความยั่งยืนมั่นคงให้แก่โครงการและกิจกรรม เหล่านี้

ขั้นดำเนินโครงการและกิจกรรม

เมื่อกำหนดโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและสร้างเสริม คุณภาพชีวิตให้แก่ชุมชน แล้วผ่านความเห็นชอบจากผู้นำห้องถิ่นเป็นที่เรียบร้อย ก็จะเป็นขั้นดำเนิน โครงการและกิจกรรมตามที่กำหนดไว้ แต่ก่อนอื่นได้ดำเนินการตามลำดับดังนี้

1. ประชุมเพื่อตกลงร่วมกันว่าควรจะดำเนินโครงการและกิจกรรมใดก่อนหลังตามลำดับ
2. วางแผนเตรียมการล่วงหน้าเพื่อให้การดำเนินโครงการและกิจกรรมแต่ละครั้งผ่านไปด้วย ความสำเร็จราบรื่น และบรรลุวัตถุประสงค์ตามต้องการ อาทิ การกำหนดวันเวลาและกิจกรรมของ โครงการแต่ละครั้ง การติดต่อประสานกับวิทยากรและผู้เกี่ยวข้อง การเตรียมความพร้อมด้าน สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ เอกสาร อาหาร เครื่องดื่ม และการประชาสัมพันธ์เชิญชวนผู้สนใจใน ชุมชนเข้าร่วมโครงการ เป็นต้น

3. กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละฝ่ายและบุคคลเพื่อดำเนินการให้บรรลุตามแผนที่วางไว้

4. ร่วมกันดำเนินโครงการและกิจกรรมที่กำหนดไว้ เพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตให้แก่ชุมชน รายละเอียดต่อจากนี้ไปเป็นเรื่องของการดำเนินโครงการและผลของการดำเนินโครงการในแต่ละพื้นที่วิจัย

พื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 อัมเภอรโนด

ในพื้นที่นี้มีการดำเนินโครงการทั้งสิ้น 8 โครงการ ซึ่งจะขอนำเสนอการดำเนินโครงการแต่ละโครงการ และผลของการดำเนินโครงการนี้ ๆ โดยเรียงตามลำดับที่ขัดดังนี้

1. การดำเนินโครงการอบรมความรู้เรื่องการจัดทำโภมสเตย์ (Home – stay) โครงการนี้ได้จัดขึ้นในวันที่ 24 ตุลาคม 2550 ในช่วงเวลา 10.00 – 14.00 น. ณ ห้องสมุด โรงเรียนชุมชนบ้านขาว มีผู้สนใจเข้าร่วมกิจกรรมทั้งสิ้น 23 คน ซึ่งล้วนเป็นผู้ตั้งใจจริงที่จะประกอบการค้าในนี้

วัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการก็คือ เพื่อสร้างทางเลือกค้านอาชีพที่เพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชน ซึ่งประสบปัญหาสำคัญค้านรายได้ และขาดที่ดินทำกิน จำเป็นต้องเช่าที่ดินราคายังจากพวนนายทุน อีกประการหนึ่งก็เพื่อพัฒนาส่งเสริมให้พื้นที่ชุมชนบ้านขาว เป็นแหล่งท่องเที่ยว เชิงนิเวศที่สำคัญของจังหวัดสงขลา เนื่องจากมีสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้ออำนวย ต่อการเป็นจุดขายค้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นความคงงาม ความน่าดึงดูดใจ ความน่าสนใจศึกษาของทิวทัศน์ ธรรมชาติของชุมชน ทะเลสาบ และความหลากหลายทางชีวภาพ จุดชมวิวน้ำตกน้ำตกขามทะเลสาบ วิถีทางการเกษตรหลากหลายประเภท ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวบ้าน นอกจากนี้ยังช่วยสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาพำนักระยะสั้นที่บ้านขาวเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอนาคตขององค์กรบริหารส่วนตำบลบ้านขาวบรรลุผลสำเร็จอีกด้วย

สำหรับวิทยากรที่ได้รับเชิญมาอบรมความรู้และแนะนำทางการจัดการเรื่อง โภมสเตย์ ในโครงการ ได้แก่ ดร.แสนศักดิ์ ศิริพานิช และนายป้องศักดิ์ ทองเนื้อแข็ง (กำลังศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาบริหารทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยบูรพา) อาจารย์ประจำโปรแกรมวิชา คุณสาหกรรมการท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ซึ่งทั้ง 2 ท่าน เป็นผู้มีความรับรู้ และผ่านประสบการณ์การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการจัดการธุรกิจบ้านพักแบบโภมสเตย์มาก อีกทั้งยังมีความสามารถเป็นเยี่ยมในการถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ให้ผู้เข้าร่วมโครงการเกิดความเข้าใจ มองเห็นแนวทางการจัด โภมสเตย์อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน

ในส่วนที่เป็นสาระเนื้อหาที่วิทยากรนำมาถ่ายทอดแก่ผู้เข้าร่วมโครงการนี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลักการทั่วไปของโภมสเตย์ เครื่องชี้วัดคุณภาพมาตรฐานของโภมสเตย์ การบริหารจัดการ โภมสเตย์ รวมทั้งพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวโภมสเตย์ แล้วขั้นตอนที่สำคัญที่สุด ฯ

อีกที่วิทยากรได้พยาบยามเน้นเข้าให้ผู้เข้าร่วมโครงการเกิดความตระหนักก็คือ ประการแรก การจัดโภมสเตย์ต้องคำนึงถึงความพร้อม ความรู้ ความเข้าใจของชุมชนเป็นสำคัญ โดยชุมชนต้องเข้ามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

ดังนั้นโภมสเตย์จึงมิใช่เรื่องที่ชุมชนใดก็จัดได้หากขาดความพร้อม ประการต่อมาการจัดโภมสเตย์จะต้องไม่ไปทำลายหรือเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน เพราะจุดขายของโภมสเตย์อยู่ที่วิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่น่าสนใจนั่นเอง และอีกประการหนึ่งที่เพียงตระหนักอย่างยิ่งก็คือ รายได้จากการท่องเที่ยวแบบโภมสเตย์เป็นรายได้เสริมจากอาชีพหลักของชุมชนเท่านั้น มิใช่รายได้หลักของชุมชน

ด้านเทคนิควิธีการถ่ายทอดเนื้อหาสาระแก่ผู้เข้าร่วมโครงการนี้ วิทยากรทั้งสองได้แบ่งเนื้อหาสาระกันตามความถนัด โดยใช้การบรรยายเชิงสนทนาพูดคุยกัน บางตอนได้ใช้เพาเวอร์-พอยท์ (power-point) และการฉายซีดีประกอบด้วย เพื่อความเข้าใจและน่าสนใจเพิ่มขึ้น พร้อมกันนั้นก็ได้เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมโครงการซักถามข้อสงสัยหรือแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่

ผลของการดำเนินโครงการ การดำเนินโครงการอบรมความรู้เรื่องโภมสเตย์นับว่าประสบผลสำเร็จดียิ่ง ถึงแม้จะมีผู้เข้าร่วมโครงการเพียง 23 คน แต่ก็ล้วนเป็นผู้สนใจและต้องการจะเป็นผู้ริเริ่มจัดทำโภมสเตย์เป็นกลุ่มแรกของชุมชนอย่างแท้จริง ดังนั้นตลอดเวลาของการเข้าร่วมโครงการ จึงต่างให้ความสนใจและซักถามข้อสงสัยต่าง ๆ มากนanya กับวิทยากรท่ามกลางบรรยายสอนอุ่นเป็นกันเองระหว่างผู้เข้าร่วมโครงการและวิทยากร ทำให้พากันรู้สึกว่าเวลาผ่านไปอย่างรวดเร็ว

อีกสิ่งหนึ่งที่แสดงถึงผลสำเร็จของการดำเนินโครงการนี้ก็คือ ได้มีการขอร้องจากผู้เข้าร่วมโครงการให้วิทยากรช่วยจัดตั้งกลุ่มแกนนำโภมสเตย์ของชุมชนในรูปคณะกรรมการโดยแยกออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ ตามหน้าที่และกิจกรรมที่ควรมี ซึ่งในการนี้ได้มีผู้เข้าร่วมโครงการเสนอตัวและยินดีรับการเสนอเข้าร่วมเป็นกรรมการจนครบถ้วนฝ่าย ดังปรากฏรายชื่อต่อไปนี้ในคณะกรรมการ

คณะกรรมการกลุ่มจัดการโภมสเตย์ พื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 4 อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

ประธานกลุ่ม	น.ส. โสกิษฐา	บุนชู
รองประธาน	นางคณกรณ์	ชูบัวทอง
ทรัพย์สิน	น.ส. พฤทิพย์	จันทร์รัตน์
	นางเพ็ญศรี	ทองปาน
ประชาสัมพันธ์	นางมิงขวัญ	รัตนกัลี
	นางพัด	ไชรักษ์
เลขานุการ	นางพรเพ็ญ	นาลีหอม

ผู้รับผิดชอบบ้านพัก	น.ส.โภกิยรา	บุนชู
	นางปริง	โรจนรัตน์
	นางผัด	ไบร์รักษ์
	นางคอมกรณ์	ชูบัวทอง
	น.ส.พรทิพย์	จันทร์จบ

ผู้รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรม

1. การเดี๋ยงแพะ	นางเพ็ญศรี	ทองปาน
	น.ส.พรทิพย์	จันทร์จบ
2. การسانเสื่อจูด	นางพรเพ็ญ	นาลีหอน
	นางปริง	โรจนรัตน์
3. การผลิตน้ำตาลโตนด	นางกัลยา	ชูบัวทอง
	นางคอมกรณ์	ชูบัวทอง
4. การทำไร่นาสวนผสม	นางพยอม	ราชจันทร์
	นางเพ็ญศรี	ทองปาน
	นางมิ่งขวัญ	รัตนก้าดี
5. การจัดบ้านพัก	น.ส.โภกิยรา	บุนชู
	น.ส.พรทิพย์	จันทร์จบ
	นางปริง	โรจนรัตน์
	นางมิ่งขวัญ	รัตนก้าดี
6. การนำชมทะเลสาบ	นายเหมิน	เพ็งศรี
และชนนกในเขตพื้นที่อนุรักษ์	นายสารารถ	ศิรินอง
	นางพรพรรณี	ผอมเช่ง
	นางผัด	ไบร์รักษ์
7. การนำชมการทำนา	นางสมนึก	บุนชู
	นางจิรภา	ช่วยแทน
	นายเหมิน	เพ็งศรี

ก่อนปีดโครงการอบรมความรู้เรื่องการจัดโภมสเตย์ ได้แจกแบบประเมินผลให้ผู้เข้าร่วมโครงการทั้ง 23 คน ประเมินผลโครงการ ซึ่งได้ผลการประเมินดังแสดงไว้ในตารางที่ 5.10

ตารางที่ 5.10 ผลการประเมินโครงการอบรมความรู้เรื่องการจัดโภชนาเตย์ พื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3

ข้อความที่ประเมิน	มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	\bar{X}	การแปลผล
1. เป็นโครงการที่จัดขึ้นตามความต้องการของชุมชน	3	14	6	-	-	3.87	มาก
2. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมให้ความสนใจอย่างแท้จริง	16	7	-	-	-	4.68	มากที่สุด
3. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมได้รับความรู้อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งจากวิทยากร	17	6	-	-	-	4.74	มากที่สุด
4. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จได้	12	11	-	-	-	4.52	มากที่สุด
5. เป็นโครงการที่สอนคล่องกับสภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของชุมชน	10	10	3	-	-	4.30	มาก
6. เป็นโครงการที่สามารถนำไปใช้กับภาพและความสามารถที่จะดำเนินการต่อไปด้วยตนเองได้	20	3	-	-	-	4.86	มากที่สุด
7. เป็นโครงการที่กระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินการให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพภายในชุมชน	10	8	5	-	-	4.22	มาก
8. เป็นโครงการที่ช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชน และเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของชุมชนให้สูงขึ้น	16	4	3	-	-	4.56	มากที่สุด
9. เป็นโครงการที่สมควรขยายผลให้กว้างขวางต่อไปอย่างต่อเนื่อง	19	4	-	-	-	4.82	มากที่สุด
รวม	123	67	17	-	-	4.51	มากที่สุด

จากการประเมินในตารางที่ 5.10 พนว่าผู้เข้าร่วมโครงการอบรมความรู้เรื่องการจัดโภชนาเตย์มีความเห็นต่อข้อความที่ประเมินโครงการส่วนใหญ่อยู่ระดับมากที่สุด มี 3 โครงการที่อยู่ระดับมาก และเมื่อพิจารณาผลการประเมินในภาพรวมก็จะเห็นว่าอยู่ระดับมากที่สุด สรุปได้ว่าการดำเนินการอบรมในโครงการนี้ประสบผลสำเร็จและสร้างเสริมคุณภาพด้านการพัฒนาแก่ชุมชนบ้านขาว หมู่ที่ 3 เป็นอย่างมาก

2. การดำเนินโครงการกำจัดหอยเชอร์เพื่อทำปูยหมักชีวภาพ โครงการนี้ได้จัดขึ้นในวันที่ 23 พฤศจิกายน 2550 ในช่วงเวลา 10.00 – 14.30 น. ณ ห้องสมุดโรงเรียนชุมชนบ้านขาว และบริเวณเนื้องดินหน้า มีผู้สนใจเข้าร่วมกิจกรรมทั้งสิ้น 61 คน นับเป็นโครงการที่มีผู้สนใจเข้าร่วมจำนวนมาก

วัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการนี้คือ เพื่อให้ความรู้ในการกำจัดหอยเชอร์ศัตรูพืช ตัวกลางของชุมชนด้วยวิธีการประยุกต์ ได้ผลดี และหลีกเลี่ยงการนำสารเคมีอันตรายมาใช้กำจัด วัตถุประสงค์ต่อไปคือเพื่อให้ความรู้ในการนำปูยหมักชีวภาพจากหอยเชอร์สำหรับบำรุงดิน เพิ่มผลผลิตทางการเกษตร และลดต้นทุนการผลิตจากการซื้อปูย โดยมีวิทยากรผู้ดำเนินการอบรมความรู้ คือ อาจารย์ว่าสนา มุ่งษา ประจำโปรแกรมวิชาชีวภาพ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ซึ่งทำการศึกษาวิจัยเรื่องนี้อย่างต่อเนื่องมาตลอด จึงทึ้งใจได้ keen นำไปดำเนินโครงการวิจัยทำปูยหมักชีวภาพจากหอยเชอร์ ในพื้นที่อื่นของอำเภอโน不由ฯ อย่างประสบความสำเร็จยิ่งนาแล้ว

ในส่วนที่สาระเนื้อหา มีวิทยากรนำมารอบรุณความรู้ให้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการ เป็นการกล่าวถึงวิธีการกำจัดหอยเชอร์ด้วยวิธีธรรมชาติแบบหนานยอกอาบน้ำบ่ัง กล่าวคือ นำหอยเชอร์ที่ทุบเปลือกแล้ว 30 ก.ก. มาผสมกับกากน้ำตาล 10 ก.ก. น้ำ 10 ลิตร สารหมัก พด. 2 ของกรมการพัฒนาที่ดิน 1 ช่อง เพื่อย่อยหอยเชอร์ และเปลือกสับปะรดสับ 10 ก.ก. เพื่อดันกลืนและเร่งการย่อยลาย (อาจมากน้อยกว่านี้เพิ่มลดตามสัดส่วน) นำส่วนประกอบทั้งหมดมาคลุกเคล้าให้เข้ากันหมักไว้ในถังหมักที่ไม่ควรปิดฝาให้สนิท และกวนทุก ๆ 7 วัน เพื่อรับน้ำยาเก๊สออกไประบุ 20 วันแล้วก็สามารถนำไปใช้การได้ โดยผสมน้ำหนักหอยกันน้ำในอัตราส่วน 1 : 5 เช่น น้ำหมักหอย 1 ลิตร ต่อน้ำ 5 ลิตร และนำไปปีกพืชที่ปลูกตามใบ ลำต้น และโคนต้น หรือบริเวณพื้นที่เพาะปลูกรวมทั้งพื้นที่ปลูกข้าว ซึ่งคุณสมบัติและประโยชน์ของน้ำหมักหอยเชอร์มีดังนี้

คุณสมบัติ ได้แก่

1. มีสรรพคุณและธาตุอาหารหลายชนิดที่พืชต้องการ
2. มีกรดอินทรีย์หลายชนิด เช่น กรดอมิโน กรดแอลกอติก และกรดอะซิติก รวมทั้งมี

วิตามินบีด้วย

3. มีค่าเป็นกรดเป็นด่างอยู่ระหว่าง 3 – 4 ที่มีคุณค่าต่อพืช

ประโยชน์ ได้แก่

1. เร่งการเจริญเติบโตของรากพืช
2. เพิ่มความสมบูรณ์ของใบและการยึดตัวของลำต้น
3. แข็งเมล็ดพืชก่อนนำไปปลูก จะเร่งการออกของเมล็ด
4. ส่งเสริมการออกดอกและการติดผลที่สมบูรณ์

5. ให้ชาติอาหารแก่พืช โดยเฉพาะความอุดมของในโตรเรน จึงเหมาะสมนำไปนิดในพื้นที่เพาะปลูก รวมทั้งนำไปทดสอบกับน้ำในนาข้าว เพื่อเพิ่มผลผลิต

6. นิคบันได้แปลงศัตรุพืชและใช้ทำความสะอาดลดกลิ่นเหม็นของกองสัตว์

ด้านเทคนิควิธีในการถ่ายทอดเนื้อหาสาระแก่ผู้เข้าร่วมโครงการนั้น วิทยากรได้ใช้การบรรยายเชิงสนทนามากกว่าใช้หลักวิชาการเพื่อความเข้าใจง่ายและเหมาะสมกับชาวบ้าน โดยใช้สถานที่ภายในห้องสมุดของโรงเรียนชุมชนบ้านขาว พร้อมทั้งนำครุภัณฑ์โรงเรียนในพื้นที่อื่นของอำเภอระโนดซึ่งเคยผ่านการอบรมก่อนหน้านี้มาร่วมถ่ายทอดประสบการณ์ด้วย

หลังจากผ่านการบรรยายในห้องแล้ว วิทยากรได้นำผู้เข้าร่วมโครงการออกมากที่เลดียง หน้าห้อง เพื่อศึกษาวิธีการทำปุ๋ยหมักชีวภาพจากหญอยเชอร์ด้วยการทดลองปฏิบัติการจริง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ผู้เข้าร่วมโครงการให้ความสนใจและพอใจกันมาก ดังเห็นได้จากการรุ่มล้อมสังเกตการณ์อย่างใกล้ชิด และความกระตือรือร้นในการลงมือร่วมกันทดลองปฏิบัติตามคำแนะนำของวิทยากร ทั้งนี้ระหว่างการทดลองปฏิบัติการจริงได้มีการซักถามวิทยากรจนหมดข้อสงสัย นอกจากนั้นผู้เข้าร่วมโครงการยังได้รับแจกสารจากวิทยากรจนครบถ้วนอีกด้วย

ผลของการดำเนินโครงการ เนื่องจากการแพร่ระบาดของหญอยเชอร์เป็นปัญหายield yield ที่สร้างความเดือดร้อนอย่างหนักให้กับพื้นที่เพาะปลูกของเกษตรกรชุมชนบ้านขาว หมู่ที่ 3 นานานแล้ว โครงการนี้จึงเรียกความสนใจให้มากจากผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งเป็นอาชีพหลักของชุมชน ทั้งนี้จุดน่าสนใจของโครงการอยู่ที่การให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการกำจัดหญอยเชอร์ โดยนำหญอยเชอร์ที่จับได้มาแปรสภาพเป็นน้ำหมักชีวภาพที่อุดมคุณค่าต่อพืชผล พื้นที่เกษตรและล้อมแทนที่จะนำมาเผาให้ตายแล้วปล่อยทิ้งไว้เลย ๆ อย่างเปลาประโยชน์ด้วยจุดน่าสนใจดังกล่าว จึงมีผู้เข้าร่วมโครงการจำนวนมาก และตั้งใจกันอย่างเต็มที่ที่จะรับความรู้จากวิทยากร ตลอดจนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่วิทยากรกำหนด ทำให้การดำเนินโครงการประสบผลสำเร็จได้ด้วยดีไม่น้อยกว่าโครงการที่ผ่านมาแล้ว

นอกจากนั้น จากการสังเกตของคณะผู้วิจัย ยังพบว่าคุณลักษณะหลายอย่างในตัววิทยากร ก็ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการ ตัวอย่างเช่น การเตรียมความพร้อมล่วงหน้าเป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเนื้อหา เอกสาร และวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้ การปรับตัวให้เข้ากับผู้เข้าร่วมโครงการ ได้อย่างกลมกลืน ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการด้วยภาษาถิ่นที่พูดเข้าใจง่าย ๆ ตลอดแทรกอารมณ์ขัน และที่สำคัญก็คือการแสดงออกที่บ่งบอกความเต็มใจมาเป็นวิทยากรให้ผู้เข้าร่วมโครงการสัมผัสได้ ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้ได้สร้างความนิยมชมชอบให้กับผู้เข้าร่วมโครงการจนกล่าวได้ว่าเป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่งที่ช่วยให้การดำเนินโครงการประสบความสำเร็จอย่างน่าพึงพอใจ

หลังจากวิทยากรเสร็จสิ้นการดำเนินโครงการแล้ว ได้มีการจัดตั้งกลุ่มเพื่อเป็นแกนนำในการทำป้ายหมักชีวภาพจากหอยเชอร์และขยายผลภายในชุมชนต่อไป ดังมีบุคคลต่อไปนี้อยู่ในรายชื่อคณะกรรมการ

**คณะกรรมการกลุ่มทำป้ายหมักชีวภาพจากหอยเชอร์
พื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 อ.เกอระโนด จังหวัดสระบุรี**

ประธานกลุ่ม นายสวัสดิ์ พนมแห่ง

รองประธานกลุ่ม นายศุภชัย จันทวงศ์

กรรมการฝ่ายประสานและดำเนินการ

นายสุชาล	สุวรรณวงศ์
นายอาทาร	อ่อนประเสริฐ
นายสมปอง	ชูบัวทอง
นายวุฒิ	บุญชู
นายชน	สุวรรณศิลป์
นางเพ็ญศรี	ศิรินอง
นางเพลินจิตร์	อยู่ด้วย
นางปราณี	นิมอนทร์
นางฉลวย	คงไชย
นางสมพล	วัติวรรณผล

ประชาสัมพันธ์ น.ส.ขัตติยะ แก้วณณี

นางโภกิญา ขุนชู

เลขานุการ นางยุพดี คงจันทร์

ก่อนปิดโครงการกำจัดหอยเชอร์เพื่อทำป้ายหมักชีวภาพ ได้นำแบบประเมินผลโครงการมาให้ผู้เข้าร่วมโครงการจำนวน 30 คนตอบ ซึ่งได้ผลการประเมินดังแสดงไว้ในตารางที่ 5.11

**ตารางที่ 5.11 ผลการประเมินโครงการกำจัดหอยเชอร์เพื่อกำปั้ยหมักชีวภาพ พื้นที่บ้านขาว
หมู่ที่ 3**

ข้อความที่ประเมิน	มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	\bar{X}	การแปลผล
1. เป็นโครงการที่จัดขึ้นตามความต้องการของชุมชน	11	15	4	-	-	4.23	มาก
2. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมให้ความสนใจอย่างแท้จริง	26	4	-	-	-	4.86	มากที่สุด
3. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมได้รับความรู้อันเป็นประโยชน์จากวิทยากร	22	8	-	-	-	4.73	มากที่สุด
4. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จได้	21	9	-	-	-	4.70	มากที่สุด
5. เป็นโครงการที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของชุมชน	12	15	3	-	-	4.30	มาก
6. เป็นโครงการที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้	28	2	-	-	-	4.93	มากที่สุด
7. เป็นโครงการที่กระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินการให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพภายในชุมชน	14	16	-	-	-	4.13	มาก
8. เป็นโครงการที่ช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชน และเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของชุมชนให้สูงขึ้น	20	8	2	-	-	4.60	มากที่สุด
9. เป็นโครงการที่สมควรยกย่องให้ภูมิใจอย่างต่อเนื่อง	20	10	-	-	-	4.67	มากที่สุด
รวม	174	87	9	-	-	4.61	มากที่สุด

จากผลการประเมินในตารางที่ 5.11 พบร่วมกันว่าโครงการกำจัดหอยเชอร์เพื่อทำน้ำยี่หมักชีวภาพมีความเห็นต่อข้อความที่ประเมินโครงการส่วนใหญ่อยู่ระดับมากที่สุด มี 3 ข้อความที่อยู่ระดับมาก และเมื่อพิจารณาผลการประเมินในภาพรวมก็จะเห็นว่าอยู่ระดับมากที่สุด สรุปได้ว่า การดำเนินการอบรมในโครงการนี้ประสบผลสำเร็จ และสร้างเสริมคุณภาพด้านการพัฒนาแก่ชุมชนบ้าน หมู่ที่ 3 เป็นอย่างมาก

3. การดำเนินโครงการอบรมปฏิบัติการการเพาะพันธุ์ปลาดุกอุยด้วยวิธีการฉีดchor์โมนผสมเทียม โครงการนี้ได้จัดขึ้น 2 ครั้ง ๆ ละ 2 วัน ครั้งแรกจัดขึ้นในวันที่ 18 – 19 มกราคม 2551 และครั้งที่สอง จัดขึ้นในวันที่ 20 – 21 มีนาคม 2551 ดังกำหนดการที่แสดงไว้ในตารางข้างล่างนี้

ครั้งที่	วันดำเนินการ	สถานที่	กิจกรรม	เวลา
1	18 มกราคม 2551	โรงเรียนชุมชนบ้านขาว	- อบรมความรู้การเพาะพันธุ์ปลาดุกอุยด้วยวิธีการฉีดchor์โมนผสมเทียม	13.00 – 15.00 น.
	19 มกราคม 2551	บ้านนางสมนึก บุนชู	- ลงมือปฏิบัติการฉีดchor์โมน	15.00 – 17.00 น.
		บ้านนางสมนึก บุนชู	- อบรมปฏิบัติการผสมพันธุ์เทียมปลาดุกอุยและการฟักไข่	09.00 – 12.00 น.
2	20 มีนาคม 2551	โรงเรียนชุมชนบ้านขาว	- อบรมความรู้การเพาะพันธุ์ปลาดุกอุยด้วยวิธีการฉีดchor์โมนผสมเทียม	13.00 – 15.00 น.
	21 มีนาคม 2551	บ้านนายวุฒิ บุญชู	- ลงมือปฏิบัติการฉีดchor์โมน	15.00 – 17.00 น.
		บ้านนายวุฒิ บุญชู	- อบรมปฏิบัติการผสมพันธุ์เทียมปลาดุกอุยและการฟักไข่	09.00 – 12.00 น.
		โรงเรียนชุมชนบ้านขาว	- อบรมความรู้การอนุบาลลูกปลาดุกอุย และอาหารใช้เลี้ยงปลาดุกอุย	13.00 – 15.00 น.

การจัดโครงการครั้งแรกมีผู้เข้าร่วมจำนวน 24 คน และการจัดครั้งที่สองมีผู้เข้าร่วมจำนวน 28 คน สาเหตุที่ทีมวิจัยได้จัดโครงการ 2 ครั้ง ก็ เพราะในการจัดครั้งแรกนั้นมีผู้ต้องการเข้าร่วมมากกว่านี้ แต่ติดไปงานแต่งงานของคนในชุมชนที่ขาดไม่ได้ บุคคลกลุ่มนี้ได้มารอร่องให้จัดขึ้นใหม่อีกครั้งหนึ่ง แล้วยังมีผู้ที่เคยเข้าร่วมโครงการครั้งแรกต้องการเข้าร่วมอีกเป็นครั้งที่สอง เพราะต้องการสั่งสมความรู้ ทักษะความชำนาญให้ถึงขั้นยึดเป็นอาชีพเสริมสร้างรายได้อันมั่นคงแก่ครอบครัว นอกจากนั้นก็ยังมีกลุ่มแก่นนำชุมชนมาเสนอขอให้จัดขึ้นเป็นครั้งที่สอง เพื่อเพิ่มจำนวน

ผู้สามารถเพาะเลี้ยงปลาดุกอุยในชุมชน อันจะนำไปสู่การจัดตั้งกลุ่มส่งเสริมการเพาะเลี้ยงปลาดุกอุย ให้เป็นอาชีพเศรษฐกิจสำคัญของชุมชนต่อไป ดังนั้น เพื่อตอบสนองความต้องการตามที่กล่าว ทีมวิจัยจึงได้พิจารณาขั้นตอนการอบรมปฎิบัติการเพาะพันธุ์ปลาดุกอุยด้วยวิธีการฉีดชอร์ต์โมนพสม เทียนถึง 2 ครั้ง

สำหรับวัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการก็เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถปฎิบัติการเอง ได้แก่ ผู้เข้าร่วมโครงการในเรื่องวิธีการเพาะพันธุ์ปลาดุกอุยด้วยวิธีการฉีดชอร์ต์โมนพสมเทียนที่เรียกว่า “วิธีการผสมเทียนแบบดัดแปลงแห้ง” ซึ่งเป็นวิธีการไม่ยุ่งยากซับซ้อน นำไปใช้ได้ง่ายเห็นผลรวดเร็วทันใจ และได้ปริมาณลูกปลาดุกจำนวนมาก นอกเหนือจากนี้ก็คือ การสร้างความรู้ ความเข้าใจถึงวิธีการอนุบาลลูกปลาและการดูแลให้อาหารปลา โดยมุ่งหวังให้ผู้เข้าร่วมโครงการนำไปใช้ประโยชน์ต่อการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ สร้างการกินดีอยู่ดีแก่ครอบครัวและชุมชนต่อไป

ส่วนวิทยากรผู้ดำเนินการอบรมปฎิบัติการในโครงการ ได้แก่ นางณิชา นาฏ รองประธานโปรแกรมวิชาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ซึ่งมีประสบการณ์การสอนเนื้อหาวิชาเรื่องการเพาะพันธุ์ปลาโดยเฉพาะปลาดุกด้วยวิธีการฉีดชอร์ต์โมนพสมเทียนแก่นักศึกษาวิชาเอกการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำทั้งภาคทุกภูมิ และภาคปฎิบัติมา ya ในนานานมีความเชี่ยวชาญด้านนี้ เป็นที่ยอมรับความสามารถจากภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย

สาระเนื้อหาที่วิทยากรนำมายอบรมถ่ายทอดและฝึกปฏิบัติแก่ผู้เข้าร่วมโครงการ เรียงตามลำดับ ได้แก่ เรื่องการแยกเพศปลาดุก การเดี้ยงและคัดพ่อพันธุ์ แม่พันธุ์ปลา วิธีการฉีดชอร์ต์โมนพสมเทียน ซึ่งประกอบด้วยเรื่องอุปกรณ์และชอร์ต์โมนที่ใช้ การเตรียมชอร์ต์โมน การคำนวณชอร์ต์โมน ตำแหน่งที่ฉีดชอร์ต์โมนและวิธีการฉีด และขั้นตอนการผสมพันธุ์ระหว่างไข่แก่ของแม่ปลา ที่ได้รับการฉีดชอร์ต์โมนกับเชื้อสุจิของพ่อปลา จากนั้นตามด้วยเรื่องการฟักไข่ การอนุบาลลูกปลา และการเดี้ยงให้อาหารปลา นับว่าครบกระบวนการเพาะและเลี้ยงปลาดุกอุย

วิทยากรไม่ได้เริ่มต้นดำเนินงานในวันที่ตรงกับกำหนดการอบรม แต่ได้เข้าไปในพื้นที่ชุมชนบ้านขาว หมู่ที่ 3 ด้วยตนเองก่อนหน้าประมาณ 1 เดือน เพื่อทำความตกลงกับผู้ที่จะเข้าร่วมโครงการเกี่ยวกับเรื่องการจัดเตรียมพ่อและแม่พันธุ์ปลาดุกอุยที่มีอายุและขนาดพอเหมาะสม และจัดเตรียมบ่อซึ่งมีขนาดที่กว้างและลึกพอสำหรับฟักไข่และอนุบาลลูกปลา ตลอดจนอุปกรณ์อื่น ๆ ที่จำเป็น และพอหาได้เองในชุมชนไว้ให้พร้อมใช้ในวันดำเนินโครงการอบรม พร้อมทั้งกำหนดตัวบุคคลที่จะเป็นแกนหลักจัดการเรื่องดังกล่าวไว้ด้วย

จากกำหนดการดำเนินโครงการอบรมปฎิบัติการที่แสดงไว้ในตารางจะเห็นว่าแต่ละครั้งได้ใช้เวลา 2 วัน เหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะช่วงห่างจากการฉีดชอร์ต์โมนเข้าสู่ตัวแม่ปลา จะถึง

ระยะที่ 4 ของแม่ปลาแก่เต็มที่พร้อมพสมกับน้ำเชื้อของพ่อปลาได้จะกินเวลาประมาณ 14 – 16 ชั่วโมง ประกอบกับมีประเด็นสำคัญ ๆ ครอบคลุมอยู่หลายเรื่อง จึงต้องใช้เวลาดำเนินโครงการอบรมข้ามวัน

ส่วนเทคนิคการอบรมนั้น วิทยากรมีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับผู้เข้าร่วมโครงการได้เป็นอย่างดี โดยแสดงความใกล้ชิดเป็นกันเองล้นญาติพี่น้องและสื่อสารด้วยภาษาถิ่นที่เรียกว่า “แบบพื้นบ้าน” ซึ่งสร้างความสนับสนุนให้แก่ผู้ฟัง การบรรยายจึงออกไปในรูปของการสนทนากลุ่มวิชาการ ทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการไม่เบื่อหน่ายหรือเกิดความเครียดแต่อย่างใด และกล้าทักถานสิ่งที่สงสัย

ระหว่างการบรรยายวิทยากร ได้ใช้สื่อประกอบเป็นส่วนใหญ่เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจที่ง่ายและชัดเจนแก่ผู้เข้าร่วมโครงการ ได้แก่ เอกสารประกอบการบรรยายที่แจกให้ทุกคน การใช้เพาเวอร์พอยท์ และการแสดงวัสดุอุปกรณ์ของจริง แล้วมีการสรุปทบทวนประเด็นสำคัญต่าง ๆ อัญถุกระยะ ส่วนกิจกรรมหลังผ่านการบรรยายในห้อง ก็คือ การฝึกปฏิบัติการ ณ บ้านของนางสมนึก บุญชู และบ้านของนายวุฒิ บุญชู ซึ่งจัดเตรียมไว้เป็นสถานที่ฝึกครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 ตามลำดับ โดยวิทยากรจะแสดงการสาธิตให้ดูเป็นตัวอย่างเบื้องต้นก่อนที่จะให้ผู้เข้าร่วมโครงการ พลัดเปลี่ยนกันลงมือปฏิบัติ ภายใต้การสังเกต การให้คำปรึกษาแนะนำอย่างใกล้ชิดตลอดเวลาของวิทยากร จนกระทั่งเห็นว่าทุกคนมีทักษะพอที่จะนำไปฝึกต่อเองให้คล่องได้ ทั้งนี้ในขณะฝึกปฏิบัติ วิทยากรได้เปิดโอกาสให้ชักถานข้อสงสัยต่าง ๆ ไปด้วย พร้อมกับแนะนำเทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่ส่งผลให้การเพาะเลี้ยงปลาดุกอยุ่ประสบความสำเร็จแก่ผู้เข้าร่วมโครงการมากเท่าที่จะกระทำได้

ผลของการดำเนินโครงการ ตลอดการดำเนินโครงการทั้งสองครั้งผู้เข้าร่วมโครงการให้ความสนใจและใส่ใจอย่างมากกับกิจกรรมทั้งการบรรยายและการฝึกปฏิบัติ เพราะต่างตั้งใจที่จะยึดการเพาะเลี้ยงปลาดุกอยุ่เป็นอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว จนถึงขั้นรวมตัวจัดตั้งกลุ่มผู้เพาะเลี้ยงปลาดุกอยุ่ของชุมชนบ้านขาว หมู่ที่ 3 ขึ้น เพื่อขยายให้เป็นอาชีพเสริมสำคัญของชุมชนต่อไป ทั้งนี้เกิดจากแรงบันดาลใจว่าเป็นอาชีพที่กระทำได้และนำไปได้ทำ เพราะต้นทุนการผลิตไม่สูง เหนาแก่ชาวบ้านในชุมชน เนื่องด้วยพื้นที่ แม่พันธุ์ปลาหาได้จากน้ำและแหล่งน้ำธรรมชาติในชุมชน ส่วนอื่นโภนตลดอกจนวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ก็อยู่ในภาวะพอจะซื้อมาลงทุนได้ ซึ่งหากมีการรวมตัวเป็นกลุ่มผู้ประกอบอาชีพแล้ว ก็จะประหยัดการลงทุนไปได้อีกมาก ทั้งปลาดุกอยุ่เองก็มีราคาเป็นที่ต้องการของตลาดตลอดเวลา เพราะราชชาติอิร้อยกว่าปลาดุกพันธุ์อื่น ๆ สามารถขายได้ทั่วตลาดภายในและภายนอกห้องถิน อีกทั้งยังมีผู้เข้ามารับซื้อ หาซื้อในชุมชนอยู่เสมอ แต่บ่อยครั้งที่ขาดแคลนห้าไม่ได้ หรือได้ปลาที่ไม่ได้ขนาด อันเกิดจากการเพาะเลี้ยงโดยวิธีธรรมชาติ ทำให้ปลาดุกอยุ่เพาะพันธุ์ช้า และขาดการบำรุงเลี้ยงอย่างถูกวิธี

ด้วยเหตุดังกล่าว การมีโอกาสเข้ารับการอบรมปฏิบัติการจากวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ ในเรื่องการเพาะเลี้ยงปลาดุกอยุ่แบบครบวงจร ตั้งแต่เรื่องการเพาะพันธุ์ด้วยวิธีพิเศษหรือโภนผสมเทียม การฝึกไปปลาก การอนุบาลลูกปลา และการเลี้ยงดูให้อาหารปลา ซึ่งจะนำไปสู่การเพาะเลี้ยงปลา

คุกคูกุญได้อ่ายมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จึงทรงกับความประรณาอันแท้จริงของผู้เข้าร่วมโครงการที่ตั้งใจจะประกอบอาชีพนี้ ซึ่งให้ความสนใจ ใส่ใจอย่างมากต่อกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดเวลาการดำเนินโครงการ

โครงการนี้ประเมินผลได้ว่าประสบผลสำเร็จอย่างดงาม และผู้มีส่วนสำคัญยิ่งในความสำเร็จ คือ วิทยากรผู้ดำเนินโครงการ เป็นผู้ที่นักจากจะมีความรู้ ความสามารถในการอบรมถ่ายทอดที่ดีดูดความสนใจแล้ว ยังมีอธิบายศัยเป็นที่รักใคร่นิยมชอบของผู้เข้าร่วมโครงการ อย่างมาก ดังเห็นได้จากความสนใจที่สนน ผู้พันระหว่างกันที่แสดงออกมา และยังให้ความเอาใจใส่ อยู่ติดตามผลจากผู้เข้าร่วมโครงการอย่างใกล้ชิดทั้งทางโทรศัพท์ และการเข้าไปพบในพื้นที่ชุมชน ทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการเกิดความอบอุ่นใจ มีกำลังใจเพื่อรู้สึกว่าตนมีที่พึ่งที่ปรึกษาใกล้ตัวในเรื่องการเพาะเลี้ยงปลาดุกคุกเป็นอาชีพ ตั้งแต่ขั้นการเพาะพันธุ์ลูกปลาฯ การเลี้ยงขายสำหรับบริโภค และการแปรรูปเป็นผลิตผลอื่น ๆ

ความประรณาสำคัญอย่างหนึ่งของผู้เข้าร่วมโครงการ ได้แก่ การจัดตั้งกลุ่มผู้เพาะเลี้ยงปลาดุกคุกเพื่อขยายให้เป็นอาชีพเสริมของชุมชน จึงได้มีการประชุมร่วมกันหลังเสร็จสิ้นการดำเนินโครงการอบรมปฏิบัติการ ผลจากการประชุมได้คณะกรรมการเบื้องต้นรายชื่อต่อไปนี้

คณะกรรมการกลุ่มเพาะเลี้ยงปลาดุกคุก
พื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

ประธานกลุ่ม	นายสว่าง	บุญชู
รองประธาน	นายสวัสดิ์	พอมเชง
	นายวุฒิ	บุญชู
หัวผู้ปฏิบัติ	นางสุคนธ์	จันทร์ชน
	น.ส.ชวนพิศ	ชูเกลี้ยง
ประชาสัมพันธ์	น.ส.โสภิญา	บุนชู
	นายเจริญ	จันทนบุรี
เลขานุการ	นายวิเชียร	คงฤทธิ์
	นางมั่งขวัญ	รัตนภักดี

จากการประเมินผลโครงการอบรมปฏิบัติการเพาะพันธุ์ปลาดุกคุกคaviaวิธีนิดชอร์โนนพสม เที่ยม โดยนำแบบประเมินผลมาให้ผู้เข้าร่วมโครงการ จำนวน 25 คนตอบ ซึ่งได้ผลการประเมินดังแสดงไว้ในตารางที่ 5.12

**ตารางที่ 5.12 ผลการประเมินโครงการอบรมปฏิบัติการเพาะพันธุ์ปลากุญแจด้วยวิธีฉีดหร์โนน
ผสมเกี้ยม พื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3**

ข้อความที่ประเมิน	มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	\bar{X}	การแปลผล
1. เป็นโครงการที่จัดขึ้นตามความต้องการของสมาชิกในชุมชน	18	6	-	-	-	4.56	มากที่สุด
2. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมให้ความสนใจอย่างแท้จริง	23	2	-	-	-	4.92	มากที่สุด
3. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมได้รับความรู้อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งจากวิทยากร	24	1	-	-	-	4.96	มากที่สุด
4. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จได้	20	5	-	-	-	4.80	มากที่สุด
5. เป็นโครงการที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของชุมชน	22	3	-	-	-	4.88	มากที่สุด
6. เป็นโครงการที่สมาชิกในชุมชนมีศักยภาพและความสามารถที่จะดำเนินการต่อไปด้วยตนเองได้	20	5	-	-	-	4.80	มากที่สุด
7. เป็นโครงการที่กระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินการให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพภายในชุมชน	19	6	-	-	-	4.76	มากที่สุด
8. เป็นโครงการที่ช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชน และเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของชุมชนให้สูงขึ้น	23	2	-	-	-	4.92	มากที่สุด
9. เป็นโครงการที่สมควรขยายผลให้กว้างขวางต่อไปอย่างต่อเนื่อง	24	1	-	-	-	4.96	มากที่สุด
รวม	193	31	-	-	-	4.86	มากที่สุด

จากผลการประเมินในตารางที่ 5.12 พบว่าผู้เข้าร่วมโครงการอบรมปฏิบัติการเพาะพันธุ์ปลาดุกอยู่ด้วยวิธีปล่องร้อนไม่ผสมเทียนมีความเห็นต่อข้อความที่ประเมินโครงการทั้งหมดอยู่ระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาผลการประเมินในการรวมก็จะเห็นว่าอยู่ระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน สรุปได้ว่าการดำเนินการอบรมในโครงการนี้ประสบผลสำเร็จและสร้างเสริมคุณภาพด้านการพัฒนาแก่ชุมชนบ้านขาว หมู่ที่ 3 เป็นอย่างมาก

4. การดำเนินโครงการอบรมการคัดเลือกและผลิตเมล็ดข้าวพันธุ์ดี โครงการนี้ได้จัดขึ้นในวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2551 เวลา 9.30 – 14.30 น. ณ ห้องสมุดโรงเรียนชุมชนบ้านขาว มีผู้สนใจเข้าร่วมกิจกรรมทั้งสิ้น 50 คน

วัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการนี้เพื่ออบรมเทคนิคการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าว และการจัดทำแปลงผลิตเมล็ดข้าวพันธุ์ดีเพื่อไว้ทำพันธุ์ภายในชุมชน เนื่องจากเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพทำนา ซึ่งเป็นอาชีพหลักของชุมชนนักประสบภาวะราคาผลผลิตต่ำลง ไม่คุ้มกับการลงทุนอยู่เนื่อง ๆ สาเหตุสำคัญของปัญหามาจากเกษตรกรส่วนใหญ่ยังขาดความรู้เกี่ยวกับการคัดเลือกเมล็ดข้าวพันธุ์ดีสำหรับปลูกและชุมชนยังขาดความรู้ และเทคนิคทางวิชาการที่จะผลิตเมล็ดข้าวพันธุ์ดีของตนเอง เพื่อให้เกษตรกรนำไปปลูก ทำให้ผลผลิตข้าวที่ออกมากมีคุณภาพไม่ดีเท่าที่ควร จึงถูกกล่าวหาให้ต่ำลงแล้วสร้างปัญหาด้านรายได้ที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของเกษตรกรตามมา

สำหรับวิทยากรผู้ดำเนินการอบรมนั้น ที่มีวิจัยได้ติดต่อขอความอนุเคราะห์ไปยังศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว จังหวัดปัตตานี ซึ่งเป็นหน่วยราชการสังกัดกรมการข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และมีภารกิจหลักประการหนึ่ง คือ การบริการและเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการด้านการคัดเลือกและเพาะเมล็ดพันธุ์ข้าวแก่เกษตรกรผู้สนใจในเขต 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งทางศูนย์ฯ ได้ให้ความอนุเคราะห์อย่างดีเยี่ยม โดยมอบหมายฉลองชัย พรหมสุวรรณ นักวิชาการประจำศูนย์ฯ ผู้มีความรู้มีประสบการณ์ที่เชี่ยวชาญ อีกทั้งยังรับผิดชอบงานด้านนี้โดยตรงมาเป็นวิทยากร และวิทยากรผู้นี้เคยเข้ามาอบรมเรื่องการคัดเลือกและเพาะเมล็ดพันธุ์ข้าวแก่เกษตรกรในชุมชน อื่น ๆ ของอำเภอโนนดมมาแล้วจนมีความเข้าใจลักษณะพื้นที่ปลูกข้าวของอำเภอโนนดมค่อนข้างมาก

ในส่วนของเนื้อหาที่วิทยากรนำมาอบรมความรู้และเทคนิคประกอบด้วยเรื่องสำคัญ ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องหลายเรื่อง ได้แก่ ประเภทข้าวที่ไทยผลิต สาเหตุที่ทำให้ผลผลิตข้าวต่ำ ประเภทของเมล็ดพันธุ์ ขั้นตอนการจัดทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ เช่น การคัดเลือกพื้นที่ การคัดเลือกเกษตรกรผู้จัดทำแปลง การคัดเลือกพันธุ์ข้าว การปฏิบัติคุ้มครอง นอกจากนี้ยังมีเรื่องการป้องกันกำจัดศัตรูพืชทั้งในดินและดินแล้ง การเก็บเกี่ยว การเก็บรักษา สาเหตุที่ทำให้ข้าวเสื่อมคุณภาพ ตลอดจนคำแนะนำการใช้ปุ๋ยในนาและวิธีสังเกตปุ๋ยปลอก

ด้านเทคนิควิธีการที่วิทยากรได้นำมาใช้ในการอบรมนั้นเป็นอยู่กับความเหมาะสมตามเนื้อหาสาระ ดังเช่นบางตอนเป็นการบรรยายประกอบการใช้ออกสารแผ่นพับ บางตอนเป็นการบรรยายประกอบการฉายวีดีโอเพื่อให้เห็นภาพจริง บางตอนเป็นการบรรยายพร้อมกับนำของจริงมาสาธิต เช่น เมล็ดพันธุ์ข้าวประเภทต่าง ๆ หรือบางตอนก็ได้ใช้เทคนิควิธีเร้าความสนใจของผู้เข้าร่วม

โครงการโดยตั้งค่าตามให้ตอบชิงรางวัลเมล็ดพันธุ์ข้าว และตอนสุดท้ายของการอบรม ได้นำผู้เข้าร่วมโครงการไปที่แปลงสาธิต เพื่อให้คำอธิบาย คำชี้แนะแนวทางต่าง ๆ ถึงขั้นตอนการทำแปลงผลิต เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ถูกวิธีตามหลักวิชาการอย่างเป็นรูปธรรม อันจะนำไปสู่การได้เมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพอย่างพอเพียงสำหรับนำไปปลูกขยายผลในชุมชนต่อไป

ผลของการดำเนินโครงการ จากการประเมินผลการดำเนินโครงการคัดเลือกและผลิต เมล็ดข้าวพันธุ์ดีครั้งนี้ด้วยการสังเกตอย่างใกล้ชิด พบว่าผู้เข้าร่วมโครงการต่างแสดงความตั้งใจและสนใจการอบรมความรู้ และถ่ายทอดเทคนิคจากวิทยากรเป็นอันมากตลอดเวลา เพราะความรู้และเทคนิคที่วิทยากรนำมาอบรมถ่ายทอดนั้น ล้วนมีคุณประโยชน์ต่อการนำไปใช้พัฒนาคุณภาพผลผลิตข้าวทั้งสิ้น ซึ่งเป็นโอกาสที่หาได้ยากยิ่ง รวมทั้งตัววิทยากรเองก็เป็นผู้มีความชำนาญสูง เพราะผ่านประสบการณ์นานาในการถ่ายทอดความรู้ และเทคนิคเรื่องนี้ให้กับเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพทำมาใน 5 จังหวัดภาคใต้ คือ ยะลา ปัตตานี นราธิวาส สตูล และสงขลา จึงสามารถถือสารให้ผู้เข้าร่วมโครงการซึ่งเป็นชาวบ้านธรรมชาติเข้าใจได้ด้วยภาษาง่าย ๆ ไม่เต็มไปด้วยศัพท์และถ้อยคำอธิบายทางวิชาการที่ซับซ้อนยากต่อการตีความให้เข้าใจ ทำให้มองเห็นแนวทางสู่การนำไปปฏิบัติให้บังเกิดผลเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ก่อรากับทำที่การแสดงออกของวิทยากรต่อผู้เข้าร่วมโครงการก็ เป็นไปอย่างอบอุ่น เป็นมิตร เป็นกันเอง พร้อมกับป่าวารณาตัวเป็นพี่เลี้ยงให้เต็มที่จนกว่าชุมชนบ้านข้าว หมู่ที่ 3 จะประสบความสำเร็จในการคัดเลือกและผลิตเมล็ดข้าวพันธุ์ดีได้อย่างพอเพียง ซึ่งสร้างความพึงพอใจและซาบซึ้งใจให้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการและผู้นำชุมชนเกินขอบเขต

เพื่อให้โครงการนี้ดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง และขยายผลเดิบໂตอย่างเข้มแข็ง มั่นคงด้วย พลังของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวทั้งหลายในชุมชนบ้านข้าว หมู่ที่ 3 หลังดำเนินโครงการแล้ว จึง ได้มีการตั้งกลุ่มแกนนำในเบื้องต้นขึ้นเพื่อดำเนินการและขยายจำนวนสมาชิกเข้าร่วมดำเนินการให้ ประสบผลอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป ดังประกอบด้วยรายชื่อต่อไปนี้

**คณะกรรมการกลุ่มคัดเลือกและผลิตเมล็ดข้าวพันธุ์ดี
พื้นที่บ้านข้าว หมู่ที่ 3 อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา**

ประธานกลุ่ม	นางยุพดี	คงจันทร์
รองประธาน	นางยุพิน	ช่วยเหลือ
Herrera	นางเฉลิม	ศรีนอง
เลขานุการ	นางสมนึก	บุนชู
ฝ่ายตรวจสอบ	น.ส.ขัตติยะ นางปราณี	แก้วนภี ราชจันทร์

ก่อนปีดการดำเนินโครงการคัดเลือกและผลิตเมล็ดข้าวพันธุ์ดีครั้งนี้ ได้มีการประเมินผลโครงการจากผู้เข้าร่วมโครงการจำนวน 30 คน โดยใช้แบบประเมินผล ดังแสดงผลการประเมินไว้ในตารางที่ 5.13

**ตารางที่ 5.13 ผลการประเมินโครงการอบรมการคัดเลือกและผลิตเมล็ดข้าวพันธุ์ดี พื้นที่บ้านขาว
หมู่ที่ 3**

ข้อความที่ประเมิน	มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	\bar{X}	การแปลผล
1. เป็นโครงการที่จัดขึ้นตามความต้องการของสมาชิกในชุมชน	14	10	6	-	-	4.26	มาก
2. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมให้ความสนใจอย่างแท้จริง	23	7	-	-	-	4.76	มากที่สุด
3. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมได้รับความรู้อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งจากวิทยากร	24	6	-	-	-	4.80	มากที่สุด
4. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จได้	19	7	4	-	-	4.50	มาก
5. เป็นโครงการที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของชุมชน	25	5	-	-	-	4.83	มากที่สุด
6. เป็นโครงการที่สมาชิกในชุมชนมีศักยภาพและความสามารถที่จะดำเนินการต่อไปด้วยตนเองได้	22	8	-	-	-	4.73	มากที่สุด
7. เป็นโครงการที่กระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินการให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพภายในชุมชน	20	6	4	-	-	4.53	มากที่สุด
8. เป็นโครงการที่ช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชน และเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของชุมชนให้สูงขึ้น	25	5	-	-	-	4.83	มากที่สุด
9. เป็นโครงการที่สมควรขยายผลให้กว้างขวางต่อไปอย่างต่อเนื่อง	28	2	-	-	-	4.93	มากที่สุด
รวม	200	56	14	-	-	4.69	มากที่สุด

จากการประเมินในตารางที่ 5.13 พบร่วมกับผู้เข้าร่วมโครงการอบรมการคัดเลือกและผลิตเม็ดข้าวพันธุ์ดี มีความเห็นต่อข้อความที่ประเมินส่วนใหญ่ย่อรูระดับมากที่สุด มีเพียง 2 ข้อความเท่านั้นที่อยู่ระดับมาก และเมื่อพิจารณาผลการประเมินในภาพรวมก็จะเห็นว่าอยู่ระดับมากที่สุดสรุปได้ว่าการดำเนินการอบรมในโครงการนี้ประสบผลสำเร็จและสร้างเสริมคุณภาพด้านการพัฒนาแก่ชุมชนบ้านขาว หมู่ที่ 3 เป็นอย่างมาก

5. การดำเนินโครงการอบรมปลูกพืชสวนผสมและทำปุ๋ยหมัก โครงการนี้ได้จัดขึ้นในวันที่ 24 มีนาคม 2551 เวลา 9.30 – 15.30 น. ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา มีผู้สนใจเข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 20 คน

วัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการก็เพื่ออบรมเทคนิคความรู้ วิธีการปลูกพืชต่างชนิดต่างพันธุ์ทั้งไม้ผล ไม้ดอก และพืชผักสวนครัวผสมในพื้นที่แปลงเดียวกันในลักษณะเกษตรผสมผสาน เพื่อให้ดินไม่เหล่านี้ได้อาศัยพึงพาภันในระบบนิเวศ จนสามารถเติบโตอุดหนอกผลที่สมบูรณ์ตามธรรมชาติได้ รวมทั้งยังช่วยให้เกิดการใช้ที่ดินทุกตารางฟุนท์ที่ให้เกิดประโยชน์ทางการเกษตรอย่างคุ้มค่าไม่ว่าจะเป็นแปลงเล็กหรือแปลงใหญ่ ทำให้มีผลผลิตบริโภคในครอบครัว และเหลือเพื่อจำหน่ายอยู่ตลอด

นอกจากนั้นแล้ว โครงการนี้ยังมีวัตถุประสงค์สำคัญอีกประการหนึ่งคือ อบรมเทคนิคความรู้ และฝึกปฏิบัติการผลิตปุ๋ยหมักบำรุงพืช บำรุงดิน เพื่อแก้ไขปัญหาด่าง ๆ เช่น ดินเสื่อม การใช้ปุ๋ยเคมีที่มีราคาแพงและมีสารพิษตกค้าง และต้นทุนการผลิตสูงจากการซื้อปุ๋ย เป็นต้น

สำหรับวิทยากรผู้ดำเนินการอบรมในโครงการ ได้แก่ นายจิรพงษ์ สุขจันทร์ อาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาเทคโนโลยีการเกษตร คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ซึ่งเป็นผู้มีคุณสมบัติเหมาะสมอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นด้านคุณวุฒิหรือประสบการณ์ ด้านคุณวุฒิกิจกรรมศึกษาระดับปริญญาตรี และปริญญาโททางด้านเกษตรกรรม โดยจะระดับปริญญาโทจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน ด้านประสบการณ์ก็ผ่านมาไม่น้อย ดังเช่น เป็นอาจารย์ผู้ชำนาญการสอนเนื้อหาวิชาเกี่ยวกับพืชสวน พืชไร่ ตลอดจนการเพาะเลี้ยงสัตว์ทางการเกษตร คือ วัว แพะ เป็ด และไก่ ให้แก่นักศึกษาคณะเทคโนโลยีการเกษตรของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรี ต่อเรื่อยมาถึงมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา รวมเวลาประมาณห้าปี และที่น่า 注意 มากคือถือว่าถึงอย่างยิ่งก็คือ การมีประสบการณ์โดยตรงจากการทำสวนผสมหลากหลายชนิดพันธุ์บนพื้นดินบริเวณรอบบ้านพักอาจารย์ของตนเองภายในเขตมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ซึ่งพื้นที่บริเวณนี้แต่เดิมเป็นด้วยความแห้งแล้งมากก่อนแต่ได้ทำการเพาะปลูก เพาะหน้าดินถูกนำไอลแรงจากภูเขาชาหยาไปหมัดในช่วงฤดูฝน แต่ครั้นวิทยากรผู้นี้เข้ามาพักอาศัยก็ได้ผลักพื้นความอุดมสมบูรณ์ให้กับพื้นดินโดยการใช้ปุ๋ยหมักสูตร “EM บุกกาจิมูลสัตว์” ที่ผลิตขึ้นเอง แล้วปลูกพืชสวนผสมที่อุดหนักของผลผลิตสมบูรณ์ จนเป็นที่กล่าวขวัญด้วยความชื่นชมอย่างมากจากผู้พูดเห็น ด้วยเหตุดังกล่าวคณะกรรมการผู้วิจัยจึงได้เชิญบุคคลท่านนี้เป็นวิทยากรผู้ให้การอบรม และใช้บริเวณบ้านพักของวิทยากรเป็นสถานที่ดำเนินโครงการอบรม เพื่อผู้เข้าร่วมโครงการได้เห็นตัวอย่างจริงและลงมือปฏิบัติจริง

สำหรับเนื้อหาสาระที่วิทยากรนำมาอบรมถ่ายทอดเทคนิคความรู้นั้นแบ่งออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ ส่วนแรกได้แก่ เรื่องการปลูกพืชสวนผสม ซึ่งประกอบด้วยประเภทของพืชที่ควรปลูกเพื่อบริโภคและขายได้ราคา ลักษณะธรรมชาติของพืชแต่ละประเภท การแบ่งสรรที่ดินเพื่อเพาะปลูก วิธีการเพาะปลูก และการบำรุงดูแล ส่วนที่สองได้แก่ เรื่องปุ๋ยมัก EM บุคคลมูลสัตว์ ซึ่งประกอบด้วย วิธีทำ วิธีหมัก และวิธีใช้ นอกจากนั้นวิทยากรยังได้เพิ่มเติมเนื้อหาสาระเกี่ยวกับวิธีนำ EM ไปใช้ บำบัดน้ำเสีย กำจัดกลิ่น และกำจัดขยะอีกด้วย

ด้านเทคนิควิธีที่ใช้ในการอบรมครั้งนี้ วิทยากรได้แบ่งเวลาออกเป็น 2 ช่วง ช่วงเช้า เวลา 9.30 – 12.00 น. เป็นการบรรยายเกี่ยวกับการปลูกพืชแบบสวนผสม ซึ่งเป็นการบรรยายในรูปแบบพิเศษต่างจากโครงการอื่น ๆ เพราะอยู่ท่ามกลางบรรยากาศของสภาพแวดล้อมที่เป็นสวนผสมจริง ๆ จึงสามารถชี้ให้เห็นหรือสาธิตให้ดูจากสภาพที่เป็นจริงประกอบการบรรยายไปด้วยได้ และจากสภาพที่เป็นจริงเหล่านี้ ถ้ากระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมโครงการเกิดข้อสงสัยต่าง ๆ นานาที่ต้องการทราบคำตอบจากวิทยากร

ในช่วงบ่ายตั้งแต่เวลา 13.00 – 15.30 น. เป็นการบรรยายประกอบการสาธิตของวิทยากร และการฝึกลงมือปฏิบัติของผู้เข้าร่วมโครงการอบรมเกี่ยวกับวิธีการทำปุ๋ยหมักสูตร EM บุคคลมูลสัตว์ นอกจากนั้นวิทยากรยังเสริมความรู้เกี่ยวกับวิธีนำ EM ไปใช้ประโยชน์ด้านสิ่งแวดล้อมได้แก่ การกำจัดขยะ การบำบัดน้ำเสีย การกำจัดกลิ่น และการกำจัดขยะเปียกให้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการอีกด้วย

จากเวลา 15.30 – 16.30 น. วิทยากรได้นำผู้เข้าร่วมโครงการไปเยี่ยมชมโรงผลิตปุ๋ยหมักสูตร EM บุคคลมูลสัตว์ของผู้ประกอบการสวนยางพาราที่ประสบความสำเร็จในการผลิตปุ๋ยมีคุณภาพทำให้ต้นยางพาราที่ปลูกเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วกว่าใช้ปุ๋ยชนิดอื่น จนได้ผลผลิตที่สร้างรายได้ดีงาม

ผลของการดำเนินโครงการ ถึงแม้จะมีผู้มาเข้าร่วมโครงการเพียง 20 คน เพราะต้องเดินทางจากบ้านข้าว หมู่ที่ 3 อำเภอระโนด มากับบ้านพักของวิทยากรภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา เพื่อศึกษาด้วยตนเองจากการปลูกพืชแบบสวนผสมซึ่งได้ผลเจริญกางมอกรดออกผลดกเนื่องมาจากการใช้ปุ๋ยหมักสูตร EM บุคคลมูลสัตว์ ทำให้ชาวบ้านหลายคนที่สนใจยกเข้าร่วมโครงการไม่อาจเดินทางมาได้เหตุจากข้อติดขัดส่วนตัว อย่างไรก็ตามผู้มาเข้าร่วมโครงการทั้ง 20 คนก็ล้วนแล้วแต่เป็นผู้มีความมุ่งมั่นจะมาศึกษา รับการอบรมเทคนิคความรู้เรื่องการปลูกพืชสวนผสมและการทำปุ๋ยหมักสูตร EM บุคคลมูลสัตว์เพื่อนำไปปรับเปลี่ยนการเพาะปลูกในพื้นที่ดินของตนเองทั้งสิ้น อีกทั้งยังล้วนเป็นแก่นนำสำคัญด้านการพัฒนาในชุมชนซึ่งสามารถนำเทคนิคความรู้ที่ได้รับไปถ่ายทอดให้กระจายออกไปในชุมชน

ดังนั้น จึงเห็นได้ชัดว่าผู้มาเข้าร่วมโครงการทุกคนได้ให้ความสนใจอย่างยิ่งต่อการรับฟังคำบรรยาย คำอธิบายจากวิทยากร และร่วมกิจกรรมต่าง ๆ อย่างแข็งขัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

ในช่วงลงมือปฏิบัติการทำป้ายหมัก และจากการที่วิทยากรได้ดำเนินการบรรยายประกอบการสาธิต เกี่ยวกับวิธีการปั้นกลูพีชส่วนผสม โดยมีสภาพแวดล้อมของส่วนผสมรอบ ๆ ตัวเป็นเสมือนห้องบรรยาย ช่วยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมโครงการสามารถดูและสัมผัสถึงสิ่งที่ได้รับฟังการบรรยายได้ตลอดเวลา ซึ่งส่งผลให้เกิดการสื่อสารไปมาสองทางระหว่างวิทยากรกับผู้เข้าร่วมโครงการ กล่าว เป็นบรรยายภาคของการสอนทนาพูดคุยกันเชิงวิชาการมากกว่าการบรรยายทางวิชาการ ซึ่งบรรยายภาค เช่นนี้มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการเสริมสร้างความเพลิดเพลิน ความอบอุ่นเป็นกันเอง และหนึ่งอื่น ได้แก่ การที่ผู้เข้าร่วมโครงการได้รับเทคนิคความรู้อันมีคุณประโยชน์จากวิทยากรอย่างเต็มที่ใน เรื่องที่ต้องการ

ในขั้นถัดยอดเทคโนโลยีความรู้เกี่ยวกับการทำป้ายหมักสูตร EM น้ำยาเคมีลสัตว์น้ำ วิทยากร ได้เน้นการลงมือปฏิบัติเป็นสำคัญ โดยเคยให้คำอธิบายและชี้แนะวิธีการอย่างใกล้ชิด ซึ่งสังเกตเห็น ได้ชัดว่าผู้เข้าร่วมโครงการทุกคนเกิดการเรียนรู้ และมีทักษะในการทำป้ายหมักสูตรนี้เป็นอย่างดี หลังจากผ่านกระบวนการร่วมกันลงมือปฏิบัติ นอกจากนั้นยังตั้งพากันยืนยันว่า จะสามารถนำไป ผลิตเองได้อย่างแน่นอน รวมทั้งการที่วิทยากรได้นำผู้เข้าร่วมโครงการไปเยี่ยมชมโรงงานอุตสาหกรรม ผลิตป้ายหมักสูตร EM น้ำยาเคมีลสัตว์ในเมืองสงขลาที่ประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับของเกษตรกร อย่างกว้างขวาง กีดขวางตัวให้ผู้เข้าร่วมโครงการเห็นคุณค่า และเกิดแรงบันดาลใจที่จะผลิตป้ายสูตร นี้ขึ้นใช้เองมากยิ่งขึ้น

เพื่อให้โครงการอบรมการปั้นกลูพีชส่วนผสมและทำป้ายหมักดำเนินต่อไปอย่างเข้มแข็ง มีประสิทธิภาพ เกิดคุณประโยชน์ต่อพื้นที่เพาะปลูกของชุมชนบ้านขาว หมู่ที่ 3 จึงได้มีการจัดตั้ง กลุ่มแกนนำขึ้นเพื่อสืบสานการดำเนินงาน และขยายกลุ่มให้กว้างขวางในชุมชน ดังนี้รายชื่อต่อไปนี้ ในกลุ่มแกนนำ

คณะกรรมการกลุ่มปั้นกลูพีชส่วนผสมและทำป้ายหมัก
พื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 อ.เกาะธนide จังหวัดสงขลา

ประธานกลุ่ม	นายเหมิน เพ็งศรี
รองประธาน	นายสวัสดิ์ พอมเซ่ง
Herrera	นางคณภรณ์ ชูนวاث
ประชาสัมพันธ์	นางสุพรรษี จันทบุรี
เลขานุการ	น.ส.ชวนพิศ ชูเกลี้ยง
ที่ปรึกษา	นายวิระ วัฒิวรรณผล
	นายอาทัย อ่อนประเสริฐ

จากการวิเคราะห์แบบประเมินผลโครงการของผู้เข้าร่วมโครงการทั้ง 20 คน ได้ผลการประเมินดังแสดงไว้ในตารางที่ 5.14

ตารางที่ 5.14 ผลการประเมินโครงการอบรมการปลูกพืชสวนผสม และทำปุ๋ยหมัก พื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3

ข้อความที่ประเมิน	มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	\bar{X}	การแปลผล
1. เป็นโครงการที่จัดขึ้นตามความต้องการของสมาชิกในชุมชน	11	9	-	-	-	4.55	มากที่สุด
2. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมให้ความสนใจอย่างจริงจัง	16	4	-	-	-	4.80	มากที่สุด
3. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมได้รับความรู้ อันเป็นประโยชน์อย่างยั่งยืนจากวิทยากร	18	2	-	-	-	4.90	มากที่สุด
4. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จได้	15	5	-	-	-	4.75	มากที่สุด
5. เป็นโครงการที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของชุมชน	15	5	-	-	-	4.75	มากที่สุด
6. เป็นโครงการที่สมาชิกในชุมชนมีศักยภาพและความสามารถที่จะดำเนินการต่อไปด้วยตนเองได้	10	7	3	-	-	4.35	มาก
7. เป็นโครงการที่กระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินการให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ภายในชุมชน	8	7	5	-	-	4.15	มาก
8. เป็นโครงการที่ช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชน และเสริมสร้างคุณภาพชีวิต ของชุมชนให้สูงขึ้น	11	6	3	-	-	4.40	มาก
9. เป็นโครงการที่สมควรขยายผลให้กว้างขวางต่อไปอย่างต่อเนื่อง	18	2	-	-	-	4.90	มากที่สุด
รวม	122	47	11	-	-	4.61	มากที่สุด

จากผลการประเมินในตารางที่ 5.14 พนวิ่งผู้เข้าร่วมโครงการอบรมการปลูกพืชสวน ผสมและทำปุ๋ยหมักมีความเห็นต่อข้อความที่ประเมินโครงการส่วนใหญ่อยู่ระดับมากที่สุด มี 3 ข้อความที่อยู่ระดับมาก และเมื่อพิจารณาผลการประเมินในภาพรวม จะเห็นว่าอยู่ระดับมากที่สุด สรุปได้ว่าการดำเนินการอบรมในโครงการนี้ประสบผลสำเร็จ และสร้างเสริมคุณภาพด้านการพัฒนาแก่ชุมชนบ้านขาว หมู่ที่ 3 เป็นอย่างมาก

6. การดำเนินโครงการอบรมปฏิบัติการประดิษฐ์และทดสอบต่อไปในงานศพแก่กลุ่มสตรี โครงการนี้ได้จัดขึ้นในวันที่ 25 มีนาคม 2551 เวลา 9.30 – 15.00 น. ณ ศาลาเอนกประสงค์ ชุมชนบ้านขาว หมู่ที่ 3 มีผู้สนใจเข้าร่วมโครงการ 32 คน เป็นหญิงล้วน ซึ่งมีทั้งเป็นแม่บ้านและไม่เป็นแม่บ้าน และที่น่าสนใจคือ มีครูโรงเรียนของชุมชน และเด็กหญิงร่วมอยู่ด้วยจำนวนหนึ่ง

วัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการนี้ เพื่อจัดอบรมปฏิบัติการแก่กลุ่มสตรีในชุมชนบ้านขาว หมู่ที่ 3 ให้สามารถประดิษฐ์ดอกไม้กระดาษและจัดตกแต่งสำหรับใช้การในงานศพ เช่น พวงหรีด และดอกไม้ประดับตามที่ต่าง ๆ ของงาน โดยมีจุดมุ่งหมายหลักประการที่คาดว่าจะเกิดขึ้นตามมา ได้แก่ การรวมกลุ่มทำกิจกรรมร่วมกันของสตรีในชุมชนเพื่อสร้างความสามัคunar ในการประทัยค่าใช้จ่ายในงานศพ เพราะไม่ต้องซื้อหรือจ้างจัดดอกไม้ การยึดเป็นอาชีพเสริมช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวและกลุ่ม การพัฒนากลุ่มและเพิ่มพูนฝีมือทักษะในการประดิษฐ์ให้สูงขึ้น เพราะมีการรวมกลุ่มกันประดิษฐ์อยู่บ้านแล้ว แต่เป็นกลุ่มเล็ก ๆ ที่ขาดการดำเนินการอย่างจริงจัง อีกทั้งฝีมือหรือรูปแบบที่ออกแบบน่าจะเป็นแบบธรรมชาติ ไม่สะคุคตาน่าองจากขาดผู้มีฝีมือมาฝึกสอน และอีกประการหนึ่งคือ การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ของกลุ่มสตรีซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของชุมชน

สำหรับวิทยากรผู้ดำเนินการอบรมปฏิบัติการในโครงการ คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์อรณี ศิริรัตน์ อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ซึ่งเคยรับผิดชอบการสอนด้านประดิษฐ์และจัดต่อไปในอนาคต ไม่แก่นักศึกษาเอกคหกรรมศาสตร์นานา民族 ปี ๒๕๕๐ นับเป็นผู้มีฝีมือด้านงานดอกไม้ชนิดหาที่เบรียบได้ยาก จนได้รับมอบหมายจากมหาวิทยาลัยให้รับผิดชอบงานจัดตกแต่งดอกไม้ภายในหอประชุม ซึ่งเป็นสถานที่พระราชทานปริญญาบัตรแก่นักศึกษาอยู่ทุกปีมาตลอดถึงปัจจุบัน เมื่อจัดกิจกรรมฯลฯ ความน่าประทับใจในด้านวิทยากรที่สอนนำกล่าวไว้ ณ ที่นี่ ก็คือ เมื่อหัวหน้าโครงการวิจัยติดต่อขอเชิญไปเป็นวิทยากรดำเนินการอบรมปฏิบัติการประดิษฐ์และจัดต่อไปในงานศพแก่กลุ่มสตรีบ้านขาว หมู่ที่ 3 นั้น ท่านคงลงรับปากทันทีด้วยความยินดีและเต็มใจ ไม่มีข้อติดขัดใด ๆ ทั้งสิ้น ทั้ง ๆ ที่ต้องเดินทางไปไกลถึงพื้นที่ที่ห่างออกไปจากตัวอำเภอโนนค้ออีก远มาก

สิ่งที่วิทยากรนำมายอบรับถ่ายทอดให้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการ ได้แก่ การแนะนำวัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ทั้งที่ต้องซื้อและสามารถหาได้ในชุมชนหรือประดิษฐ์ขึ้นเองได้ วิธีการรีด

กลีบดอก วิธีการประดิษฐ์ดอกกุหลาบต่างแบบกันด้วยกระดาษย่นสีต่าง ๆ วิธีเข้าก้านดอก วิธีการมัดฟางข้าวเพื่อทำโครงพวงหรีด ตลอดจนเทคนิคการตกแต่งโครงพวงหรีดด้วยดอกไม้ที่ประดิษฐ์ไปไว้ และรับบืน และเทคนิคการตกแต่งหัวอกลั่วประดับโลงด้วยดอกไม้ประดิษฐ์ และใบไม้ที่หาได้ในชุมชน นอกจากนั้นวิทยากรยังได้แนะนำวิธีประดิษฐ์ดอกกุหลาบด้วยใบเตยไว้ใส่ในรถยนต์ ตู้เสื้อผ้า และบริเวณที่อับต่าง ๆ เพื่อส่งกลิ่นหอม รวมทั้งการนำดอกไม้ที่ประดิษฐ์ไปประดับตกแต่งบ้านและสถานที่เพื่อความงามน่าดูอีกด้วย

ด้านเทคนิควิธีการอบรมที่นำมาใช้ นอกจากวิทยากรจะทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ และเทคนิควิธีด้วยตนเองแล้ว ยังเน้นการถ่ายทอดระหว่างกันเองอีกด้วย โดยแบ่งผู้เข้าร่วมโครงการออกเป็น 5 กลุ่ม ๆ ละ 6 – 7 คน แต่ละกลุ่มจะต้องมีผู้มีทักษะในการประดิษฐ์ดอกไม้ร่วมอยู่ด้วยเพื่อช่วยทำหน้าที่พี่เลี้ยงแก่คนในกลุ่ม ซึ่งทุกกลุ่มจะนั่งบนพื้นล้อมวงกัน และได้รับแจกวัสดุอุปกรณ์ที่นำมา用ไม่ได้อย่างครบครัน

ก่อนเริ่มฝึกปฏิบัติ วิทยากรได้อธิบายพร้อมกับสาธิตเทคนิควิธีที่สำคัญต่าง ๆ แก่ผู้เข้าร่วมโครงการทั้งหมด และระหว่างการฝึกปฏิบัติก็ได้เข้าไปแนะนำ และสาธิตเทคนิควิธีให้แต่ละกลุ่มอย่างใกล้ชิด ทั้งนี้สามารถนำไปที่มีเมืองด้านการประดิษฐ์ดอกไม้ก็ได้เข้าร่วมเป็นผู้ช่วยวิทยากรด้วย ส่วนช่วงเวลาของการตกแต่งโครงพวงหรีดและหัวอกลั่วนั้น วิทยากรได้เริ่มสาธิตให้ดูในขั้นแรกก่อน แล้วจึงให้ผู้เข้าร่วมโครงการทำต่อจนสำเร็จออกมานั้นแสดง โดยผ่านการพิจารณาสังเกต การติชม ซึ่งแนะนำของวิทยากรอย่างใกล้ชิดตลอดเวลา

ผลของการดำเนินโครงการ การดำเนินโครงการนี้ประเมินผลจากการสังเกตได้ว่าประสบความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ ซึ่งเห็นได้จากการแสดงออกถึงความสนใจ ความตั้งใจเรียนรู้จากวิทยากร ความอุตสาหะฝึกฝนฝีมือให้ผลงานออกแบบสวยงาม และความชำนาญเข้มข้นช่วยกันประดิษฐ์ดอกไม้ให้ได้จำนวนพอเพียงต่อการนำไปตกแต่งโครงพวงหรีดฟางและหัวอกลั่วที่ใช้ประดับบนฝ่าโลง แม้กระทั่งเวลาพักทานอาหารว่างและอาหารกลางวัน ก็แทบไม่มีคราวเมื่อหยุดงานไปนาน แต่อาหารเข้ามาบันทึกไว้ไป เพราะเกรงว่าจะได้ปริมาณดอกไม้พอ

สรุปที่วัดความสำเร็จของการดำเนินโครงการ ได้อีกประการหนึ่ง คือ ผู้เข้าร่วมโครงการไม่เพียงแค่เข้ามาอบรมเทคนิคความรู้จากวิทยากรเพื่อให้ตนเองสามารถทำได้เท่านั้น แต่ยังร่วมมือกันอย่างแข็งขันที่จะผลิตผลงานออกแบบให้สวยงามสุดฝีมือ จึงได้เห็นภาพประกายที่น่าภินดี กล่าวคือแต่ละกลุ่มพยายามช่วยกันประดิษฐ์ดอกไม้มากให้ได้มากที่สุด โดยแบ่งหน้าที่กันภายนอกกลุ่ม ได้แก่ฝ่ายตัดและรีคลีบดอก ฝ่ายเข้าก้าน เป็นคอกกุหลาบ และฝ่ายเข้าก้านดอก ส่งผลให้ประดิษฐ์ดอกไม้รวดเร็วจนรวมแล้วมากพอที่จะนำไปปักตกแต่งบนโครงพวงหรีดฟางและหัวอกลั่วที่เตรียมไว้ และผลงานที่สำเร็จออกแบบก็ประณีตลงตัวเป็นที่ชื่นชมของวิทยากรที่มีวิจัย กลุ่มผู้นำท้องถิ่น คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ตลอดจนผู้สนับสนุนใจอื่น ๆ ที่เข้ามาเยี่ยมชม ซึ่งสร้างความภาคภูมิใจอย่างมากให้กับผู้เข้าร่วมโครงการเจ้าของผลงาน

อีกสิ่งหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นความสำเร็จของการดำเนินโครงการได้แก่ปฏิกริยาในทางบวกของผู้เข้าร่วมโครงการต่อวิทยากร ดังเห็นได้จากการหมุนเวียนกันเข้าไปขอกำเนذه้อย่างใกล้ชิดกับวิทยากรเมื่อสนับโอกาส การแสดงความขอบคุณ ความซาบซึ้งต่อวิทยากร หรือความต้องการให้วิทยากรกลับไปอบรมเทคนิคเพิ่มเติมให้อีก เป็นต้น ซึ่งการแสดงออกเหล่านี้ก็ได้สร้างความประทับใจให้กับวิทยากรเช่นเดียวกัน จึงได้พิจารณาทุ่มเทถ่ายทอดเทคนิคความรู้ให้อย่างเต็มที่ และขยายเพิ่มเติมให้ในบางเรื่อง ทั้งยังรับปากที่จะกลับไปเป็นวิทยากรให้อีกด้วยได้รับการเชื่อเชิญ

ด้วยเจตจำนงของผู้เข้าร่วมโครงการที่ต้องการให้เกิดกลุ่มศูนย์งานดอกไม้ประดิษฐ์ขึ้น ในชุมชนซึ่งมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ พร้อมที่จะขยายตัวเป็นกลุ่มอาชีพที่ก้าวหน้ามั่นคง ต่อไป จึงได้มีการเสนอรายชื่อบุคคลต่อไปนี้เป็นแทนนำกลุ่มในเบื้องต้น

คณะกรรมการกลุ่มศูนย์งานดอกไม้ประดิษฐ์

พื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 อําเภอระโนด จังหวัดสงขลา

ประธานกลุ่ม	นางยุรี	พลายชุม
รองประธาน	นางปีรดา	บุนทร์อักษร
เหรัญญิก	น.ส.ชวนพิศ	ชูเกลี้ยง
ประชาสัมพันธ์	นางราตรี	พอมเช่ง
เลขานุการ	นางศุภารณ์	กาฬศิริ
ที่ปรึกษา	นางสมผล	วัตติวรรณผล

จากแบบประเมินผลโครงการที่นำมาให้ผู้เข้าร่วมโครงการจำนวน 25 คน ตอบได้ผลการวิเคราะห์คังแสดงไว้ในตารางที่ 5.15

ตารางที่ 5.15 ผลการประเมินโครงการอบรมปฏิบัติการประดิษฐ์และทดสอบต่อ กองที่ 3

ข้อความที่ประเมิน	มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	\bar{X}	การแปลผล
1. เป็นโครงการที่จัดขึ้นตามความต้องการของสมาชิกในชุมชน	18	7	-	-	-	4.72	มากที่สุด
2. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมให้ความสนใจอย่างจริงจัง	24	1	-	-	-	4.96	มากที่สุด
3. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมได้รับความรู้ อันเป็นประโยชน์อย่างยั่งจากวิทยากร	23	2	-	-	-	4.92	มากที่สุด
4. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จได้	20	5	-	-	-	4.80	มากที่สุด
5. เป็นโครงการที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตร่องชุมชน	19	6	-	-	-	4.76	มากที่สุด
6. เป็นโครงการที่สมาชิกในชุมชนมีศักยภาพและความสามารถที่จะดำเนินการต่อไปด้วยตนเองได้	22	3	-	-	-	4.88	มากที่สุด
7. เป็นโครงการที่กระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินการให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพภายในชุมชน	20	5	-	-	-	4.80	มากที่สุด
8. เป็นโครงการที่ช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชน และเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของชุมชนให้สูงขึ้น	23	2	-	-	-	4.92	มากที่สุด
9. เป็นโครงการที่สมควรขยายผลให้กว้างขวางต่อไปอย่างต่อเนื่อง	21	4	-	-	-	4.84	มากที่สุด
รวม	190	35	-	-	-	4.84	มากที่สุด

จากผลการประเมินในตารางที่ 5.15 พบว่ากลุ่มศตรีผู้เข้าร่วมโครงการประดิษฐ์และตอกแต่งคอกไม้จานศพมีความเห็นต่อข้อความที่ประเมินโครงการทั้งหมดอยู่ระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาผลการประเมินในภาพรวมก็จะเห็นว่าอยู่ระดับมากที่สุด สรุปได้ว่าการดำเนินการอบรมในโครงการนี้ประสบผลสำเร็จและสร้างเสริมคุณภาพด้านการพัฒนาแก่ชุมชนบ้านขาว หมู่ที่ 3 เป็นอย่างมาก

7. การดำเนินโครงการอบรมปฏิบัติการเขียนโครงการ โครงการนี้ได้จัดขึ้นในวันที่ 26 มีนาคม 2551 เวลา 9.30 – 15.00 น. ณ ห้องสมุดโรงเรียนชุมชนบ้านขาว มีผู้เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 20 คน

วัตถุประสงค์ของโครงการก็เพื่อบรร migliori์เทคโนโลยีกับการเขียนโครงการแก่ผู้เข้ารับการอบรมให้เข้าใจขั้นตอนของการเขียนโครงการและสามารถเขียนขึ้นเองได้ ถึงแม้วัตถุประสงค์ของโครงการจะไม่ใช่การพัฒนาสร้างเสริมคุณภาพชีวิตโดยตรงเหมือนโครงการอื่น ๆ แต่ก็ส่งผลทางอ้อมเป็นอย่างมาก กล่าวคือ ช่วยให้ผู้นำชุมชนสามารถเสนอโครงการพัฒนาที่จำเป็นต้องอาศัยการสนับสนุนด้านงบประมาณความช่วยเหลือจากองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งหลายได้รวดเร็ว ทันเหตุการณ์ นำไปใช้ล่าช้าติดขัด เพราะขาดคนในชุมชนที่สามารถเขียนโครงการได้ ต้องเสียเวลารอบบุคลากรของบางหน่วยงาน บางองค์กรช่วยเขียนให้ดังที่เกิดขึ้นเป็นประจำ ดังนั้นเมื่อได้ฟังคำบรรยายเรื่องนี้จากผู้นำชุมชนหลายคน ประกอบกับคณะผู้วิจัยร่วมกับทีมวิจัยในพื้นที่บ้านประดิษฐ์ฯ หมู่ที่ 5 อำเภอสิงหนคร เพิ่งจัดโครงการปฏิบัติการเขียนโครงการเสร็จสิ้นไปอย่างประสบความสำเร็จคือจึงได้เสนอจัดโครงการเดียวกันต่อทีมวิจัย และผู้นำชุมชนในพื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 อำเภอระโนด ซึ่งต่างเห็นชอบให้ดำเนินโครงการอบรมปฏิบัติการเขียนโครงการขึ้น เพื่อชุมชนจะได้มีบุคคลที่สามารถเป็นแกนหลัก ด้านการเขียนโครงการเสนอขออันจะช่วยให้โครงการพัฒนาที่สำคัญต่าง ๆ ของชุมชนขับเคลื่อนไปข้างหน้าได้รวดเร็วกว่าเดิม

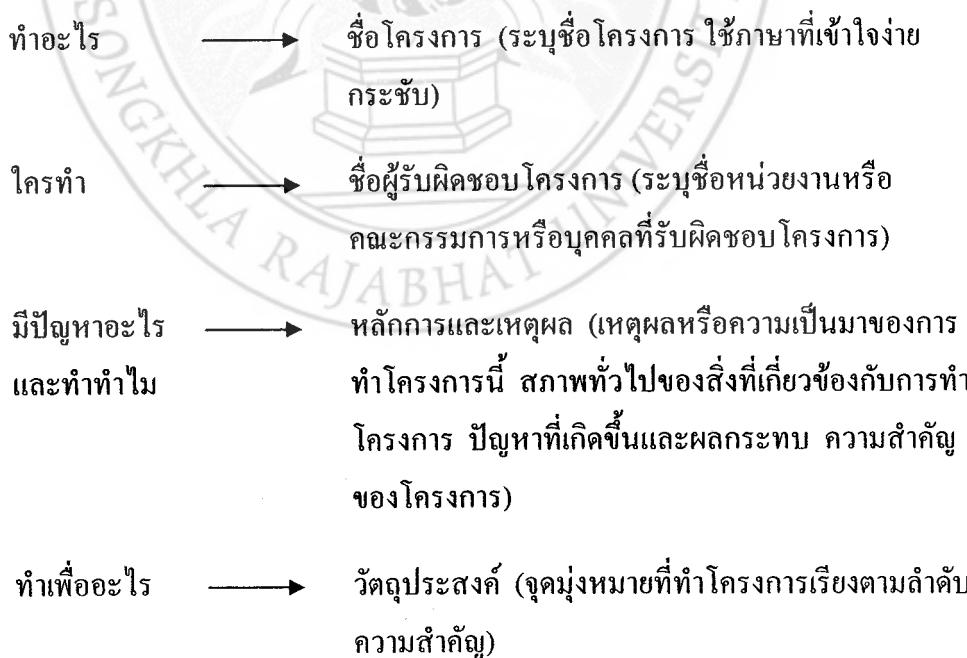
ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ คณะผู้วิจัยได้ขอให้ผู้นำชุมชนบริหารปัจจุบันของชุมชน คือ ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านพิจารณาคัดเลือกผู้มีคุณสมบัติเหมาะสมมาร่วมโครงการ เช่น มีความรู้ดีพอสมควร มีทักษะในการอ่านเขียนหนังสือ มีจิตสาธารณะต่องานพัฒนาชุมชน และที่สำคัญคือ มีความเต็มใจเข้าร่วมโครงการนี้อยู่บังคับ จำนวนไม่เกิน 20 คน เพราะหากมีจำนวนมากจนเป็นกลุ่มใหญ่แล้ว เกรงจะยากต่อการคุ้มครอง และนำเสนอหน้าชั้นห้อง ปรากฏว่าได้ผู้มีคุณสมบัติครบทั้ง 20 คน หนึ่งในนั้นได้แก่ นายสุชาต ชุนทรงอักษร ซึ่งเป็นพี่ที่กำนันตำบลบ้านขาว และผู้ใหญ่บ้านขาว หมู่ที่ 3

สำหรับวิทยากรผู้ดำเนินการอบรมปฏิบัติการเขียนโครงการครั้งนี้ได้แก่ นางเอื้อนจิตร สัมนา อาจารย์โปรแกรมวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ซึ่งอดีตเคยดำรงตำแหน่งหัวหน้า

คณะวิชานุญาศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครุสุงขลา และคณะศึกษาศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี การที่อาจารย์ท่านนี้ตอกย้ำเรื่องที่เป็นวิทยากรดำเนินการอบรมปฏิบัติการนับเป็นเรื่องที่น่ายินดีและถือเป็นความโชคดีของผู้เข้าร่วมโครงการ เพราะจากการสั่งสมประสบการณ์การสอนวิธีการเขียนโครงการให้แก่นักศึกษาวิชาเอกภาษาไทยรุ่นแล้วรุ่นเล่า และการได้รับเชิญให้เป็นวิทยากรอบรมเทคนิคการเขียนโครงการแก่นักศึกษาของหน่วยงานภายนอกหลายแห่งอย่างยาวนาน ทำให้เปลี่ยนไปด้วยความรู้ ความสามารถทั้งด้านเนื้อหาและด้านเทคนิควิธีถ่ายทอด นอกจากนั้นยังเป็นผู้มีความสามารถเฉพาะตนเป็นเลิศในการใช้ภาษา ถ้อยคำ และกลวิธีเพื่อ อธิบายเรื่องยุ่งยากทางวิชาการให้เป็นเรื่องที่น่าสนใจฟังเข้าใจง่าย ซึ่งความรู้ ความสามารถดังกล่าวมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการนำไปเป็นวิทยากรอบรมปฏิบัติการเขียนโครงการในพื้นที่ วิจัย

เนื้อหาสาระหลักที่วิทยากรนำมารอบรับถ่ายทอดแก่ผู้เข้าร่วมโครงการได้แก่ วัตถุประสงค์ และประโยชน์ของการเขียนโครงการ ขั้นตอนและการเขียนโครงการและแนวคิดในการเสนอโครงการพัฒนาที่สอดคล้องกับนโยบายของกรมการพัฒนาชุมชน

ด้านเทคนิควิธีที่ใช้อบรมปฏิบัติการนั้น แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนกิจกรรมการบรรยาย และส่วนกิจกรรมการฝึกปฏิบัติ ในส่วนกิจกรรมการบรรยาย วิทยากรพยาบยานหลักเดี่ยงการบรรยาย ที่มีลักษณะทางวิชาการ โดยใช้รูปแบบเชิงสนทนาด้วยภาษาอีنجาย ๆ แทน สิ่งที่น่าสนใจอย่างมาก ก็คือ เทคนิควิธีดังคำตามแบบง่าย ๆ ที่วิทยากรนำมาใช้ควบคู่ไปกับเอกสารแสดงรูปแบบการเขียนโครงการที่แจกให้ เพื่อสร้างความเข้าใจถึงขั้นตอนและวิธีการเขียนโครงการ ดังตัวอย่างเช่น

ทำให้การ จำนวนเท่าได หรือทำสิ่งใด จำนวนเท่าได	→ เป้าหมาย (เชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ)
เริ่มทำเมื่อไดถึงเมื่อใด	→ ระยะเวลาดำเนินงาน (ระบุวันเดือนปีที่ดำเนินการ)
ทำที่ไหน	→ สถานที่ดำเนินงาน (ระบุสถานที่ดำเนินงานให้ชัดเจน)
ทำย่างไร	→ วิธีดำเนินงาน (ระบุขั้นตอนการปฏิบัติงานเป็นข้อๆ เรียงลำดับกิจกรรมให้ชัดเจน เช่น ศึกษาข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้อง – ประชุมคณะกรรมการ – เสนอโครงการเพื่อขออนุมัติ – ประชาสัมพันธ์โครงการ – ประสานงาน – ดำเนินงาน – ประเมินผล แล้วนำลงในตารางแผนปฏิบัติงาน)
ใช้งบประมาณจากที่ใด จำนวนเท่าไหร แยกเป็น หมวดค่าใช้จ่ายใดบ้าง	→ งบประมาณที่ใช้ (แยกเป็นหมวดค่าตอบแทนหมวดค่าใช้สอย และหมวดค่าวัสดุ เป็นต้น)
เกิดประโยชน์หรือให้ คุณค่าด้านใดบ้าง	→ ผลที่คาดว่าจะได้รับ (เช่น ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้)
ใช้วิธีตรวจสอบผล การปฏิบัติงานอย่างไร	→ การประเมินผล (ระบุวิธีการตรวจสอบการปฏิบัติงานว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ หรือไม่ อาจใช้แบบสอบถาม การสังเกต หรือการสัมภาษณ์)

นอกจากเทคนิควิธีข้างต้นแล้ว วิทยากรยังได้นำเอกสารตัวอย่างโครงการ 2 ชุด มาแจกให้ผู้เข้าร่วมโครงการแต่ละคนศึกษารูปแบบการเขียนด้วย ได้แก่ โครงการขอสนับสนุนงบประมาณเพื่อการพัฒนาชุมชนของหมู่บ้านนาป่า หมู่ที่ 4 ตำบลคลุหาใต้ อำเภอรัตภูมิ ซึ่งเป็นหมู่บ้านชนบทในจังหวัดสงขลาที่ได้รับยกย่องความก้าวหน้าด้านการพัฒนา และโครงการสมมติขอสนับสนุนงบประมาณของบ้านขาว หมู่ที่ 3 อำเภอโนนค ที่วิทยากรสร้างขึ้นเอง

เมื่อพิจารณาเห็นว่า ผู้เข้าร่วมโครงการเข้าใจวิธีการเขียนโครงการแต่ละขั้นตอนและพอกล่องมือเขียนเองได้ วิทยากรก็ได้นำเข้าสู่ช่วงเวลาของการฝึกปฏิบัติ เป็นการฝึกภายในกลุ่มย่อย 4 กลุ่ม ๆ ละ 5 คน เพราะเร็วเกินไปที่จะให้ฝึกเป็นรายบุคคล ทั้งนี้แต่ละกลุ่มจะต้องร่วมกันกำหนดโครงการพัฒนาขึ้นมา 1 โครงการ โดยตั้งชื่อโครงการของ แล้วช่วยกันคิด ช่วยกันเขียนโครงการให้เสร็จสิ้นทุกขั้นตอนภายในเวลา 1 ชั่วโมง ระหว่างการฝึกปฏิบัติในกลุ่มอยู่นั้น วิทยากรจะแหวนไปตามกลุ่มต่าง ๆ เพื่อให้คำปรึกษา คำแนะนำอย่างใกล้ชิด หลังจากที่ทุกกลุ่มเขียนโครงการเสร็จแล้ว ตัวแทนกลุ่มก็ได้นำโครงการนั้นเสนอหน้าห้องต่อทุกคนและฟังคำติชม ตลอดจนข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นจากวิทยากร

สุดท้ายก่อนจบการฝึกอบรม วิทยากรได้แจกเอกสาร “กรอบแนวคิดในการขับเคลื่อนประชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นรากฐานของประชาชนในหมู่บ้าน” ของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ซึ่งประกอบด้วยตัวชี้วัด 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการลดรายจ่าย การเพิ่มรายได้ การประทัด การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและประชญาเศรษฐกิจพอเพียง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนและการอื้ออาเรต่อ กัน พร้อมกับอธิบายให้เห็นถึงประเด็นต่าง ๆ ในเอกสาร ดังกล่าวที่ชุมชนสามารถนำไปใช้ในการเสนอขอการสนับสนุนจากหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาสร้างเสริมคุณภาพชีวิตของชุมชนได้

ผลของการดำเนินโครงการ การดำเนินโครงการนี้ประสบผลสำเร็จเกินคาดล่าว่าได้ เพราะไม่เพียงแต่ผู้เข้าร่วมโครงการจะมีความสามารถเขียนโครงการในระดับใช้การเป็นที่น่าพอใจเท่านั้นยังลงทัศนคติของผู้เข้าร่วมโครงการที่ว่า “การเขียนโครงการเป็นเรื่องยากเกินไปสำหรับชาวบ้าน ผู้ที่จะเขียนได้ต้องมีระดับการศึกษาสูง หรือนักวิชาการเท่านั้น” ออกไปได้หมดสิ้น ซึ่งผลสำเร็จที่เกิดขึ้นนี้ต้องยกให้กับตัววิทยากรเป็นสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นประสิทธิภาพในการใช้เทคนิควิธีอบรมที่น่าสนใจ ชวนติดตาม ง่ายต่อความเข้าใจ ความมุ่งมั่นตั้งใจให้บรรลุความสำเร็จ หรือการมีอัชญาสัมผัสรัก เป็นที่ดึงดูดใจของผู้เข้าร่วมโครงการ แต่อย่างไรก็ตามหากผู้เข้าร่วมโครงการขาดความตั้งใจ และความสนใจอย่างจริงจังแล้ว ผลสำเร็จของการอบรมย่อมบังเกิดไม่ได้อย่างแน่นอน

ยังมีสิ่งน่าประทับใจเกิดขึ้นก่อนที่วิทยากรจะกล่าวคำอำลา กล่าวคือ ได้มีตัวแทนของผู้เข้าร่วมโครงการอุ่นมากล่าว่าแสดงความขอบคุณ ความชี้ใจต่อวิทยากรในนามของผู้เข้าร่วมโครงการทั้งหมด และประโยชน์ที่สร้างความยินดีให้อื่นๆ ให้แก่วิทยากรและทีมวิจัยก็คือ “การเขียนโครงการไม่ใช่เรื่องยากเย็นสำหรับชุมชนอีกต่อไป เราเขียนได้และจะเขียนเอง และจะไปถ่ายทอดให้คนอื่นในชุมชนเขียนได้เหมือนกับเรา”

จากการวิเคราะห์แบบประเมินผลที่นำมาให้ผู้เข้าร่วมโครงการอบรมปฏิบัติการเขียนโครงการทั้ง 20 คนตอบ ได้ผลการวิเคราะห์ดังแสดงไว้ในตารางที่ 5.16

ตารางที่ 5.16 ผลการประเมินโครงการอบรมปฏิบัติการเขียนโครงการ พื้นที่บ้านชาว หมู่ที่ 3

ข้อความที่ประเมิน	มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	X	การแปลผล
1. เป็นโครงการที่จัดขึ้นตามความต้องการของสมาชิกในชุมชน	7	8	5	-	-	4.10	มาก
2. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมให้ความสนใจอย่างจริงจัง	20	-	-	-	-	5.0	มากที่สุด
3. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมได้รับความรู้ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งจากวิทยากร	20	-	-	-	-	5.0	มากที่สุด
4. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จได้	17	3	-	-	-	4.85	มากที่สุด
5. เป็นโครงการที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ ดังคุณและวิถีชีวิตของชุมชน	2	10	8	-	-	3.70	มาก
6. เป็นโครงการที่สมาชิกในชุมชนมีศักยภาพและความสามารถที่จะดำเนินการต่อไปด้วยตนเองได้	18	2	-	-	-	4.90	มากที่สุด
7. เป็นโครงการที่กระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินการให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพภายในชุมชน	3	10	7	-	-	3.80	มาก
8. เป็นโครงการที่ช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชน และเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของชุมชนให้สูงขึ้น	14	6	-	-	-	4.70	มากที่สุด
9. เป็นโครงการที่สมควรขยายผลให้กว้างขวางต่อไปอย่างต่อเนื่อง	11	9	-	-	-	4.55	มากที่สุด
รวม	112	48	20	-	-	4.50	มากที่สุด

จากผลการประเมินในตารางที่ 5.16 พบว่าผู้เข้าร่วมโครงการอบรมปฏิบัติการเพียง โครงการมีความเห็นต่อข้อความที่ประเมินโครงการส่วนใหญ่ยังรับดับมากที่สุด มี 3 ข้อความที่อยู่ระดับมาก และเมื่อพิจารณาผลการประเมินในภาพรวม ก็จะเห็นว่าอยู่ระดับมากที่สุด สรุปได้ว่า การดำเนินการอบรมในโครงการนี้ประสบผลสำเร็จและสร้างเสริมคุณภาพด้านการพัฒนาแก่ชุมชน บ้านขาว หมู่ที่ 3 เป็นอย่างมาก

สิ่งที่น่าสังเกตคือ ข้อความที่ประเมินโครงการซึ่งเกี่ยวข้องกับวิทยากร ผู้เข้าร่วม โครงการหรือคุณค่าของโครงการต่อชุมชนจะมีความเห็นในการประเมินอยู่ระดับมากที่สุดทั้งสิ้น และมีค่าคะแนนเฉลี่ย (\bar{X}) สูงมาก

8. การดำเนินโครงการอบรมปฏิบัติการเพาะเลี้ยงไ踩แดง โครงการนี้เป็นโครงการสุดท้าย ที่จัดขึ้นในพื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2551 ช่วงเวลา 9.30 – 12.00 น. เป็นการบรรยายประกอบการใช้ออกสารและเพาเวอร์พ้อยท์ ณ ศาลาเอนกประสงค์ของชุมชน ช่วงบ่าย เวลา 13.00 – 15.00 น. เป็นการสาธิตและฝึกปฏิบัติ ณ บ้านนายสวัสดิ์ ผลอนเช่น ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งมีบ่อซีเมนต์เพาะเลี้ยงไ踩แดง มีผู้เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 22 คน ส่วนใหญ่ผ่านโครงการอบรมปฏิบัติการเพาะพันธุ์ปลาดุกอุยด้วยวิธีการนิดชอร์์โนนพสมเที่ยมมาแล้ว

วัตถุประสงค์ของโครงการก็เพื่อบรรตามความรู้และเทคนิคviธีการเพาะเลี้ยงไ踩แดงแก่ผู้ เพาะเลี้ยงปลาดุกอุยหรือปลาพันธุ์อื่น ๆ ตลอดจนผู้สนใจการเพาะเลี้ยงไ踩แดงในชุมชนบ้านขาว หมู่ที่ 3 เนื่องจากไ踩แดงเป็นอาหารธรรมชาติที่ดีเลิศสำหรับการอนุบาลลูกปลาไว้อ่อนหลากหลายพันธุ์ รวมทั้งลูกปลาดุกอุยด้วย แต่ขณะนี้กำลังประสบปัญหาการขาดแคลนมาก ต้องหาซื้อในราคาง่ ดังนั้นการดำเนินโครงการนี้ตามคำขอร้องของผู้ที่เคยเข้าร่วมโครงการอบรมปฏิบัติการเพาะเลี้ยง ปลาดุกอุยด้วยวิธีการนิดชอร์์โนนพสมเที่ยมมาแล้ว รวมทั้งผู้สนใจรายอื่น ๆ จะช่วยแก้ปัญหาการขาด แคลนไ踩แดง ทำให้การเพาะเลี้ยงพันธุ์ปลาเป็นอาชีพในชุมชนเกิดประสิทธิผลที่ดีสร้างรายได้อัน มั่นคง แล้วยังช่วยส่งเสริมพัฒนาอาชีพการเพาะเลี้ยงไ踩แดงขายให้แก่ชุมชนอีกด้วย

วิทยากรผู้ดำเนินการอบรมในโครงการนี้ ได้แก่ นางณิชา นาฎ อาจารย์ประจำ โปรแกรมวิชาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ซึ่งเคย ไปเป็นวิทยากรดำเนินโครงการอบรมปฏิบัติการเพาะพันธุ์ปลาดุกอุยด้วยการนิดชอร์์โนนพสมเที่ยม ให้พื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 มาแล้วถึง 2 ครั้ง และได้รับความชื่นชมรักใคร่ย่างมากจากผู้เข้าร่วม โครงการ อันเนื่องมาจากประสิทธิภาพการอบรมถ่ายทอดเทคนิคความรู้ ความทุ่มเทให้กับชุมชน และอัชญาศัย การวางแผน การไปดำเนินโครงการอบรมปฏิบัติการเพาะเลี้ยงไ踩แดงครั้งนี้ก็เพื่อสนอง คำเรียกร้องของผู้เข้าร่วมโครงการครั้งก่อนที่ประสบความสำเร็จ ให้วิทยากรคนเดิม ก็อ อาจารย์ณิชา นาฎ ได้ อบรมเทคนิคความรู้ที่จำเป็นไปสร้างและพัฒนาอาชีพการเพาะเลี้ยงปลาดุกอุยให้แก่ชุมชนบ้านขาว

แบบครบรวงจร ก่อร่องคือ สามารถเพาะพันธุ์ปลาสติกวิธีผสมเทียมได้ และสามารถเพาะเลี้ยงไว้ในอาหารธรรมชาติที่มีคุณค่าทางโภชนาการ ไว้เลี้ยงลูกปลาให้เติบใหญ่สมบูรณ์ได้

ประเด็นเนื้อหาสาระเกี่ยวกับไว้ในอาหารธรรมชาติที่มีคุณค่าทางโภชนาการต่อไปนี้ ได้แก่ วิทยากรนำมาร่วมปฏิบัติการ ประกอบด้วยคุณค่าทางโภชนาการต่อลูกปลา ลักษณะธรรมชาติ และวิธีการสืบพันธุ์ ปัจจัยสำคัญต่าง ๆ ในการเพาะเลี้ยง วิธีการเพาะเลี้ยงในบ่อชีเมนต์และในบ่อคิน ขั้นตอนการเพาะเลี้ยง (การเตรียมบ่อผลิต น้ำ อาหาร แม่พันธุ์ และการควบคุมบ่อ) ปัญหาของบ่อผลิตและวิธีแก้ไข ต้นทุนการผลิต และการเก็บรักษา และการนำมาใช้

สำหรับเทคนิควิธีที่วิทยากรใช้ในการอบรมนั้น ขั้นต้นเป็นการบรรยายประกอบการใช้เอกสารเรื่องการเพาะเลี้ยงไว้ในอาหารธรรมชาติที่แขกให้ และร่วมกับเพาเวอร์พอยท์ที่วิทยากรจัดเตรียมไว้ พร้อม เปิดโอกาสให้ซักถามเต็มที่ ซึ่งตลอดเวลาดำเนินการอบรม วิทยากรได้ใช้ภาษาถี่น้ำสื่อสารกับผู้เข้าร่วมโครงการ เพื่อสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้น โดยง่ายและช่วยเพิ่มบรรยากาศสอนอุ่นฉันญาติพี่น้อง ระหว่างกันด้วย

ขั้นต่อไปเป็นการปฏิบัติการ โดยวิทยากรสาธิตให้ดูเป็นตัวอย่างในบางส่วน แต่เวลา ส่วนใหญ่แล้วมอบให้ผู้เข้าร่วมโครงการลงมือปฏิบัติเอง ทั้งการเตรียมบ่อผลิต เตรียมน้ำ เตรียมอาหารสำหรับเพาะเลี้ยงไว้ในอาหารธรรมชาติที่มีคุณค่าทางโภชนาการ ไว้เลี้ยง โดยเน้นการเรียนรู้และการสร้างทักษะการเพาะเลี้ยง ไว้ในอาหารธรรมชาติที่มีวิทยากรอยสอน อยแนะนำเทคนิควิธีการอย่างใกล้ชิด

ผลของการดำเนินโครงการ ตามที่กล่าวไว้ไปแล้วว่า โครงการอบรมปฏิบัติการเพาะเลี้ยง ไว้ในอาหารธรรมชาติที่มีคุณค่าทางโภชนาการ ไว้เลี้ยง ไว้ในบ่อชีเมนต์และบ่อคิน จัดขึ้นตามความต้องการของผู้เคยเข้าร่วมโครงการอบรมปฏิบัติการเพาะพันธุ์ปลาสติกอุบลฯ วิธีนี้ดีกว่าในอดีตมาก่อน เพื่อจะได้มีอาหารที่อุดมคุณค่าทางโภชนาการ ไว้เลี้ยง ไว้ในบ่อชีเมนต์และบ่อคิน จัดขึ้นผู้เข้าร่วมโครงการซึ่งมีเฉพาะแต่ผู้ต้องการเข้าอบรมอย่างแท้จริงจึงให้ความสนใจ ความตั้งใจต่อการอบรมของวิทยากรเป็นอย่างมาก และด้วยความใกล้ชิดสนิทสนมกับวิทยากรเป็นทุนเดิม ทำให้กล้าซักถามกันเต็มที่ทั้งในช่วงการบรรยายและการปฏิบัติการ ประกอบกับวิทยากร ใช้คำบรรยายและอธิบายที่ฟังเข้าใจได้ง่าย เน้นวิธีการให้ผู้เข้าร่วมโครงการมองเห็นด้วยตา เรียนรู้จากการปฏิบัติ ด้วยการใช้เพาเวอร์พอยท์แสดงภาพระหว่างการบรรยาย ตลอดจนการสาธิตให้เห็น และการให้ฝึกลงมือปฏิบัติอย่างจริงจังระหว่างปฎิบัติการ เหตุปัจจัยดังกล่าวส่งผลสำคัญให้ผู้เข้าร่วมโครงการเกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวางเกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงไว้ในอาหารธรรมชาติที่มีคุณค่าทางโภชนาการ ไว้เลี้ยง ไว้ในบ่อชีเมนต์และบ่อคิน ได้อย่างถูกวิธี

เพื่อให้การเพาะเลี้ยงไว้ในอาหารธรรมชาติที่มีคุณค่าทางโภชนาการ หมู่ที่ 3 ดำเนินต่อไปข้างหน้าอย่าง จริงจังและมีประสิทธิภาพ ผู้เข้าร่วมโครงการจึงได้ตกลงกันว่าให้กลุ่มแทนนำเพาะพันธุ์ปลาสติกอุบลฯ วิธีนี้ดีกว่าในอดีตมาก่อนซึ่งจัดตั้งไว้แล้วนั้นทำหน้าที่เป็นกลุ่มแทนนำเพาะเลี้ยงไว้ในอาหารธรรมชาติที่มีคุณค่าทางโภชนาการ ไว้เลี้ยง ไว้ในบ่อชีเมนต์และบ่อคิน นำมายังบ้านนายสวัสดิ์ พอมเซ่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ที่เป็นสถานที่ฝึก

ปฏิบัติขั้นตอนในการอบรมเพาะเลี้ยงไ踩แคง เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้วิธีเพาะเลี้ยงไ踩แคง และแหล่งขยายพันธุ์ไ踩แคง

ด้านการประเมินผลโครงการ มีได้ใช้การตอบแบบประเมินผลเหมือนโครงการอื่น ๆ เนื่องจากผู้เข้าร่วมโครงการกำลังติดพันกับการฝึกปฏิบัติอย่างอาจริงอาจจัง จึงขอนำผลการประเมินที่ได้จากการสังเกต และการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมโครงการจำนวนหนึ่งมาแสดงไว้ดังนี้

จากการสังเกตพบว่าผู้เข้าร่วมโครงการแสดงความตั้งใจและใส่ใจเป็นอันมากในทุกขั้นตอนของการดำเนินโครงการ นอกจากนั้นแล้วทุกคนดูจะมีความสุข และความเพลิดเพลินกับการเข้ารับการอบรมอีกด้วย ซึ่งเห็นได้จากความยิ้มแย้มแจ่มใส และความกระตือรือร้นที่แสดงออกมา สิ่งที่สังเกตเห็นได้ชัดอีกประการหนึ่งคือ ไม่มีผู้ใดสนใจเรื่องของเวลาเลย และไม่มีผู้ใดกลับไปก่อการอบรมจะสิ้นสุดลง

จากการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมโครงการบางส่วน ก็ได้คำตอบที่กล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่า มีความพอใจอย่างยิ่งต่อการเข้าร่วมโครงการ เพราะความรู้และเทคนิคที่ได้รับจากวิทยากรมีคุณประโยชน์อย่างมากสำหรับการนำไปใช้สร้างงาน สร้างอาชีพ เพื่อเสริมรายได้ที่มั่นคงให้แก่ครอบครัว และชุมชน มีบางรายได้กล่าวว่า “เสียดายเหลือเกินที่ไม่มีโอกาสได้เข้าร่วมโครงการซึ่งมีประโยชน์เช่นนี้ ให้เร็วกว่านี้”

สรุปได้ว่า โครงการที่ทีมวิจัยได้จัดขึ้นเพื่อพัฒนาเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านขาว หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ระหว่างเดือนตุลาคม 2550 ถึงเดือนเมษายน 2551 มีทั้งสิ้น 8 โครงการ ดังเสนอไปแล้วทุกโครงการล้วนสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชน เพราะได้ดึงชุมชนเข้ามีส่วนร่วมปฎิบัติการนับตั้งแต่การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาชุมชน การค้นหาสาเหตุและแนวทางแก้ปัญหา การกำหนดโครงการและกิจกรรม และการดำเนินโครงการและกิจกรรม

การดำเนินโครงการแต่ละโครงการในเบื้องต้น เป็นการเชิญวิทยากรผู้ทรงภูมิปัญญาด้านความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ ไปอบรม สร้างการเรียนรู้และทักษะที่สามารถใช้ปฎิบัติจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพแก่ผู้เข้าร่วมโครงการ อีกทั้งยังได้จัดตั้งคณะกรรมการกลุ่มที่เลือกมาจากผู้เข้าร่วมโครงการเพื่อทำหน้าที่เป็นแกนนำسانต่อการดำเนินงานของโครงการ แล้วขยายผลอันก้าวหน้าสู่ชุมชนในวงกว้างต่อไป สำหรับผลการดำเนินการอบรมในโครงการโดยวิทยากรนั้น ปรากฏว่าทุกโครงการประสบผลสำเร็จอย่างดีเยี่ยม เนื่องด้วยประสิทธิภาพการถ่ายทอดเทคนิคความรู้ของวิทยากรและความมุ่งมั่นตั้งใจของผู้มาเข้าร่วมโครงการ

พื้นที่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 อำเภอควนเนียง

ในพื้นที่นี้มีการดำเนินโครงการทั้งสิ้น 6 โครงการ ซึ่งจะขอเสนอการดำเนินโครงการแต่ละโครงการ และผลของการดำเนินโครงการนั้น ๆ โดยเรียงตามลำดับที่จัดดังนี้

1. การดำเนินโครงการอบรมปฏิบัติการเพาะพันธุ์ปลาดุกอุยด้วยวิธีฉีดซอร์โนนผสมเทียม
โครงการนี้ได้จัดขึ้น 2 ครั้ง ๆ ละ 2 วัน เช่นเดียวกับในพื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 อำเภอระโนค ครั้งแรกจัดขึ้นในวันที่ 24 – 25 มกราคม 2551 และครั้งที่สองจัดขึ้นในวันที่ 27 – 28 มีนาคม 2551 ดังกำหนดการที่แสดงไว้ในตารางข้างล่างนี้

ครั้งที่	วันดำเนินการ	สถานที่	กิจกรรม	เวลา
1	24 มกราคม 2551	อาคารของกลุ่มแม่บ้าน ทอผ้า บ้านนายฉันทะ อุไรรัตน์	- อบรมความรู้การเพาะพันธุ์ปลาดุกอุย ด้วยวิธีการฉีดซอร์โนนผสมเทียม - ลงมือปฏิบัติการฉีดซอร์โนน	13.00 – 15.00 น.
	25 มกราคม 2551	บ้านนายฉันทะ อุไรรัตน์	- อบรมปฏิบัติการผสมพันธุ์เทียมปลาดุกอุยและการฟักไข่	15.00 – 17.00 น.
		อาคารของกลุ่มแม่บ้าน ทอผ้า	- อบรมความรู้การอนุบาลลูกปลาดุกอุย และอาหารใช้เลี้ยงปลาดุกอุย	09.00 – 12.00 น.
				13.00 – 15.00 น.
2	27 มีนาคม 2551	อาคารของกลุ่มแม่บ้าน ทอผ้า บ้านนายฉันทะ อุไรรัตน์	- อบรมความรู้การเพาะพันธุ์ปลาดุกอุย ด้วยวิธีการฉีดซอร์โนนผสมเทียม - ลงมือปฏิบัติการฉีดซอร์โนน - ซักดามปัญหา	13.00 – 15.00 น.
	28 มีนาคม 2551	บ้านนายฉันทะ อุไรรัตน์	- อบรมปฏิบัติการผสมเทียมปลาดุกอุย และการฟักไข่	15.00 – 17.30 น.
		บ้านนายฉันทะ อุไรรัตน์	- อบรมความรู้การอนุบาลลูกปลาดุกอุย และอาหารใช้เลี้ยงปลาดุกอุย	09.00 – 12.00 น.
			- การนำวิธีการไปเพาะพันธุ์ปลาพันธุ์อื่น ๆ	13.00 – 15.30 น.

การจัดโครงการครั้งแรกมีผู้เข้าร่วมโครงการ 20 คน และการจัดครั้งที่สองก็มีผู้เข้าร่วม 20 คนเท่ากัน ผู้เข้าร่วมโครงการมีทั้งผู้ที่ประกอบอาชีพเลี้ยงปลาดุกอุยและเลี้ยงปลาดุกอุยเทศ (ปลาดุกนึ่งอุย) อยู่แต่เดิมแล้ว รวมทั้งผู้สนใจประกอบอาชีพเลี้ยงปลาดุกอุยรายใหม่

เหตุผลที่จัดโครงการอบรมปฏิบัติการเพาะพันธุ์ปลาดุกอุยด้วยวิธีฉีดซอร์โนนผสมเทียม ขึ้น 2 ครั้ง ก็เพราะผู้เข้าร่วมโครงการครั้งแรก ซึ่งต้องการสร้างและพัฒนาอาชีพการเพาะเลี้ยงปลาดุกอุยให้ก้าวหน้ามั่นคง ได้เรียกร้องให้จัดโครงการขึ้นอีกเป็นครั้งที่สอง เพื่อทบทวนการเรียนรู้

และฝึกทักษะในการนิดชอร์โนนพสมเที่ยมปลาดุกอุยกับวิทยากรให้ชำนาญยิ่งขึ้น พร้อมกันนี้ก็ มีผู้สนใจรายใหม่ขอเข้าร่วมสมบทค่วย คณะผู้วิจัยเห็นว่าจะช่วยส่งเสริมพัฒนาอาชีพการเลี้ยงปลาดุกอุยในพื้นที่ชุมชนบ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 ให้เพิ่มแข็งยั่งยืน จึงตกลงจัดซื้อขึ้นอีกครั้งตามคำเรียกร้อง

วัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการ ก็เพื่อบรรนความรู้และเทคนิคไว้ใช้ปฏิบัติการ เกี่ยว กับการเพาะพันธุ์ปลาดุกอุยด้วยการนิดชอร์โนนพสมเที่ยมแก่ผู้เข้าร่วมโครงการ โดยมีเป้าหมาย สำคัญคือ การพัฒนาส่งเสริมอาชีพการเพาะเลี้ยงปลาดุกอุยแก่เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาดุกและการสร้าง อาชีพการเพาะเลี้ยงปลาดุกอุยแก่ผู้สนใจจะประกอบอาชีพนี้ ทั้งนี้ เพราะปลาดุกอุยเป็นปลาดุก พื้นบ้านหาพันธุ์ได้ในน้ำและแหล่งน้ำธรรมชาติชุมชน นักกษณะเนื้อดีเหลืองอ่อนนุ่ม รสชาติอร่อย นิยมบริโภคกันมาก จึงเป็นที่ต้องการของตลาดและขายได้ราคาดี แต่ก็มีขาดตลาดหรือมีขายไม่ เพียงพอ กับความต้องการ เนื่องจากแพร่ขยายพันธุ์ได้ช้า เดิบโตช้า ทำให้ผู้บริโภคต้องหันไป บริโภคปลาดุกชนิดอื่นแทน โดยเฉพาะปลาดุกบึกอุยที่เกิดจากการผสมพันธุ์ระหว่างปลาดุกอุยเพศ เมียกับปลาดุกเพศผู้ ซึ่งสามารถให้ลูกครึ่งลงมาก ๆ และมีอัตราการเจริญเติบโตรวดเร็ว ลักษณะ เนื้อ ก็ใกล้เคียงกับปลาดุกอุย อย่างไรก็ตามปลาดุกอุยยังเป็นที่ต้องการของตลาดมากกว่า เพราะไม่ เพียงความอร่อยหนึ่งกว่าปลาดุกชนิดอื่นเท่านั้น ยังนำไปประยุกต์เป็นอาหารอื่น ๆ ที่มีผู้นิยมบริโภค ได้ เช่น ปลาดุกร้า ปลาดุกย่าง น้ำพริกปลาดุกสำเร็จรูป เป็นต้น

ดังนั้น หากได้ดำเนินโครงการอบรมปฏิบัติการเพาะพันธุ์ปลาดุกอุยด้วยวิธีนิดชอร์โนน พสมเที่ยมตามที่ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนได้ร่วมกันกำหนดไว้ ก็จะช่วยให้ผู้เข้าร่วมโครงการนี้ทั้งผู้ประกอบ อาชีพเพาะเลี้ยงปลาดุกอุยอยู่แล้ว และผู้สนใจเข้าสู่อาชีพนี้ได้เรียนรู้เทคนิคไว้ นิดชอร์โนนพสม เที่ยมเพื่อเพาะพันธุ์ปลาดุกอุย ซึ่งปฏิบัติได้ง่าย ลงทุนไม่สูง โดยเฉพาะหากรวมกลุ่มกันแล้วค่าใช้จ่าย ในการลงทุนจะชั่งต่ำลง และที่สำคัญก็คือสามารถขยายพันธุ์ปลาดุกอุยได้รวดเร็วกว่าวิธีธรรมชาติ มาก นอกจากนั้นผู้เข้าร่วมโครงการยังได้เรียนรู้เทคนิคในการฟักไข่ในบ่ออนุบาล และการอนุบาลลูก ปลา ให้เจริญเติบโตสมบูรณ์ได้ขนาดตามความต้องการของตลาดอีกด้วย

เทคนิคไว้ใช้เหล่านี้สามารถนำไปสร้างและพัฒนาอาชีพการเพาะเลี้ยงปลาดุกอุยให้ สัมฤทธิ์ผล ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นหนทางสู่การลดและจัดปัญหาความไม่มั่นคงด้าน อาชีพ การว่างงาน การขาดอาชีพเสริม ภาวะหนี้สิน รายได้ไม่เพียงพอ และความยากจน ซึ่งล้วน เป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อศักยภาพในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนอยู่ASN นี้

สำหรับวิทยากรผู้ดำเนินการอบรมปฏิบัติการในโครงการ ได้แก่ นางณิศา มาชู จาก โปรแกรมวิชาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ซึ่งเป็น บุคคลเดียวที่ร่วมกันกับที่ได้ดำเนินโครงการอบรมปฏิบัติการเพาะพันธุ์ปลาดุกอุยด้วยการนิด ชอร์โนนพสมเที่ยมและโครงการเพาะเลี้ยงไส้เดือนอย่างประสบความสำเร็จยิ่งมาแล้วในพื้นที่บ้านท่า หมู่ที่ 3 อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ซึ่งไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงความรอบรู้ด้านเนื้อหา ความชำนาญด้านการปฏิบัติ และความปรีชาสามารถด้านการอบรมถ่ายทอดเทคนิคความรู้ของวิทยากรท่านนี้อีก อีกด้านหนึ่งนั้น

ก็ได้รับความนับถือครั้งท่า ความประทับใจทั้งด้านความรู้ ความสามารถทางวิชาการ การวางแผนตัวการทุ่มเทเอาใจใส่ และการสละเวลาติดตามผลอย่างใกล้ชิดจากผู้เข้าร่วมโครงการในพื้นที่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 อำเภอควบคุมเนียง ไม่น้อยไปกว่าที่ได้รับจากผู้เข้าร่วมโครงการในพื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 อำเภอระโนด อาจกล่าวได้ว่าวิทยากรท่านนี้มีส่วนสำคัญยิ่งในการกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมโครงการทั้งสองพื้นที่เห็นคุณค่าของโครงการต่อการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตด้านอาชีพการทำงาน และรายได้แก่ครอบครัวและชุมชน

ด้านเนื้อหาสาระที่วิทยากรนำมาอบรมก็คล้ายคลึงกับที่จัดขึ้นในพื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 อันได้แก่ การแยกเศษปลาสติกอุบัติ การเลี้ยงและคัดเลือกพ่อพันธุ์ แม่พันธุ์ปลา การจัดเตรียมอุปกรณ์และซอร์โมนที่ใช้ การคำนวณซอร์โมน วิธีการฉีดซอร์โมน การผสมพันธุ์ การฟักไข่ และการอนุบาลลูกปลา ส่วนเรื่องที่ต่อติ่มไปจากบ้านขาว หมู่ที่ 3 คือ การนำวิธีฉีดซอร์โมนผสมเทียมไปใช้กับปลาชนิดอื่น เช่น ปลานิล ปลาตะเพียนขาว ปลาเยี้ยะ ปลาจีน และปลาสอด เป็นต้น

ด้านเทคนิควิธีดำเนินการอบรมก็ไปในทางเดียวกันกับที่ใช้ในพื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 เพราะดำเนินการโดยวิทยากรคนเดียวกัน แต่วิทยากรอาจมีการปรับเปลี่ยนวิธีบางอย่างบ้างเพื่อให้เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ กล่าวคือ ก่อนถึงวันดำเนินโครงการอบรมปฏิบัติการในพื้นที่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 ประมาณ 1 เดือน วิทยากรได้ไปประชุมตกลงกับตัวแทนผู้จะเข้าร่วมโครงการเรื่องการจัดเตรียมสิ่งที่จำเป็นต้องใช้ในวันดำเนินโครงการอบรม ได้แก่ พ่อพันธุ์ แม่พันธุ์ปลาสติกอุบัติ สำหรับเพาะพันธุ์ บ่อซีเมนต์ หรือปล่องบ่อสำหรับใช้ฟักไข่ และอนุบาลปลาหลังฟักเป็นตัวแล้ว และสถานที่ที่สะอาด ก่อนจะทำการฝึกปฏิบัติ ซึ่งต้องไปน้ำจะเป็นศูนย์การเรียนรู้ การปฏิบัติการเพาะพันธุ์ปลาคุกอุบัติวิธีฉีดซอร์โมนผสมเทียม ทั้งนี้ผลการประชุมได้ตกลงกันที่จะใช้บ้านนายฉันทะ อุไรตัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เพราะเหตุปัจจัยสนับสนุนหลักอย่าง เช่น เจ้าของบ้านเคยมีประสบการณ์การเพาะเลี้ยงปลาคุกอุบัติมาก่อน จึงมีปล่องบ่อพร้อมอยู่แล้ว บริเวณบ้านกว้างขวางพอสมควร และเป็นแหล่งรวมกลุ่มพบปะกันเป็นประจำของผู้จะเข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่ เป็นต้น

สำหรับเทคนิควิธีการอบรมของวิทยากรก็ยังคงหลักใหญ่เหมือนกับที่ใช้ในพื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 คือ การใช้ภาษาลิ่นแบบพื้นบ้านสื่อสารกับผู้เข้าร่วมโครงการตลอดเวลาเพื่อความเข้าใจง่ายและความรู้สึกที่ไม่แปลกแยกต่อกัน การบรรยายในเชิงสนทนาระบบที่สื่อต่าง ๆ เช่น เอกสารประกอบการบรรยาย เพาเวอร์พอยท์ และอุปกรณ์ของจริง และการปฏิบัติการที่แสดงการสาธิตให้ดู และเน้นการฝึกลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยว่างตัวแบบใกล้ชิดเป็นกันเอง ซึ่งเมื่อประกอบกับผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่เป็นคนวัยหนุ่มสาวยังน้อยที่มีนิสัยสนุกสนาน ร่าเริงด้วยแล้ว ทำให้เกิดความสัมพันธ์ใกล้ชิดแบบพื้นเมืองกันได้ง่าย และช่วยให้บรรยายศาสตร์ของการดำเนินโครงการอบรมเต็มไปด้วยความอนุรักษ์และสนับสนุนอยู่ท่ามกลางวงศิษย์พี่น้องที่กล้าหาญ กล้าแสดงความคิดเห็น และกล้าซักถามกันได้อย่างเต็มที่

ผลของการดำเนินโครงการ การดำเนินโครงการอบรมปฏิบัติการเพาะพันธุ์ปลาดุกอุบด้วยวิธีนิดชอร์ โภนพสมเทียนในพื้นที่บ้านอ่าวทึ่ง หมู่ที่ 4 อำเภอวัดถมี ประสบผลสำเร็จระดับที่น่าพอใจอย่างมาก ซึ่งผลที่เกิดขึ้นนั้นประการหนึ่งต้องมาจากความปริชาสามารถทางวิชาการและเทคนิค วิธี การอบรมของวิทยากร โดยไม่ต้องสงสัย แต่อีกประการหนึ่งก็น่าจะมาจากการผู้เข้าร่วมโครงการด้วย กล่าวคือ ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนหนุ่มที่มีพื้นอุปนิสัยสนุกสนานร่าเริง เข้า ใจเด่น แต่ครั้นถึงเวลา อบรมที่ต้องรับฟังการบรรยาย และฝึกปฏิบัติตอย่างจริงจังแล้ว ก็จะเปลี่ยนนิสัยคลิกลักษณะเป็นคนอา การอาจงาน กระตือรือร้นใส่ใจ มีความเฉลียวฉลาด และปฏิภาณไหวพริบที่สามารถรับสั่งที่วิทยากร ถ่ายทอดให้อ่ายอ่ายคล่องไว ซึ่งบุคลิกลักษณะเหล่านี้ได้สร้างความชื่นชมให้กับวิทยากร และคณะวิจัย ที่เป็นคนนอกพื้นที่เป็นอันมาก และพอเชื่อมั่นได้ว่าบุคลิกกลุ่มนี้จะเป็นแก่นนำสำคัญในการนำเทคนิค ความรู้ที่ได้รับจากวิทยากร เป็นสร้างและพัฒนาอาชีพการเพาะเลี้ยงปลาดุกอุบให้จริงก้าวหน้าในชุมชน บ้านอ่าวทึ่ง หมู่ที่ 4 ต่อไปตามที่พากษาแสดงเจตจำนงไว นอกจากนั้นพากษาขยังให้คำมั่นสัญญาไว ด้วยว่าจะจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ และปฏิบัติการเพาะพันธุ์ปลาดุกอุบด้วยวิธีนิดชอร์ โภนพสมเทียนที่ ดาวรุ่นเพื่อถ่ายทอดและเผยแพร่เรื่องนี้ขยายสู่ชุมชนบ้านอ่าวทึ่ง หมู่ที่ 4 และชุมชนใกล้เคียงอื่น ๆ

จะเห็นได้ว่าผลสำเร็จของการดำเนินโครงการ ไม่จำเป็นต้องเริ่มต้นจากการมีผู้เข้าร่วม โครงการจำนวนมาก แค่เพียง 20 กว่าคน แต่มาเข้าร่วมด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจจริงแล้ว ก็สามารถเป็น พลังผลักดันให้โครงการเติบโตก้าวหน้า เพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตแก่ชุมชนได้

ด้วยความเกรงว่าการดำเนินโครงการอาจจบลงเพียงแค่สิ้นสุดการอบรมหรือสิ้นสุด โครงการวิจัย เพราะขาดผู้เป็นเรียวแรงสำคัญที่จะstanงานต่อ จึงได้มีตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเป็น แก่นนำสำหรับดำเนินโครงการต่อให้ก้าวหน้าและขยายผลไปในชุมชน ซึ่งมีรายชื่อคณะกรรมการดังนี้

คณะกรรมการกลุ่มเพาะเลี้ยงปลาดุกอุบ
พื้นที่บ้านอ่าวทึ่ง หมู่ที่ 4 อ่าเภอควนเนียง จังหวัดสังขละ

ประธานกลุ่ม

นายฉันกะ อุไรรัตน์

รองประธาน

นายเอกสิทธิ์ ปัญญาโภ

เหรัญญิก

นายอุทิศ ไชยพูล

ประธานมันพันธ์

นายบุญเกิด ทันงาน

เลขานุการ

นายโภนศิลป์ ติธรรมโน

ที่ปรึกษา

นายนิพัทธ์ พลพงษ์

นายนิคม ศรีวงศ์

ต่อจากนี้ได้นำแบบประเมินผลโครงการมาให้ผู้เข้าร่วมโครงการจำนวน 20 คนตอบ ซึ่งได้ผลการประเมินดังแสดงไว้ในตารางที่ 5.17

ตารางที่ 5.17 ผลการประเมินโครงการอบรมปฏิบัติการเพาะพันธุ์ป่าดูกอุยด้วยวิธีฉีดสารเคมีเพิ่มพื้นที่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4

ข้อความที่ประเมิน	มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	\bar{X}	การแปลผล
1. เป็นโครงการที่จัดขึ้นตามความต้องการของสมาชิกในชุมชน	16	4	-	-	-	4.80	มากที่สุด
2. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมให้ความสนใจอย่างแท้จริง	19	1	-	-	-	4.95	มากที่สุด
3. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมได้รับความรู้ อันเป็นประโยชน์อย่างยั่งยืนจากวิทยากร	20	-	-	-	-	5.00	มากที่สุด
4. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จได้	20	-	-	-	-	5.00	มากที่สุด
5. เป็นโครงการที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตร่องชุมชน	17	3	-	-	-	4.85	มากที่สุด
6. เป็นโครงการที่สมาชิกในชุมชนมีศักยภาพและความสามารถที่จะดำเนินการต่อไปด้วยตนเองได้	19	1	-	-	-	4.95	มากที่สุด
7. เป็นโครงการที่กระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินการให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพภายในชุมชน	15	5	-	-	-	4.75	มากที่สุด
8. เป็นโครงการที่ช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชน และเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของชุมชนให้สูงขึ้น	18	2	-	-	-	4.90	มากที่สุด
9. เป็นโครงการที่สมควรขยายผลให้กว้างขวางต่อไปอย่างต่อเนื่อง	17	3	-	-	-	4.85	มากที่สุด
รวม	161	19	-	-	-	4.89	มากที่สุด

จากผลการประเมินในตารางที่ 5.17 พบว่าผู้เข้าร่วมโครงการอบรมปฏิบัติการเพาะพันธุ์ปลาดุกอุดคิวตี้วิชีชีคิลอร์โนนพสมเทียม มีความเห็นต่อข้อความที่ประเมินทั้งหมดอยู่ระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาผลการประเมินในภาพรวม ก็จะเห็นว่าอยู่ระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน สรุปได้ว่า การดำเนินการอบรมในโครงการนี้ประสบผลสำเร็จ และสร้างเสริมคุณภาพชีวิตด้านการพัฒนาแก่ ชุมชนบ้านอ่าวทึ่ง หมู่ที่ 4 เป็นอย่างมาก

2. การดำเนินโครงการอบรมการปลูกพืชสวนผสมและทำปุ๋ยหมัก โครงการนี้ได้จัดการอบรมขึ้นในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2551 เวลา 09.30 – 15.30 น. ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา มีผู้สนใจเข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 18 คน โดยเดินทางมาจากบ้านอ่าวทึ่ง

วัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการก็เพื่ออบรมเทคนิคความรู้ในการเพาะปลูกพืช หลากหลายชนิดพันธุ์ทั้งไม้ดอก ไม้ผล และพืชผักสวนครัวผสมผสานกันบนพื้นที่ดินแปลงเดียวกัน ตลอดจนอบรมเทคนิคความรู้ วิธีการทำปุ๋ยหมักที่มีคุณภาพสูงสำหรับบำรุงพืช บำรุงดินด้วยตนเอง ทั้งนี้เป็นโครงการเดียวกันกับที่จัดขึ้นให้แก่ชุมชนบ้านขาว หมู่ที่ 3 อำเภอระโนด ตามที่กล่าวไว้รายละเอียดไปแล้วในหน้า 171 ซึ่งความเป็นจริงแล้วได้ดำเนินการให้แก่ชุมชนบ้านอ่าวทึ่ง หมู่ที่ 4 อำเภอควนเนียง ก่อนประมาณ 1 เดือน

เหตุสำคัญอันเป็นที่มาของโครงการนี้ทั้งในพื้นที่ชุมชนบ้านอ่าวทึ่ง หมู่ที่ 4 และบ้านขาว หมู่ที่ 3 ก็ เพราะเกษตรกรทั้งสองพื้นที่ประสบปัญหาล้มယักล้ายกันเรื่องการเพาะปลูกพืช (ข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นในเวทีศึกษาวิเคราะห์ปัญหาชุมชน) อาทิ ภาวะดินเสื่อม สภาพดินเป็นกรดค้างเพราหน้ำทะเลสาบ ได้ดิน การใช้ปุ๋ยเคมีราคาแพงและเกิดสารตกค้าง ดันทุนการผลิตสูงจาก การซื้อปุ๋ยราคาแพงมาใช้ และการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตรไม่คุ้มค่า เป็นต้น นอกจากนั้น เมื่อวิเคราะห์ต่อไปแล้วยังพบว่าพื้นที่ดินที่ปลูกพืชชนิดเดียวกันหรือน้อยชนิด เจ้าของมักเผชิญปัญหาด้านรายได้เวลาพืชที่ปลูกราคาตก อีกทั้งยังต้องซื้อหาพืชชนิดอื่นที่ไม่ได้ปลูกนำบริโภค ทำให้สิ้นเปลืองเงินโดยใช้เหตุ ทั้ง ๆ ที่สามารถปลูกเองได้ และที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ดินขาดความอุดมสมบูรณ์แล้ว เพราะขาดพืชต่างชนิด ต่างพันธุ์มาอื้นบำรุงเลี้ยงกันและกันในระบบนิเวศ

สำหรับวิทยากรผู้ดำเนินการอบรมในโครงการ ได้แก่ นายจิรพงศ์ สุจันทร์ อาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาเทคโนโลยีการเกษตร คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ทั้งนี้ได้กล่าวถึงรายละเอียดด้านคุณภาพ และความรู้ ความสามารถของวิทยากรท่านนี้ไปแล้ว เมื่อรายงานโครงการปลูกพืชสวนผสมและทำปุ๋ยหมักของพื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 อำเภอระโนด ซึ่งปรากฏอยู่ในหน้า 121 จึงขอไม่กล่าวซ้ำอีก ณ ที่นี่

ส่วนเนื้อหาสาระที่วิทยากรได้นำมาอบรมถ่ายทอดเทคนิคความรู้ ก็ เช่นเดียวกับที่อบรมให้กับผู้เข้าร่วมโครงการจากบ้านขาว หมู่ที่ 3 อำเภอระโนด ตามได้รายงานไปแล้ว กล่าวคือ มี 2 เรื่องใหญ่ ๆ ได้แก่ เรื่องการปลูกพืชสวนผสมซึ่งประกอบด้วยเรื่องประเภทของพืชที่ควรปลูกเพื่อบริโภคและขายได้ราคา ลักษณะธรรมชาติของพืชแต่ละประเภท การแบ่งสรรที่ดินเพื่อเพาะปลูก

วิธีการเพาะปลูก และการบำรุงดูแล อีกเรื่องได้แก่ การทำปุ๋ยหมัก EM บุกานิมูลสัตว์ซึ่งประกอบด้วย เรื่องวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ วิธีทำ วิธีหมัก และวิธีนำไปใช้เป็นปุ๋ยบำรุงพืช บำรุงดิน ตลอดจนคุณค่า ด้านน้ำหนักน้ำเสีย กำจัดกลิ่น และกำจัดขยะ

ด้านเทคนิควิธีที่ใช้ในโครงการอบรม วิทยากร ได้ใช้บ้านพักของตนภายในมหาวิทยาลัย-ราชภัฏสังขละเป็นสถานที่ดำเนินการ เพราะมีความประสงค์ให้ผู้เข้าร่วมโครงการเห็นตัวอย่างจริง ของการปลูกพืชแบบสวนผสมที่วิทยากรได้สร้างไว้รอบบริเวณบ้านพักอันมีเนื้อที่กว้างขวางพอสมควร เนื่องจากเป็นบริเวณที่มีบ้านพักเพียงหลังเดียว แยกห่างจากมาจากการบ้านพักหลังอื่น ๆ พืชพันธุ์ในสวนผสมแห่งนี้จะออกดอกผลกิจกรรมสมบูรณ์ทุกฤดูกาลอย่างน่าทึ่ง ซึ่งเป็นผลมาจากการใช้ปุ๋ย หมักสูตร “EM บุกานิมูลสัตว์” ที่ผลิตเอง จนกระทั่งมีผู้สนใจมาขอสูตรและวิธีทำอยู่ไม่น้อย

เห็นได้ชัดว่า ตลอดการอบรมนั้น วิทยากร ได้เน้นการใช้เทคนิควิธีที่มุ่งให้ผู้เข้าร่วม โครงการซึ่งเป็นชาวบ้านธรรมชาติสามารถนำไปใช้ปฏิบัติต่อเองได้โดยเร็ว จึงพยายามหลีกเลี่ยงการบรรยายที่เต็มไปด้วยสาระหนัก ๆ ทางวิชาการ ซึ่งอาจทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการรู้สึกเป็นเรื่องยาก ซับซ้อนเกินเข้าใจ และน่าเบื่อ แล้วพาลเลิกไม่อยากทำ หันมาเน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ ตรงของผู้เข้าร่วม โครงการที่มาจากการได้พบเห็นได้ยิน ได้ดู ได้สัมผัส และได้ปฏิบัติด้วยตนเอง ระหว่างวิทยากรพาเข้าไปศึกษาเรียนรู้ในสวนพืชผสมและโรงหมักปุ๋ย ส่วนวิทยากรก็จะทำหน้าที่ถ่ายทอดเรื่องราว ให้คำปรึกษาแนะนำ และคลี่คลายปัญหาข้อสงสัยให้ ซึ่งเป็นเทคนิควิธีคล้ายกับการดำเนินโครงการครั้งต่อมาที่จัดให้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการจากพื้นที่บ้าน ขาว หมู่ที่ 3 อำเภอระโนด เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2551 แต่ได้เปลี่ยนรายงานผลไปก่อนนี้แล้วดัง ปรากฏอยู่ในหน้า 171 – 175

ผลของการดำเนินโครงการ การที่ผู้เข้าร่วมโครงการทั้ง 18 คน สมัครใจเดินทางจากบ้านอ่าวทึง อำเภอควนเนียง ไปรับการอบรมที่มหาวิทยาลัยราชภัฏสังขละ ซึ่งเป็นระยะทางมีห้า น้อย และต้องใช้เวลา 1 วันเต็ม สะท้อนให้เห็นถึงความสนใจและตั้งใจจริงที่จะชวนชาวบ้านศึกษาเรียนรู้เทคนิควิธีการปลูกพืชสวนผสม และการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ เพื่อไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการเพาะปลูกบนพื้นที่ดินของตนและครอบครัว ซึ่งก็ปรากฏว่าผู้เข้าร่วมโครงการทุกคนมีความกระตือรือร้นในการศึกษาเรียนรู้อย่างมากตลอดเวลาที่วิทยากรดำเนินโครงการอบรมอยู่ ไม่มีผู้ใดชอบหลบพักหรือปลีกตัวกลับก่อนแม้แต่คนเดียว ต่างสนใจรับฟังและซักถามวิทยากร และลงมือปฏิบัติด้วยความตั้งอกตั้งใจ เมื่อประกอบกับความสัมพันธ์ที่กระชับแน่นเพิ่มขึ้นระหว่างวิทยากร และผู้เข้าร่วมโครงการเข้าด้วยกัน ก็ยิ่งสร้างบรรยากาศอบอุ่นเป็นกันเอง สนุกสนานเพลิดเพลิน กล้าหาด กล้าซักถามกันอย่างเต็มที่ทั้งขณะรับฟังวิทยากร และการลงมือปฏิบัติการ

จากสภาพการณ์ดังกล่าวข้างต้น จึงเชื่อมั่นได้ว่าผลของการดำเนินโครงการครั้งนี้ได้สร้างความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ การมองเห็นคุณค่า และความสามารถนำไปปฏิบัติได้ให้แก่ ผู้เข้าร่วมโครงการทุกคนในการปลูกพืชสวนผสมและการทำปุ๋ยหมักสูตร “EM บุกานิมูลสัตว์”

และที่น่ากล่าวถึงคือความยินดี ก็คือ ผู้เข้าร่วมโครงการทั้งหมดได้ตกลงลงทุนจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ ต่าง ๆ กลับไปทำป้ายหมากสูตรนี้ใช้ร่วมกันในนามกลุ่มปลูกพืชสวนผสมและทำป้ายหมากบ้านอ่าวทึ่ง หมู่ที่ 4 พร้อมกันนี้ก็ยินดีรับสมาชิกเพิ่ม และขยายเครือข่ายให้กว้างออกไป

ก่อนเดินทางกลับวิทยากรได้มอบป้ายหมากที่บรรจุกระสอบแล้วหลายกระสอบให้นำไป แบ่งปันกัน และตอบรับเป็นที่ปรึกษาและวิทยากรให้กับกลุ่มโดยตลอด

กลุ่มปลูกพืชสวนผสมและทำป้ายหมากของพื้นที่ชุมชนบ้านอ่าวทึ่ง หมู่ที่ 4 ได้เลือก คณะกรรมการเพื่อเป็นแกนนำในการดำเนินงานดังรายชื่อด่อไปนี้

**คณะกรรมการกลุ่มปลูกพืชสวนผสมและทำป้ายหมาก
พื้นที่บ้านอ่าวทึ่ง หมู่ที่ 4 อําเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา**

ประธานกลุ่ม	นายสมวงศ์	ขารกิลิน
รองประธาน	นายสมปอง	อุทัย
 Herrera	นางสายใจ	อุไรรัตน์
	นายพวง	ธนะปาลະ
ประชาสัมพันธ์	นายบุญเกิด	ทนงาน
เลขานุการ	นายจำนง	พุทธศุกร์
ที่ปรึกษา	นายจิรพงศ์	สุขันทร์
	นายธนกร	เกื้อกูล

ผลการวิเคราะห์แบบประเมินผล โครงการที่ให้ผู้เข้าร่วมโครงการทั้ง 18 คนตอบ ดังแสดง
ไว้ในตารางที่ 5.18

ตารางที่ 5.18 ผลการประเมินโครงการอบรมการปฐกพิชสวนผสมและทำปุ๋ยหมัก พื้นที่บ้านอ่าวทึง
หมู่ที่ 4

ข้อความที่ประเมิน	มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	\bar{X}	การแปลผล
1. เป็นโครงการที่จัดขึ้นตามความต้องการของสมาชิกในชุมชน	6	12	-	-	-	4.33	มาก
2. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมให้ความสนใจอย่างแท้จริง	18	-	-	-	-	5.00	มากที่สุด
3. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมได้รับความรู้อันเป็นประโยชน์อย่างยั่งยืนจากวิทยากร	18	-	-	-	-	5.00	มากที่สุด
4. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จได้	18	-	-	-	-	5.00	มากที่สุด
5. เป็นโครงการที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของชุมชน	13	5	-	-	-	4.72	มากที่สุด
6. เป็นโครงการที่สมาชิกในชุมชนมีศักยภาพและความสามารถที่จะดำเนินการต่อไปด้วยตนเองได้	15	3	-	-	-	4.83	มากที่สุด
7. เป็นโครงการที่กระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินการให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพภายในชุมชน	16	2	-	-	-	4.88	มากที่สุด
8. เป็นโครงการที่ช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชน และเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของชุมชนให้สูงขึ้น	16	2	-	-	-	4.88	มากที่สุด
9. เป็นโครงการที่สมควรขยายผลให้กว้างขวางต่อไปอย่างต่อเนื่อง	15	3	-	-	-	4.83	มากที่สุด
รวม	135	27	-	-	-	4.83	มากที่สุด

จากผลการประเมินในตารางที่ 5.18 พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการอบรมการปลูกพืชสวนผสมและทำปุ๋ยหมักมีความเห็นต่อข้อความที่ประเมินเกือบทั้งหมด อยู่ระดับมากที่สุด มีเพียง 1 ข้อความเท่านั้นที่อยู่ระดับมาก และเมื่อพิจารณาผลการประเมินในภาพรวมก็จะเห็นว่าอยู่ระดับมากที่สุด สรุปได้ว่าการดำเนินการอบรมในโครงการนี้ประสบผลสำเร็จและสร้างเสริมคุณภาพด้านการพัฒนาแก่ชุมชนบ้านอ่าวทึ่ง หมู่ที่ 4 เป็นอย่างมาก

3. การดำเนินโครงการอบรมเพื่อสร้างเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของชาวบ้าน เป็นโครงการที่จัดขึ้นภายใต้ชื่อที่ประชาสัมพันธ์ว่า “รักท้องถิ่นของเรามาร่วมใจกันพัฒนา” เมื่อวันที่ 2 – 3 เมษายน 2551 ณ ศาลาวัดท่าม่วง บ้านอ่าวทึ่ง หมู่ที่ 4 ซึ่งมีผู้เข้าร่วมโครงการจำนวน 31 คน และมีกำหนดการดังแสดงไว้ในตารางข้างล่างนี้

วัน / เวลา	ประเด็น / สาระ	ลักษณะกิจกรรม	ผู้ดำเนินการ
2 เมษายน 2551 9.00 – 9.30 น.	ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการอบรม	กล่าวชี้แจง	หัวหน้าโครงการวิจัย
9.30 – 10.30 น.	ชุมชน : ความหมาย ความสำคัญ และการเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน	บรรยาย วิเคราะห์ อภิปราย	ผศ.สันธยา พลศรี
10.30 – 10.50 น.	พักอาหารว่าง		
10.50 – 12.00 น.	ชุมชน : ความหมาย ความสำคัญ และการเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน (ต่อ)	บรรยาย วิเคราะห์ อภิปราย	ผศ.สันธยา พลศรี
12.00 – 13.00 น.	พักอาหารกลางวัน		
13.00 – 15.30 น.	บทบาทของชาวบ้านกับการพัฒนาชุมชน	บรรยายและ สนทนากลุ่ม	พัฒนาการอาเภอ ควนเนย์และคณะ
3 เมษายน 2551 9.00 – 10.30 น.	แนวโน้มของชุมชนในอนาคต	บรรยายกับวิเคราะห์	ผศ.วราภรณ์ วงศ์วิเชียร และคณะ
10.30 – 10.45 น.	พักอาหารว่าง		
10.45 – 12.00 น.	แนวโน้มชุมชนในอนาคต (ต่อ)	สนทนากลุ่ม	ผศ.วราภรณ์ วงศ์วิเชียร และคณะ
12.00 – 13.00 น.	พักอาหารกลางวัน		
13.00 – 15.30 น.	การมีส่วนร่วมของชาวบ้านกับงานพัฒนา ชุมชน	บรรยาย อภิปรายและ ระดมสมอง	ผู้อำนวยการศูนย์ บริการการศึกษา นอกโรงเรียนอาเภอ ควนเนย์

โครงการนี้จัดขึ้นเป็นพิเศษนอกเหนือจากโครงการอื่น ๆ ที่ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนในพื้นที่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 ได้ร่วมกันกำหนดขึ้น เป็นการจัดตามข้อเสนอของผู้นำชุมชนและผู้มีบทบาทด้านการพัฒนา ซึ่งทีมวิจัยเห็นพ้องต้องกัน ทั้งนี้ เพราะปัญหาที่สำคัญของชุมชนที่ว่าชาวบ้านจำนวนไม่น้อยขาดความกระตือรือร้น ไม่สนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน เมื่อใดที่จัดกิจกรรมการพัฒนาขึ้นก็จะเพิกเฉย เห็นเป็นเรื่องธุระ ไม่ใช่หรือเสียเวลาทำมาหากิน อาจมีมาเข้าร่วมบ้างนาน ๆ ครั้ง หรือมาแบบเตียงไม่ได้ บางคนก็มาเพื่อสนุกสนานเยาอย่างเดียว ไม่ยุ่งเรื่องงานการ ผู้ที่มาเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้งด้วยความเสียสละและเต็มใจมากเป็นคนกลุ่มเดิม ๆ ซึ่งหน้ากัน ซึ่งปัญหาเกี่ยวกับการขาดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของชาวบ้านดังกล่าวຍ่อถ่อมส่งผลต่อความล้าหลังด้านการพัฒนาของชุมชน และทำให้ชุมชนขาดความสามารถในการสร้างเสริมคุณภาพชีวิต นอกจากนี้ยังสร้างความเบื่อหน่ายให้แก่หน่วยงาน หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องจนไม่ค่อยสนใจที่จะเข้ามาร่วมกิจกรรมการพัฒนาอีกด้วย

การดำเนินโครงการอบรมเพื่อสร้างเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของชาวบ้านพื้นที่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 ตามข้อเสนอเป็นแนวทางหนึ่งที่ทีมวิจัยคาดว่าจะสามารถช่วยคลี่คลายปัญหาของชุมชนที่กล่าวไปข้างต้นได้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความตระหนักในคุณค่าของชุมชน และการเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนควบคู่ไปกับการปลูกจิตสำนึกให้เกิดความรัก ความภาคภูมิใจ และความรับผิดชอบต่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่เข้มแข็งยั่งยืน บนหลักการที่ว่า “โดยชุมชน ของชุมชน และเพื่อชุมชน” ต่อไป

สำหรับวิทยากรผู้ดำเนินโครงการอบรม มีได้เชิญมาจากหน่วยงานหรือองค์กรใดเลขตัวนเดียวกันมาจากการผู้วิจัยและทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาทั้งสิ้น จำนวน 4 คน แต่ละคนมีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์การสอนหรือการทำงานด้านการพัฒนาชุมชนมาอย่างนาน จนจัดได้ว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญสูงทั้งเนื้อหาความรู้ และเทคนิคการอบรมถ่ายทอด อีกทั้งยังมีความคุ้นเคย เข้าใจในธรรมชาตินิสัยและพฤติกรรมของคนในชุมชนเป็นอย่างดีด้วย

ในเรื่องเนื้อหาสาระที่นำมาอบรม มี 4 ประเด็นด้วยกัน ซึ่งจัดเรียงตามลำดับดังนี้

ประเด็นที่ 1 ได้แก่ ชุมชน ความหมาย ความสำคัญ และการเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมโครงการมีพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชน และตระหนักรถึงความสำคัญของชุมชน ตลอดจนความสัมพันธ์ที่เดียวกันอย่างแนบแน่นระหว่างชุมชนนับวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน

ประเด็นที่ 2 ได้แก่ บทบาทของชาวบ้านกับการพัฒนาชุมชน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมโครงการเข้าใจและตระหนักรถึงบทบาทและหน้าที่ที่ตนเพิ่งรับผิดชอบต่อการพัฒนาสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้แก่ชุมชนท้องถิ่นของตนเอง ในฐานะที่เป็นสมาชิกของชุมชน

ประเด็นที่ 3 ได้แก่ แนวโน้มของชุมชนในอนาคต เพื่อให้ผู้เข้าร่วมโครงการมีวิสัยทัศน์ ก้าวไป มองเห็นแนวทางการพัฒนาชุมชนของตนให้ก้าวหน้ามั่นคงต่อไปในอนาคต โดยวิเคราะห์

จากสภาวะทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนศักยภาพในการพัฒนาของชุมชน

ประเด็นที่ 4 ได้แก่ การมีส่วนร่วมของชาวบ้านกับงานพัฒนาชุมชน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมโครงการตระหนักรถึงความสำคัญ และความจำเป็นที่คนในชุมชนจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในงานพัฒนาชุมชน ตลอดจนเกิดจิตสำนึกระมั่งคั่งที่พร้อมจะเข้าไปมีส่วนร่วมในงานพัฒนาชุมชนของตนด้วยความรู้สึกที่รับผิดชอบและเห็นคุณค่า

เทคนิควิธีที่วิทยากรใช้ดำเนินการอบรมในแต่ละประเด็นก็มีทั้งที่เนื้องอกนันไปตาม เป้าประสงค์ที่ต้องการ ดังเช่น

ประเด็นที่ 1 วิทยากรได้บรรยายนำเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจความหมายของคำว่า “ชุมชน” แล้วเปิดประเด็นให้ผู้เข้าร่วมโครงการร่วมกันคิดวิเคราะห์ และอภิปรายเพื่อตระหนักรถึงความสำคัญของชุมชน และความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันระหว่างชุมชนกับวิถีการดำรงชีวิตของผู้คน ในชุมชน

ประเด็นที่ 2 วิทยากรได้บรรยายนำเพื่อสร้างความเข้าใจ และความตระหนักรถึงบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาชุมชนของตนในชุมชน หลังจากนี้ได้แบ่งออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ 3 กลุ่ม ๆ ละ 10 คน แล้วกำหนดเวลาให้มีการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) เกี่ยวกับบทบาทที่พึงประสงค์ของชาวบ้านต่อการพัฒนาชุมชน และปัญหาเรื่องนี้ที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านอ่าวทึ่ง หมู่ที่ 4 โดยภายในกลุ่มนี้ผู้ดำเนินการสนทนาระบุโดยตรง ประเมินความต้องการของชุมชน ให้กับผู้เข้าร่วม และมีผู้รวบรวมข้อมูลจากการสนทนา เพื่อนำเสนอต่อกลุ่มใหญ่ ซึ่งวิธีการสนทนากลุ่มได้เพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักรถึงบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาชุมชนให้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการยิ่งขึ้น

ประเด็นที่ 3 วิทยากรได้บรรยายกิจกรรมที่ร่วมกับผู้เข้าร่วมโครงการเพื่อให้นองเห็นสถานการณ์ปัจจุบันและอนาคตของชุมชนในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และศักยภาพในการพัฒนาของชุมชน พร้อมกับปูพื้นฐานให้เห็นแนวโน้มในอนาคตของชุมชน จากนั้น จึงแบ่งกลุ่มสนทนาออกเป็น 3 กลุ่ม โดยตั้งหัวข้อสนทนาภายในกลุ่มว่า “ชุมชนบ้านอ่าวทึ่ง ในอนาคต และปัจจัยสนับสนุนให้ถึงจุดหมาย” ซึ่งภายในกลุ่มก็จะมีผู้ดำเนินการสนทนาและผู้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนาเพื่อนำเสนอต่อกลุ่มใหญ่ เช่นเดียวกับที่ได้ดำเนินการในประเด็นที่ 2

ประเด็นที่ 4 วิทยากรได้บรรยายให้ผู้เข้าร่วมโครงการเข้าใจถึงความหมายของ “การมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน” แล้วเปิดการอภิปรายร่วมกันถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน โดยคนในชุมชน ต่อจากนี้ได้แบ่งกลุ่มย่อยเพื่อร่วมกันวางแผนกิจกรรมที่ต้องการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของตนในชุมชน และผลดี ผลเสีย ของการมีส่วนร่วมหรือขาดการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของคนในชุมชนและผลกระทบ ทั้งนี้แต่ละกลุ่มจะมีผู้ดำเนินการ และผู้รวบรวมข้อมูลจากการระดมสมองเพื่อนำเสนอต่อกลุ่มใหญ่

ผลของการดำเนินโครงการ การดำเนินโครงการอบรมเพื่อสร้างเสริมการมีส่วนร่วม พัฒนาชุมชนของชาวบ้าน ภายใต้ชื่อว่า “รักท้องถิ่นของเรา ร่วมใจกันพัฒนา” ครั้งนี้มีผู้เข้าร่วมโครงการถึง 31 คน ซึ่งเป็นจำนวนมากเกินความคาดหมายอันเป็นไปได้อย่างแน่นอนที่บางส่วน มา_r่วม เพราะถูกขอร้องหรือถูกกล่าวหาจากผู้นำชุมชน ด้วยเหตุผลที่เคยกล่าวไปบ่อยครั้งแล้วว่า ชุมชนบ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 มักประสบปัญหาเรื่องชาวบ้านมัวแต่ใส่ใจเรื่องการทำอาหารและกิจส่วนตัว จนละเลยการเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชน และเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชุมชนบ้านอ่าวทึงขังอยู่ในเกล้าที่หมู่บ้านล้าหลังระดับ 2

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะมาร่วมโครงการแบบสมัครใจหรือไม่สมัครใจ แต่ก็ปรากฏว่าทั้ง 31 คน ได้ให้ความสนใจติดตามและร่วมกิจกรรมตลอดการอบรมด้วยความกระตือรือร้น มีชีวิตชีวา อย่างน่าชมเชย แม้แต่วันที่สองของการดำเนินโครงการอบรมก็ไม่มีใครขาดหายไป อาจเป็นเพราะเหตุปัจจัยจากการแรก กิจกรรมที่จัดขึ้นมีหลายรูปแบบ เช่น พั้งการบรรยายร่วมศึกษาวิเคราะห์ร่วมอภิปราย สนทนากลุ่ม และระดมสมอง ผู้เข้าร่วมโครงการจึงนิ่ำได้รู้สึกถูกบังคับให้รับฟัง หรือถูกขัดขืนความคิดจากวิทยากรฝ่ายเดียว แต่มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการคิดวิเคราะห์ อภิปราย แสดงความคิดเห็น และวิสัยทัศน์จากภูมิปัญญา และประสบการณ์ของตน ทำให้เกิดการกระตุ้นเร้าความสนใจอย่างต่อเนื่อง

ประการต่อไป ประเด็นทั้งหลายที่หยนยกมาอบรมนั้นเกี่ยวข้องกับเรื่องของชุมชน ซึ่งเป็นเรื่องใกล้ตัวและผูกพันกับวิถีชีวิตของผู้เข้าร่วมโครงการอย่างแน่นหนา แต่กลับมีน้อยคนนักที่จะตระหนักถึงคุณค่าหรือความสำคัญของชุมชน และเห็นเป็นหน้าที่รับผิดชอบของตนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนให้จริงก้าวหน้าอย่างเต็มศักยภาพของชุมชน ดังนั้นเมื่อหยนยกมาเป็นประเด็นสำคัญ พุกดันอย่างเป็นเรื่องเป็นราวจริงจังเช่นนี้ ซึ่งไม่เคยทำกันมาก่อน จึงสร้างความสนใจให้เกิดขึ้นเป็นอย่างมาก

อีกประการหนึ่ง อาจมาจากชื่อโครงการ “รักท้องถิ่นของเรา นาร่วมใจกันพัฒนา” ไปกระตุ้นความรัก ความผูกพันเป็นเจ้าของซึ่งเป็นความรู้สึกซึ้งเรื้อรังลึก ๆ อยู่ในใจให้ออกมา ทำให้เกิดความสนใจครั้งรู้ ทำความเข้าใจในเรื่องชุมชนท้องถิ่นของตน และบทบาทความรับผิดชอบของคนในชุมชนต่อการพัฒนาชุมชน

นอกจากนั้นก่อนปิดการอบรม ได้มีตัวแทนของผู้เข้าร่วมโครงการจำนวน 3 – 4 คน กล่าวแสดงความรู้สึกที่เข้าร่วมโครงการครั้งนี้ ซึ่งทุกคนล้วนแสดงออกถึงความพึงพอใจ และรู้สึกคุ้มค่ากับเวลา 2 วันที่ผ่านไป บางคนกล่าวเสียดายที่โครงการดี มีคุณประโยชน์ต่อการสร้างเสริมงานพัฒนาของชุมชนเช่นนี้จัดขึ้นช้าไป ประเด็นสำคัญที่แต่ละคนมีความเห็นคล้ายคลึงกัน ก็คือ โครงการนี้ได้สร้างจิตสำนึกสาธารณะเพื่อชุมชนให้เกิดขึ้นแก่ผู้เข้าร่วมโครงการเป็นอย่างมาก โดยกระตุ้นให้ตระหนักรู้ถึงคุณค่าและความสำคัญของชุมชน มีความสำนึกรักในความเป็นเจ้าของที่จะต้องรับผิดชอบร่วมกันพัฒนาให้จริงก้าวหน้า มิใช่ปล่อยปละละเลย เห็นเป็นเรื่องไม่ใช่ธุระของตน

แล้วหากจิตสำนึกดังกล่าวถูกถ่ายทอดและปลูกฝังให้เกิดขึ้นอย่างแน่นหนึ่งในชุมชนแล้ว ย่อมเป็นพลังขับเคลื่อนให้งานพัฒนาชุมชนในพื้นที่บ้านอ่าวทึงดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ นำชุมชนไปสู่ความเจริญก้าวหน้าตามเป้าหมายที่พึงประสงค์ได้โดยไม่ยาก

สรุปความตอนท้ายได้ว่า ขึ้นเริ่มต้นจำเป็นต้องอาศัยผู้เข้าร่วมโครงการทั้ง 31 คน เป็นแกนนำทำหน้าที่ถ่ายทอดและปลูกฝังจิตสำนึกดังกล่าวให้ขยายวงกว้างไปในชุมชน ตลอดจนครอบคลุม ปลูกเรื่าให้กิจกรรมและงานพัฒนาชุมชนต่าง ๆ ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพภายใต้การมีส่วนร่วมอย่างขันแข็งของคนทั้งหลายในชุมชน จนกลายเป็นจิตสำนึกสาธารณะร่วมกัน ซึ่งก็ปรากฏว่าผู้เข้าร่วมโครงการทั้ง 31 คน ได้ตกลงเห็นชอบรับไปดำเนินการให้บังเกิดผลเป็นรูปธรรมโดยเร็ว

ต่อจากนี้ ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อเป็นแกนหลักในการกำหนดนโยบาย แผนงาน และประสานการดำเนินงานร่วมกันของกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการ โดยทั้งหมดให้คำนับสัญญาที่จะร่วมมือกันอย่างเต็มที่เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของคนในชุมชนให้บังเกิดขึ้นจริงได้ กล่าวได้ว่าผลการดำเนินโครงการอบรมครั้งนี้เป็นที่น่าพอใจอย่างยิ่งสำหรับทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นทีมวิจัยผู้เข้าร่วมโครงการ และผู้นำชุมชน

สำหรับคณะกรรมการแกนหลักมีรายชื่อดังต่อไปนี้

คณะกรรมการแกนหลักสร้างเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน

พื้นที่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 อ่าเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา

ประธาน	นายสาราร พลพงษ์
รองประธาน	นายเอกสิทธิ์ ปัญญาโภุ
	นางนุ่น อุไรรัตน์
ฝ่ายกิจกรรม	นายสมหมาย ปัญญาโภุ
	นางหนูพันธ์ หมื่นอรุณ
	นางจี้หิม จันทภาคี
	นายอุทธิศ ไชยพูน
	นายพวง ชนะป่าละ
	นายสมปอง อุทัย
	นายสุทร ศรีไสย
	นายชุ่ม ขาวัญหา
	นายบุญเกิด ทนงาน
	นายพันพะ อุไรรัตน์

ฝ่ายติดต่อประสานงาน	นายโอลิมศิลป์ นายอิน นายดำรง นางสายใจ นายปรีโตรน์	ติธรรน โน สุทธิพงศ์ นวลศรีชาติ อุไรรัตน์ หมายเมือง
ฝ่ายประชาสัมพันธ์	นายทรงกรด นางสายใจ นายประเนตร	อนุวิก อุไรรัตน์ ชนะปาลา
ฝ่ายกำหนดนโยบาย และแผนงาน	ผู้เข้าร่วมโครงการทุกคน	
เลขานุการ	นายวันดี	เทพชุมนุม
ที่ปรึกษา	นางวลัยพร นางสาวครา นายธนกร นายนิคม นายนิพล	จินดาณี นานหริรัญ ^ล เกื้อภูล ศรีวงศ์ พลพงศ์

จากการวิเคราะห์แบบประเมินผลโครงการอบรมเพื่อสร้างเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของชาวบ้าน ซึ่งประเมินโดยผู้เข้าร่วมโครงการทั้ง 31 คน ได้ผลการประเมินที่วิเคราะห์ออกมานี้ดังแสดงไว้ในตารางที่ 5.19

**ตารางที่ 5.19 ผลการประเมินโครงการอบรมเพื่อสร้างเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของชาวบ้าน
พื้นที่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4**

ข้อความที่ประเมิน	มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย ที่สุด	\bar{X}	การแปลผล	
1. เป็นโครงการที่จัดขึ้นตามความต้องการของสมาชิกในชุมชน	1	8	19	3	-	3.22	ปานกลาง
2. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมให้ความสนใจอย่างแท้จริง	9	17	5	-	-	4.12	มาก
3. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมได้รับความรู้ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งจากวิทยากร	27	4	-	-	-	4.87	มากที่สุด

ตารางที่ 5.19 (ต่อ)

ข้อความที่ประเมิน	มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	\bar{X}	การแปลผล
4. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมสามารถนำ ความรู้ที่ได้รับไปสู่การปฏิบัติให้ บรรลุผลสำเร็จได้	25	6	-	-	-	4.80	มากที่สุด
5. เป็นโครงการที่สอดคล้องกับ สภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของชุมชน	21	10	-	-	-	4.67	มากที่สุด
6. เป็นโครงการที่สามารถนำไปใช้ ศักยภาพและความสามารถที่จะ ดำเนินการต่อไปด้วยตนเองได้	27	4	-	-	-	4.87	มากที่สุด
7. เป็นโครงการที่กระตุ้นให้เกิดการ รวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินการให้ ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ภายในชุมชน	26	5	-	-	-	4.83	มากที่สุด
8. เป็นโครงการที่ช่วยแก้ไขปัญหาของ ชุมชน และเสริมสร้างคุณภาพชีวิต ของชุมชนให้สูงขึ้น	29	2	-	-	-	4.93	มากที่สุด
9. เป็นโครงการที่สมควรขยายผลให้ กว้างขวางต่อไปย่างต่อเนื่อง	28	3	-	-	-	4.90	มากที่สุด
รวม	193	59	24	3	-	4.59	มากที่สุด

จากผลการประเมินในตารางที่ 5.19 พบร่วมกันว่าโครงการอบรมเพื่อสร้างเสริมการ
มีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของชาวบ้าน มีความเห็นต่อข้อความที่ประเมินส่วนใหญ่อยู่ระดับมากที่สุด
มีเพียง 1 ข้อความอยู่ระดับมาก และอีก 1 ข้อความอยู่ระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาผลการ
ประเมินในภาพรวมก็จะเห็นว่าอยู่ระดับมากที่สุด สรุปได้ว่าการดำเนินการอบรมในโครงการนี้
ประสบผลสำเร็จ และสร้างเสริมคุณภาพด้านการพัฒนาแก่ชุมชนในบ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 เป็นอย่าง
มาก

4. การดำเนินโครงการอบรมปฏิบัติการเพาะเลี้ยงไ踩แಡง โครงการนี้จัดขึ้นเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2551 ช่วงเวลา 9.30 – 12.00 น. เป็นการบรรยายประกอบการใช้เอกสารและเพาเวอร์พอยท์ ณ อาคารของกลุ่มนักเรียนที่บ้านท่องผ้าบ้านอ่าวทึง ช่วงบ่ายเวลา 13.00 – 15.00 น. เป็นการปฏิบัติการณ์ บ้านนายฉันทะ อุไรรัตน์ ประธานกลุ่มเพาะเลี้ยงปลาดุกอุย มีผู้เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 21 คน ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มผู้อ่านการอบรมปฏิบัติการเพาะพันธุ์ปลาดุกอุยด้วยวิธีนิคชอร์โนนพสมเทียม มาแล้ว และมีผู้สนใจรายใหม่เข้าร่วมการอบรมด้วย

วัตถุประสงค์ของโครงการก็เพื่อบรรณาความรู้และเทคนิควิธีการเพาะเลี้ยงไ踩แಡงแก่ผู้เพาะเลี้ยงปลาดุกอุย หรือปลาพันธุ์อื่น ๆ ที่กินไ踩แಡงเป็นอาหาร ตลอดจนผู้สนใจการเพาะเลี้ยงไ踩แಡงในชุมชนบ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 โดยมีเป้าหมายไปสู่การสร้างเสริมประสิทธิภาพในการเพาะเลี้ยงพันธุ์ปลาโดยเฉพาะอย่างยิ่งปลาดุกอุยเป็นอาชีพ การสร้างอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการแก่ลูกปลา การแก้ปัญหาการขาดแคลนอาหารปลา การสร้างระบบการเพาะเลี้ยงปลาดุกอุยอย่างครบวงจร และการส่งเสริมอาชีพการขายไ踩แಡง

วิทยากรครั้งนี้ได้แก่ นางพิศา นาฏ อาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการอบรมในโครงการอบรมปฏิบัติการเพาะพันธุ์ปลาดุกอุยด้วยวิธีนิคชอร์โนนพสมเทียม และโครงการอบรมปฏิบัติการเพาะเลี้ยงไ踩แಡงให้กับพื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 อำเภอระโนด และพื้นที่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 อำเภอคอนเนียง อนึ่ง ก่อนเดินทางมาเป็นวิทยากรดำเนินการอบรมเพาะเลี้ยงไ踩แಡงให้กับพื้นที่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 หนึ่งวันคือ วันที่ 24 เมษายน 2551 ก็ได้เดินทางไปอบรมเรื่องเดียวกันนี้ให้กับพื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 ดังรายงานเนื้อหาสาระ และเทคนิควิธีการอบรมในพื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 ไปแล้ว ตามปรากฏอยู่ที่หน้า 140 ซึ่งก็เป็นเช่นเดียวกันกับในพื้นที่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 เพราะเป็นวิทยากรคนเดียวกัน จึงขอไม่กล่าวถึงข้ออีก ณ ที่นี่

ผลของการดำเนินโครงการ จากการสังเกตอย่างใกล้ชิดเห็นได้ชัดว่าผู้เข้าร่วมโครงการทุกคนมารู้ความสำคัญและตั้งใจที่จะมา พร้อมทั้งแสดงความสนใจต่อการอบรมเป็นอย่างมาก ทั้งนี้น่าจะเป็นเพราะบุคคลเหล่านี้บ้างก็เป็นผู้ที่ประกอบอาชีพเพาะเลี้ยงปลาดุกอุย หรือปลาพันธุ์อื่น ๆ อยู่แล้ว บ้างก็กำลังจะยึดเป็นอาชีพ ไม่ว่าในลักษณะอาชีพหลักหรืออาชีพเสริมของครอบครัวก็ตาม และยังมีผู้ที่ต้องการเพาะเลี้ยงไ踩แಡงขายเป็นอาชีพเสริมของครอบครัวอีกด้วย จึงเห็นคุณประโยชน์ที่ตนเองได้รับจากการเข้าร่วมโครงการอบรมครั้งนี้

นอกจากนั้นแล้ว คงยกเคยผ่านการอบรมในโครงการอบรมปฏิบัติการเพาะพันธุ์ปลาดุกอุยด้วยวิธีนิคชอร์โนนพสมเทียมกับวิทยากรคนเดียวกันมาแล้ว การมาเข้าร่วมโครงการอบรมปฏิบัติการเพาะเลี้ยงไ踩แಡงจึงเป็นการสนับสนุนที่จะได้รับต่อเนื่องกัน และบุคคลกลุ่มนี้เองที่กล้าชักถามรายละเอียดหรือข้อสงสัยต่าง ๆ นานาอย่างเต็มที่ทั้งขณะฟังการบรรยาย และลงมือฝึกปฏิบัติ เพราะความสนใจสูงสุดคุณเคยกับวิทยากรเป็นอย่างดีมาตั้งแต่ครั้งเข้าร่วมโครงการอบรม

ปฏิบัติการเพาะพันธุ์ปลากดูกอยด้วยวิธีคิดชอร์โนนพสมเทียมพลดอยให้ผู้เข้าร่วมโครงการคนอื่น ๆ ได้รับฟัง ได้รับความรู้อย่างละเอียดจนเข้าใจชัดแจ้งตามไปด้วย

ที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ วิธีการอบรมถ่ายทอดเทคโนโลยีความรู้และคำอธิบายซึ่งของวิทยากรท่านนี้ไม่ยุ่งยากซับซ้อนหรือหนักไปทางวิชาการ แต่ฟังเข้าใจและนำไปสู่การปฏิบัติเองได้โดยง่าย อุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ ที่นำมาสาธิตและใช้ปฏิบัติการก็ใช้เงินทุนค่า สามารถจัดซื้อจัดหาได้ภายในห้องถิน จึงยังเป็นแรงเสริมให้ผู้เข้าร่วมโครงการหลาย ๆ คนมีความมุ่งมั่นจะนำเทคโนโลยีความรู้ต่าง ๆ ที่ได้รับไปใช้ให้เกิดคุณประโยชน์ในการพัฒนาสร้างสรรค์อาชีพหลัก หรืออาชีพเสริมให้กับครอบครัวของตน ดังเห็นได้จากการแสดงออกของผู้เข้าร่วมโครงการหลังการอบรม เช่น การซักถามวิทยากรถึงรายละเอียดที่จะลึกไปในขั้นลงมือปฏิบัติจริง การขอหมายเลขอรหัสพทท.เพื่อติดต่อขอคำปรึกษาแนะนำจากวิทยากรและการขอให้วิทยากรลงพื้นที่เพื่อติดตามผลการดำเนินงานในโอกาสต่อไป เป็นต้น ทั้งนี้ก็ได้รับการตอบสนองและตอบรับด้วยความยินดีและเต็มใจจากวิทยากร

ก่อนปิดการอบรม ได้มีการประชุมบริการหารือแล้วได้ข้อตกลงที่เห็นพ้องต้องกัน ซึ่งสรุปความได้ว่า ผู้เข้าร่วมโครงการจะรวมตัวเข้าเป็นกลุ่มเพาะเลี้ยงไระแดง พื้นที่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 เพื่อขอเช่าที่ดินเพื่อถ่ายทอดและเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน ขันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการเพาะเลี้ยงไระแดงทั้งเป็นอาชีพและเป็นอาหารชั้นเลิศของปลาที่เพาะขาย โดยให้คณะกรรมการกลุ่มเพาะเลี้ยงปลาดูกอยที่จัดขึ้นก่อนหน้านี้ทำหน้าที่รวบรวมกลุ่มและพัฒนากลุ่มเพาะเลี้ยงไระแดงให้เติบใหญ่ด้วยความเข้มแข็ง ขั้นต่อไปพร้อม ๆ กับกลุ่มเพาะเลี้ยงปลาดูกอย

ตารางที่ 5.20 ผลการประเมินโครงการอบรมปฏิบัติการเพาะเลี้ยงไระแดง พื้นที่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4

ข้อความที่ประเมิน	มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	\bar{X}	การแปลผล
1. เป็นโครงการที่จัดขึ้นตามความต้องการของสมาชิกในชุมชน	7	10	4	-	-	4.14	มาก
2. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมให้ความสนใจอย่างแท้จริง	18	3	-	-	-	4.85	มากที่สุด
3. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมได้รับความรู้ขั้นเป็นประโยชน์อย่างยิ่งจากวิทยากร	19	2	-	-	-	4.90	มากที่สุด
4. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จได้	19	2	-	-	-	4.90	มากที่สุด

ตารางที่ 5.20 (ต่อ)

ข้อความที่ประเมิน	มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	\bar{X}	การแปลผล
5. เป็นโครงการที่สอดคล้องกับ สภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของชุมชน	12	9	-	-	-	4.57	มากที่สุด
6. เป็นโครงการที่สมาชิกในชุมชนมี ศักยภาพและความสามารถที่จะ ดำเนินการต่อไปด้วยตนเองได้	18	3	-	-	-	4.85	มากที่สุด
7. เป็นโครงการที่ระดับน้ำใจเกิดการ รวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินการให้ ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ภายในชุมชน	15	6	-	-	-	4.71	มากที่สุด
8. เป็นโครงการที่ช่วยแก้ไขปัญหาของ ชุมชน และเสริมสร้างคุณภาพชีวิต ของชุมชนให้สูงขึ้น	11	10	-	-	-	4.52	มากที่สุด
9. เป็นโครงการที่สมควรขยายผลให้ กว้างขวางต่อไปย่างต่อเนื่อง	15	6	-	-	-	4.71	มากที่สุด
รวม	134	51	4	-	-	4.68	มากที่สุด

จากผลการประเมินในตารางที่ 5.20 พบว่าผู้เข้าร่วมโครงการอบรมปฏิบัติการเพาะเลี้ยง
ไส้เดียงมีความเห็นต่อข้อความที่ประเมินเกือบทั้งหมดอยู่ระดับมากที่สุด มีเพียง 1 ข้อความเท่านั้นที่
อยู่ระดับมาก และเมื่อพิจารณาผลการประเมินในภาพรวมก็จะเห็นว่าอยู่ระดับมากที่สุด สรุปได้ว่า
การดำเนินการอบรมในโครงการนี้ประสบผลสำเร็จ และสร้างเสริมคุณภาพด้านการพัฒนาแก่
ชุมชนบ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 เป็นอย่างมาก

5. การดำเนินโครงการอบรมปฏิบัติการเพาะเลี้ยงเห็ด โครงการนี้ได้จัดขึ้นในวันที่ 6 พฤษภาคม
2551 มีผู้เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 24 คน การดำเนินกิจกรรมได้แบ่งออกเป็นการบรรยายในภาคเช้า
เวลา 9.30 - 12.00 น. ณ ศาลาวัดท่าม่วง และการฝึกปฏิบัติในภาคบ่ายเวลา 13.00 - 16.00 น. ณ
บ้านนายประเนตร ชนะปะละ ซึ่งเคยประกอบอาชีพเพาะเลี้ยงเห็ดแล้วเลิก跑去 แต่บังคับมีโรงบ่ม
เพาะก้อนเชื้อและโรงเพาะเห็ดที่ใช้งานได้เหลืออยู่

วัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการอบรมก็คือ เพื่อถ่ายทอดความรู้และเทคนิค วิธีการ เพาะเห็ดเศรษฐกิจชนิดต่าง ๆ ได้แก่ เห็ดเป้าสื้อ เห็ดนางรม เห็ดนางฟ้า และเห็ดหูหนู ซึ่ง เป็นที่นิยมบริโภคและมีตลาดจำหน่ายกว้างขวางแก่ผู้สนใจในพื้นที่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 อำเภอ ควนเนียง อันมีจุดมุ่งหมายที่จะส่งเสริมการเพาะเลี้ยงเห็ดเศรษฐกิจให้เป็นทางเลือกด้านอาชีพของ ชุมชนนี้ ทั้งนี้เป็นโครงการที่ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนได้เห็นชอบให้ดำเนินการ หลังจากร่วมกันศึกษา วิเคราะห์ปัญหาของชุมชนแล้ว โดยเห็นว่าเป็นอาชีพที่ tally ครัวเรือนในชุมชนสนใจประกอบ และสอดคล้องกับการคลี่ลายปัญหาของชุมชนด้านการขาดอาชีพ การมีรายได้ไม่เพียงพอ การมี หนี้สิน การขาดที่ดินทำกิน ผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ และความต้องการอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มพูน รายได้

อีกประการหนึ่งก็คือ เป็นหนทางช่วยพื้นอาชีพการเพาะเลี้ยงเห็ดให้กลับคืนสู่ชุมชน อีกครั้ง เพราะก่อนหน้านี้เคยมีชุมชนก่อกลุ่มผู้เพาะเลี้ยงเห็ดอยู่ในชุมชนบ้านอ่าวทึง ซึ่งระบบแรกทำ รายได้ให้แก่สมาชิกของชุมชนอย่างน่าพอใจ ครั้นต่อมาต้องเผชิญกับปัญหาการแพร่ระบาดของโรค เห็ดและแมลงทำลาย ทำให้ผลผลิตตกต่ำ ลดลงเหตุขาดความสมบูรณ์ ขายได้ไม่คุ้มทุน ประกอบ กับนิปปูญ่าอื่น ๆ ร่วมด้วย เช่น ขาดแคลนน้ำดื่มอย่างพรา ขาดความรู้ในการผลิตเชื้อเห็ดและก้อน เชื้ออง ต้องซื้อมาในราคาสูง ขาดความรู้ความชำนาญด้านการตลาดภายนอกท้องถิ่น และขาดการ สนับสนุนส่งเสริมทางด้านวิชาการ ตลอดจนการพัฒนาอาชีพ จนเกิดความท้อถอย เสียหายไป อย่างน่าเสียดาย

สำหรับวิทยากรผู้ดำเนินโครงการอบรมได้แก่ นายจิรพงษ์ สุขจันทร์ อาจารย์ประจำ โปรแกรมวิชาเทคโนโลยีการเกษตร คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ซึ่ง เคยเป็นวิทยากรดำเนินโครงการอบรมปลูกพืชสวนผสมและทำปุ๋ยหมักมาแล้ว การที่ได้รับเชิญชี้แจง เนื่องจากเป็นผู้มีความรอบรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์สูงทางการเกษตรหลายด้าน ไม่ ว่าจะเป็นด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจ เช่น วัว ควาย แพะ สัตว์ปีก การเพาะปลูกพืชผล ไม้ และการเพาะเลี้ยงเห็ด โดยเฉพาะการเพาะเลี้ยงเห็ดคนนี้ เป็นทั้งอาจารย์ผู้สอนแก่นักศึกษา และผู้ ประสบความสำเร็จอย่างตั้งใจในการประกอบอาชีพนี้ นอกจากนั้นแล้วยังมีความคุ้นเคยและเข้าใจ ธรรมชาติของคนในชุมชนเป็นพื้นฐานด้วย

ส่วนเนื้อหาสาระตลอดจนเทคนิคที่วิทยากรนำมารับฟังโดยมีดังนี้

ช่วงเวลา 9.30 – 12.00 น. จัดขึ้น ณ ศาลาวัดท่าม่วง เป็นการบรรยายประกอบเอกสารที่ วิทยากรนำมาแจกให้ และในบางเรื่องก็นำวัสดุอุปกรณ์ของจริงมาแสดงประกอบการบรรยายด้วย ได้แก่เรื่องต่อไปนี้

- ลักษณะธรรมชาติของเห็ดแต่ละชนิด ปัจจัยที่มีผลต่อการเจริญเติบโต และความ นิยมของตลาด
- โรคและแมลงศัตรูเห็ด

- ขั้นตอนการผลิตเห็ดถุง
- สูตรอาหารที่ใช้ทำก้อนเชื้อเห็ด

ช่วงเวลา 13.00 – 14.30 น. จัดขึ้น ณ บ้านนายประเนตร ธนาบาล อดีตหัวหน้า ชนรุ่นผู้เพาะเลี้ยงเห็ดของชุมชนบ้านอ่าวทิ้ง เป็นการเรียนรู้จากวิทยากรควบคู่ไปกับการลงมือปฏิบัติ ในเรื่องต่อไปนี้

- การผสมอาหารทำก้อนเชื้อเห็ดตามสูตร
- การบรรจุถุงทำก้อนเชื้อเห็ด
- การนึ่งถุงก้อนเชื้อเห็ดเพื่อฆ่าเชื้อโรค

เนื่องจากการนึ่งถุงก้อนเชื้อเห็ดเพื่อฆ่าเชื้อโรคต้องใช้เวลาประมาณ 2 – 3 ชั่วโมง แล้ว ต้องทิ้งให้เห็นถึงวันรุ่งขึ้น ดังนั้นระหว่างเวลา 14.30 – 16.00 น. วิทยากรจึงได้บรรยายต่อพร้อม การสาธิตโดยใช้ตัวอย่างก้อนเชื้อเห็ดจริงและตัวอย่างจริงอื่น ๆ ที่เตรียมมา ในเรื่องต่อไปนี้

- การเปิดถุงก้อนเชื้อเพื่อหยดเชื้อเห็ด
- การบ่มก้อนเชื้อเห็ด
- การเปิดดอกเห็ด
- การเก็บดอกเห็ด
- การเก็บรักษาดอกเห็ด
- การแปรรูปเห็ด เช่น เห็ดอบเนย

เรื่องที่วิทยากรบรรยายตอนท้ายช่วงเวลา 14.30 – 16.00 น. ผู้เข้าร่วมโครงการจะต้อง ลงมือปฏิบัติต่อ กันเองเป็นขั้น ๆ ไปตามลำดับ ภายใต้การรวมตัวเป็น “กลุ่มเพาะเลี้ยงเห็ดเศรษฐกิจ บ้านอ่าวทิ้ง” โดยนายประเนตร ธนาบาล รับหน้าที่เป็นประธานกลุ่ม ทำหน้าที่กำกับดูแล ชี้แนะแนวทางให้บรรลุผลสำเร็จสืบแทนต่อจากวิทยากร เนื่องจากมีความรู้เรื่องการเพาะเลี้ยงเห็ด เป็นอันดี และผ่านประสบการณ์การประกอบอาชีพเพาะเลี้ยงเห็ด สำหรับวิทยากรเองจะลงพื้นที่ เป็นระยะ ๆ ตามเวลาที่นัดหมายเพื่อติดตามผลการดำเนินงาน รวมถึงการให้คำปรึกษาแนะนำผ่าน ทางเครื่องมือสื่อสาร ซึ่งก็เป็นที่ยอมรับและเห็นชอบร่วมกัน

ผลของการดำเนินโครงการ การมาเข้าโครงการอบรมครั้งนี้ ผู้เข้าร่วมโครงการต่าง คาดหวังและต้องการจะได้เทคนิคในการเพาะปลูกเห็ดทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติที่ใช้เทคโนโลยี ใหม่ ๆ เพื่อนำไปประกอบอาชีพซึ่งสร้างรายได้อันมั่นคงแก่ตนเองและครอบครัว จึงให้ความสนใจ และตั้งใจอย่างยิ่งที่จะรับฟังการบรรยาย และลงมือปฏิบัติ อีกทั้งเมื่อได้รับแรงเสริมจากวิทยากรที่ ทำให้มองเห็นว่า การประกอบอาชีพเพาะเลี้ยงเห็ดนั้นอยู่ในวิถีที่ทุกคนทำได้ โดยเฉพาะผู้มีพื้นฐาน ทางเกษตรกรรม การลงทุนก็ไม่สูงเท่ากับอาชีพอื่น ๆ ซึ่งนอกจากออกผลกำไรไว้เร็ว และสร้าง

รายได้หากดำเนินอย่างถูกทาง ดังตัวอย่างของผู้ประกอบอาชีพนี้หลาย ๆ รายที่ถูกยกเป็นผู้มีอันจะกินหรือมีฐานะมั่นคง ปลอดจากการหนี้สิน เพราะเพาะเลี้ยงเห็ดเป็นอาชีพเสริม นอกเหนือจากเกษตรกรรมที่เป็นอาชีพหลัก ก็ยังกระตุนความสนใจและตั้งใจเพิ่มขึ้นไปอีก

ระหว่างการอบรมมีการซักถามรายละเอียดและปัญหาข้อสงสัยกันหลากหลายประเด็น และเนื่องจากหลายคนสนใจศึกษาเรื่องนี้แต่ครั้งเข้าร่วมโครงการอบรมการเพาะปลูกพืชสวนผสมและทำปุ๋ยหมักชีวภาพ จึงกล้าซักถามอย่างเต็มที่ ซึ่งวิทยากรได้อธิบายชี้แจง และถ่ายทอดเทคนิค ความรู้ให้อย่างเต็มที่ เช่นกัน โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เพิ่มประสิทธิผลในการเพาะเลี้ยงเห็ดแต่ละชนิด พร้อม ๆ กับแนะนำถึงการจัดตั้งกลุ่มผู้เพาะเลี้ยงเห็ดขึ้น ซึ่งจะช่วยให้เกิดประสิทธิภาพในการประกอบอาชีพมากกว่าการที่ต่างคนต่างแยกกันไปทำแบบตัวๆ คร่าวมัน ซึ่งผู้เข้าร่วมโครงการที่มีความประสงค์จะยึดอาชีพนี้เป็นอาชีพหลักหรืออาชีพเสริมต่างเห็นชอบด้วย

สรุปได้ว่า ผลของการดำเนินโครงการอบรมปฏิบัติการเพาะเลี้ยงเห็ดในพื้นที่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 ประสบผลสำเร็จในการสร้างเสริมอาชีพแก่ชุมชน และพลิกฟื้นกลุ่มอาชีพการเพาะเลี้ยงเห็ดให้กลับคืนสู่ชุมชนได้อย่างเป็นที่น่ายินดี เพราะมีกระแสตอบรับจากผู้เข้าร่วมโครงการที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ประกอบอาชีพเพาะเลี้ยงเห็ดของชุมชนมากรายด้วยกัน และน่ายินดี ยิ่งขึ้นไปอีกเมื่อวิทยากรได้ตกลงให้รับเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำอย่างใกล้ชิดแก่กลุ่มจนกว่าสมาชิกจะมีศักยภาพมากพอดำเนินต่อไปได้เอง

จากการเสนอชื่อและด้วยความยินยอมพร้อมใจของบุคคล จึงได้คณะกรรมการกลุ่มผู้ประกอบอาชีพเพาะเลี้ยงเห็ดดังรายชื่อต่อไปนี้

คณะกรรมการกลุ่มผู้ประกอบอาชีพเพาะเลี้ยงเห็ด
พื้นที่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา

ประธานกลุ่ม

นายประเธร

ธนบุรี

รองประธานกลุ่ม

นายฉันท์

อุไรรัตน์

ฝ่ายวางแผนการเพาะเห็ด

นายทรงกรด

อนุวิก

(จัดตารางหรือปฏิทินการเพาะเห็ด
 ให้สมาชิก)

ฝ่ายการตลาด

นายบุญเกิด

ทนงาน

ฝ่ายติดตามประเมินผล	นายอุทิศ	ไซบูล
ฝ่ายพัฒนาคุณภาพเหตุ	นายสมหมาย	ปัญญาโญ
เลขานุการ	นางกัญญาณี	จินดาเย้อบ
ที่ปรึกษา	นายจิรพงศ์ นายชนกร	สุจันทร์ เกื้อยุด

สำหรับฝ่ายต่าง ๆ นั้น กำหนดแต่เพียงหัวหน้าฝ่ายเท่านั้น แล้วให้ไปสรรหารบุคคลที่
เหมาะสมในฝ่ายเอง ฝ่ายละ 2 – 3 คน
จากการวิเคราะห์แบบประเมินผลโครงการอบรมปฏิบัติการเฉพาะเลี้ยงเหตุที่ตอบโดย
เข้าร่วมโครงการจำนวน 25 คน ได้ผลการประเมินดังแสดงไว้ในตารางที่ 5.21

ตารางที่ 5.21 ผลการประเมินโครงการอบรมปฏิบัติการเฉพาะเลี้ยงเหตุ พื้นที่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4

ข้อความที่ประเมิน	มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	\bar{X}	การแปลผล
1. เป็นโครงการที่จัดขึ้นตามความต้องการของสมาชิกในชุมชน	18	7	-	-	-	4.72	มากที่สุด
2. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมให้ความสนใจอย่างแท้จริง	22	3	-	-	-	4.88	มากที่สุด
3. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมได้รับความรู้ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งจากวิทยากร	20	5	-	-	-	4.80	มากที่สุด
4. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุผลลัพธ์ได้	16	7	2	-	-	4.56	มากที่สุด
5. เป็นโครงการที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของชุมชน	15	7	3	-	-	4.48	มาก
6. เป็นโครงการที่สมาชิกในชุมชนนี้ ศักยภาพและความสามารถที่จะดำเนินการต่อไปด้วยตนเองได้	15	8	2	-	-	4.52	มากที่สุด

ตารางที่ 5.21 (ต่อ)

ข้อความที่ประเมิน	มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	\bar{X}	การแปลผล
7. เป็นโครงการที่กระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินการให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพภายในชุมชน	18	4	3	-	-	4.60	มากที่สุด
8. เป็นโครงการที่ช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชน และเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของชุมชนให้สูงขึ้น	17	4	4	-	-	4.52	มากที่สุด
9. เป็นโครงการที่สมควรขยายผลให้กว้างขวางต่อไปอย่างต่อเนื่อง	18	7	-	-	-	4.72	มากที่สุด
รวม	159	52	14	-	-	4.64	มากที่สุด

จากผลการประเมินในตารางที่ 5.21 พบว่าผู้เข้าร่วมโครงการอบรมปฏิบัติการเพาะเลี้ยงเห็ดมีความเห็นต่อข้อความที่ประเมินส่วนใหญ่อยู่ระดับมากที่สุด มีเพียง 1 ข้อความอยู่ระดับมากและเมื่อพิจารณาผลการประเมินในภาพรวมก็จะเห็นว่าอยู่ระดับมากที่สุด สรุปได้ว่าการดำเนินการอบรมในโครงการนี้ประสบผลสำเร็จ และสร้างเสริมคุณภาพด้านการพัฒนาแก่ชุมชนบ้านอ่าวทึ่งหมู่ที่ 4 เป็นอย่างมาก

สรุปได้ว่า โครงการที่ทีมวิจัยได้จัดขึ้นเพื่อพัฒนาเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านอ่าวทึ่ง หมู่ที่ 4 ตำบลรัตภูมิ อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา ระหว่างเดือนมกราคม 2551 ถึงเดือนพฤษภาคม 2551 มีทั้งสิ้น 5 โครงการ ดังเสนอไปแล้ว เกือบทุกโครงการยกเว้นโครงการอบรมเพื่อสร้างเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของชาวบ้าน ได้จัดขึ้นตามการร่วมพิจารณาเห็นชอบของทีมวิจัยฝ่ายชุมชน ซึ่งเป็นตัวแทนของชุมชน หลังจากศึกษาวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน ตลอดจนสาเหตุและแนวทางแก้ไขในเวทีครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 จึงเป็นโครงการที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการอันดับต้น ๆ ของชุมชน คือ การสร้างและพัฒนาส่งเสริมอาชีพ การเพิ่มรายได้ การลดภาระหนี้สิน และการแก้ไขสภาพดินเสื่อม

ส่วนโครงการอบรมเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของชาวบ้านนี้ ได้จัดขึ้นสนองความต้องการของผู้นำชุมชนที่ประสบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานด้านการพัฒนาเนื่องจากชาวบ้านหลายครัวเรือนขาดจิตสำนึกที่จะเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน ซึ่งส่งผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนเป็นอย่างมาก โครงการนี้จึงสอดคล้องกับปัญหาของชุมชน

ด้านผลของการดำเนินโครงการอบรมต่าง ๆ ที่วัดจากการสังเกตและโดยแบบประเมินผลพบว่าทุกโครงการประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพึงพอใจ และผู้เข้าร่วมโครงการมองเห็นคุณค่าที่จะเกิดขึ้นต่อตนเองและชุมชน ถึงแม่บางโครงการจะมีผู้เข้าร่วมโครงการไม่นักนัก แต่ก็ไม่ใช่ตัวชี้วัดถึงผลสำเร็จของโครงการ ต้องพิจารณา กันตามผลดีหรือคุณประโยชน์ที่จะเกิดต่อผู้เข้าร่วมโครงการและชุมชนเป็นสำคัญ รวมทั้งการขยายผลอย่างกว้างขวางยังยืนต่อไปในชุมชน ซึ่งทุกโครงการก็ได้จัดตั้งคณะกรรมการไว้เป็นกลุ่มแกนนำสำหรับดำเนินงานขยายผลไว้เรียบร้อยแล้ว

พื้นที่บ้านประชุมเมียน หมู่ที่ 5 อําเภอสิงหนคร

ในพื้นที่บ้านประชุมเมียน มีโครงการที่ดำเนินไปทั้งสิ้น 6 โครงการ ซึ่งจะได้นำเสนอการดำเนินโครงการ และผลดำเนินการตามลำดับที่จัดดังนี้

1. การดำเนินโครงการอบรมปฏิบัติการประดิษฐ์และตกแต่งดอกไม้งานศพแก่กลุ่มแม่บ้าน โครงการนี้ได้จัดการอบรมขึ้นเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2550 เวลา 9.30 – 15.00 น. ณ ศาลาวัดประชุมเมียน หมู่ที่ 5 โดยมีผู้เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 23 คน เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน 21 คน และเป็นผู้สนับใจขอเข้าร่วม 2 คน

วัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการนี้คือ จัดอบรมปฏิบัติการประดิษฐ์ดอกไม้กระดาษย่นสีสำหรับใช้และตกแต่งในงานศพ เช่น การจัดทำพวงหรีด และการประดับตกแต่งโลงแก่กลุ่มแม่บ้านประชุมเมียน หมู่ที่ 5 โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาเสริมสร้างทักษะและฝึกอบรมการประดิษฐ์ผลงานด้านดอกไม้งานศพของแม่บ้านกลุ่มนี้ให้สูงขึ้นกว่าเดิม เป็นที่นิยมชมชอบของลูกค้า ทำให้ตลาดการว่าจ้างและจำนวนลูกค้ากว้างขวางขึ้นจนสามารถยึดเป็นอาชีพเสริมที่แน่นอน มั่นคงได้ นอกจากนี้ยังมีอีกจุดหมายหนึ่งที่คาดว่าจะเป็นผลตามมา คือ เกิดการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งแห่งเนื้อยวของกลุ่มแม่บ้าน ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ที่เป็นกำลังสำคัญของชุมชน อันจะนำไปสู่ความสมัครสมานสามัคคี ร่วมมือกันประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับประโยชน์ต่อชุมชน กลุ่ม และครอบครัว ตลอดจนช่วยเหลือกันช่วยเหลือกันและกัน แทนการแข่งขันชิงดิชิงเด่นกันดังที่มักเกิดขึ้นอยู่บ่อย ๆ

วิทยากรที่ดำเนินการอบรมในโครงการ คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์อรรถี ศิริรัตนการ ข้าราชการบำนาญและอดีตประธานโปรแกรมวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ซึ่งมีฝีมือด้านงานประดิษฐ์จัดแต่งดอกไม้เป็นที่เลื่องชื่อกันหนึ่งของจังหวัดสงขลา และรับเป็นวิทยากรดำเนินโครงการอบรมปฏิบัติการประดิษฐ์และตกแต่งดอกไม้งานศพแก่กลุ่มศรีชุมชนบ้านขาว หมู่ที่ 3 อําเภอระโนด และกลุ่มแม่บ้านชุมชนบ้านประชุมเมียน หมู่ที่ 5 อําเภอสิงหนคร ทั้งนี้ได้กล่าวถึงคุณสมบัติและความสามารถของวิทยากรท่านนี้ไปแล้ว เมื่อรายงานผลดำเนินโครงการประดิษฐ์และตกแต่งดอกไม้งานศพแก่กลุ่มศรีชุมชนบ้านขาว หมู่ที่ 3 อําเภอระโนด ดังปรากฏอยู่ในหน้า 175 ของเอกสารเล่มนี้ จึงขออนุญาตไม่กล่าวถึงข้ออื่น

สำหรับสิ่งที่วิทยากรนำมารอบรัมถ่ายทอด รวมถึงเทคนิคหรือการอบรมที่วิทยากรนำมาใช้นั้น โดยภาพรวมแล้วมีลักษณะคล้ายกันที่ดำเนินการในพื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 (รายงานไว้ในหน้า 127 – 128ของเอกสารฉบับนี้) เพราะต่างก็มีวัตถุประสงค์ตรงกันคือ เพื่ออบรมปฏิบัติการประดิษฐ์ดอกไม้สำหรับใช้และตกแต่งในงานศพ แต่ในการดำเนินการจริงแล้ว มีความแตกต่างกันอยู่ไม่น้อย ดังจะเห็นได้ว่าผู้เข้าร่วมโครงการของชุมชนบ้านขาวเป็นกลุ่มสตรีที่อยู่วัยได้แก่ เมื่แต่เด็กหญิงจะเป็นแม่บ้านหรือไม่เป็นก็ได้ และจะมีพื้นฐานทางฝีมือการประดิษฐ์ตกแต่งดอกไม้มา ก่อนหรือไม่มีก็ได้ แต่ที่สำคัญก็คือ มีความสนใจที่จะเข้าร่วมโครงการอบรมที่จัดขึ้น และประธานา รวมตัวกันเป็นกลุ่มอาชีพเพื่อสร้างรายได้เพิ่มหรือยืดเป็นอาชีพเสริม การดำเนินการอบรมในชุมชนนี้ จึงมุ่งหวังให้ผู้เข้าร่วมโครงการได้เรียนรู้ ฝึกทำ งานสามารถทำเป็น ทำได้ตามเทคนิคที่วิทยากรถ่ายทอดให้เป็นสำคัญ

ส่วนผู้เข้าร่วมโครงการของชุมชนบ้านประดูเจียนเป็นกลุ่มแม่บ้านที่มีครอบครัวแล้ว ซึ่งมาร่วมกันประดิษฐ์ดอกไม้จากกระดาษย่นสีต่าง ๆ สำหรับใช้และตกแต่งในงานศพตามที่มีผู้ จ้างทำ เพื่อหารายได้ชุนเจือครอบครัวของสมาชิกกลุ่มนี้ ดังนั้นจึงมีทักษะและประสบการณ์ด้านงานประดิษฐ์ดอกไม้มาแล้วมากบ้างน้อยบ้างต่างกันไป แต่ก็มักเกิดจากการฝึกทำตามแบบอย่างกัน กายในกลุ่น ทำให้ขาดความคิดสร้างสรรค์ที่จะประดิษฐ์ผลงานออกแบบใหม่ๆ แตกต่างไปจากเดิม และเพิ่มรูปลักษณ์ให้สวยงาม สะอาดตาขึ้น ผลงานให้มีจำนวนลูกค้าที่มาร่วมชมและซื้อ กลุ่มประกอบในชุมชนละแวกใกล้เคียงไม่ได้

ด้วยเหตุนี้ การดำเนินการอบรมในชุมชนบ้านประดูเจียนจึงมุ่งหมายให้ผู้เข้าร่วมโครงการเรียนรู้เทคนิคประดิษฐ์ดอกไม้ที่มีรูปลักษณ์ต่างจากเดิม เพิ่มความสวยงาม อ่อนช้อย ดู เป็นธรรมชาติคล้ายดอกไม้จริงขึ้น และเรียนรู้เทคนิคการนำไปตกแต่งผสมผสานกับวัสดุ ธรรมชาติที่หาง่ายในชุมชน เช่น ฟางขาว ใบไม้ กิ่งก้าน ดอกผลของพืช หรือวัสดุอื่น ๆ ที่หาซื้อได้ทั่วไป เช่น ผ้า ริบบิ้น กระดาษสี วัสดุงานฝีมือ เพื่อให้ผลงานที่ประดิษฐ์ออกแบบมีความคงทน เด่นสะอาดตา เป็นที่น่าชื่นชมในความคิดเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งนอกจากจะเพิ่มนูลค่าและความสวยงาม แล้วความคิดสร้างสรรค์เหล่านี้ยังสามารถดึงดูดความสนใจจากลูกค้า ทำให้ขยายฐานลูกค้า ได้เพิ่มขึ้น กว้างขวางขึ้นอีกด้วย อันจะนำไปสู่ความมั่นคงของอาชีพนี้ และสร้างรายได้อย่างเป็น กองเป็นกำแก่กลุ่มแม่บ้าน แล้วรายจ่ายสู้ครอบครัวของสมาชิกต่อไป

ผลของการดำเนินโครงการ เนื่องจากการนำดอกไม้ที่ประดิษฐ์จากกระดาษย่นมาใช้จัด และตกแต่งในงานศพเป็นที่นิยมอย่างมากของชุมชนต่าง ๆ บริเวณพื้นที่ได้เรียงไปจากอำเภอ สิง หนคร อำเภอสหทิพระ จนถึงอำเภอโนนค์ เพราะไม่ต้องสั่งซื้อมาราคาแพง บุ่งยากในการขนส่ง เมื่อนำดอกไม้สด อิกทึ้งมีความคงทนใช้การได้ตลอดจน สร้างความสะดวกให้แก่เจ้าภาพ ดังนั้นงานประดิษฐ์ดอกไม้กระดาษย่นสำหรับใช้ในงานศพจึงเป็นอาชีพที่ทำรายได้แก่ผู้ประกอบ

ในบริเวณพื้นที่ดังกล่าวได้ ถ้ามีการสร้างผลงานเป็นที่น่าชื่นชมและมีจุดเด่นเหนือกว่าผลงานของผู้ประกอบรายอื่น ๆ ที่เป็นคู่แข่ง

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น กลุ่มแม่บ้านประดูเรียน จึงได้เรียกร้องให้ทีมวิจัยจัดโครงการนี้ขึ้นเพื่อพัฒนาเพิ่มพูนทักษะ ฝีมือ และความคิดสร้างสรรค์ในการประดิษฐ์ และตกแต่งดอกไม้สำหรับงานศพให้กับสมาชิกกลุ่ม ซึ่งก็ได้รับการตอบสนองเป็นอันดีจากทีมวิจัย เพราะพิจารณาว่า เป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยสร้างเสริมฐานะความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้น

ดังนั้น เมื่อโครงการนี้จัดขึ้นตามความต้องการของกลุ่มแม่บ้าน แม่บ้านที่เข้าร่วมโครงการจึงมีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะรับการถ่ายทอดเทคนิคิวิธีต่าง ๆ จากวิทยากรอย่างสังเกตเห็นได้ชัดเจน และก็สามารถรับได้อย่างรวดเร็ว เพราะไม่เพียงแต่มีความตั้งใจสูงเท่านั้นยังมีทักษะและฝีมือด้านนี้เป็นพื้นฐานอยู่ในตัวอีกด้วย โดยเฉพาะแก่นนำกลุ่มหลายคนมีปฏิบัติอบรมรับฟังเรื่วมากและลงมือปฏิบัติได้ทันที พร้อมทั้งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงคอยช่วยเหลือแก่เพื่อนสมาชิกกลุ่มบาง คนไปในตัวด้วย

สิ่งที่เป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จของการดำเนินโครงการนี้เป็นอย่างดี อีกประการหนึ่งก็คือ ผลงาน 2 ชิ้นจากฝีมือการประดิษฐ์และความคิดสร้างสรรค์ร่วมกันของแม่บ้านที่เข้าร่วมโครงการได้แก่ พวงหรีดบนโครงฟ้างข้าว และพุ่มดอกไม้บนหยวกกล้วยประดับโลง ทั้งนี้วิทยากรได้เปิดโอกาสให้สร้างสรรค์ผลงานกันเองอย่างเต็มที่ด้วยดอกไม้ที่ประดิษฐ์กันเสร็จแล้วและวัสดุต่าง ๆ ที่วางเตรียมไว้ให้ โดยไม่เข้าไป干拢กันใด ๆ ทั้งสิ้น ยกเว้นต่อเมื่อถูกขอคำปรึกษาแนะนำเท่านั้น ปรากฏว่าผลงานที่ออกแบบล้วนแสดงถึงฝีมือและความคิดสร้างสรรค์ที่ได้รับคำแนะนำอย่างจริงใจจากวิทยากรและบุคคลอื่น ๆ แม้จะต้องปรับปรุงแก้ไขบ้างก็เพียงเล็ก ๆ น้อย ๆ สร้างความปลื้มปิติให้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการเจ้าของผลงานเป็นอันมาก ต่างพากันเชื่อมั่นว่ากลุ่มจะสามารถพัฒนาสร้างสรรค์ผลงานประดิษฐ์ให้เป็นที่ยอมรับในฝีมือได้อย่างกว้างขวาง มีจำนวนลูกค้าเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนสามารถตัดเย็บเป็นอาชีพเสริมที่สำคัญอีกอาชีพหนึ่งของชุมชนบ้านประดูเรียน

อย่างไรก็ตามถึงแม่การดำเนินโครงการอบรมครั้งนี้จะประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพึงพอใจด้วยความชำนาญทางด้านฝีมือ และความเชี่ยวชาญในการอบรมถ่ายทอดของวิทยากร ผนวกกับความสนใจ นุಮานะอย่างจริงจังของแม่บ้านผู้เข้าร่วมโครงการ แต่ก็เป็นที่น่าเสียดายที่ผู้ตั้งใจจะเข้าร่วมโครงการหลายคนจำเป็นต้องถอนตัวออกไปอย่างกะทันหัน เพราะติดช่วยงานศพของเพื่อนร่วมหมู่บ้านที่เพิ่งถึงแก่กรรม ทำให้เหลือเพียง 23 คน ทว่ายังดีที่มีแก่นนำด้านฝีมือของกลุ่มบางคนได้อาสาจะนำความรู้ และเทคนิคิวิธีที่ได้รับจากวิทยากรไปถ่ายทอดต่อผู้พลาดโอกาสในการเข้าร่วมโครงการครั้งนี้ โดยจะจัดฝึกปฏิบัติกันเองภายในกลุ่ม

ผลพลอยได้ที่สำคัญจากการดำเนินโครงการอบรมครั้งนี้ซึ่งขอนำรายงานไว้ ณ ที่นี้ ได้แก่ การขัดตั้งคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้าน ทั้งนี้เนื่องมาจากการกลุ่มแม่บ้านดังกล่าวเป็นกลุ่มที่มาร่วมตัวกันแบบง่าย ๆ ไม่มีโครงสร้างที่แน่นอน ปราศจากคณะกรรมการทำงานที่บริหารจัดการ

อย่างเป็นระบบมีแค่เพียงหัวหน้ากลุ่มคณะกรรมการหรือสั่งการแต่เพียงผู้เดียว ทำให้การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มขาดความพร้อมและความสำเร็จราบรื่นเท่าที่ควรด้วยสาเหตุต่าง ๆ อาทิ ขาดการสนับสนุนส่งเสริมด้านการพัฒนาอาชีพและฝีมือ ขาดกระบวนการทำงานที่สร้างความเข้มแข็ง มั่นคงแก่กลุ่ม ขาดการประสานงานอย่างท่วถึงภายในกลุ่ม และขาดการรับรู้ข้อมูลร่วมกันหมดของสมาชิกกลุ่ม นอกจากนั้นกิจกรรมกลุ่มยังอยู่ในวงจำกัด ขาดการวางแผนขยายโอกาสด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะทางเลือกด้านอาชีพอื่นของสมาชิกนอกเหนือจากการประดิษฐ์คอกไม้สำหรับงานศพเช่น งานอาหารและขนม หรืองานประดิษฐ์ฝีมือที่ต่างออกไป

ในตอนท้ายของการดำเนินโครงการอบรม นางจัน อุทัย หัวหน้ากลุ่มแม่บ้านและแกนนำกลุ่มนางคนได้ทิบยกปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มข้างต้นขึ้นมาปรึกษาหารือกับคณะกรรมการผู้วิจัย ซึ่งคณะกรรมการผู้วิจัยได้เสนอให้จัดตั้งคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านขึ้นเพื่อบริหารจัดการกลุ่มอย่างเป็นระบบระเบียบ อันจะก่อให้เกิดพลังที่เข้มแข็งในการดำเนินงานของกลุ่ม ปรากฏว่าสมาชิกทุกคนที่เข้าร่วมโครงการต่างเห็นพ้องด้วย แต่เนื่องจากมีเวลาจำกัด และมีสมาชิกขาดหายไปหลายคน หัวหน้ากลุ่มแม่บ้านจึงขอเลื่อนการจัดตั้งคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านออกไป โดยจะนัดประชุมสมาชิกกลุ่มในเร็ววันเพื่อชี้แจง และเลือกบุคคลเป็นคณะกรรมการตามตำแหน่งหน้าที่ที่กำหนดร่วมกันไว้ล่วงหน้า

ต่อมาคณะกรรมการผู้วิจัยได้รับรายชื่อคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านของพื้นที่ชุมชนบ้านประดู่เจียน ซึ่งประกอบด้วยบุคคลต่อไปนี้

คณะกรรมการกลุ่มแม่บ้าน
พื้นที่บ้านประดู่เจียน หมู่ที่ 5 อ.เมืองสิงหนคร จังหวัดสิงคโปร์

ประธานกลุ่ม	นางจัน	อุทัย
รองประธานกลุ่ม	นางแพ้ว	คำสุวรรณ
ฝ่ายการตลาด	นางเสวีyan	สายอ่อง
	นางปราณี	สังข์ทอง
ฝ่ายบัญชี – การเงิน	นางแกล้ว	จันทร์โคตร
	นางยุพิน	สายลีม
ฝ่ายประสานขอการสนับสนุน	นางจุติกานต์	คำส่งหล้า
	นางจูรี	หนูคง

ฝ่ายประชาสัมพันธ์

นางจินดา อุทัย
นางพันธ์ ศิริลักษณ์

ฝ่ายจัดซื้อวัสดุ

นางอุดมศรี แก้วจันทร์
นางวรารักษ์ งามศิริ

ฝ่ายวางแผนพัฒนา

นางเบญจมาศ สุทัคเน่ ณ อยุธยา
นางระเบียบ นกแก้ว

เลขานุการ

นางเครือวัลย์ เพ็งประดับ

ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อรณี ศิริรัตนากร
นางเรณุ ทิพย์มนี

จากการวิเคราะห์แบบประเมินผลของแม่บ้านที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 21 คน ได้ผลการประเมินโครงการครั้งนี้ ดังแสดงไว้ในตารางที่ 5.22

ตารางที่ 5.22 ผลการประเมินโครงการอบรมปฏิบัติการประดิษฐ์และตกแต่งดอกไม้งานศพแก่กลุ่มแม่บ้าน พื้นที่บ้านประดู่เจียน หมู่ที่ 5

ข้อความที่ประเมิน	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	\bar{X}	การแปลผล
1. เป็นโครงการที่จัดขึ้นตามความต้องการของสมาชิกในชุมชน	18	3	-	-	-	4.85	มากที่สุด
2. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมให้ความสนใจอย่างแท้จริง	21	-	-	-	-	5.00	มากที่สุด
3. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมได้รับความรู้ดังเปรียบเทียบกับอาจารย์	21	-	-	-	-	5.00	มากที่สุด
4. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จได้	21	-	-	-	-	5.00	มากที่สุด
5. เป็นโครงการที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของชุมชน	17	4	-	-	-	4.80	มากที่สุด

ตารางที่ 5.22 (ต่อ)

ข้อความที่ประเมิน	มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	\bar{X}	การแปลผล
6. เป็นโครงการที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้	19	2	-	-	-	4.90	มากที่สุด
7. เป็นโครงการที่กระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินการให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพภายในชุมชน	18	3	-	-	-	4.85	มากที่สุด
8. เป็นโครงการที่ช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชน และเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของชุมชนให้สูงขึ้น	15	6	-	-	-	4.71	มากที่สุด
9. เป็นโครงการที่สมควรขยายผลให้กว้างขวางต่อไปอย่างต่อเนื่อง	17	4	-	-	-	4.80	มากที่สุด
รวม	167	22	-	-	-	4.88	มากที่สุด

จากผลการประเมินในตารางที่ 5.22 พบว่าแม่บ้านที่เข้าร่วมโครงการอบรมปฏิบัติการประดิษฐ์และตกแต่งห้องไม้จังเศว มีความเห็นต่อข้อความที่ประเมินโครงการทั้งหมดอยู่ระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาผลการประเมินในภาพรวมก็จะเห็นว่าอยู่ระดับมากที่สุดเช่นกัน สรุปได้ว่าการดำเนินการอบรมในโครงการนี้ประสบผลสำเร็จ และสร้างเสริมคุณภาพด้านการพัฒนาแก่ชุมชนบ้านประตูเขียน หมู่ที่ 5 เป็นอย่างมาก

2. การดำเนินโครงการอบรมความรู้การเลี้ยงโคพันธุ์พื้นเมืองอย่างครบวงจร โครงการนี้จัดขึ้นในวันที่ 31 มกราคม 2551 เวลา 13.00 – 16.00 น. ณ ศาลาวัดประตูเขียน ชุมชนบ้านประตูเขียน หมู่ที่ 5 มีผู้สนใจเข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 39 คน นับเป็นโครงการในพื้นที่ที่มีผู้เข้าร่วมมากที่สุด วัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการนี้ได้แก่การสร้างเสริมความรู้เกี่ยวกับวิธีการเลี้ยงโคหรือวัวพันธุ์พื้นเมืองอย่างถูกวิธีทั้งประเภทเลี้ยงไว้ใช้แรงงานและประเภทเลี้ยงไว้ขาย เพื่อนำไปพัฒนาปรับปรุงวิธีการเลี้ยงให้มีคุณภาพ สร้างความเจริญเติบโต สมบูรณ์ อย่างได้มาตรฐานแก่วัวที่เลี้ยง ทั้งนี้เนื่องจากว่าอาชีพหลักของครัวเรือนส่วนใหญ่ในพื้นที่ชุมชนบ้านประตูเขียนคือ การทำนาที่ต้องอาศัยวัวเป็นแรงงานสำคัญ และมีหลายครัวเรือนเลี้ยงวัวไว้ขายพันธุ์จนกลายเป็นอาชีพ

หลักอีกอาชีพหนึ่งของชุมชน วัวจึงเป็นสัตว์เศรษฐกิจที่ยังคงประโภชน์อย่างยิ่งต่ออาชีพและรายได้ แก่ชุมชนบ้านประดู่เจียน

ความต้องการให้ดำเนินโครงการนี้เกิดขึ้นจากการที่ผู้เลี้ยงในชุมชนประสบปัญหาในการเลี้ยงวัว ไม่ว่าจะเป็นเพื่อใช้งานหรือขายพันธุ์ สาเหตุก็เพราะยังคงใช้วิธีการเลี้ยงแบบพื้นบ้านที่สืบทอดกันมาแต่เดิม ขาดการนำเอาวิธีการเลี้ยงตามหลักวิชาการสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการความเรียบง่าย โดยของวัว ทำให้วัวที่เลี้ยงนั้นบังคับมาตรฐานทางด้านขนาดหนัก และรูปลักษณะ ส่งผลให้ใช้แรงงานได้ไม่เต็มที่ และขายไม่ได้ราคาเท่าที่ควร

ด้วยเหตุดังกล่าว ในการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อกฎหมายชีวิตเมื่อขั้นเวทีครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนจึงได้นำประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการเลี้ยงวัวพันธุ์ พื้นเมืองอย่างไม่ถูกวิธีตามหลักวิชาการมาเป็นหนึ่งในปัญหาที่ต้องการแก้ไขเร่งด่วน 5 อันดับแรก และร่วมกันกำหนดให้จัดโครงการอบรมความรู้การเลี้ยงโคพันธุ์พื้นเมืองอย่างครบวงจรขึ้น

วิทยากรที่ได้รับเชิญมาดำเนินโครงการอบรมความรู้ ได้แก่ นายจิรพงศ์ สุขจันทร์ อาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาเทคโนโลยีการเกษตร คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสิงห์ ซึ่งมีคุณสมบัติเหมาะสมอย่างยิ่ง ดังเช่น มีคุณวุฒิระดับปริญญาโทในสาขาพืชและสัตว์จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีระยะเวลาการเป็นอาจารย์ผู้สอนเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวข้องอยู่นานปี และมีประสบการณ์ตรงในการเป็นเจ้าของฟาร์มเลี้ยงวัวที่ประสบความสำเร็จ เนื่องด้วยคือ เป็นผู้มีจิตวิญญาณการบริการทางวิชาการแก่ชุมชนในเรื่องที่ตนมีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์มากเพียงพอจะถ่ายทอดได้ ดังนั้นจึงเป็นบุคคลที่มีนิวัชัย ได้เชิญเป็นวิทยากรดำเนินการอบรมในโครงการต่าง ๆ ให้กับพื้นที่วิจัยทั้ง 3 แห่งอยู่บ่อยครั้ง เช่น โครงการปลูกพืชสวนผสมและทำปุ๋ยหมักชีวภาพ โครงการเพาะเลี้ยงเห็ด รวมทั้งโครงการอบรมความรู้การเลี้ยงโคพันธุ์พื้นเมืองอย่างครบวงจรนี้ด้วย ซึ่งทีมวิจัยไม่เคยผิดหวังกับวิทยากรท่านนี้เลยแม้สักครั้งเดียว ทั้งการรับเชิญเป็นวิทยากรและผลสำเร็จของการอบรมในทุกโครงการ

เนื้อหาสาระที่วิทยากรนำมาอบรมถ่ายทอดแก่ผู้เข้าร่วมโครงการ โดยสำรวจความต้องการล่วงหน้า รวมทั้งที่ผู้เข้าร่วมโครงการได้ซักถามวิทยากรด้วยความสนใจอย่างรู้สึกหลากหลายประเด็นด้วยกัน ทั้งนี้สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้คือ การเพาะพันธุ์ ขยายพันธุ์ การขูนและเลี้ยงดู การป้องกันโรคและดูแลสุขภาพ การจัดสร้างคอกและการตลาดเพื่อจำหน่าย นอกจากนี้ วิทยากรยังได้แนะนำการจัดตั้งกลุ่มหรือชุมชนผู้เลี้ยงวัวของชุมชนอีกด้วย

ด้านเทคนิควิธีการอบรมนั้น วิทยากรได้เลี้ยงวิธีการบรรยายเนื้อหาทางวิชาการ เพราะอาจทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการซึ่งเป็นชาวบ้านธรรมชาติเข้าใจยาก และเกิดความเบื่อหน่ายคร้านที่จะรับฟัง แต่ใช้วิธีดึงดูดความสนใจของผู้เข้าร่วมโครงการโดยนำเสนอข้อมูลประเด็นต่าง ๆ ในเชิงสนทนาด้วยภาษาถิ่นอย่างเป็นกันเอง พร้อมกับนำประสบการณ์ตรงที่ประสบกับตนลงบนกระดาษเป็นเจ้าของฟาร์มเลี้ยงวัวมาพูดคุยกันให้ฟัง เพื่อให้ผู้เข้าร่วมโครงการมองเห็นสถานการณ์ที่สามารถนำไป

เปรียบเทียบความเหมือนและความต่างกับวิธีการเลี้ยงวัวของตน แหล่งอ้างเห็นแนวทางปรับปรุง
แก้ไขได้อย่างเป็นรูปธรรม

อีกวิธีการหนึ่งที่วิทยากรนำมาใช้เพื่อกระตุ้นความน่าสนใจของการอบรมและขยายการเรียนรู้สู่การนำไปปฏิบัติอย่างได้ผลของผู้เข้าร่วมโครงการ ก็คือ การดึงผู้เข้าร่วมโครงการให้เข้ามาร่วมสนทนากลุ่มเปลี่ยนประสบการณ์ด้วย มิใช่ค่อยนั่งรับฟังจากวิทยกรอยู่ฝ่ายเดียว พร้อมกันนี้ก็เปิดโอกาสให้ชักถามปัญหาข้อสงสัยให้หายข้องใจได้ทันที “ไม่ต้องรอให้ถึงตอนท้ายของการอบรม หากครั้งใดเปิดโอกาสให้แล้ว ไม่มีปัญหาข้อสงสัยจากฝ่ายผู้เข้าร่วมโครงการ วิทยกรก็จะเป็นฝ่ายเปิดประเด็นให้ตอบเสียเอง โดยอาจดึงเป็นคำถามหรือเหตุการณ์สมมติที่อาจเป็นจริงได้ ซึ่งเป็นวิธีการที่เร้าความสนใจสร้างความสนุกนานเพลิดเพลิน และเพิ่มความรู้ ความเข้าใจที่กว้างขวางแก่ผู้เข้าร่วมโครงการเป็นอันมาก

ผลของการดำเนินโครงการ แม้ว่าผู้มาเข้าร่วมโครงการอบรมวิธีการเลี้ยงโคพันธุ์พื้นเมืองอย่างครบวงจรครั้งนี้ จะมาร่วมเพราะความสนใจจริงของตน แต่การมีจำนวนมากถึง 39 คน จนเป็นกลุ่มใหญ่ ย่อมสร้างความลำบากใจไม่น้อยให้แก่วิทยกรในการสร้างบรรยากาศดี ๆ และการกระจายความเอาใจใส่ได้อย่างทั่วถึงระหว่างการอบรม

อย่างไรก็ตามการที่วิทยกรได้ใช้เทคนิควิธีอบรมถ่ายทอดความรู้แบบกึ่งบรรยายกึ่งชวนสนทนา มิใช่แบบบรรยายทางวิชาการล้วน ๆ แต่ดึงผู้เข้าร่วมโครงการมาเข้าร่วมวงสนทนากลุ่มเปลี่ยนประสบการณ์จากการเลี้ยงวัวระหว่างกัน ก็ส่งผลดีอย่างยิ่งในการกระตุ้นเร้าความสนใจของผู้เข้าร่วมโครงการดังจะเห็นได้ว่า ผู้เข้าร่วมโครงการจำนวนมากแสดงความกระตือรือร้นเข้ามาร่วมสนทนาพูดคุยในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงวัวที่วิทยกรหานยกขึ้นมา แทนที่จะนั่งรับฟังอยู่เฉย ๆ ทำให้เกิดบรรยายสนุกสนานอบอุ่นเป็นกันเอง และในเวลาเดียวกันก็ได้สารประโยชน์名义สำหรับนำไปพัฒนาประสิทธิภาพของการเลี้ยงวัว และคุณภาพของวัวที่เลี้ยงให้ได้มาตรฐานตามเกณฑ์

นอกจากนี้แล้ว การเปิดโอกาสอย่างเต็มที่ให้ผู้เข้าร่วมโครงการชักถามปัญหา ข้อข้องใจต่าง ๆ เกี่ยวกับการเลี้ยงวัวพันธุ์พื้นเมืองไว้ใช้งานหรือขายพันธุ์ โดยวิทยกรได้ให้คำตอบ คำอธิบาย ชี้แจงอย่างละเอียด ชัดเจน ตรงประเด็น และสอดคล้องตามหลักวิชาการอันนำไปสู่การปฏิบัติจริง ได้นั้น ไม่เพียงจะสร้างความพึงพอใจให้กับผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่เท่านั้น ยังเชื่อได้ว่าจะเป็นองค์ความรู้ที่ผู้เข้าร่วมโครงการสามารถนำไปใช้ หรือประยุกต์ใช้เพื่อให้การเลี้ยงวัวบังเกิดคุณประโยชน์ ด้านอาชีพและรายได้ตามความประสงค์อย่างแน่นอน

ผลอื่น ๆ ที่ตามมาจากการดำเนินโครงการนอกเหนือจากที่กล่าวไปแล้ว ได้แก่ การจัดตั้งกลุ่มผู้เลี้ยงโคพร้อมคณะกรรมการที่จะเป็นแกนนำบริหารจัดการให้การเลี้ยงวัวของชุมชน บ้านประทุมเจียนดำเนินไปด้วยความเข้มแข็ง มีประสิทธิภาพ และบรรลุผลตามความมุ่งหมาย ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือการจัดสร้างคอกโคร姆ของสมาชิกกลุ่มผู้เลี้ยงโคบนพื้นที่คืนสาธารณะ-

ประโยชน์ของชุมชนเพื่อเลี้ยงวัวที่จะขายพันธุ์ หั้นนีวิทยากรได้ตอบรับเป็นที่ปรึกษาของกลุ่มผู้เลี้ยงโโคตามคำร้องขอ พร้อมกับนัดหมายวันเวลาที่จะเข้าไปตรวจสอบพื้นที่จัดสร้างคอกโครัวร่วมกันด้วยสำหรับการดำเนินงานของกลุ่มนี้ ได้ตกลงกันที่จะเสนอโครงการเข้าสู่แผนชุมชนเพื่อของบประมาณสนับสนุนต่อไป

จากการเลือกคณะกรรมการกลุ่มผู้เลี้ยงโโคชุมชนบ้านประตุเทียน ได้บุคคลดังรายขึ้นต่อไปนี้

คณะกรรมการกลุ่มผู้เลี้ยงโโค

พื้นที่บ้านประตุเทียน หมู่ที่ 5 อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

ประธานกลุ่ม	นายบุญชัย	ประธานมินทร์
รองประธาน	นายสมศักดิ์	แก้วมาตรา
ฝ่ายบัญชี	นางสกายเดือน	ปราจันทร์
	นางคล่อง	รศิตานันท์
ฝ่ายการตลาด	นายปราโมทย์	รัศมี
	นายพนน	สุวรรณรัตน์
	นางวงษ์คิรา	แก้วลักษณ์
ฝ่ายวิชาการ	นายวิโรจน์	ยิ่มปรีชา
	นายสายัณห์	รัตนรักษ์
	นายสมบูรณ์	มิตรสะโร
ฝ่ายวางแผนพัฒนาและประเมินผล	นายวิวัฒน์	พวงประดิษฐ์
	นายพนน	คงศรี
	นายสุวิทย์	แสงจันทร์
	นางปราณี	ถังข่อง
ฝ่ายประชาสัมพันธ์	นางสมพร	บุญสุวรรณ
	นางอากรณ์	ชูเพ็ชร
เลขานุการ	น.ส.วิไลพร	ณ สงขลา
ที่ปรึกษา	นายจิรพงศ์	สุขจันทร์
	นางเรณุ	พิพัฒณ์

จากการนำแบบประเมินผลโครงการของผู้เข้าร่วมโครงการจำนวน 30 คน ไปวิเคราะห์ได้ผลการประเมินดังแสดงไว้ในตารางที่ 5.23

ตารางที่ 5.23 ผลการประเมินโครงการอบรมความรู้การเลี้ยงโภพันธุ์พื้นเมืองอย่างครบวงจร พื้นที่บ้านประถมศึกษา พม่าที่ 5

ข้อความที่ประเมิน	มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	\bar{X}	การแปลผล
1. เป็นโครงการที่จัดขึ้นตามความต้องการของสมาชิกในชุมชน	17	10	3	-	-	4.46	มาก
2. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมให้ความสนใจอย่างแท้จริง	21	8	1	-	-	4.66	มากที่สุด
3. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมได้รับความรู้อันเป็นประโยชน์อย่างยั่งจากวิทยากร	18	12	-	-	-	4.60	มากที่สุด
4. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จได้	18	9	3	-	-	4.50	มาก
5. เป็นโครงการที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตร่องชุมชน	20	6	4	-	-	4.53	มากที่สุด
6. เป็นโครงการที่สมาชิกในชุมชนมีศักยภาพและความสามารถที่จะดำเนินการต่อไปด้วยตนเองได้	16	10	4	-	-	4.40	มาก
7. เป็นโครงการที่กระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินการให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพภายในชุมชน	19	9	2	-	-	4.56	มากที่สุด
8. เป็นโครงการที่ช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชน และเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของชุมชนให้สูงขึ้น	20	8	2	-	-	4.60	มากที่สุด
9. เป็นโครงการที่สมควรขยายผลให้กว้างขวางต่อไปอย่างต่อเนื่อง	22	8	-	-	-	4.73	มากที่สุด
รวม	171	80	19	-	-	4.56	มากที่สุด

จากผลการประเมินในตารางที่ 5.23 พบว่าผู้เข้าร่วมโครงการอบรมความรู้การเดียงโกพันธุ์พื้นเมืองอย่างครบวงจร มีความเห็นต่อข้อความที่ประเมินโครงการส่วนใหญ่อยู่ระดับมากที่สุด มี 3 ข้อความที่อยู่ระดับมาก และเมื่อพิจารณาผลการประเมินภาพรวม จะเห็นว่าอยู่ระดับมากที่สุด สรุปได้ว่าการดำเนินการอบรมในโครงการนี้ประสบผลสำเร็จ และสร้างเสริมคุณภาพด้านการพัฒนาแก่ชุมชนบ้านประดู่เจียน หมู่ที่ 5 เป็นอย่างมาก

3. การดำเนินโครงการอบรมปฏิบัติการเขียนโครงการ โครงการนี้ได้จัดขึ้นในวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2551 เวลา 9.30 – 15.00 น. ณ ศาลาวัดประดู่เจียน ผู้เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 20 คน

วัตถุประสงค์ของโครงการก็เพื่อบรรณาความรู้และเทคนิคพิธีการเขียนโครงการแก่ผู้นำชุมชน และผู้มีบทบาทด้านการพัฒนาในชุมชนให้สามารถเขียนโครงการเสนอขอการสนับสนุนช่วยเหลือต่อหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องตามหลักเกณฑ์

ทั้งนี้ในความเป็นจริงแล้ว โครงการนี้ไม่ได้เป็นโครงการที่ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนได้พิจารณากำหนดขึ้นมาเพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตให้แก่ชุมชนบ้านประดู่เจียนตั้งแต่แรก แต่กำหนดขึ้นภายหลังตามความต้องการของกลุ่มผู้นำชุมชนต่อทีมวิจัยโดยเล่าเชิงปรับทุกข์ให้ฟังว่า การดำเนินงานพัฒนาชุมชนในพื้นที่บ้านประดู่เจียนที่ผ่านมานั้นควรได้ที่ต้องเสนอโครงการขอความช่วยเหลือสนับสนุนจากหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง ก็มักเผชิญปัญหาอุปสรรค เพราะขาดผู้มีความรู้ ความสามารถในการเขียนโครงการได้อย่างถูกวิธี จึงเป็นต้องไปเพื่ออาศัยนักวิชาการของหน่วยงานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ช่วยเขียนให้ ซึ่งไม่อายเร่งรัดได้ ทำให้เกิดความล่าช้าในการยื่นเสนอโครงการ และหลาย ๆ ครั้งต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปยังหน่วยงานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่

ดังนั้นกลุ่มผู้นำชุมชนจึงเห็นว่า หากดำเนินโครงการอบรมเพื่อให้ผู้นำชุมชนและผู้มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนจำนวนหนึ่งได้รับความรู้ ความเข้าใจอย่างชัดเจนเกี่ยวกับแนวทางการเขียนโครงการ และผ่านการฝึกงานสามารถเขียนโครงการตามขั้นตอนต่าง ๆ อย่างพอใช้งานได้ ก็จะช่วยสร้างเสริมให้งานพัฒนาของชุมชนที่จำเป็นต้องเสนอโครงการขอการสนับสนุนช่วยเหลือจากหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ กระทำได้โดยราบรื่น รวดเร็ว ไม่ติดขัดว่าช้า เพราะเหตุขัดข้องตรงการเขียนโครงการดังที่ผ่านมา

ด้วยความเห็นที่สอดคล้องกับกลุ่มผู้นำชุมชน แล้วของการณ์ใกล้ต่อไปอีกว่าการที่ชุมชนมีผู้นำด้านการพัฒนาเขียนโครงการเองเป็น และเขียนได้ดีมีคุณภาพ จะเป็นหนทางสำคัญช่วยให้ชุมชนได้รับการสนับสนุนช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องจากหน่วยงาน องค์กรทั้งหลาย จนกระทั่งสามารถขยายโครงการพัฒนาเพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตของชุมชนออกไปได้รอบด้าน ทีมวิจัยจึงตกลงจัดโครงการอบรมปฏิบัติการเขียนโครงการขึ้นสนองความต้องการของผู้นำชุมชน

อย่างไรก็ตาม การดำเนินโครงการดังกล่าวจำเป็นต้องพิจารณาเรื่องจำนวนและคุณสมบัติของผู้เข้าร่วม โครงการเป็นพิเศษต่างไปจากโครงการอื่น ๆ โดยคณะกรรมการผู้วิจัยเห็นว่า

โครงการนี้เป็นโครงการอบรมปฏิบัติการทางวิชาการที่ผู้เข้าร่วมโครงการจะต้องประมวลความรู้ ความคิด และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับมาเขียนเป็นผลงานในรูปของโครงการให้ได้ในช่วงเวลาจำกัด ดังนั้นจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการควรเป็นกลุ่มขนาดเล็กไม่เกิน 20 คน เพื่อวิทยกรพร้อมผู้ช่วยจะได้ คุยกันได้ ให้คำปรึกษาแนะนำได้อย่างใกล้ชิด และทั่วถึงขณะฝึกปฏิบัติ รวมทั้งสามารถ พิจารณาแก้ไขปรับปรุงคุณภาพของผลงานที่นำเสนอได้อย่างละเอียดถี่ถ้วน ส่วนคุณสมบัติพื้นฐาน ที่จำเป็นต้องมีอยู่ในตัวผู้เข้าร่วมโครงการก็คือ พื้นความรู้ ทักษะในการอ่านเขียน และรับฟังจับ ประเด็นความได้ดีพอสมควร และขิตสาระระดับงานพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีความเต็ม ใจเข้าร่วมโครงการและช่วยงานด้านการเขียนโครงการพัฒนาให้แก่ชุมชน

อีกประเด็นหนึ่งที่คณะกรรมการผู้วิจัยได้เสนอความเห็นไว้ คือ บุคคลที่สมควรเข้าร่วมโครงการ นี้เป็นอันดับแรกน่าจะได้แก่ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ อาทิ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการ หมู่บ้าน เป็นต้น เนื่องจากเป็นผู้รับผิดชอบโครงการพัฒนาต่าง ๆ ของชุมชนหมู่บ้านโดยตรง รอง ลงไปคือผู้มีบทบาทนำในการพัฒนาชุมชนคนอื่น ๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพราะ บุคคลเหล่านี้เป็นกำลังสนับสนุนหลักด้านให้งานพัฒนาของชุมชนก้าวหน้าสู่ผลสำเร็จ ตลอดจน มองเห็นปัญหาหรือจุดอ่อนของการพัฒนาในชุมชนที่ควรขอการสนับสนุนช่วยเหลือจากหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ได้ชัดเจน ซึ่งความคิดเห็นรวมทั้งข้อเสนอของคณะกรรมการผู้วิจัยที่กล่าวไปได้รับการตกลง เห็นด้วยจากทุกฝ่าย

สำหรับวิทยกรที่ได้รับเชิญให้มาดำเนินการอบรมในโครงการ ได้แก่ นางเอื้อันจิตร สัมมา อาจารย์โปรแกรมวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ สงขลา อธีศกฤษดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งเป็นมืออาชีพด้านความรู้ ความสามารถ ความ เชี่ยวชาญเรื่องการเขียนโครงการทั้งด้านเนื้อหา และการอบรมถ่ายทอด โดยสั่งสมมาจากการประสบ การณ์การเป็นอาจารย์ผู้สอน และการเป็นวิทยกรพิเศษในเรื่องนี้มายาวนาน ทั้งยังเป็นผู้ได้รับการ ยกย่องนับถือในฐานะอาจารย์ที่มีเกียรติประวัติการสอนดีเด่นอีกด้วย

อนึ่ง ในส่วนของเนื้อหาสาระที่นำมาอบรมถ่ายทอด และเทคนิคบริการที่ใช้อบรมนั้น ผู้เขียนรายงานจะขออนุญาตผ่านไป โดยไม่นำมาลงรายละเอียด ณ ที่นี่ มิฉะนั้นจะเหมือนเป็นการ รายงานซ้ำอีก เมื่อจากมีความคล้ายคลึงแบบไม่แตกต่างกับการดำเนินโครงการอบรมปฏิบัติเขียน โครงการในพื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 อำเภอโนนด ที่รายงานเสนอไปแล้วในหน้า 179 – 182 ของ เอกสารรายงานการวิจัยฉบับนี้ เพราะวิทยกรผู้ดำเนินโครงการอบรมเป็นบุคคลเดียวกัน จึงนำ เนื้อหาและเทคนิคบริการที่คล้ายคลึงกันมาใช้อบรม อาจมีเพียงรายละเอียดเล็กย่อยเล็ก ๆ น้อย ๆ เท่านั้นที่ต่างกันไปบ้าง

ผลของการดำเนินโครงการ การดำเนินโครงการอบรมปฏิบัติการเขียน โครงการครั้งนี้ ประเมินได้ว่าประสบผลสำเร็จเกินคาด เช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นในพื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 อำเภอโนนด ดังรายงานไปแล้ว ยังถ้าพิจารณาในมุมมองของความเป็นจริงที่ว่าผู้เข้าร่วมโครงการมีระดับ

การศึกษาสูงสุดคือ มัธยมศึกษาตอนปลายหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นต้น (ปวช.) ซึ่งมีเพียง 2 – 3 รายเท่านั้น อีกทั้งเป็นชาวบ้านธรรมดา มิใช่นักวิชาการหรือผู้อยู่ในวงการศึกษา ละทิ้งการเรียนนานปีปราสาขพื้นฐานความรู้ด้านการเขียน โครงการและไม่เคยเขียนโครงการมา ก่อนเลย ก็ถือเป็นเรื่องเหลือเชื่อที่เดียวที่บุคคลกลุ่มนี้สามารถเข้าใจวิธีการและลงมือเขียนโครงการตามลำดับขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนจบชนิดใช้การได้ค้ายในเวลา 5 – 6 ชั่วโมง

บุคคลที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อผลสำเร็จของการดำเนินโครงการ ทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการสามารถเขียนโครงการได้ในเวลาอันรวดเร็ว ได้แก่วิทยากรซึ่งไม่เกินความจริงโดยที่จะกล่าวว่า มีประวัติภาพเป็นลิสต์ในการอบรมถ่ายทอดความรู้ และเทคนิคบริการที่สร้างการเรียนรู้สู่ปฏิบัติการเขียนโครงการ ไม่ว่าจะเป็นการพูดเสริมแรงให้เกิดกำลังใจ ความมุนนาะ การปรับและออกแบบนิคิรีที่เหมาะสมสำหรับชาวบ้าน การสื่อสารด้วยภาษาถิ่นที่พึงเข้าใจโดยง่าย การใช้สื่อประกอบที่ช่วยให้เห็นและเข้าใจขั้นตอนการเขียนโครงการด้วยตนเองได้ และการเข้าไปให้คำปรึกษาแนะนำตามกลุ่มขณะฝึกปฏิบัติอย่างใกล้ชิดทั่วทั้ง ตลอดจนการรับฟังการนำเสนอผลงานกลุ่มด้วยความเอาใจใส่พร้อมปรับปรุงแก้ไขให้ ประกอบกับบุคคลภาพและอุปนิสัยส่วนตัวของวิทยากรเองที่อบอุ่นเป็นกันเอง ยิ้มแย้มแจ่มใส มีอารมณ์ขันก็เอื้อให้ผู้เข้าร่วมโครงการมีความสุข ความเพลิดเพลินในการเข้าร่วมโครงการ

ไม่เพียงแค่วิทยากรเท่านั้น ผู้เข้าร่วมโครงการก็มีส่วนมี influence ในผลสำเร็จของการดำเนินโครงการ อันมาจากความกระตือรือร้นให้ความตั้งใจ และความสนใจอย่างจริงตลอดการอบรม หากตอนใดเข้าใจไม่ชัดเจนก็จะซักถาม ไม่ปล่อยให้ผ่านไป ขณะแบ่งกลุ่มฝึกปฏิบัติ ก็ร่วมมือกันอย่างจดจ่อที่จะให้ผลงานออกมา มีคุณภาพ ติดขัดประการใดก็จะซักถามขอความกระจ่างจากวิทยากร ดังนั้นผลงานที่แต่ละกลุ่มนำเสนอจึงมีคุณภาพเป็นที่น่าพอใจ และได้รับคำชมจากวิทยากร

หลังการอบรมผู้นำชุมชน ได้กล่าวชื่นชมวิทยากร และแสดงความพึงพอใจต่อผลที่ได้รับจากการดำเนินโครงการ ที่น่ายินดีเป็นอันมาก ก็คือคำกล่าวอวย่างภาคภูมิใจว่า ต่อไปนี้การเขียนโครงการไม่ยากเกินกำลังของผู้เข้าร่วมโครงการครั้นนี้อีกต่อไปแล้ว และจะสามารถเขียนเพื่อขอการสนับสนุนช่วยเหลือด้านการพัฒนาจากหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ด้วยตนเองได้อย่างแน่นอน จากการนำแบบประเมินผลโครงการที่ประเมินโดยผู้เข้าร่วมโครงการทั้ง 20 คน มาวิเคราะห์ ได้ผลดังแสดงไว้ในตารางที่ 5.24

ตารางที่ 5.24 ผลการประเมินโครงการอบรมปฏิบัติการเรียนโครงการ พื้นที่บ้านประดู่เจียน หมู่ที่ 5

ข้อความที่ประเมิน	มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	\bar{X}	การแปลผล
1. เป็นโครงการที่จัดขึ้นตามความต้องการของสมาชิกในชุมชน	8	8	4	-	-	4.20	มาก
2. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมให้ความสนใจอย่างแท้จริง	20	-	-	-	-	5.00	มากที่สุด
3. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมได้รับความรู้ อันเป็นประโยชน์อย่างยั่งยืนกิจกรรม	20	-	-	-	-	5.00	มากที่สุด
4. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จได้	14	6	-	-	-	4.70	มากที่สุด
5. เป็นโครงการที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาของชุมชน	15	5	-	-	-	4.75	มากที่สุด
6. เป็นโครงการที่สมาชิกในชุมชนมีศักยภาพและความสามารถที่จะดำเนินการต่อไปด้วยตนเองได้	14	6	-	-	-	4.70	มากที่สุด
7. เป็นโครงการที่กระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินการให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพภายในชุมชน	9	9	2	-	-	4.35	มาก
8. เป็นโครงการที่ช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชน และเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของชุมชนให้สูงขึ้น	17	3	-	-	-	4.85	มากที่สุด
9. เป็นโครงการที่สมควรขยายผลให้กว้างขวางต่อไปอย่างต่อเนื่อง	12	5	3	-	-	4.45	มาก
รวม	129	42	9	-	-	4.67	มากที่สุด

จากผลการประเมินในตารางที่ 5.24 พบร่วมกับโครงการอบรมปฏิบัติการเรียนโครงการ มีความเห็นต่อข้อความที่ประเมินโครงการส่วนใหญ่อยู่ระดับมากที่สุด มี 3 ข้อความที่อยู่ระดับมาก และเมื่อพิจารณาผลการประเมินในภาพรวมจะเห็นว่าอยู่ระดับมากที่สุด สรุปได้ว่าการดำเนินการอบรมในโครงการนี้ประสบผลสำเร็จ และสร้างเสริมคุณภาพด้านการพัฒนาแก่ชุมชนบ้านประดู่เจียน หมู่ที่ 5 เป็นอย่างมาก

4. การดำเนินโครงการอบรมการปลูกพืชสวนผสมและทำปุ๋ยหมัก โครงการนี้ได้จัดการอบรมขึ้นในวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2551 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา มีผู้สนใจเข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 25 คน โดยเดินทางมาจากบ้านประดู่เจียน

สำหรับเหตุผล วัดถุประสงค์ เป้าหมายของการดำเนินโครงการอบรม ตลอดจนเนื้อหาสาระและเทคนิควิธีในการอบรมก็hex เดียวกันกับที่ดำเนินการให้พื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 อำเภอระโนด และพื้นที่บ้านอ่าวทึ่ง หมู่ที่ 4 อำเภอควบเนียง เนื่องจากเป็นโครงการที่จัดขึ้นตามความต้องการที่ เมืองอนุมดงของทั้ง 3 พื้นที่วิจัย และดำเนินการอบรมโดยวิทยากรคนเดียวกัน ใช้พื้นที่การอบรมแห่งเดียวกัน ทั้งนี้ได้รายงานการดำเนินโครงการอบรมให้กับผู้เข้าร่วมโครงการจากพื้นที่บ้านขาว และจากพื้นที่บ้านอ่าวทึ่งตามลำดับไปแล้วในเอกสารฉบับนี้ หน้า 171 และหน้า 192 จึงขออนุญาตไม่นำมากล่าวซ้ำ ณ ที่นี่อีก

ผลของการดำเนินโครงการ กลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการซึ่งนำมาโดยนายนุญษัย พรหมมนิทร์ ผู้ใหญ่บ้านประดู่เจียน หมู่ที่ 5 มีความตั้งใจย่างมากที่จะศึกษาเรียนรู้วิธีการปลูกพืชสวนผสม และวิธีทำปุ๋ยหมักสูตร “EM โภภัณฑ์สัตว์” เพื่อไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อพื้นที่ชุมชนบ้านประดู่เจียน ด้วยเหตุที่ว่า ในชุมชนนี้นักจำกจะมีอาชีพหลักทางการเกษตร คือ การทำนาแล้วแทนทุกครัวเรือนยังใช้พื้นที่ดินรอบบริเวณบ้านเป็นที่ปลูกพืชไว้บริโภคและเหลือขายเพิ่มรายได้ให้ครอบครัว พืชที่ปลูกส่วนใหญ่จะเป็นพืชผักสวนครัว เช่น พริก ผักต่าง ๆ หรือเป็นไม้ผล เช่น มะม่วง มะม่วงหินพานต์ กล้วย เป็นต้น ซึ่งเป็นการปลูกช้า ๆ กันไม่คีชนิด โดยขาดความคิดที่จะนำอาพันธุ์พืชชนิดอื่น ๆ ที่สามารถให้ดอกผลลงคงามมาปลูกเพื่อเพิ่มความหลากหลายสำหรับการบริโภคและการขาย รวมทั้งสร้างความคุ้มค่าให้กับพื้นที่ดินด้วย

อีกปัญหานึงที่ชุมชนต้องประสบมาเป็นเวลานานในการเพาะปลูก ได้แก่ การขาดความอุดมชุ่มน้ำที่ดิน อันเนื่องมาจากการแห้งแล้งและน้ำท่วมขังตามธรรมชาติ และสภาพธรรมชาติของดินเองที่อยู่ระหว่างทะเลด้านอ่าวไทยและทะเลสาบ ทำให้มีความเป็นกรดค่อนข้างมาก จำเป็นต้องซื้อปุ๋ยราคางานวนมากมาพื้นฟู ปรับสภาพและบำรุงดินให้เอื้อต่อการเพาะปลูก

จากการสำรวจที่ชุมชนดังกล่าว ผู้เข้าร่วมโครงการซึ่งมีผู้นำชุมชนเข้าร่วม ด้วยหลายคนจึงพากันให้ความสนใจ และตั้งใจรับการถ่ายทอดอบรมจากวิทยากรตลอดเวลา ไม่ว่า จะเป็นการรับฟังความรู้ หรือการฝึกปฏิบัติ นอกจากนี้การได้เรียนรู้ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่เป็นสวนพืชผสม และโรงทำปุ๋ยหมักจริง ๆ มิใช่อยู่ภายใต้ห้องบรรยายก็ยิ่งเพิ่มความสนใจของผู้เข้าร่วมโครงการเป็นทวีคูณ ดังเห็นได้จากการซักถามของคุณ คำอธิบายจากวิทยากรมากมายหลายประเด็น และการลงมือช่วยกันทำปุ๋ยหมักด้วยความแข็งขัน ตั้งอกตั้งใจย่างเต็มที่ประกอบกับมีความคุ้นเคยเป็นอันดีมากกับวิทยากร ตั้งแต่ครั้งดำเนินโครงการอบรมความรู้เรื่องการเลี้ยงโคพันธุ์พื้นเมืองอย่างครบวงจร และวิทยากรก็วางแผนเป็นกันเองเสม่อนญาติกับผู้เข้าร่วมโครงการ ทำให้เกิดบรรยากาศอบอุ่น คลายความระมัดระวังตัวเพื่อความเกรงใจลง กล้าซักกล้าถามวิทยากร

เพื่อตักความรู้ ตลอดจนเทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่มีคุณประโยชน์ต่อการนำไปใช้เพาะปลูกพืชผักสวนผสม และทำปุ๋ยหมักให้เกิดประสิทธิผลด้วยตนเองได้

กล่าวได้ว่าการดำเนินโครงการอบรมความรู้ครั้งนี้ประสบผลสำเร็จที่น่าพอใจ และเชื่อได้ว่าจะนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการเพาะปลูกที่อำนวยผลลัพธ์ที่ดีขึ้นต่อการขายและการเก็บบริโภคของครัวเรือนในชุมชนต่อไป

ทั้งนี้ ผู้เข้าร่วมโครงการได้จัดตั้งคณะกรรมการปลูกพืชสวนผสมและทำปุ๋ยหมักของชุมชนบ้านประดู่เจียน หมู่ที่ 5 ขึ้น เพื่อที่จะเป็นแกนนำดำเนินโครงการให้ขยายตัวอย่างยั่งยืนในชุมชน โดยมีคณะกรรมการในเบื้องต้นดังนี้

**คณะกรรมการกลุ่มปลูกพืชสวนผสมและทำปุ๋ยหมัก
พื้นที่บ้านประดู่เจียน หมู่ที่ 5 อ.เงาสิงหนคร จ.หัวดสงขลา**

ประธานกลุ่ม	นายชานาณ	เพ็งประดับ
รองประธาน	นายวรศักดิ์	ผลสวัสดิ์
ฝ่ายเผยแพร่องรม	นายวิโรจน์ นางสมศรี นายสุวิทย์ นายเฉลิม นางชะอ้อน	ยิ่มปรีชา วีรสาร แสงจันทร์ วิโยชน์ สำเกาทอง
Herrera	นางอุบล นางสมศักดิ์	บุญมา ผลสวัสดิ์
ประชาสัมพันธ์	นายพนม นางจริยา	สุวรรณรัตน์ ชาวเวียง
เลขานุการ	นายมงคล	แก้วจินดา
ที่ปรึกษา	นายจิรพงศ์	สุขจันทร์

จากการวิเคราะห์แบบประเมินผลของผู้เข้าร่วมโครงการทั้ง 25 คน ได้ผลการวิเคราะห์ดังแสดงไว้ในตารางที่ 5.25

ตารางที่ 5.25 ผลการประเมินโครงการอบรมการปฐกพิชสวนผสมและทำปุ๋ยหมัก พื้นที่บ้าน
ประดู่เจียน หมู่ที่ 5

ข้อความที่ประเมิน	มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	\bar{X}	การแปลผล
1. เป็นโครงการที่จัดขึ้นตามความต้องการของสมาชิกในชุมชน	18	4	3	-	-	4.60	มากที่สุด
2. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมให้ความสนใจอย่างแท้จริง	20	5	-	-	-	4.80	มากที่สุด
3. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมได้รับความรู้อันเป็นประโยชน์อย่างยั่งยืนจากวิทยากร	23	2	-	-	-	4.92	มากที่สุด
4. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จได้	22	3	-	-	-	4.88	มากที่สุด
5. เป็นโครงการที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของชุมชน	16	5	4	-	-	4.48	มาก
6. เป็นโครงการที่สมาชิกในชุมชนมีศักยภาพและความสามารถที่จะดำเนินการต่อไปด้วยตนเองได้	19	6	-	-	-	4.60	มากที่สุด
7. เป็นโครงการที่กระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มกัน เพื่อดำเนินการให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพภายในชุมชน	17	8	-	-	-	4.68	มากที่สุด
8. เป็นโครงการที่ช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชน และเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของชุมชนให้สูงขึ้น	18	7	-	-	-	4.72	มากที่สุด
9. เป็นโครงการที่สมควรขยายผลให้กว้างขวางต่อไปอย่างต่อเนื่อง	20	5	-	-	-	4.80	มากที่สุด
รวม	173	45	7	-	-	4.73	มากที่สุด

จากการประเมินในตารางที่ 5.25 พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการอบรมการปฐกพิชสวนผสมและทำปุ๋ยหมักมีความเห็นต่อข้อความที่ประเมินเกือบทั้งหมดอยู่ระดับมากที่สุด มีเพียง 1 ข้อความเท่านั้นที่อยู่ระดับมาก และเมื่อพิจารณาผลการประเมินในภาพรวมก็จะเห็นว่าอยู่ระดับมาก

ที่สุด สรุปได้ว่าการดำเนินการอบรมในโครงการนี้ประสบผลสำเร็จและเสริมสร้างคุณภาพด้านการพัฒนาแก่ชุมชนบ้านประตุเขียน หมู่ที่ 5 เป็นอย่างมาก

5. การดำเนินโครงการอบรมเพื่อสร้างเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของชาวบ้าน เป็นโครงการที่จัดขึ้นภายใต้ชื่อที่ประชาสัมพันธ์ว่า “รักชุมชนของเรา นาร่วมใจกันพัฒนา” เมื่อวันที่ 7 – 8 มีนาคม 2551 ณ ศาลาวัดประตุเขียน ชุมชนบ้านประตุเขียน หมู่ที่ 5 มีผู้เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 27 คน และได้ดำเนินการดังแสดงไว้ในตารางข้างล่างนี้

วัน/เวลา	ประเด็น/สาระ	ลักษณะกิจกรรม	ผู้ดำเนินการ
7 มีนาคม 2551 9.00 – 9.30 น.	ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการอบรม	กล่าวชี้แจง	หัวหน้าโครงการวิจัย
9.30 – 12.00 น.	ชุมชน : ความหมาย ความสำคัญ และการเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน	บรรยาย วิเคราะห์ อภิปราย	ผศ.สันธยา พลศรี
12.00 – 13.00 น.	พักอาหารกลางวัน		
13.00 – 15.30 น.	บทบาทของชาวบ้านกับการพัฒนาชุมชน	บรรยาย และ สนทนากลุ่ม	พัฒนาการอาเภอ สิงหนครและคณะ
8 มีนาคม 2551 9.00 – 12.00 น.	แนวโน้มของชุมชนในอนาคต	บรรยายกิ่งวิเคราะห์ และสนทนากลุ่ม	ผศ.วารุณี วงศ์วิเชียร และคณะ
12.00 – 13.00 น.	พักอาหารกลางวัน		
13.00 – 15.30 น.	การมีส่วนร่วมของชาวบ้านกับงานพัฒนาในชุมชน	บรรยาย อภิปราย และระดมสมอง	ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษา นอกโรงเรียน อำเภอ หวานiey

การดำเนินโครงการอบรมที่จัดขึ้นมีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมโครงการเกิดความรัก ความภาคภูมิใจ สำนึกรักในคุณค่าของชุมชนที่ตนเองเคยอยู่ยิ่ง ไปกว่านั้นก็คือ เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะลงไว้ในคนกลุ่มนี้ให้ตระหนักรถึงบทบาทหน้าที่ของตนที่พึงรับผิดชอบโดยเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ ของชุมชนอย่างปราศจากการเพิกเฉยหรือลังเลใจ เพื่อร่วมกันสร้างประโยชน์สุข และความเจริญก้าวหน้าแก่ชุมชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืน เพราะเป็นการพัฒนาบนพื้นฐานจริยธรรม ศักดิ์ศรี ความยุติธรรม และความโปร่งใส ที่เกิดจากความตั้งใจของคนในชุมชนเอง

จากชื่อโครงการ กำหนดการที่แสดงไว้ในตาราง และวัตถุประสงค์ของโครงการ จะเห็นได้ว่าไม่ต่างกับโครงการที่จัดขึ้นในพื้นที่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 ซึ่งตามความเป็นจริงแล้วก็เป็นโครงการเดียวกันนั่นเอง เพียงแต่จัดขึ้นต่างพื้นที่กันเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากห้องพื้นที่บ้านประดูเขียน หมู่ที่ 5 และพื้นที่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 ต่างประสบปัญหาเหมือนกัน นั่นคือชาวบ้านในชุมชนจำนวนไม่น้อยขาดความกระตือรือร้นเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมพัฒนาชุมชน มองเป็นเรื่องธุระไม่ใช่ และเสียเวลาทำมาหากิน จะมาเข้าร่วมก็ต่อเมื่อเลิ่งเห็นประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับเท่านั้น ไม่คำนึงถึง ผลประโยชน์ของชุมชนส่วนรวมเป็นหลัก ส่งผลให้โครงการหรือกิจกรรมด้านการพัฒนาของชุมชนหลายอย่างซึ่งดำเนินการโดยชุมชนเองหรือโดยหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องไม่บรรลุเป้าหมายตามต้องการ แล้วเป็นสาเหตุสำคัญของการหนี้ที่ทำให้ถูกจัดระดับการพัฒนาเป็นหมู่บ้านเร่งรัด พัฒนาขั้นดับ 2 ตามตัวชี้วัดของข้อมูล กชช.2ค ดังนั้นการดำเนินโครงการอบรมเพื่อสร้างเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของชาวบ้านจึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งในพื้นที่ชุมชนทั้งสองแห่งนี้

อย่างไรก็ตาม การจัดโครงการอบรมเพื่อสร้างเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของชาวบ้านในสองพื้นที่นี้มีความแตกต่างกันอยู่บ้างตรงที่การจัดโครงการอบรมในพื้นที่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 เป็นการจัดขึ้นตามข้อเสนอของผู้นำชุมชนและผู้มีบทบาทด้านการพัฒนาของชุมชน ส่วนการจัดโครงการอบรมในพื้นที่บ้านประดูเขียน หมู่ที่ 5 นั้น เป็นการจัดขึ้นตามความต้องการของชุมชนโดยผ่านทีมวิจัยฝ่ายชุมชนเมื่อครั้งจัดเวทีเสวนารัฐที่ 2

ในส่วนของการดำเนินโครงการอบรมไม่ว่าจะเป็นคณะวิทยากรผู้ดำเนินโครงการอบรม เนื้อหาสาระที่นำเสนออบรม และเทคนิควิธีการอบรมถ่ายทอดนั้นก็เป็นไปในทำนองเดียวกันในพื้นที่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 ซึ่งได้เขียนรายงานไปแล้วตามที่ปรากฏอยู่ในหน้า 197 – 198 ของเอกสารเล่มนี้ จึงขอผ่านไปนำเสนอผลของการดำเนินโครงการที่เกิดขึ้นในพื้นที่บ้านประดูเขียน หมู่ที่ 5

ผลของการดำเนินโครงการ โครงการอบรมเพื่อสร้างเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของชาวบ้านในพื้นที่บ้านประดูเขียน หมู่ที่ 5 ภายใต้ชื่อว่า “รักชุมชนของเรามาร่วมใจกันพัฒนา” จัดขึ้นตามความต้องการอย่างจริงจังของชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการวิจัยซึ่งพิจารณาเห็นว่าการที่คนในชุมชนจำนวนไม่น้อยขาดการมีส่วนร่วมพัฒนาเป็นปัญหาสำคัญต้องเร่งแก้ไข เพราะถ่วงรังความเจริญก้าวหน้าของชุมชน แนวทางแก้ไขที่ศึกษาเริ่มต้นด้วยการจัดโครงการอบรมให้กับคนจำนวนหนึ่ง เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชน ความตระหนักรถึงความสำคัญของชุมชน และการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน ตลอดจนความสำนึกรับผิดชอบต่อการเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของตน แล้วอาศัยคนกลุ่มนี้เป็นแกนหลักขยายผลต่อไป

จากการประชาสัมพันธ์เพื่อรับสมัครคนในชุมชนที่ประสงค์จะเข้าร่วมโครงการอบรม ในเบื้องต้นนั้น ได้มีผู้แจ้งความจำนวนกับผู้ใหญ่บ้านกว่า 30 คน แต่ได้คัดเลือกไว้เฉพาะผู้มีเขต居住 จำนวนจะร่วมเป็นแกนหลักขยายผลในการปลูกเร้าให้คนอื่น ๆ ในชุมชนตั้งตัวเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน ทำให้เหลือจำนวนทั้งสิ้น 27 คน ซึ่งต่างให้ความสนใจและตั้งใจต่อการอบรมอย่างเป็นที่น่าชื่นชม

ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนพัฒนาระบบราชการ หรือการร่วมกิจกรรมกลุ่มระหว่างการอบรม ได้แก่ การร่วมกันศึกษาวิเคราะห์ อภิปราย ระดมความคิดเห็นต่าง ๆ จนได้สาระหลากหลายประเด็นที่มีคุณประโยชน์ต่อการดำเนินงานพัฒนาชุมชนภายใต้การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

ไม่เพียงแต่ผู้เข้าร่วมโครงการเท่านั้นที่ก่อให้เกิดผลของการดำเนินโครงการอันเป็นที่น่าพอใจ วิทยากรผู้ดำเนินโครงการอบรมมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อผลสำเร็จของการดำเนินโครงการอบรมครั้งนี้ เพราะแต่ละคนสามารถถ่ายทอดความรู้ แนวคิดต่าง ๆ ให้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการได้อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้งตรงประเด็น อีกทั้งยังสามารถใช้เทคนิคหรือการอบรมที่มีประสิทธิผลในการดึงดูดความสนใจของผู้เข้าร่วมโครงการอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมโครงการเกิดความสำนึกรักในคุณค่าและความสำคัญของชุมชน และตระหนักรถึงบทบาทหน้าที่ที่พึงรับผิดชอบต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมพัฒนาในฐานะที่เป็นสมาชิกของชุมชน เป็นจิตใจของชุมชน

กล่าวได้ว่า ความมุ่งมั่นตั้งใจเข้ารับการอบรมความรู้ของผู้เข้าร่วมโครงการรวมกับความสามารถในการอบรมของวิทยากรส่งผลให้การดำเนินโครงการอบรมเพื่อสร้างเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของชาวบ้านครั้งนี้ผ่านพ้นไปด้วยความราบรื่นและประสบความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ ซึ่งผลสำเร็จจากการหนึ่งที่มองเห็นและวัดได้คือ การที่ผู้เข้าร่วมโครงการรับและเสนอตัวด้วยความสมัครใจเป็นกลุ่มแกนหลักขึ้นเคลื่อนให้ชุมชนบังเกิดความตื่นตัวในเรื่องการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน ถือได้ว่าเป็นการปูพื้นฐานสู่ความสำเร็จของการสร้างเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน ในพื้นที่บ้านประดู่เจียน หมู่ที่ 5 ต่อไป

อีกประการหนึ่งที่น่าบันทึกไว้ในส่วนผลของการดำเนินโครงการ ได้แก่ คำกล่าวแสดงความรู้สึกของผู้เข้าร่วมโครงการจำนวนหนึ่งซึ่งสรุปความได้ว่าเป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมทุกคนรู้สึกคุ้มค่าอย่างยิ่งกับเวลาที่ผ่านไปทั้ง 2 วัน และยินดีเกินบรรยายที่มีโอกาสเข้าร่วมโครงการ เพราะไม่เคยพบโครงการใดที่ปลูกฝังความรัก ความภาคภูมิใจในชุมชน ความตระหนักรถึงคุณค่าของชุมชน ได้อย่างลึกซึ้งเช่นนี้มาก่อนเลย นอกจากนั้นยังเป็นโครงการอบรมที่สะท้อนแนวทางอันหลากหลายที่สามารถนำไปสร้างเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของคนในชุมชนให้เห็นผลในทางปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ทว่าไม่เสียดายที่คนในชุมชนอีกจำนวนมากไม่มีโอกาสเข้าร่วมโครงการเหมือนพากตน จึงควรจัดโครงการอบรมนี้ขึ้นอีกครั้ง เพื่อขยายฐานของผู้ที่จะเป็นแกนนำสร้างการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนให้กว้างขวางขึ้น โดยเร็ว

สำหรับผู้เข้าร่วมโครงการซึ่งเป็นคณะกรรมการแกนหลักชุดแรกที่จะดำเนินการสร้างเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนในพื้นที่บ้านประดู่เจียน หมู่ที่ 5 มีรายชื่อดังนี้

**คณะกรรมการแกนหลักสร้างเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน
พื้นที่บ้านประดู่เจียน หมู่ที่ 5 อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา**

ประธานกลุ่ม	นายพล	เรืองยิ่น
รองประธาน	นายชน	บุญรัตน์
	นางระเบียง	นกแก้ว
ฝ่ายกิจกรรม	นายวิโรจน์	ยิ่มปรีชา
	นายธงรอบ	รศิตานันท์
	นายไพบูลย์	เทียมแก้ว
	นางกันยารัตน์	สุครชนรัตน์
ฝ่ายติดต่อประสานงาน	นายวรศักดิ์	ผลสวัสดิ์
	นายยงยุทธ	สำเกาทอง
	นายนิยม	จันทโนยะ
	นางชลิตา	นพฤทธิ์
ฝ่ายประชาสัมพันธ์	นายเฉลิม	วิโยชน์
	นางจริยา	ชาวดีวงศ์
	นางปราณี	แสงสุวรรณ
ฝ่ายกำหนดนโยบายและแผนงาน	ผู้เข้าร่วมโครงการทุกคน	
เลขานุการ	นางสมศรี	วีรสาร
ที่ปรึกษา	พศ.วารุณี	วงศ์วิเชียร
	พศ.สนธยา	ผลศรี
	นางจุติกานต์	คำส่องแสง
	นายบุญชัย	พรหมมนิทร์

จากการวิเคราะห์แบบประเมินผลโครงการอบรมเพื่อสร้างเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของชาวบ้านที่ตอบโดยผู้เข้าร่วมโครงการทั้ง 27 คน ได้ผลการวิเคราะห์ดังแสดงไว้ในตารางที่ 5.26

ตารางที่ 5.26 ผลการประเมินโครงการอบรมเพื่อสร้างเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน พื้นที่บ้าน
ประดู่เจียน หมู่ที่ 5

ข้อความที่ประเมิน	มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	\bar{X}	การแปลผล
1. เป็นโครงการที่จัดขึ้นตามความต้องการของสมาชิกในชุมชน	19	8	-	-	-	4.70	มากที่สุด
2. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมให้ความสนใจอย่างแท้จริง	25	2	-	-	-	4.92	มากที่สุด
3. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมได้รับความรู้ อันเป็นประโยชน์อย่างยั่งยืนจากวิทยากร	23	4	-	-	-	4.85	มากที่สุด
4. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมสามารถอนุมัติได้รับไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จได้	22	5	-	-	-	4.81	มากที่สุด
5. เป็นโครงการที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของชุมชน	20	7	-	-	-	4.74	มากที่สุด
6. เป็นโครงการที่สมาชิกในชุมชนมีศักยภาพและความสามารถที่จะดำเนินการต่อไปด้วยตนเองได้	14	8	5	-	-	4.33	มาก
7. เป็นโครงการที่กระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มกัน เพื่อดำเนินการให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพภายในชุมชน	17	8	2	-	-	4.55	มากที่สุด
8. เป็นโครงการที่ช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชน และเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของชุมชนให้สูงขึ้น	21	6	-	-	-	4.77	มากที่สุด
9. เป็นโครงการที่สมควรขยายผลให้กว้างขวางต่อไปอย่างต่อเนื่อง	20	7	-	-	-	4.74	มากที่สุด
รวม	181	55	7	-	-	4.71	มากที่สุด

จากผลการประเมินในตารางที่ 5.26 พบว่าผู้เข้าร่วมโครงการอบรมเพื่อสร้างเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของชาวบ้าน มีความเห็นต่อข้อความที่ประเมินเกือบทั้งหมดอยู่ระดับมากที่สุด มีเพียง 1 ข้อความเท่านั้นที่อยู่ระดับมาก และเมื่อพิจารณาผลการประเมินในภาพรวมก็จะเห็น

ว่าอยู่ระดับมากที่สุด สรุปได้ว่าการดำเนินโครงการอบรมครั้งนี้ประสบผลสำเร็จ และสร้างเสริมคุณภาพด้านการพัฒนาแก่ชุมชนบ้านประตูเขียน หมู่ที่ 5 เป็นอย่างมาก

6. การดำเนินโครงการอบรมการทำงานแก่กลุ่มแม่บ้าน โครงการนี้จัดขึ้นเมื่อวันที่ 21 เมษายน 2551 ณ ศาลาวัดประตูเขียน บ้านประตูเขียน หมู่ที่ 5 มีสมาชิกในกลุ่มแม่บ้านประตูเขียน มาเข้ารับการอบรมทั้งสิ้นจำนวน 28 คน

วัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการก็เพื่ออบรมปฏิบัติการทำงานทองม้วน และขนมเทียนสด ตามความต้องการและคำเรียกร้องของสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน ซึ่งเป็นกลุ่มเดียวกับที่เคยจัดโครงการอบรมปฏิบัติการประดิษฐ์และตกแต่งดอกไม้งานศพให้น่าแล้ว ทั้งนี้ทางกลุ่มแม่บ้านมีเหตุผลที่นำรับฟังว่า บางช่วงจะมีเวลาว่างมากจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม หรืออาชีพหลักอีก ๆ ของครอบครัว จึงอยากใช้เวลาว่างเหล่านั้นให้เป็นประโยชน์ นอกเหนือจากการร่วมกันประดิษฐ์และตกแต่งดอกไม้งานศพที่มีได้มีอยู่ตลอดเวลา สำหรับเหตุผลที่เลือกอบรมการทำงานทองม้วนและขนมเทียนสดก็ เพราะเป็นขนมที่ลงทุนน้อย ไม่ผ่านกระบวนการทำที่ยุ่งยาก เก็บได้ทันไม่บูดเสียง่าย รสชาติอร่อยถูกปากและถึงทานบ่อยก็ไม่รู้สึกเบื่อ ซึ่งหมายความว่าทำไว้ทานกันในครอบครัว ทำไว้เลี้ยงแขกที่มาในงาน หรือทำไว้ขายเป็นอาชีพเสริมตามตลาดนัดชุมชนต่าง ๆ เพื่อเพิ่มพูนหรือช่วยเหลือด้านรายได้ให้กับครอบครัว

จากรายงานข้างต้น อาจเข้าใจได้ว่าโครงการอบรมครั้งนี้จัดขึ้นเพื่อปฏิบัติการทำงานทองม้วน และขนมเทียนสดเท่านั้น แต่ความจริงแล้วได้เพิ่มปฏิบัติการทำแคปหมูขึ้นอีกอย่างหนึ่ง ตามความต้องการของผู้เข้าร่วมโครงการที่ขอไว้ล่วงหน้า เนื่องจากประภัยในชุมชนบ้านประตูเขียนและชุมชนใกล้เคียงมีโรงงานชำแหละหมูที่จำหน่ายหนังหมูจำนวนมากในราคากูก ส่งผลให้สมาชิกกลุ่มแม่บ้านหลายคนเกิดความสนใจจะนำหนังหมูมาแปรรูปเป็นแคปหมูบรรจุกลุงพลาสติก ออกจำหน่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน โดยเล็งเห็นว่าเป็นอาหารที่นิยมบริโภคกันมาก ต้นทุนการผลิตก็ต่ำ น่าจะผลิตจำหน่ายเป็นอาชีพเพิ่มรายได้แก่ครอบครัว แต่ครั้นพอทดลองผลิตออกมานาตามสูตรที่มีอยู่ ก็ปรากฏผลไม่น่าพอใจ กล่าวคือแคปหมูขาดการพองตัวที่ดี หagyร่อนและเหม็นหืนรัวทั้งที่บรรจุไว้ในถุงพลาสติกอย่างดีแล้ว ทำให้เม็ก้าผลิตออกจำหน่าย เพราะเกรงเสียซื้อแล้วขายไม่ออกภายในหลัง จึงประสงค์จะได้เทคนิคิชีวิชิทำแคปหมูที่สามารถจัดปัญหาเหล่านี้ให้หมดไป โดยให้แคปหมูที่ผลิตออกมานั้นมีการพองตัวที่รับประทาน กรอบอร่อย เก็บไว้ได้นาน ยังจะนำไปสู่การเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่เรียกว่าความต้องการบริโภคของลูกค้าทั้งภายในและภายนอกชุมชนได้อย่างกว้างขวางต่อไป ซึ่งทางทีมวิจัยได้เน้นขอบที่จะตอบสนองความประสงค์ดังกล่าวของสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน

และด้วยความมุ่งหวังอันแท้จริงให้สมาชิกกลุ่มแม่บ้านที่เข้าร่วมโครงการสามารถนำความรู้และเทคนิคิชีวิชิทำงานทองม้วน ขนมเทียนสด และแคปหมูจากการฝึกอบรมไปประกอบเป็นอาชีพแบบมีฝีมือทำขายได้ คณะผู้วิจัยจึงติดต่อขอการสนับสนุนวิทยากรไปยังวิทยาลัยสารพัดช่าง

สงขลา ซึ่งมีร่องรอยเป็นที่กล่าวขวัญถึงในด้านการสอนของแผนอาหาร ที่อาจารย์ผู้สอนล้วนนำความเรื่องอาหารประเภทต่าง ๆ ไม่ว่าอาหารหวาน อาหารว่าง หรืออื่น ๆ และรับผิดชอบภาระหน้าที่ไม่แค่เพียงการสอนในวิทยาลัยเท่านั้น แต่ยังออกไปอบรมปฏิบัติการทำอาหารเพื่อส่งเสริมอาชีพแก่ชุมชนภายนอกอีกด้วย ทั้งนี้เป็นที่น่าขินดีที่ทางวิทยาลัยสารพัดช่างสงขลาได้กรุณาส่งนางพราวกรณ์ ประทีปเกา อาจารย์ประจำแผนกอาหารผู้มีความชำนาญในการทำงานของม้วนขนมเทียนสด และแคปหมู ทั้งยังผ่านประสบการณ์ให้การอบรมปฏิบัติการทำอาหารแก่ชุมชนต่าง ๆ หลายครั้งมาเป็นวิทยากรตามคำขอของคณะผู้วิจัย

ด้านเทคนิคิวธีที่นำมาใช้ในการดำเนินโครงการอบรมนั้น ในขั้นต้นคณะผู้วิจัยและวิทยากรต่างเห็นชอบให้สามารถกลุ่มแม่บ้านที่จะเข้าร่วมโครงการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนส่วนผสมของอาหารบางอย่างเท่าที่คาดว่าจะสามารถเตรียมการกันเองได้ไว้ให้พร้อมสำหรับนำมาใช้ปฏิบัติการในวันดำเนินโครงการ โดยติดต่อผ่านประธานกลุ่มแม่บ้านขอช่วยประสานงาน เหตุผลก็เพื่อกระตุ้นให้กลุ่มแม่บ้านที่จะเข้าร่วมโครงการตื่นตัวเข้ารับการอบรม และสร้างการเรียนรู้ด้วยตนเองล้วนหน้าในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับอาหารที่จะลงมือฝึกปฏิบัติการ ปรากฏว่าได้รับความร่วมมืออย่างดี มีการจัดเตรียมพร้อมไว้ตามที่กำหนดดอย่างครบครัน

สำหรับตัววิทยากรเองก็ได้จัดเตรียมเอกสารที่บรรจุรายละเอียดในการทำงานของม้วนขนมเทียนสด และแคปหมู นับแต่เรื่องส่วนผสม วิธีทำตามลำดับขั้นตอน ไปจนถึงเคล็ดพิเศษที่ควรรู้เพื่อเพิ่มพูนคุณภาพให้กับอาหารเหล่านี้ ซึ่งแจกให้กับผู้เข้าร่วมโครงการก่อนเริ่มกิจกรรมปฏิบัติการในวันดำเนินโครงการอบรม พร้อมทั้งอธิบายแจ้งรายละเอียดในเอกสารจนเข้าใจกันเป็นอันดีเพื่อทุกคนจะได้มีพื้นความรู้ที่จะนำไปดำเนินขั้นปฏิบัติการต่อไปได้และเมื่อจะเริ่มงมือปฏิบัติการ วิทยากรได้เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมโครงการตัดสินใจเลือกรหัส 2 แนวทาง แนวทางแรกคือ แบ่งกลุ่มปฏิบัติการออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มทำงานของม้วน กลุ่มทำงานเทียนสด และกลุ่มทำแคปหมู แล้วให้แต่ละคนเลือกเข้ากลุ่มใดกลุ่มหนึ่งตามความสมัครใจ แนวทางที่สองคือ ไม่มีการแบ่งกลุ่ม ทุกคนจะได้รับการอบรมปฏิบัติทั้งการทำขนมของม้วน ขนมเทียนสด และแคปหมูไปตามลำดับ ปรากฏว่าเสียงส่วนใหญ่เลือกแนวทางที่สอง โดยให้เหตุผลว่าเมื่อมีโอกาสเดี๋ยวนี้แล้ว ก็อยากจะได้รับการอบรมวิธีการทำอาหารทั้ง 3 ชนิด ซึ่งเป็นอาหารที่อยู่ในความสนใจทั้งสิ้น อีกทั้งยังมีตัวเลือกด้านอาชีพในภายหลังมากขึ้นอีกด้วย ดังนั้นการดำเนินการอบรมก็เป็นไปในแนวทางที่สองตามความต้องการของเสียงส่วนใหญ่

ในการดำเนินการอบรมปฏิบัติการ วิทยากรได้ให้ผู้เข้าร่วมโครงการลงมือปฏิบัติด้วยตนเองตามกระบวนการวิธีที่ระบุไว้ในเอกสาร โดยคงยกับดูแลชี้แนะอย่างใกล้ชิด แต่เมื่อได้เข้าไปร่วมปฏิบัติด้วย ยกเว้นบางครั้งที่ผู้เข้าร่วมโครงการติดขัด ไม่สามารถปฏิบัติเองได้ถูกต้อง จึงจะแสดงการสาธิตให้ดู เพราะต้องการให้ผู้เข้าร่วมโครงการเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติให้มากที่สุด เพื่อจะได้ฝึกฟื้นอีกครั้งหนึ่ง สำหรับการทำอาหารที่จะนำไปประกอบเป็นอาชีพได้

อีกประการหนึ่งที่ถือเป็นความโชคดีอย่างมากสำหรับผู้เข้าร่วมโครงการ ก็คือการได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับเคล็ดพิเศษหลายอย่างจากวิทยากรระหว่างอบรมปฏิบัติการ ซึ่งจะช่วยให้อาหารที่ผลิตออกมามีคุณภาพพึงด้านรสชาติ ความน่ารับประทาน และการเก็บรักษาไว้ได้นานกว่าปกตินอกจากนั้นยังได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับการจัดทำผลิตภัณฑ์บรรจุที่สะอาดด้านน้ำซึ่งอีกด้วย

ผลของการดำเนินโครงการ จากการสังเกตอย่างใกล้ชิดของคณะผู้วิจัยเห็นได้ชัดว่ากลุ่มแม่บ้านที่เข้าร่วมโครงการมีความกระตือรือร้นและตั้งใจจริงที่จะเข้ารับการอบรม ดังเห็นได้จากการมาถึงสถานที่จัดอบรมก่อนเวลาเพื่อรอคอยวิทยากร และจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ มาอย่างพร้อม ตลอดเวลาของการอบรมปฏิบัติการ ทุกคนล้วนแสดงออกเด่นชัดถึงความใส่ใจ ความสนใจต่อการอบรมอย่างดีเยี่ยม ทั้งการรับฟัง การซักถาม การแสดงความคิดเห็น และการร่วมลงมือปฏิบัติการ จนสร้างความประทับใจให้กับวิทยากรเป็นอันมาก ซึ่งได้ถ่ายทอดความรู้ เทคนิคไว้ให้เต็มกำลัง ประกอบกับบุคลิกักษณะของวิทยากรที่เป็นที่ชื่นชอบของผู้เข้าร่วมโครงการ เช่น ความยิ้มแย้มแจ่มใส อธิบายสิ่งใดๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความมุ่งมั่นตั้งใจถ่ายทอดเทคนิคความรู้ให้เต็มที่ ปราศจากการปิดบังใดๆ ทั้งสิ้น ซึ่งสร้างแรงจูงใจให้ผู้เข้าร่วมโครงการเกิดความสนใจและตั้งใจเรียนรู้จากการฝึกอบรมเพิ่มทวีขึ้น ส่งผลให้ผลงานที่ผลิตออกมา ได้แก่ ขนมทองม้วน ขนมเทียนสด และแคปหมูมีคุณภาพเป็นที่น่าพอใจ สร้างความปิติยินดีให้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการ วิทยากร และคณะผู้วิจัยทั่วทั้ง

ตอนท้ายของการฝึกอบรมกลุ่มแม่บ้านที่เข้าร่วมโครงการได้กล่าวขอบคุณวิทยากรด้วยความซาบซึ้งใจ และได้ให้สัญญากับวิทยากรว่าจะนำไปฝึกทำต่ออีกระยะหนึ่งเพื่อใหม่ันใจในฝีมือ วิทยากรเองก็ได้รับปากด้วยความเต็มใจที่จะให้คำปรึกษาแนะนำต่อไปไม่ว่าจะเป็นทางโทรศัพท์ หรือลงพื้นที่ตามคำเชิญ ซึ่งผลของการดำเนินโครงการตามที่กล่าวไว้ไป เชื่อได้ว่าแม่บ้านที่เข้าร่วมโครงการครั้งนี้จะสามารถพัฒนาฝีมือให้สูงขึ้น จนประสบผลสำเร็จในการนำไปประกอบอาชีพได้อย่างแน่นอน

การประเมินผลโครงการอบรมการทำขนม (รวมแคปหมู) แก่กลุ่มแม่บ้านครั้งนี้ มีได้ประเมินจากการสังเกตของคณะผู้วิจัยท่านนั้น แต่ได้ให้กลุ่มแม่บ้านที่เข้าร่วมโครงการทั้ง 28 คน ตอบแบบประเมินผลโครงการด้วย ดังแสดงผลจากการวิเคราะห์แบบประเมินผลไว้ในตารางที่ 5.27

ตารางที่ 5.27 ผลการประเมินโครงการอบรมการทำขนมแก่กลุ่มแม่บ้าน พื้นที่บ้านประเทศไทย หมู่ที่ 5

ข้อความที่ประเมิน	มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	\bar{X}	การแปลผล
1. เป็นโครงการที่จัดขึ้นตามความต้องการของสมาชิกในชุมชน	19	9	-	-	-	4.67	มากที่สุด
2. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมให้ความสนใจอย่างแท้จริง	27	1	-	-	-	4.96	มากที่สุด

ตารางที่ 5.27 (ต่อ)

ข้อความที่ประเมิน	มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	\bar{X}	การแปลผล
3. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมได้รับความรู้ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งจากวิทยากร	28	-	-	-	-	5.00	มากที่สุด
4. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จได้	26	2	-	-	-	4.92	มากที่สุด
5. เป็นโครงการที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของชุมชน	23	5	-	-	-	4.82	มากที่สุด
6. เป็นโครงการที่สมาชิกในชุมชนมีศักยภาพและความสามารถที่จะดำเนินการต่อไปด้วยตนเองได้	21	7	-	-	-	4.75	มากที่สุด
7. เป็นโครงการที่กระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มกัน เพื่อดำเนินการให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพภายในชุมชน	18	10	10	-	-	4.64	มากที่สุด
8. เป็นโครงการที่ช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชน และเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของชุมชนให้สูงขึ้น	23	5	-	-	-	4.82	มากที่สุด
9. เป็นโครงการที่สมควรขยายผลให้กว้างขวางต่อไปอย่างต่อเนื่อง	25	3	-	-	-	4.89	มากที่สุด
รวม	210	36	-	-	-	4.73	มากที่สุด

จากผลการประเมินในตารางที่ 5.27 พนับว่าผู้เข้าร่วมโครงการอบรมการทำนมของกลุ่มแม่บ้านมีความเห็นต่อข้อความที่ประเมินทั้งหมดอยู่ระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาผลการประเมินในภาพรวมก็จะเห็นว่าอยู่ระดับมากที่สุด สรุปได้ว่าการดำเนินการอบรมในโครงการนี้ประสบผลสำเร็จ และสร้างเสริมคุณภาพด้านการพัฒนาแก่ชุมชนบ้านประตุเขียน หมู่ที่ 5 เป็นอย่างมาก

สรุปได้ว่า โครงการที่ทีมวิจัยได้จัดขึ้นเพื่อพัฒนาเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านประตุเขียน หมู่ที่ 5 ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เดือนธันวาคม 2550 ถึงเดือนเมษายน 2551 ทั้ง 6 โครงการได้ผ่านการพิจารณาและกำหนดร่วมกัน โดยทีมวิจัยฝ่ายชุมชน

ของพื้นที่ชุมชนบ้านประดู่เจียน หมู่ที่ 5 หลังจากที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาชุมชน ตลอดจนสาเหตุ และแนวทางแก้ไขกันไปแล้วในเวทีเสวนารั้งที่ 1 และรั้งที่ 2 เมื่อนำไปให้ประชาชนของผู้นำชุมชน พิจารณาอีกรั้งหนึ่งก็มีความเห็นตรงกันว่า เป็นโครงการที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการ ของชุมชน และนำไปสู่การสร้างเสริมคุณภาพชีวิตให้แก่ชุมชนได้เป็นอย่างดีทั้งทางตรงและทางอ้อม

การดำเนินแต่ละโครงการในเมืองต้นที่เข่นเดียวกับที่ได้ดำเนินการในพื้นที่วิจัยอื่น ก่อให้เกิดเชิงวิทยากรที่เปี่ยมด้วยความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญทางด้านหรือสาขานั้น ๆ ไปอบรมเทคนิคความรู้ให้แก่สมาชิกในชุมชนที่สนใจเข้าร่วมโครงการ โดยมุ่งหมายให้รู้จริง ปฏิบัติ ได้จริง และสามารถนำไปใช้ให้เกิดคุณประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชนต่อไป ซึ่งจากการประเมินผลแต่ละโครงการด้วยวิธีการสังเกตพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมโครงการและการใช้แบบประเมินผลวัดความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมโครงการ พนวจการดำเนินการอบรมทุกโครงการประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ และผู้เข้าร่วมโครงการได้เห็นคุณค่าต่อการนำไปสร้างเสริมคุณภาพชีวิตของตนเอง และชุมชนอยู่ในระดับสูงที่เดียว

นอกจากนี้ยังเชื่อมั่นได้ว่าทั้ง 6 โครงการจะสามารถดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและขยายผลออกกว้างขวางในชุมชน แม้ว่าจะสิ้นสุดโครงการวิจัยและคณะกรรมการผู้วิจัยได้ออกไปจากพื้นที่แล้วก็ตาม ทั้งนี้เพราะทุกโครงการได้จัดตั้งคณะกรรมการแกนนำที่เข้มแข็งขึ้นไว้เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการดำเนินงานต่อไป

การรายงานสรุปโครงการวิจัย เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการวิจัยขั้นดำเนิน โครงการและกิจกรรมต่าง ๆ แล้ว และเตรียมออกจากพื้นที่วิจัย คณาจารย์วิจัยได้เชิญผู้นำชุมชน และผู้บริหารหรือตัวแทนของหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องกับงานพัฒนาในชุมชนมาประชุมกับทีมวิจัย เพื่อรับฟังรายงานสรุป การดำเนินโครงการวิจัยที่ผ่านไป ซึ่งประกอบด้วยเรื่องต่อไปนี้

1. การพิจารณาเลือกพื้นที่วิจัย
2. องค์ประกอบของทีมวิจัย และวิธีการสรรหา
3. ระยะเวลาดำเนินการ และงบประมาณสนับสนุน
4. วิธีการและลำดับขั้นตอนดำเนิน โครงการวิจัย
5. ผลการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาชุมชนจากเวทีเสวนা
6. การดำเนินโครงการ และกิจกรรมต่าง ๆ
7. เรื่องอื่น ๆ บางประการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการวิจัย

การประชุมครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ให้ทราบข้อมูลจริงที่ตรงกันเกี่ยวกับผลของการดำเนินโครงการวิจัย
2. ให้ทราบข้อมูลที่จะนำไปสู่การสร้างความต่อเนื่องและความก้าวหน้าให้กับ

โครงการต่าง ๆ ที่จัดไป

3. กระตุ้นบุคคล หน่วยงาน องค์กรที่มีอำนาจหน้าที่บริหารจัดการงานพัฒนาชุมชน เข้ามาร่วมรับผิดชอบ สนับสนุนการดำเนินโครงการต่าง ๆ ให้สัมฤทธิ์ผลในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของชุมชน

4. นำเสนอรูปแบบการใช้กระบวนการวิจัยแบบ PAR เป็นแนวทางสร้างเสริมคุณภาพชีวิตของชุมชน

5. นำเสนอแนวทางสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่ตรงกับปัญหาและความต้องการอันแท้จริง ของชุมชนซึ่งผ่านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเอง

6. นำเสนอศักยภาพของสมาชิกในชุมชนที่สามารถเป็นนักวิจัยชุมชน ดำเนินการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7. สร้างความภาคภูมิใจให้แก่ทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาและฝ่ายชุมชนในฐานะที่ร่วมอยู่ในทีมวิจัย

การดำเนินการประชุมได้แยกตามพื้นที่ดังนี้

ชุมชนบ้านขาว หมู่ที่ 3 อ่าเภอระโนด จัดขึ้นเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2551 เวลา 9.00 – 12.00 น. ณ ห้องสมุดโรงเรียนชุมชนบ้านขาว ผู้มาประชุมตามคำเชิญได้แก่ พัฒนาการอำเภอระโนด เกษตรอำเภอระโนด นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาว ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาว พัฒนาการตำบลบ้านขาว กำนันตำบลบ้านขาว ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและกรรมการหมู่บ้านชุมชนบ้านขาว หมู่ที่ 3

ชุมชนบ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 อ่าเภอควนเนียง จัดขึ้นเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2551 เวลา 9.00 – 12.00 น. ณ ศาลาวัดท่าม่วง ผู้มาประชุมตามคำเชิญ ได้แก่ ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอควนเนียง พัฒนาการอำเภอควนเนียง ปลัดอำเภอควนเนียง เกษตรอำเภอควนเนียง ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลรัตภูมิ เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนองค์การบริหารส่วนตำบลรัตภูมิ หัวหน้าสถานีอนามัยปากบางภูมิตำบลรัตภูมิ กำนันตำบลรัตภูมิ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการหมู่บ้านชุมชนบ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4

ชุมชนบ้านประตุเขียน หมู่ที่ 5 อ่าเภอสิงหนคร จัดขึ้นเมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2551 เวลา 9.00 – 12.00 น. ณ ศาลาวัดประตุเขียน ผู้มาประชุมตามคำเชิญได้แก่ ปลัดอำเภอสิงหนคร ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลม่วงงาม นักวิชาการ สาธารณสุขอำเภอสิงหนคร นักพัฒนาชุมชนจากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสิงหนคร กำนันตำบลม่วงงาม ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน บ้านประตุเขียน หมู่ที่ 5

บรรยายการในการประชุมพบปะกันทั้ง 3 พื้นที่เป็นไปอย่างอบอุ่นสนมิตร มีการสนทนาราครายกันอย่างสนิทสนมเป็นกันเอง ระหว่างที่หัวหน้าโครงการวิจัยกำลังรายงาน สร้างเกตได้ในทุกพื้นที่ว่า ผู้ได้รับเชิญต่างพากันตั้งใจรับฟังด้วยความสนใจ มีการซักถามข้อสงสัยและขอ

คำอธิบายเพิ่มเติมในบางเรื่องเพื่อให้เข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น และเมื่อจงการรายงานก็ได้ร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็นหลากหลายประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อการสืบสานโครงการต่าง ๆ ให้คำแนะนำไปอย่างต่อเนื่อง ขยายผลทั่วชุมชน ซึ่งบางโครงการก็สามารถขยายผลไปสู่ชุมชนอื่น ๆ ได้ ทั้งอาจนำไปต่อเป็นโครงการใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับโครงการเดิม เช่น จากการเพาะพันธุ์ปลาดุกอุยก์นำไปต่อเป็นโครงการเพาะพันธุ์ปลาชนิดอื่น ๆ ที่ตลาดต้องการ โดยเฉพาะปลาดุกคำพัน หรือบางพื้นที่เรียกว่า “ปลาแมด” ซึ่งมีเนื้อสีเหลืองน่ารับประทานคล้ายปลาดุกอุยก์ แต่ราคาต้องร้อยกว่า เป็นที่นิยมบริโภคมาก ทว่าหากไก่ลูกสูญพันธุ์ จากนั้นก็อาจต้องนำไปเป็นโครงการแปรรูปปลาเป็นผลิตภัณฑ์สินค้าหลายรูปแบบ กลายเป็นสินค้า OTOP ที่ขึ้นชื่อของชุมชน เป็นต้น

นอกจากจะให้ความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินโครงการในอนาคตแล้ว ผู้ได้รับเชิญเหล่านี้ยังแสดงออกอย่างจริงใจถึงการเห็นคุณค่าของโครงการวิจัยที่มีต่อชุมชนทั่วระยะไกล และระยะใกล้ ความรู้สึกขอบคุณต่อคณะผู้วิจัยที่เข้ามาดำเนินโครงการวิจัยจนบังเกิด โครงการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตแก่ชุมชนหลายโครงการ และความชื่นชมในความสามารถดำเนินโครงการวิจัยร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพของนักวิชาการ นักพัฒนาและชาวบ้านที่เกิดขึ้น รวมทั้งแสดงความเต็มใจจะช่วยส่งเสริมสนับสนุน โครงการทั้งหลายที่จัดไปให้เติบโตก้าวหน้าอย่างเต็มความสามารถ

จริงอยู่ที่ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าการแสดงออกของผู้ได้รับเชิญทั้ง 3 พื้นที่ ได้สร้างความปลื้มใจอย่างมากให้กับคณะผู้วิจัย แต่ที่สร้างความปลื้มใจยิ่งขึ้นไปอีก คือ คำพูดของสมาชิกที่มีวิจัยฝ่ายชุมชนแต่ละแห่งที่กล่าวอุกมาลาสั่งจากที่หัวหน้าโครงการวิจัยได้อีกโอกาสตอบท้ายของการประชุมกล่าวขอบคุณที่มีวิจัยฝ่ายพัฒนาและฝ่ายชุมชน ดังตัวอย่างคำพูดบางประกายที่ขอ拿来ลงไว้ในที่นี้

“ไม่นึกเลยว่าชาตินี้ตัวเองจะได้เป็นนักวิจัยกับเรา แล้วยังได้วิจัยเพื่อพัฒนาชุมชนของตัวเองอีกด้วย เพราะพวกอาจารย์ที่เดียวที่ทำให้เป็นไปได้ ขอบมากอย่างให้มีโครงการวิจัยแบบนี้อีก และจะร่วมด้วยอีกทุกครั้ง.... ทีแรกก็รู้สึกเกร็งไม่ค่อยถ้า เพราะไม่เคยทำ แต่พอทำไปแล้วก็ทำได้ ก่อ.... เรียนรู้วิธีการไป ตอนนี้เข้าใจดีแล้ว ต่อไปทำได้ค่อนข้างแล้ว..... ขอบคุณพวกอาจารย์มาก ๆ ที่สร้างโอกาสใหม่ ๆ ดี ๆ ให้กับชุมชนของเรา โอกาสหน้าขอให้มานัดโครงการวิจัยอีก...”
(จากชุมชนบ้านขาว หมู่ที่ 3)

“พวกพนต่างหากที่ต้องเป็นฝ่ายขอบคุณพวกอาจารย์มาก ๆ เพราะให้พวกพนเกินจะตอบแทนได้ หากไม่ใช่พวกอาจารย์แล้ว ชุมชนของเราคงไม่มีโครงการดี ๆ เช่นนี้..... โครงการวิจัยแบบนี้ช่วยแก้ปัญหาและพัฒนาความเป็นอยู่ของชาวบ้านได้จริง ๆ..... ถ้ามีโครงการวิจัยแบบนี้เร็วกว่านี้ เชื่อว่าบ้านอ่าวทึงได้พัฒนาไปไกลกว่านี้..... ภาคภูมิใจจัง ที่ได้เข้าร่วมทีมวิจัย....” (จากชุมชนบ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4)

“อย่างได้โครงการแบบนี้มานานแล้ว เพราะถึงชาวบ้านจริง ๆ ไม่ต้องรอราชการเข้ามาพัฒนา เราเก็บพัฒนาชุมชนของเราเองได้ ถ้าใช้วิธีการอย่างงานวิจัยนี้.... งานวิจัยนี้สร้างชีวิต

และโอกาสใหม่ให้กับพวกเรา..... นาร่วมกิจกรรมทุกครั้ง เพราะได้เรียนรู้ ได้ทำสิ่งที่น่าสนใจ มีประโยชน์ต่อครอบครัวและหมู่บ้าน..... โครงการวิจัยนี้ทำไม่ยาก แต่ช่วยชุมชนได้มาก และช่วยได้ตรงกับที่ชุมชนต้องการ.....” (จากชุมชนบ้านประดู่เจียน หมู่ที่ 5)

นอกจากคำพูดที่ยกมาข้างต้นแล้ว ยังได้ยินคำพูดทำงานองเดียวกันจาก 3 พื้นที่ คือ อย่างให้คณะผู้วิจัยกลับไปดำเนินโครงการวิจัยอีกในเร็ววัน และที่ชุมชนบ้านขาว หมู่ที่ 3 มีความพิเศษต่างจากพื้นที่อื่น เพราะคณะผู้วิจัยได้รับของบรรจุข้อความภายใน 3 ของ ขณะกำลังจะเดินทางกลับ เมื่อปีก่อนได้พบข้อความซึ่งบอกถึงความรู้สึกของคุณที่คณะผู้วิจัยได้เลือกชุมชนบ้านขาว หมู่ที่ 3 เป็นพื้นที่วิจัย และดำเนินโครงการวิจัยที่ให้คุณประโภชานมกماวยแก่ชุมชน รวมทั้งความรู้สึกยินดีที่ได้เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของทีมวิจัย ซึ่งคำพูดที่กล่าวอกรnahรือข้อความที่เจียนบันทึกของสามารถที่มีวิจัยฝ่ายชุมชนข้างต้นยอมเป็นเครื่องบ่งบอกถึงผลของการดำเนินโครงการวิจัยได้ดีอีกทางหนึ่งด้วย

ขั้นการประเมินผลโครงการวิจัย

การประเมินผลโครงการวิจัยเป็นขั้นตอนสำคัญอย่างยิ่งที่มิอาจละเลยเสียได้ เพราะผลการประเมินจะสะท้อนให้เห็นถึงความคืบหน้าของโครงการวิจัย ผลของการดำเนินโครงการวิจัยที่ผ่านมา ตลอดจนจุดอ่อน จุดแข็ง ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ของการดำเนินโครงการวิจัย อันมีคุณประโยชน์ต่อการนำไปพิจารณาไตรตรองเพื่อแสวงหาและกำหนดวิธีการในการสร้างเสริมหรือปรับปรุงแก้ไขมาตรการต่าง ๆ ที่ช่วยให้โครงการวิจัยดำเนินไปด้วยความราบรื่น บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

แม้ว่าการประเมินผลจะถูกกล่าวถึงเป็นขั้นสุดท้ายในกระบวนการวิจัย แต่ทีมวิจัยมิได้เพียงจะทำการประเมินผลโครงการวิจัยหลังจากผ่านพ้นขั้นตอนทั้งหลายในกระบวนการวิจัย เพราะตามความจริงแล้วได้มีการประเมินผลทุกขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นเตรียมการวิจัย ขั้นศึกษา ขั้นเตรียมทีมวิจัย ขั้นศึกษา วิเคราะห์ปัญหาชุมชน ขั้นกำหนดโครงการและกิจกรรม และขั้นดำเนินโครงการและกิจกรรม ดังจะเห็นได้จากรายงานการดำเนินการแต่ละขั้นตอน จะกล่าวถึงวิธีดำเนินการในขั้นตอนนั้น ๆ แล้วตามด้วยผลดำเนินการด้วยทุกครั้งไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นดำเนินโครงการและกิจกรรม มิได้เสนอเพียงแค่ผลของการดำเนินการด้วยทุกครั้งไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นดำเนินโครงการและกิจกรรม มิได้เสนอเพียงแค่ผลของการดำเนินการท่านนั้น แต่นำเสนอต่อสาธารณะแสดงผลการประเมินโครงการทุกโครงการด้วย

สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินผลที่นำมาเสนอ ณ ที่นี่ จะกล่าวถึงการประเมินผลในภาพรวมของโครงการวิจัยซึ่งปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถของหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาบริเวณพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลาในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งมีวิธีดำเนินการ และผลดำเนินการดังนี้

1. วิธีดำเนินการ การประเมินผลโครงการวิจัยในภาพรวม ได้ดำเนินการ 3 ระยะ คือ

ระยะแรก เป็นการประเมินผลกระทบว่างดำเนินโครงการวิจัยที่คณะผู้วิจัยและทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาของพื้นที่วิจัยนี้ ได้ร่วมกับประเมินหลังจากผ่านขั้นศึกษาวิเคราะห์ปัญหาชุมชน (การจัดเวลาที่เสวนารั้งที่ 1 ครั้งที่ 2 และครั้งที่ 3) ไปแล้ว ทั้งนี้ได้ใช้แบบประเมินผลที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นกรอบในการประเมิน

การประเมินผลโครงการวิจัยระยะแรกนี้ ไม่ได้ใช้วิธีต่างคนต่างประเมิน แล้วรวมรวมมาวิเคราะห์ผล เพราะผู้ประเมินมีจำนวนน้อย เพียง 10 – 12 คน เท่านั้น และผลการประเมินอาจเออนเอียงมาทางคณะผู้วิจัย ซึ่งได้เปรียบค้านจำนวนสมาชิก วิธีการที่นำมาใช้ได้แก่ การจัดประชุมร่วมกันทั้งสองฝ่าย เพื่อร่วมกันพิจารณาแต่ละข้อความที่ประเมินในแบบประเมินผล โดยเปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงความเห็นหรือเหตุผลของตนของกماได้อย่างเสรีตรงไปตรงมา แล้วจึงร่วมกันสรุปผลการประเมินข้อความนั้น ๆ ของกماเป็นมติของที่ประชุม

ระยะที่สอง เป็นการประเมินผลระยะหลังของการดำเนินโครงการวิจัย ซึ่งทีมวิจัยฝ่ายชุมชนของพื้นที่วิจัยเป็นผู้ประเมินหลังจากเสร็จสิ้นขั้นดำเนินโครงการและกิจกรรมลง โดยใช้แบบประเมินผลที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นกรอบในการประเมิน

ระยะที่สาม เป็นการประเมินผลหลังจากคณะผู้วิจัยได้ออกจากพื้นที่วิจัยไปแล้ว 2 เดือน โดยทีมวิจัยทุกฝ่ายได้ร่วมกันติดตาม ประเมินผลความต่อเนื่องและความก้าวหน้าของโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดทำไปเพื่อแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้แก่ชุมชนในพื้นที่วิจัยนี้ ๆ ทั้งนี้อาศัยความร่วมมือกันตรวจสอบ ติดตามผล แล้วประชุมรับฟังข้อมูลและความคิดเห็นระหว่างกันก่อนทำการประเมินผลอ กมา ร่วมกัน

2. ผลดำเนินการ จากการประเมินผลโครงการวิจัยแต่ละระยะในแต่ละพื้นที่วิจัย ได้ผลการประเมินซึ่งจะนำเสนอตามลำดับพื้นที่ดังต่อไปนี้

พื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 อําเภอระโนด

การประเมินผลโครงการวิจัย 3 ระยะที่ดำเนินการในพื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 อําเภอระโนด จังหวัดสงขลาได้ผลลัพธ์ดังนี้

ระยะแรก จากการประชุมและลงมติร่วมกันของผู้ประเมินผลซึ่งประกอบด้วยคณะผู้วิจัย 6 คน และสมาชิกทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาของพื้นที่นี้ 4 คน รวมทั้งสิ้น 10 คน ได้ผลการประเมินโครงการวิจัยดังแสดงไว้ในตารางที่ 5.28

ตารางที่ 5.28 ผลการประเมินโครงการวิจัยระยะแรก พื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3

ข้อความที่ประเมิน	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
1. เป็นโครงการวิจัยที่ชุมชนพึงพอใจและต้องการให้ดำเนินการ	✓				
2. เป็นโครงการวิจัยที่ชุมชนเห็นคุณค่าในการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตของชุมชน		✓			
3. เป็นโครงการวิจัยที่ได้รับการตอบสนองจากสมาชิกของชุมชนในการเข้าร่วมทีมวิจัย		✓			
4. ผู้นำชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องให้ความสนใจและสนับสนุนในการดำเนินโครงการวิจัย		✓			
5. ผู้นำชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมและร่วมประชุมตามคำเชิญ		✓			
6. ผู้นำชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องติดตามเอาใจใส่การดำเนินโครงการวิจัย		✓			
7. ผู้นำชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องสนับสนุนส่งเสริมโครงการวิจัยให้บรรลุผลสำเร็จในการสร้างเสริมคุณภาพชีวิต		✓			
8. ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนใส่ใจและกระตือรือร้นในการมาร่วมดำเนินโครงการวิจัยตามกำหนดการ		✓			
9. ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนร่วมกิจกรรมต่างๆ ในกระบวนการวิจัยด้วยความสนใจและตั้งใจอย่างจริงจัง	✓				
10. ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจโครงการวิจัย ตลอดจนขั้นตอนดำเนินการตลอดกระบวนการวิจัย		✓			
11. ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจแนวทางในการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตของชุมชนโดยใช้กระบวนการวิจัยแบบ PAR		✓			
12. ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนมีความกล้าคิด กล้าทำ และกล้าแสดงออกระหว่างการดำเนินงานในโครงการวิจัย		✓			

ตารางที่ 5.28 (ต่อ)

ข้อความที่ประเมิน	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
13. ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนร่วมคิด ร่วมทำ และรับฟัง ความคิดเห็นซึ่งกันและกันตามหลักประชาธิปไตย		✓			
14. ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนแสดงออกถึงความสามารถที่ จะนำกระบวนการวิจัยแบบ PAR ไปใช้สร้าง เสริมคุณภาพชีวิตของชุมชนในโอกาสต่อไป		✓			
15. ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนมีความพึงพอใจและภาคภูมิใจ ที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของทีมวิจัย		✓			
16. ทีมวิจัยทุกฝ่ายมีความเข้าใจในบทบาทและ รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนตามที่กำหนดไว้		✓			
17. ทีมวิจัยทุกฝ่ายมีปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน ตลอดเวลาที่ดำเนินการวิจัยร่วมกัน	✓				
18. การดำเนินโครงการวิจัยที่ผ่านมาบรรลุผลสำเร็จ ในแต่ละขั้นตอนเป้าหมายที่วางไว้		✓			
19. โครงการวิจัยกระตุ้นให้สมาชิกในชุมชนดื่นด้นที่ จะสร้างเสริมคุณภาพชีวิตให้แก่ชุมชนของตน		✓			
20. สมาชิกในชุมชนแสดงความรู้สึกว่า โครงการวิจัย สามารถสร้างเสริมคุณภาพชีวิตให้แก่ชุมชนได้ ตรงตามปัญหาและความต้องการอันแท้จริง		✓			

จากผลการประเมินในตารางที่ 5.28 พนวจฯ ประเมินต่าง ๆ ส่วนใหญ่ได้รับการประเมินผลอยู่ระดับมาก และมีบางประเด็นอยู่ระดับมากที่สุด กล่าวโดยสรุปเกือกครึ่งของผู้วิจัยและสมาชิกทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาของพื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 ประเมินผลโครงการวิจัยซึ่งได้ดำเนินการไปจนเสร็จสิ้นขั้นศึกษา วิเคราะห์ปัญหาชุมชนว่ามีผลสัมฤทธิ์ในเรื่องต่าง ๆ (ดูตารางที่ 5.28 ประกอบ) อยู่ระดับมากถึงมากที่สุด

ระยะที่สอง จากการวิเคราะห์แบบประเมินผลที่สมาชิกทีมวิจัยฝ่ายชุมชนของพื้นที่นี้ จำนวน 25 คน ได้ทำการประเมินผลโครงการวิจัยหลังเสร็จสิ้นขั้นดำเนินโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ แล้ว ได้ผลการวิเคราะห์ดังแสดงไว้ในตารางที่ 5.29

ตารางที่ 5.29 ผลการประเมินโครงการวิจัยระยะที่สอง พื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3

ข้อความที่ประเมิน	มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	\bar{X}	การแปลผล
1. การวิจัยครั้งนี้เปิดโอกาสให้ตัวแทนของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนได้เข้าร่วมด้วยอย่างกว้างขวาง	15	10	-	-	-	4.60	มากที่สุด
2. สมาชิกชุมชนที่ร่วมการวิจัยได้รับการชี้แจงถึงวัตถุประสงค์และขั้นตอนการวิจัยอย่างชัดเจน	21	4	-	-	-	4.84	มากที่สุด
3. สมาชิกชุมชนที่ร่วมการวิจัยได้รับแรงจูงใจนกเกิดความรู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของทีมวิจัย	17	8	-	-	-	4.68	มากที่สุด
4. สมาชิกชุมชนที่ร่วมการวิจัยได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยทุกขั้นตอน	10	15	-	-	-	4.40	มาก
5. สมาชิกชุมชนที่ร่วมการวิจัยได้มีส่วนร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ ร่วมแสดงความคิดเห็น และร่วมวางแผนอย่างเต็มที่	11	14	-	-	-	4.44	มาก
6. คณะผู้วิจัยได้ให้เกียรติ และยอมรับนับถือความคิดเห็นตลอดจนภูมิปัญญาของชาวบ้านเป็นอย่างดี	22	3	-	-	-	4.88	มากที่สุด
7. ผู้ร่วมวิจัยอันประกอบด้วย คณะผู้วิจัย ฝ่ายพัฒนา และฝ่ายชาวบ้าน (ชุมชน) มีการติดต่อและสนับสนุนรักษาความรื่นเริง	19	6	-	-	-	4.76	มากที่สุด
8. สมาชิกชุมชนที่ร่วมการวิจัยมีความสนใจ และความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมโครงการวิจัยครั้งนี้	18	5	2	-	-	4.64	มากที่สุด
9. ปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนที่หยิบยกขึ้นมาเพื่อดำเนินการแก้ไขนั้นเป็นปัญหาที่แท้จริงของชุมชน	16	9	-	-	-	4.64	มากที่สุด

ตารางที่ 5.29 (ต่อ)

ข้อความที่ประเมิน	มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	\bar{X}	การแปลผล
10. โครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนนั้น ตรงกับความต้องการของคนในชุมชนอย่างแท้จริง	10	12	3	-	-	4.28	มาก
11. โครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนมี ส่วนสำคัญที่จะพัฒนาความเป็นอยู่ ของชุมชนให้ดีขึ้น	10	13	2	-	-	4.32	มาก
12. โครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนจะ สามารถขยายผลต่อไปจนเกิดเป็น กลุ่มหรือองค์กรของชุมชนที่เข้มแข็ง	12	12	1	-	-	4.44	มาก
13. สมาชิกชุมชนที่ร่วมการวิจัยตระหนัก ถึงคุณค่าและประโยชน์ที่จะได้รับ จากโครงการวิจัยครั้งนี้	19	6	-	-	-	4.76	มากที่สุด
14. รูปแบบการวิจัยลักษณะนี้จะเป็น วิถีทางสำคัญอย่างหนึ่งที่ช่วยพัฒนา คุณภาพชีวิตของชุมชนให้ดีขึ้น	18	5	2	-	-	4.64	มากที่สุด
15. รูปแบบการวิจัยลักษณะนี้ควรจัดให้ มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องต่อไป ในชุมชน	18	6	1	-	-	4.68	มากที่สุด
16. รูปแบบการวิจัยลักษณะนี้ช่วยให้ ชุมชนสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้ด้วยตนเองและตรงกับความต้อง การอันแท้จริงของชุมชน	19	5	1	-	-	4.72	มากที่สุด
รวม	255	133	12	-	-	4.60	มากที่สุด

จากผลการประเมินในตารางที่ 5.29 พนว่าประเด็นต่าง ๆ ส่วนใหญ่ได้รับการประเมินผลอยู่ระดับมากที่สุด มีบางประเด็นอยู่ระดับมาก และเมื่อพิจารณาผลการประเมินในภาพรวมจะเห็นว่าอยู่ระดับมากที่สุด กล่าวโดยสรุปเกือบ สามสิบที่มีวิจัยฝ่ายชุมชนของพื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 ประเมินผลโครงการวิจัยซึ่งได้ดำเนินการไปจนเสร็จสิ้นขั้นดำเนินโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ว่ามีผลสัมฤทธิ์ในเรื่องต่าง ๆ (ดูตารางที่ 5.29 ประกอบ) อยู่ระดับมากที่สุดเป็นส่วนใหญ่ และอยู่ระดับมากเป็นบางเรื่อง ส่วนผลการประเมินโดยรวมอยู่ระดับมากที่สุด

ระยะที่สาม หลังเสร็จสิ้นโครงการวิจัยขั้นดำเนินโครงการ และกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างคุณภาพชีวิตแก่ชุมชนบ้านขาว หมู่ที่ 3 เมื่อต้นเดือนเมษายน 2551 แล้ว คณะผู้วิจัยได้ออกจากพื้นที่แต่ยังคงอยู่อาใจส์ติดตามตรวจสอบเพื่อประเมินความต่อเนื่อง และความก้าวหน้าของโครงการและกิจกรรมเหล่านั้น โดยตลอด ร่วมไปกับทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา และทีมวิจัยฝ่ายชุมชน จนเวลาผ่านไปประมาณ 2 เดือน จึงกลับเข้าสู่พื้นที่ชุมชนบ้านขาว หมู่ที่ 3 ในวันที่ 10 กรกฎาคม 2551 เพื่อประชุมประเมินผลร่วมกับทีมวิจัยอีก 2 ฝ่าย

จากการร่วมกันติดตามและประเมินผล ได้ผลที่จะนำเสนอต่อไปนี้

1. โครงการ 4 โครงการ คือ การทำป้ายหมักชีวภาพจากหอยเชอร์ การทำป้ายหมักสูตร EM บุกานิมูลสัตว์ การเพาะพันธุ์ปลาดุกอุบด้วยวิธีการผสมเทียม และการเพาะเลี้ยงไร้แครง ได้รับความสนใจเป็นพิเศษจนดำเนินการกันอย่างต่อเนื่องและขยายวงกว้างในชุมชน เพราะเอื้อประโยชน์มากหมายต่อการพัฒนาอาชีพและสร้างเสริมรายได้ของครอบครัว ทำให้ครอบครัวมีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น นั่นคงเป็นสาเหตุที่ได้รับความสนใจอย่างมาก จึงปรากฏว่ากลุ่มสมาชิกที่จัดตั้งไว้ตั้งแต่แรกได้เติบโตเพิ่มจำนวนสมาชิกขึ้นเรื่อย ๆ จนกลายเป็นกลุ่มใหญ่ มีการถ่ายทอดเทคนิควิธีการและแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกันและกันภายในกลุ่มนี้ได้ขาด

นอกจากที่กล่าวไปยังมีสมาชิกในกลุ่มนี้จำนวนมากได้ลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง หลังเข้าร่วมโครงการอบรมเรื่องนี้ไปแล้ว เพราะเดิมเห็นคุณประโยชน์มาก่อนหน้าที่จะเกิดขึ้นกับครอบครัว ซึ่งก็ประสบผลสำเร็จในทางปฏิบัติอย่างรวดเร็ว จนได้รับการยอมรับและความเชื่อถือในความรู้ ความสามารถ บุคคลกลุ่มนี้ได้ป่วยด้วยเป็นผู้ถ่ายทอดเทคนิคความรู้ ให้คำปรึกษา แนะนำ และทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงแก่ผู้สนใจทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นสมาชิกในกลุ่มหรือไม่ก็ตาม พร้อมกันนี้ก็ยินดีให้ใช้สถานปฏิบัติการภายใต้บริเวณที่พักอาศัยของตนเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้สำหรับผู้สนใจครัวเรือน นับเป็นอีกเหตุปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การดำเนินโครงการทั้ง 4 ข่ายต้องไปในชุมชน มีผู้หันมาสนใจทำเพื่อไว้ใช้ประโยชน์ทางการเกษตร หรือยืดเป็นอาชีพเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จึงขอบันทึกชื่อบุคคลผู้เป็นเสมือนวิทยากรในพื้นที่อันควรยกย่องไว้ ณ ที่นี่

- การทำป้ายหมักชีวภาพจากหอยเชอร์ และการทำป้ายหมักสูตร EM บุกานิมูลสัตว์ ได้แก่ ตามตำราขานาคม แก้ววนิช แก้ววนิช และนางมิ่งหวาย รัตนภักดี

- การเพาะพันธุ์ปลาดุกอุยด้วยวิธีผสมเทียม ได้แก่ นายวุฒิ บุญชู และนางมิ่งขวัญ
รัตนภักดี

- การเพาะเลี้ยงไระแดง ได้แก่ นายสวัสดิ์ ผลอมเจ่ง

จากข้อมูลข้างต้นที่ผ่านการตรวจสอบแล้ว ทีมวิจัยได้เห็นพ้องกันว่าผลของการ
ต่อเนื่องและความก้าวหน้าของโครงการทั้ง 4 อยู่ในระดับที่น่าพอใจมาก ซึ่งทุกโครงการได้บรรจุ
อยู่ในแผนชุมชนบ้านขาว หมู่ที่ 3 เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ทั้งนี้ระหว่างร่วมประชุมประเมินผลกันอยู่
นั้น คณะผู้วิจัยได้รับทราบข้อมูลที่น่าสนใจคือว่า สำนักส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการที่ 56 จังหวัด
สงขลา สังกัดกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้
เข้ามาศึกษาสำรวจงานพัฒนาต่าง ๆ ในพื้นที่ตำบลบ้านขาว อั่ง gele โรม เมืองร็อว์ ๆ นี้ และ
เห็นชอบที่จะขยายโครงการการทำปุ๋ยหมัก และการเพาะพันธุ์ปลาดุกอุยของชุมชนบ้านขาว หมู่ที่ 3
ออกไปทั่วตำบลบ้านขาว โดยจะเชิญผู้ผ่านโครงการอบรมของชุมชนนี้ที่มีความรู้ ความสามารถ
ดังเช่น ตำบลคำราวงาม แก้วทวนวงศ์ และนางมิ่งขวัญ รัตนภักดี ไปร่วมเป็นวิทยากรแทนนำตัวไป
นั่นก็แสดงให้เห็นว่าโครงการดังกล่าวได้รับการพิจารณาว่ามีคุณประโยชน์ควรแก่การสนับสนุน
ส่งเสริมให้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องและขยายออกไปจนทั่วตำบลบ้านขาว มิใช่เพียงทั่วชุมชน
บ้านขาว หมู่ที่ 3 เท่านั้น

2. โครงการจัดทำโภมสเตย์ (Homestay) เป็นโครงการที่สามาชิกชุมชนบ้านขาว หมู่ที่ 3
จำนวนมากให้ความสนใจและต้องการให้เกิดขึ้นในชุมชนของตนควบคู่ไปกับการจัดท่องเที่ยว
เชิงนิเวศ เพราะเห็นความเอื้ออำนวยของพื้นที่และผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับ กล่าวคือ ในด้าน³
ความเอื้ออำนวยของพื้นที่นี้ ชุมชนบ้านขาว หมู่ที่ 3 เป็นพื้นที่เหมาะสมอย่างยิ่งที่จะพัฒนาให้เป็น
แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดสงขลา เนื่องจากมีทิวทัศน์ในชุมชนและบริเวณ
ทะเลสาบสงขลาที่น่ารื่นรมย์น่าพักผ่อน มีความหลากหลายทางชีวภาพของธรรมชาติที่น่าศึกษา
ท่องเที่ยว มีวัฒนธรรมเก่าแก่ของลุ่มทะเลสาบซึ่งบังสืบทอดถึงปัจจุบันที่น่าเรียนรู้ น่าติดตามค้นคว้า
มีวิถีแห่งการประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่คล่องแคล่วกันหลายอย่าง ได้แก่ การทำนา ทำไร่ ทำสวน
พืชผัก สวนไม้ผล ไม้ดอก ไม้ประดับ สวนปาล์ม ตลอดจนการเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจนานาชนิด
ล้วนน่าสนใจ น่าเยี่ยมชม มีจำนวนบ้านพอดีกับจำนวนประชากรที่น่าอยู่ น่าสบายด้วย
ความยินดีและเต็มใจของเจ้าบ้าน และที่สำคัญจนมิอาจมองข้ามก็คือ มีสามาชิกของชุมชนพร้อมร่วม
แรง ร่วมใจกันอย่างเต็มกำลังที่จะดำเนินการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการจัดโภมสเตย์แก่นักท่องเที่ยว
ให้ประสบผลสำเร็จภายใต้การนำที่เข้มแข็งของกลุ่มแกนนำ ซึ่งประกอบด้วยผู้ผ่านโครงการอบรม
การจัดทำโภมสเตย์ และผู้ผ่านชีวิตท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่นิยมชูน้ำใจในการพัฒนาโภมสเตย์

ในส่วนของผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับนั้นส่วนใหญ่เห็นพ้องกันว่า หากโครงการ
นี้สามารถดำเนินการได้จริงในชุมชนและบรรลุผลสำเร็จก็จะสร้างชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยวให้แก่
ชุมชน ทำให้ชุมชนเป็นที่รู้จักของสังคมภายนอกอย่างกว้างขวาง และก่อให้เกิดความรู้สึกภูมิใจ

อย่างลึกซึ้งในเกียรติภูมิของชุมชน อันเป็นผลประโภชน์ทางนานธรรม ผลประโภชน์สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ปฏิเสธไม่ได้ คือ การสร้างอาชีพและรายได้กระจายทั่วชุมชนทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การจัดที่พัก การบริการ และการขายสินค้า ผลผลิตต่าง ๆ ของชุมชนแก่นักท่องเที่ยว อันเป็นผลประโภชน์ทางวัฒนธรรม

อย่างไรก็ดี แม้สามารถชุมชนอยากรเห็น โครงการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และธุรกิจบ้านพักแบบโอมสเตย์ได้ดำเนินการเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมาในชุมชนจริง ๆ โดยเร็ว แต่ก็ยังไม่อาจลงมือทำได้ถึงจะบรรจุไว้ในแผนชุมชนแล้วก็ตาม เพราะเป็นงานใหญ่เกินกำลังของชุมชนจะดำเนินการตามลำพัง จำเป็นต้องผลักดันให้โครงการนี้ผ่านความเห็นชอบในระดับสูงยิ่ง ๆ ขึ้นไป นั่นคือผ่านความเห็นชอบในระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัดตามลำดับ เพื่อจะได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือถึงขั้นสามารถดำเนินการให้ประสบผลสำเร็จได้ นอกจากนั้นชุมชนเองก็จำเป็นต้องศึกษาเรียนรู้ หาประสบการณ์อีกมากmany เพื่อสร้างความพร้อมที่จะดำเนินการของตนด้วยเช่นกัน ดังนั้นการลงมือดำเนินโครงการจึงมิอาจทำได้อย่างรวดเร็วหรือทันทีทันใดตามใจต้องการของชุมชน จำต้องอาศัยเวลานานนิ่วหนอยที่เดียว

จากการประมวลข้อมูลเพื่อประเมินผล ทราบว่าคณะกรรมการอนุมัติบ้านและกลุ่มแคนนาได้นำเสนอโครงการนี้ต่อองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาว เพื่อขอความเห็นชอบแล้ว ซึ่งมีแนวโน้มว่าจะผ่านความเห็นชอบด้วยดี เพราะต่างเห็นดุณค่าของโครงการนี้ต่อท้องถิ่น trig กัน จึงสรุปผลการประเมินโครงการจัดทำโอมสเตย์ได้ว่า มีความต่อเนื่องและความก้าวหน้าพอสมควร ทั้งนี้พอกจะประเมินผลต่อไปในอนาคต ได้ว่า โครงการนี้จะก้าวหน้าไปสู่การบูรณาการเข้าไว้ในแผนระดับจังหวัดได้ไม่ยาก และมีทางที่จะดำเนินการ ได้อย่างเป็นรูปธรรมในชุมชนบ้านขาว หมู่ที่ 3 ค่อนข้างแน่นอน เพราะได้รับความเห็นชอบ และการสนับสนุนจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง อีกทั้ง วิทยากรผู้เคยดำเนินโครงการอบรมการจัดทำโอมสเตย์พร้อมกับเสริมความรู้ เทคนิคivit กับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ทั้ง 2 ท่าน กำลังจะดำเนินโครงการวิจัยของตนเองในเรื่องที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน แล้วได้เลือกพื้นที่บ้านขาว หมู่ที่ 3 เป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่วิจัย จึงสมีองการเข้ามาต่อยอดโครงการที่เคยเป็นวิทยากรให้

วิทยากรท่านแรกคือ อาจารย์ป้องศักดิ์ ทองเนื้อแข็ง จะเข้ามาดำเนินโครงการวิจัย เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการจัดรูปแบบธุรกิจบ้านพักในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ส่วนวิทยากรอีกท่านหนึ่งคือ ดร.แสวงศักดิ์ ศิริพันธ์ จะเข้ามาดำเนินโครงการ วิจัยเรื่องแนวทางเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชน 3 จังหวัดเขตลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา : สงขลา พัทลุง และนครศรีธรรมราช

โครงการวิจัยทั้ง 2 โครงการ ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) หากดำเนินการในพื้นที่ชุมชนบ้านขาวมีอะไรได้แล้ว ย่อมส่งผลเกือบทุนอย่างมากต่อโครงการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และธุรกิจบ้านพักแบบโอมสเตย์ที่ชุมชนกำลังพยายามดำเนินการ

ให้สำเร็จเป็นจริงได้ เจริญรุคห์น้านานบรรลุตามความต้องการโดยเร็วที่สุด เนื่องด้วยผลของโครงการวิจัยทั้ง 2 น่าจะช่วยเพิ่มความพร้อมในการบริหารจัดการ และการมองเห็นแนวทางปฏิบัติการสู่ความสำเร็จได้ปูโรปร่างมากกว่าเดิมให้แก่ชุมชนนั้นเอง

3. โครงการคัดเลือกและผลิตเมล็ดข้าวพันธุ์ดี เป็นโครงการที่ชุมชนบ้านขาว หมู่ที่ 3 มุ่งหวังดำเนินการให้ถึงเป้าหมายที่ชุมชนเป็นแหล่งปลูกและขยายพันธุ์ข้าวพันธุ์ดีของอำเภอโนด และจังหวัดสงขลา เป็นแหล่งจำหน่ายข้าวพันธุ์ดีมีราคาและผลิตภัณฑ์ประปาที่เพิ่มนูล่า ซึ่งเป็นที่นิยมบริโภคของลูกค้าและตลาดข้าววงกว้าง เป็นแหล่งเรียนรู้กรรมวิธีคัดเลือกและผลิตเมล็ดข้าวพันธุ์ดี ตลอดจนบริการเมล็ดข้าวพันธุ์ดีแก่เกษตรกรในชุมชนและแวงไก่ศักดิ์ และพื้นที่อื่น ๆ ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ มีการรวมตัวแ่นแน่นหนาของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพันธุ์ดีในชุมชนอาจรวมชุมชนเครือข่ายด้วย จนเป็นองค์กรที่มั่นคง เช่น สาหร่าย ธนาคารข้าว เพื่อสร้างและขยายงานให้เจริญก้าวหน้า ซึ่งความมุ่งหวังเหล่านี้ไม่ใกล้เกินเอื้อม เพราะชุมชนบ้านขาวเป็นแหล่งปลูกข้าวใหญ่ของอำเภอโนด และจังหวัดสงขลา และการปลูกข้าวเป็นอาชีพหลักของชุมชนอยู่แล้ว

ด้วยความมุ่งหวังดังกล่าว หลังโครงการอบรมการคัดเลือกและผลิตเมล็ดข้าวพันธุ์ดีที่ทีมวิจัยจัดขึ้นแล้ว คณะกรรมการดำเนินการที่จัดตั้งขึ้นซึ่งมีแกนนำที่เข้มแข็งได้ปฏิบัติงานสืบเนื่องต่อมา โดยประชุมปรึกษาวางแผนงานกันแล้วกำหนดขั้นตอนการทำงาน ในเวลาเดียวกันก็ถึงสมาชิกเข้ากลุ่ม ได้จำนวนมากเพื่อพนวกกำลังให้งานรุदหน้า ทั้งนี้วิทยากรที่เคยให้การอบรมได้เข้ามายืนมูลความคืบหน้าไปแล้วครั้งหนึ่ง พร้อมกับให้คำปรึกษาแนะนำด้านวิชาการเพิ่มเติม และชี้แนะข้าวพันธุ์ดีที่เหมาะสมกับการปลูกในพื้นที่ด้วย

สรุปการประเมินผลได้ว่า การดำเนินโครงการนี้มีความต่อเนื่องก้าวหน้าไปพอสมควร แต่ยังไม่ถึงขั้นมากนัก เพราะจำเป็นต้องอาศัยงบประมาณสนับสนุนในการสร้างและพัฒนาเปลงสถาบัน รวมถึงการสร้างศูนย์สำหรับดำเนินงานให้บรรลุผลทางปฏิบัติอย่างเต็มที่ ขณะนี้กำลังผลักดันให้โครงการนี้ผ่านจากแผนชุมชนบูรณาการซึ่งนำไปสู่แผนระดับตำบลหรือระดับสูงขึ้นไป เพื่อได้รับงบประมาณสนับสนุน แต่ยังคงดำเนินงานกันภายใต้ศักยภาพและความสามารถของชุมชนเอง

4. โครงการปลูกพืชสวนผสม เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมโครงการอบรมให้ความสนใจมาก และมีหลายคนได้เริ่มดำเนินการทำทันที เพราะเห็นความคุ้มค่าในการใช้ที่ดินของตนยิ่งกว่าเดิมที่ปลูกพืชเพียงไม่กี่ชนิดเอาไว้ขาย ซึ่งบางครั้งก็ไม่พอขายหรือขายไม่ออ ก และยังต้องเพิ่ยว่าซื้อพืชผักหลายอย่างมาบริโภค ทั้ง ๆ ที่ปลูกเองได้

การดำเนินการระยะแรกเท่าที่ทราบ จะอยู่ในลักษณะที่เริ่มจากปลูกแซมบริเวณที่ดินว่าง และเลือกรื้อถอนต้นพืชเก่าที่ไม่ค่อยให้ผลออก ปลูกต้นใหม่ที่ให้ผลมากกว่า เอื้อประโยชน์กว่าเจ้าแทน แล้วค่อย ๆ ปรับที่ดินเพื่อปลูกพืชชนิดต่าง ๆ ที่พึงพาอาศัยกันได้ และให้ผลผลิตหมุนเวียนกันออกไปจนเต็มพื้นที่ที่มีอยู่ เพียงเวลาไม่นาน ผู้ลงมือดำเนินการก็มองเห็นคุณค่าและความคุ้มค่าที่จะได้รับตามมา ยิ่งนำปุ๋ยหมักสูตร EM บุกคุณลักษณะของวิทยากรณ์ให้บำรุงดินบำรุง

พืชด้วยแล้ว ผลที่ปรากฏให้เห็นจึงรวมเร็ว จนเป็นเหตุจุงใจให้ค้นอื่น ๆ ในชุมชนอยากร้าวตาม มาขอศึกษาด้วยย่าง และขอความรู้เพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ

สำหรับพืชที่นี่นำมาปลูกทำสวนผสมในพื้นที่ชุมชนบ้านขาว หมู่ที่ 3 ส่วนใหญ่เป็นไม้ผล และพืชผักต่าง ๆ อีกส่วนหนึ่งเป็นไม้ดอก เช่น ดาวเรือง เบญจมาศ หน้าวัว ดาหลา มะลิ เป็นต้น ซึ่งเป็นไม้ดอกที่ทำรายได้ดี มีแหล่งรับซื้อแน่นอนตลอดเวลา

จากข้อมูลดังกล่าว สรุปผลการประเมินได้ว่าโครงการปลูกพืชสวนผสมในชุมชนบ้านขาว หมู่ที่ 3 ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และขยายตัวคืบหน้าตามลำดับอย่างเป็นที่น่าพอใจ

5. โครงการประดิษฐ์และตกแต่งดอกไม้ของกลุ่มศตรี เป็นอีกโครงการหนึ่งที่ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง หลังจากผ่านโครงการอบรมปฏิบัติการประดิษฐ์และตกแต่งดอกไม้งานศพให้แก่กลุ่มศตรีชุมชนบ้านขาวไปแล้ว เหตุทั้งนี้เกี่ยวกับความสามารถในการดำเนินงาน และการนำกลุ่มของแกนนำบวกกับความสนใจ ตั้งใจจริงของสมาชิกกลุ่ม ตลอดถึงการที่สมาชิกกลุ่มหลายคนมีฝีมือ และช่วยฝึกช่วยสอนคนอื่น ๆ ในกลุ่มได้ดีนั้นเอง

งานของกลุ่มที่ดำเนินการอยู่อย่างต่อเนื่อง ได้แก่ รับผู้สูญเสียไม่จำกัดวัยเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม และจัดกิจกรรมฝึกฝีมือประดิษฐ์ จัดแต่งดอกไม้ให้แก่สมาชิกสัปดาห์ละครั้ง โดยมีเป้าหมายสำคัญคือ รับตกแต่งสถานที่ด้วยดอกไม้ประดิษฐ์ตามงานต่าง ๆ ทั้งภายในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง ไม่จำกัดงานศพเท่านั้น และรับทำพวงหรีดหรืองานศพไม้ประดิษฐ์อื่น ๆ ตามที่มีผู้มาว่าจ้าง รวมไปถึงการรับงานบางงานที่ทางกลุ่มช่วยเหลือโดยคิดเพียงแค่ค่าวัสดุบ้างเท่านั้น

แต่เนื่องจากเพิ่งเริ่มขัดตั้งกลุ่มศตรีงานประดิษฐ์ดอกไม้มายังไม่นาน ยังเป็นที่รู้จักไม่กว้างขวาง งานที่ได้รับจึงมีเพียงการจัดทำพวงหรีดไม่กี่พวง ยังก้าวไปไม่ถึงขั้นตกแต่งสถานที่หรืองานอื่น ๆ ที่ตั้งเป้าหมายไว้ แต่คณะกรรมการกลุ่มศตรีนี้กำลังวางแผนโดยประมาณพัฒนา กิจกรรมและการดำเนินงานของกลุ่มให้กระจายออกไปอย่างกว้างขวาง และเตรียมพัฒนากลุ่มให้อยู่ในรูปขององค์กรที่มีการดำเนินงานเป็นระบบระเบียบมีประสิทธิภาพมากขึ้น

จากข้อมูลดังกล่าว สรุปได้ว่าโครงการประดิษฐ์และตกแต่งดอกไม้ของกลุ่มศตรี ชุมชนบ้านขาว หมู่ที่ 3 มีการดำเนินงานที่ต่อเนื่องหลังโครงการอบรมเป็นต้นมา แม้จะยังเดิมโต ก้าวหน้าไม่มากนัก แต่ก็เชื่อได้ว่าด้วยความเข้มแข็ง ความสามารถของกลุ่มแกนนำในคณะกรรมการ และความพร้อมใจกันของกลุ่มสมาชิกจะทำให้โครงการนี้ก้าวหน้าตามลำดับ เช่นเดียวกับโครงการอื่น ๆ จนเป็นองค์กรกึ่งธุรกิจของชุมชนบ้านขาวที่ก้าวหน้ามั่นคง ได้ในเวลาไม่ช้า

พื้นที่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 อำเภอควนเนียง

การประเมินผลโครงการวิจัย 3 ระยะที่ดำเนินการในพื้นที่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา ได้ผลลัพธ์ดังนี้

ระยะแรก จากการประชุมและลงมติร่วมกันของผู้ประเมินผล ซึ่งประกอบด้วยคณะผู้วิจัย 6 คน และสมาชิกทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาของพื้นที่ที่ 6 คน รวมทั้งสิ้น 12 คน ได้ผลการประเมินโครงการวิจัย ดังแสดงไว้ในตารางที่ 5.30

ตารางที่ 5.30 ผลการประเมินโครงการวิจัยระยะแรก พื้นที่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4

ข้อความที่ประเมิน	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
1. เป็นโครงการวิจัยที่ชุมชนพึงพอใจและต้องการให้ดำเนินการ		✓			
2. เป็นโครงการวิจัยที่ชุมชนเห็นคุณค่าในการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตของชุมชน		✓			
3. เป็นโครงการวิจัยที่ได้รับการตอบสนองจากสมาชิกของชุมชนในการเข้าร่วมทีมวิจัย		✓			
4. ผู้นำชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องให้ความสนใจและสนับสนุนในการดำเนินโครงการวิจัย		✓			
5. ผู้นำชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมและร่วมประชุมตามกำหนด				✓	
6. ผู้นำชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องติดตามเอาใจใส่การดำเนินโครงการวิจัย				✓	
7. ผู้นำชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องสนับสนุนส่งเสริมโครงการวิจัยให้บรรลุผลสำเร็จในการสร้างเสริมคุณภาพชีวิต		✓			
8. ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนใส่ใจและการตื่อරือร้นในการมาร่วมดำเนินโครงการวิจัยตามกำหนดการ		✓			
9. ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในกระบวนการวิจัยด้วยความสนใจและตั้งใจอย่างจริงจัง		✓			
10. ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจโครงการวิจัย ตลอดจนขั้นตอนดำเนินการตลอดกระบวนการวิจัย		✓			

ตารางที่ 5.30 (ต่อ)

ข้อความที่ประเมิน	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
11. ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจแนวทางในการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตของชุมชนโดยใช้กระบวนการวิจัยแบบ PAR		✓			
12. ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนมีความกล้าคิด กล้าทำ และกล้าแสดงออกระหว่างการดำเนินงานในโครงการวิจัย		✓			
13. ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนร่วมคิด ร่วมทำ และรับฟัง ความคิดเห็นซึ่งกันและกันตามหลักประชาธิปไตย			✓		
14. ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนแสดงออกถึงความสามารถที่จะนำกระบวนการวิจัยแบบ PAR ไปใช้สร้างเสริมคุณภาพชีวิตของชุมชนในโอกาสต่อไป		✓			
15. ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนมีความพึงพอใจและการภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของทีมวิจัย		✓			
16. ทีมวิจัยทุกฝ่ายมีความเข้าใจในบทบาทและรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนตามที่กำหนดไว้		✓			
17. ทีมวิจัยทุกฝ่ายมีปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน ตลอดเวลาที่ดำเนินการวิจัยร่วมกัน		✓			
18. การดำเนินโครงการวิจัยที่ผ่านมาบรรลุผลสำเร็จ ในแต่ละขั้นตอนตามเป้าหมายที่วางไว้		✓			
19. โครงการวิจัยกระตุ้นให้สมาชิกในชุมชนตื่นตัวที่จะสร้างเสริมคุณภาพชีวิตให้แก่ชุมชนของตน		✓			
20. สมาชิกในชุมชนแสดงความรู้สึกว่าโครงการวิจัยสามารถสร้างเสริมคุณภาพชีวิตให้แก่ชุมชนได้ตรงตามปัญหาและความต้องการอันแท้จริง		✓			

จากผลการประเมินในตารางที่ 5.30 พนับว่าประเด็นต่าง ๆ ส่วนใหญ่ได้รับการประเมินผลอยู่ระดับมาก และมีบางประเด็นอยู่ระดับปานกลาง กล่าวโดยสรุปเกือบ คณะผู้วิจัยและสมาชิกทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาของพื้นที่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 ประเมินผลโครงการวิจัยซึ่งได้ดำเนินการไปจนเสร็จขั้นศึกษาวิเคราะห์ปัญหาชุมชนว่ามีผลลัมกฤทธิ์ในเรื่องต่าง ๆ (ดูตารางที่ 5.30 ประกอบ) อยู่ระดับมาก ยกเว้นบางเรื่องที่อยู่ระดับปานกลาง ได้แก่ การนำเสนอร่วมกิจกรรม ร่วมประชุมตามคำเชิญ และการติดตามเอาใจใส่การดำเนินโครงการวิจัยของผู้นำชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง

ระยะที่สอง จากการวิเคราะห์แบบประเมินผลที่สมาชิกทีมวิจัยฝ่ายชุมชนของพื้นที่นี้ จำนวน 25 คน ได้ทำการประเมินผลโครงการวิจัยหลังเสร็จสิ้นขั้นดำเนินโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ แล้ว ได้ผลการวิเคราะห์ดังแสดงไว้ในตารางที่ 5.31

ตารางที่ 5.31 ผลการประเมินโครงการวิจัยระยะที่สอง พื้นที่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4

ข้อความที่ประเมิน	มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	\bar{X}	การแปลผล
1. การวิจัยครั้งนี้เปิดโอกาสให้ตัวแทนของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนได้เข้าร่วมด้วยอย่างกว้างขวาง	11	12	2	-	-	4.36	มาก
2. สมาชิกชุมชนที่ร่วมการวิจัยได้รับการชี้แจงถึงวัตถุประสงค์และขั้นตอนการวิจัยอย่างชัดเจน	12	13	-	-	-	4.48	มาก
3. สมาชิกชุมชนที่ร่วมการวิจัยได้รับแรงจูงใจนกเพลิดความรู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของทีมวิจัย	19	6	-	-	-	4.76	มากที่สุด
4. สมาชิกชุมชนที่ร่วมการวิจัยได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยทุกขั้นตอน	16	8	1	-	-	4.60	มากที่สุด
5. สมาชิกชุมชนที่ร่วมการวิจัยได้มีส่วนร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ ร่วมแสดงความคิดเห็น และร่วมวางแผนอย่างเต็มที่	10	12	3	-	-	4.28	มาก
6. คณะผู้วิจัยได้ให้เกียรติ และยอมรับนับถือความคิดเห็นตลอดจนภูมิปัญญาของชาวบ้านเป็นอย่างดี	21	4	-	-	-	4.84	มากที่สุด
7. ผู้ร่วมวิจัยอันประกอบด้วย คณะผู้วิจัย ฝ่ายพัฒนา และฝ่ายชาวบ้าน (ชุมชน) มีการติดต่อและสนับสนุนรักษาโดยราบรื่น	10	15	-	-	-	4.40	มาก
8. สมาชิกชุมชนที่ร่วมการวิจัยมีความสนใจ และความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมโครงการวิจัยครั้งนี้	11	14	-	-	-	4.44	มาก

ตารางที่ 5.31 (ต่อ)

ข้อความที่ประเมิน	มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	\bar{X}	การแปลผล
9. ปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนที่หันยกเว้นมาเมื่อคำเนินการแก้ไขนั้นเป็นปัญหาที่แท้จริงของชุมชน	15	8	2	-	-	4.52	มากที่สุด
10. โครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนนั้น ตรงกับความต้องการของคนในชุมชนอย่างแท้จริง	9	14	2	-	-	4.28	มาก
11. โครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนมี ส่วนสำคัญที่จะพัฒนาความเป็นอยู่ ของชุมชนให้ดีขึ้น	13	11	1	-	-	4.48	มาก
12. โครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนจะ สามารถขยายผลต่อไปจนเกิดเป็น กลุ่มหรือองค์กรของชุมชนที่เข้มแข็ง	8	13	4	-	-	4.16	มาก
13. สมาชิกชุมชนที่ร่วมการวิจัยตระหนัก ถึงคุณค่าและประโยชน์ที่จะได้รับ จากโครงการวิจัยครั้งนี้	19	6	-	-	-	4.76	มากที่สุด
14. รูปแบบการวิจัยลักษณะนี้จะเป็น วิถีทางสำคัญอย่างหนึ่งที่ช่วยพัฒนา คุณภาพชีวิตของชุมชนให้ดีขึ้น	12	10	3	-	-	4.36	มาก
15. รูปแบบการวิจัยลักษณะนี้ควรจัดให้ มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องต่อไป ในชุมชน	18	7	-	-	-	4.72	มากที่สุด
16. รูปแบบการวิจัยลักษณะนี้จะช่วยให้ ชุมชนสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้ด้วยตนเองและตรงกับความต้อง การอันแท้จริงของชุมชน	14	10	1	-	-	4.52	มากที่สุด
รวม	218	163	19	-	-	4.49	มาก

จากผลการประเมินในตารางที่ 5.31 พนบว่าประเด็นต่าง ๆ ได้รับการประเมินผลอยู่ระดับมาก และระดับมากที่สุด ด้วยจำนวนพอ ๆ กัน โดยมีประเด็นที่อยู่ระดับมากเกินครึ่งเล็กน้อย (9:7) และเมื่อพิจารณาการประเมินผลในภาพรวม จะเห็นว่าอยู่ระดับมากที่ค่อนข้าง (X) 4.49 ซึ่งใกล้ระดับมากที่สุด กล่าวโดยสรุปก็คือ สมาชิกที่มีวิจัยฝ่ายชุมชนของพื้นที่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 ประเมินผลโครงการวิจัยที่ได้ดำเนินการไปจนเสร็จสิ้นขั้นดำเนินโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ว่า มีผลสัมฤทธิ์ในเรื่องต่าง ๆ (ดูตารางที่ 5.31 ประกอบ) อยู่ระดับมาก และมากที่สุด ส่วนผลการประเมินโดยรวมอยู่ระดับมากที่ค่อนข้างไปทางระดับมากที่สุด

ระยะที่สาม หลังจากดำเนินโครงการวิจัยผ่านขั้นดำเนินโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนบ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2551 คณะผู้วิจัยได้ออกจากพื้นที่ แต่ยังคงอยู่ เอาใจใส่ติดตาม ตรวจสอบความต่อเนื่องและความก้าวหน้าของโครงการและกิจกรรมที่จัดไป เช่นเดียว กับชุมชนบ้านขาว หมู่ที่ 3 แล้วได้กลับเข้าสู่พื้นที่ชุมชนบ้านอ่าวทึงอีกรอบ วันที่ 25 กรกฎาคม 2551 เพื่อประชุมประเมินผลโครงการและกิจกรรมเหล่านี้ร่วมกับทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา และทีมวิจัย ฝ่ายชุมชน

จากการร่วมกันติดตามและประเมินผล ได้ผลที่จะนำเสนอต่อไปนี้

1. โครงการ 4 โครงการ คือ การเพาะพันธุ์ปลาดุกอยด้วยวิธีผสมเทียม การเพาะเลี้ยง ไอล์ฟ การทำปุ๋ยหมัก และการเพาะเห็ด ได้ดำเนินการกันอย่างต่อเนื่องด้วยความตั้งใจจริงของ บรรดาผู้เข้าร่วมโครงการอบรมปฏิบัติการที่รวมกุ่มกันแน่นหนา สมาชิกกุ่มทั้ง 4 โครงการนี้ ส่วนใหญ่เป็นคนกุ่มเดียวกัน เพราะหากคนเห็นว่าสามารถทำไปพร้อม ๆ กันได้ และแต่ละโครงการ ก็ล้วนมีคุณประโยชน์อย่างยิ่งต่อการสร้างเสริม พัฒนาอาชีพและรายได้ อันเป็นปัจจัยสำคัญของ ครอบครัว และชุมชน

จากข้อมูลที่รับทราบนั้น สถานที่ที่เป็นศูนย์กลางของการดำเนินโครงการเพาะพันธุ์ ปลาดุกอยด้วยวิธีผสมเทียม การเพาะเลี้ยงไอล์ฟ และการทำปุ๋ยหมักสูตร EM นุกานิมูลสัตว์ คือ บ้านนายฉันทะ อุไรตัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นแกนนำคนสำคัญของคณะกรรมการดำเนิน โครงการทั้ง 3 นี้ เนื่องจากมีอาชีวะริเวณกว้างขวาง พื้นที่ด้วยบ่อเพาะเลี้ยงปลาดุกอย บ่อเพาะเลี้ยงไอล์ฟ และปักติดแล้วก็เป็นแหล่งพลังงานปัจจัยที่สำคัญ ของสมาชิกกุ่ม เพราะความสนใจสนับสนุน ใกล้ชิดกับเจ้าของบ้าน กอบปรับน้ำดื่มน้ำที่เจ้าของบ้านเองมีความรู้ความคล่องชำนาญในเรื่องการ เพาะเลี้ยงปลาดุกอย ไอล์ฟ และการทำปุ๋ยหมัก เพราะเคยมีประสบการณ์เรื่องเหล่านี้มาก่อน ก็ยินดี ถ่ายทอดความรู้ เทคนิคไว้ และให้คำปรึกษาแนะนำแก่พากฟ้องร่วมโครงการ รวมทั้งเติมใจให้ใช้ บ้านของตนเป็นศูนย์ศึกษาเรียนรู้ ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในโครงการร่วมกัน

ส่วนโครงการเพาะเลี้ยงเห็ด ก็ได้ร่วมกันดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยกุ่มของ ผู้เข้าร่วมโครงการอบรมปฏิบัติการเพาะเลี้ยงเห็ด ภายใต้ชื่อ “ชุมชนผู้เพาะเลี้ยงเห็ดบ้านอ่าวทึง” และได้ใช้ริเวณบ้านของนายประเนตร ธนบุรี ประธานชุมชนเป็นศูนย์กลางดำเนินโครงการ

เนื่องจากมีความพร้อมในด้านวัสดุอุปกรณ์ด้านเรือนแพะ เพาะเกย์ผลิตเห็ดคายมาก่อน ทั้งนี้สามารถช่วยลดประชุมตกลงกันว่าจะไม่แยกไปดำเนินการแบบต่างคนต่างทำ ซึ่งอาจประสบความล้มเหลวได้ง่าย ด้วยส่วนใหญ่ยังขาดประสบการณ์ ขาดความสามารถในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ และสร้างเรือนแพะเป็นของตัวเองตามลำพัง ดังนั้นการดำเนินโครงการของชุมชนจึงอยู่ในลักษณะของการร่วมกันลงทุน ร่วมกันเพาะผลิตเห็ด ร่วมกันรับผิดชอบตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายภายใต้กลุ่มสมาชิกชุมชน ซึ่งระยะเริ่มต้นนี้สมาชิกชุมชนคงจำกัดแต่ผู้เข้าร่วมโครงการอบรมปฏิบัติการเพาะเลี้ยงเห็ดมา ก่อนเท่านั้น ต่อเมื่อการดำเนินงานของชุมชนเข้าที่เข้าทางเป็นระบบดีแล้ว ถึงจะพิจารณารับผู้สนใจรายอื่น ๆ ที่ขอเข้าร่วมอีกหลายราย เข้าเป็นสมาชิกเพิ่ม โดยจะเลือกเฉพาะผู้มีเจตนา真面目 และเมื่อได้ขยายผลผลิตเห็ดได้ ก็จะนำรายได้มาแบ่งสรรกันอย่างยุติธรรม

การดำเนินโครงการเพาะพันธุ์ปลาดุกอุดดวยวิธีผสมเทียม การเพาะเลี้ยงไระแดง และการทำปูยำกสูตร EM บุกานิมูลสัตว์ได้ใช้วิธีการบางส่วนคล้ายกับโครงการเพาะเลี้ยงเห็ด ตรงที่สมาชิกกลุ่มลงทุนเป็นเงินกองกลางร่วมกัน เมื่อได้ผลผลิตออกมามาก่อน เช่น ลูกปลาขนาดลงบ่อเลี้ยงได้ และปูยำกบรรจุกระสอบก็จะแบ่งสรรกันตามโควต้าน้ำกลับไปบ้านของแต่ละคน เพื่อเลี้ยงให้ได้ขนาดและใช้ประโยชน์ต่อไป ส่วนการเพาะเลี้ยงไระแดงจะดำเนินการตลอดทุกขั้นตอนที่บ้านนายผัน พุ่มไรรัตน์ เพราะพร้อมด้วยปัจจัยต่าง ๆ โดยมีสมาชิกช่วยกันดูแลตลอดเวลาเพาะเลี้ยง สำหรับความก้าวหน้าของโครงการทั้ง 4 ที่เห็นชัดในช่วงเวลา 2 เดือนเศษหลังจากผ่านโครงการอบรมปฏิบัติการแล้ว ได้แก่ แต่ละโครงการมีจำนวนสมาชิกมากขึ้น ยกเว้นโครงการเพาะเลี้ยงเห็ด มีการทดลองเพาะพันธุ์ปลาชนิดอื่น ๆ ด้วยวิธีผสมเทียม นอกจากราชาดุกอุดด้วยปูยำกสูตร EM บุกานิมูลสัตว์ ตามปริมาณความต้องการของสมาชิกกลุ่มและกำลังเตรียมจะผลิตบรรจุกระสอบจำหน่าย มีการทดลองเพาะเห็ดนางฟ้าภูฐาน ซึ่งเป็นเห็ดราชติหารากรอบอุ่น มีกิจกรรม สามารถเก็บเอาไว้ได้นาน กำลังเป็นที่ต้องการมากของตลาด นอกจากนี้สมาชิกแต่ละโครงการข้างวางแผนขยายงานให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นต่อไป

ความก้าวหน้าดังกล่าวล้วนเกิดจากกำลังแรงกายแรงใจ กำลังปัญญา รวมกันของสมาชิกกลุ่มในแต่ละโครงการ และเป็นผลมาจากการติดต่อขอคำปรึกษาแนะนำจากวิทยากรผู้เชี่ยวชาญ ให้การอบรมปฏิบัติการมาโดยตลอด ที่น่ายินดีก็คือ ชุมชนได้เห็นความสำคัญของโครงการทั้ง 4 และบรรจุทั้งหมดไว้ในแผนชุมชนบ้านอ่าวทึ่ง หมู่ที่ 4 จึงประเมินผลได้ว่าการดำเนินโครงการทั้ง 4 เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และมีความก้าวหน้าอยู่ในระดับที่น่าพอใจยิ่ง

2. โครงการปลูกพืชสวนผสม เป็นโครงการที่สมาชิกในพื้นที่ชุมชนบ้านอ่าวทึ่ง หมู่ที่ 4 ซึ่งเข้าร่วมโครงการอบรมการปลูกพืชสวนผสมและทำปูยำกให้ความสนใจอย่างมากเข่นเดียว กับในพื้นที่ชุมชนบ้านขาว หมู่ที่ 3 แต่มีอยู่ประมาณ 4 – 5 รายได้ลงมือดำเนินการโดยไม่รอช้า

เพราเห็นคุณประ โยชน์อันคุ้มค่าที่จะได้รับจากการใช้ที่ดินรอบ ๆ บ้านเพาะปลูกพืชสวนผสม ทั้งด้านการมีพืชหลากหลายชนิดพันธุ์ไว้บริโภคภายในครัวเรือน การนำส่วนเหลือบริโภคออกจำหน่าย และการปรับรักษาความอุดมสมบูรณ์ ชุมชนของพื้นที่ดินด้วยวิถีทางที่ให้พืชต่างชนิดพันธุ์ เอื้ออาศัยกันตามธรรมชาติ อีกทั้งยังอยู่ในความสามารถที่แต่ละบ้าน แต่ละครอบครัวจะทำกันเอง ได้ไม่ยาก โดยใช้ที่ดินที่มีอยู่ ใช้ปุ๋ยมีคุณภาพบำรุงดินที่ผลิตเอง (สูตร EM บุกานิมูลส์ตัวร์) และใช้แรงงานในครอบครัว สำหรับพืชที่นำมารังปลูกนั้น ที่เห็นส่วนใหญ่จะเป็นไม้ผล เช่น กล้วย มะม่วง ส้มโอ กระท้อน น้อบท่อน ชมพู่ ฝรั่ง เป็นต้น และพืชพัก เช่น มะนาว พริก ผักประเภทต่าง ๆ และผักสวนครัว เป็นต้น

ความก้าวหน้าของโครงการนี้ยังเห็นได้จากในระยะแรกมีผู้ลงมือปรับใช้ที่ดินของตนทำสวนผสมอยู่ประมาณ 4 – 5 ราย ต่อมาไม่นานก็เพิ่มจำนวนขึ้นเป็น 10 กว่าราย ซึ่งก็อยู่ในกลุ่มของเข้าร่วมโครงการอบรมนั้นเอง และมีแนวโน้มจะเพิ่มจำนวนขึ้นไปอีก ไม่เฉพาะแต่ผู้เคยเข้าร่วมโครงการอบรมเท่านั้น ผู้ไม่เคยเข้าร่วมโครงการอบรมหลายรายก็เริ่มให้ความสนใจจะลงมือทำด้วยเช่นกัน เพราะเห็นคุณประ โยชน์คั่งที่กล่าวไว้ โดยศึกษาเรียนรู้จากผู้ที่ลงมือทำไปก่อนแล้ว ทั้งนี้คณะกรรมการแกนนำของโครงการกำลังเตรียมจัดอบรมเรื่องการปลูกพืชสวนผสม และการทำปุ๋ยหมักสูตร EM บุกานิมูลส์ตัวร์ให้แก่ผู้สนใจรายใหม่ โดยเชิญวิทยากรท่านเดิมไปเป็นผู้อบรมอีกรังหนึ่งเพื่อให้การดำเนินโครงการนี้มีประสิทธิผลยิ่งขึ้น แผ่นขยายออกไปในชุมชนกว้างขวางขึ้น

ตามที่กล่าวไว้พอกจะประเมินผลได้ว่าการดำเนินโครงการปลูกพืชสวนผสมในชุมชนบ้านอ่าวทึ่ง หมู่ที่ 4 มีความต่อเนื่อง เมื่อจะไม่ก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทัดเทียมกับโครงการอื่น ๆ แต่ก็ต้อง ๆ ก้าวหน้าตามลำดับ ซึ่งถือเป็นเรื่องที่น่าพอใจในน้อย

3. โครงการสร้างเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน เป็นโครงการที่คณะผู้วิจัยได้รับทราบข้อมูลด้วยความยินดีว่า หลังผ่านโครงการอบรมเพื่อสร้างเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของชาวบ้านในพื้นที่ชุมชนบ้านอ่าวทึ่ง หมู่ที่ 4 โดยใช้ชื่อโครงการว่า “รักท้องถิ่นของเรา นาร่วมใจกันพัฒนา” ไปแล้ว คณะกรรมการแกนนำพร้อมด้วยผู้เข้าร่วมโครงการอบรมทั้งหลายได้เป็นกำลังหลักในการชักจูงคนในชุมชนให้เห็นความสำคัญ และคุณค่าของการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน ทำให้งานหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนระดับหลังมีผู้อุปนายาวมากหน้าหลายตาขึ้น อย่างเห็นได้ชัด แล้วยังร่วมกันแสดงความคิดเห็นอย่างแทนไม่เคยปรากฏมาก่อนและถึงเมื่อมากันไม่ถึงขั้นพร้อมหน้าพร้อมตา กันตามความต้องการของผู้นำชุมชน อันยากจะเกิดขึ้นแบบนั้นได้โดยเร็ว แต่ทุกคนที่มาต่างแสดงออกถึงความตั้งใจ ความกระตือรือร้น และรู้สึกถึงคุณค่าในการเข้ามาร่วมผิด ไปจากเดิมมาก นับเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของการสร้างเสริมแรงบันดาลใจให้กับสมาชิกชุมชน คนอื่น ๆ ต่อไปในวงกว้าง และการนำไปสู่การร่วมแรงกายแรงใจพัฒนาชุมชนด้วยพลังชุมชนเอง ซึ่งจะเกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลแห่งการพัฒนาชุมชนที่เข้มแข็งยั่งยืนเหนือกว่าการพัฒนาชุมชนที่ต้องพึ่งพาอาศัยบุคคลภายนอกหรือหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ เป็นอันมาก

ด้วยผลคือต่อชุมชนที่ตามมาจากการอบรมเพื่อสร้างเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของชาวบ้านที่จัดไป ซึ่งมีเสียงเรียกร้องจากผู้นำชุมชนและผู้เข้าร่วมโครงการอบรมครั้งนี้ ให้คณะกรรมการจัดตั้งกล่าวว่าตนอีกรึสำหรับสมาชิกชุมชนกลุ่มนี้โดยใช้วิทยากรชุดเดิม ทั้งนี้คณะกรรมการจัดตั้งการให้แม้จะออกจากการพื้นที่แล้วก็ตาม เพื่อความเจริญก้าวหน้าด้านงานพัฒนาของชุมชนบ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 เป็นประการสำคัญ รองลงมาคือเพื่อสนองตามคำเรียกร้องของผู้เข้าร่วมโครงการอบรมครั้งก่อนที่ส่วนใหญ่เป็นคนหนุ่มไฟแรง มีจิตสาธารณะในงานพัฒนาชุมชนมาโดยตลอด และเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงที่เข้มแข็งในการซักจุ่งคนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน

ประเมินผลได้ว่าโครงการอบรมเพื่อสร้างเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนที่จัดไป ในพื้นที่บ้านอ่าวทึง หมู่ที่ 4 ส่งผลต่องานพัฒนาชุมชนของพื้นที่นี้ที่ตามมาภายหลังอย่างเป็นที่น่าพอใจกว่าเดิมมาก เพราะได้สร้างความตระหนัก ความตื่นตัวที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน ด้วยจิตสำนึกของความรับผิดชอบให้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการ และผู้เข้าร่วมโครงการเหล่านี้ก็ทำหน้าที่เป็นแกนสืบทอดต่อไปยังญาติมิตร พี่น้อง เพื่อนบ้าน และคนอื่น ๆ ในชุมชน เป็นเหตุให้มีผู้สนใจปร่วงงานหรือกิจกรรมด้านการพัฒนาชุมชนและใส่ใจกับงานพัฒนาชุมชนมากขึ้นจนสังเกตเห็นได้ชัด หากผู้นำชุมชนอาจริบอาจจับกันเรื่องนี้ โดยสร้างแรงเสริมอื่น ๆ เพิ่มขึ้นนอกเหนือจากการจัดโครงการอบรม ก็เชื่อได้ว่าจะสามารถถูงใจให้คนในชุมชนสนใจ ใส่ใจเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนมากขึ้นเรื่อย ๆ

พื้นที่บ้านประทุมเบียน หมู่ที่ 5 อำเภอสิงหนคร

การประเมินผลโครงการวิจัย 3 ระยะที่ดำเนินการในพื้นที่บ้านประทุมเบียน หมู่ที่ 5 อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ได้ผลลัพธ์ดังนี้

ระยะแรก จากการประชุมและลงมติร่วมกันของผู้ประเมินผล ซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการวิจัย 6 คน และสมาชิกที่มีวิจัยฝ่ายพัฒนาของพื้นที่นี้ 5 คน รวมทั้งสิ้น 11 คน ได้ผลการประเมินโครงการวิจัย ดังแสดงไว้ในตารางที่ 5.32

ตารางที่ 5.32 ผลการประเมินโครงการวิจัยระยะแรก พื้นที่บ้านประทุมเบียน หมู่ที่ 5

ข้อความที่ประเมิน	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
1. เป็นโครงการวิจัยที่ชุมชนพึงพอใจและต้องการให้ดำเนินการ		✓			
2. เป็นโครงการวิจัยที่ชุมชนเห็นคุณค่าในการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตของชุมชน		✓			

ตารางที่ 5.32 (ต่อ)

ข้อความที่ประเมิน	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
3. เป็นโครงการวิจัยที่ได้รับการตอบสนองจาก สมาชิกของชุมชนในการเข้าร่วมทีมวิจัย		✓			
4. ผู้นำชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องให้ความสนใจ และสนับสนุนในการดำเนินโครงการวิจัย		✓			
5. ผู้นำชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือ ในการเข้าร่วมกิจกรรมและร่วมประชุมตามคำเชิญ			✓		
6. ผู้นำชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องติดตามเอาใจใส่ การดำเนินโครงการวิจัย			✓		
7. ผู้นำชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องสนับสนุน ส่งเสริมโครงการวิจัยให้บรรลุผลสำเร็จในการ สร้างเสริมคุณภาพชีวิต			✓		
8. ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนใส่ใจและกระตือรือร้นในการ มาร่วมดำเนินโครงการวิจัยตามกำหนดการ	✓				
9. ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในกระบวนการ การวิจัยด้วยความสนใจและตั้งใจอย่างจริงจัง	✓				
10. ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจโครงการ วิจัย ตลอดจนขั้นตอนดำเนินการตลอด กระบวนการวิจัย		✓			
11. ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจแนวทาง ในการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตของชุมชน โดยใช้ กระบวนการวิจัยแบบ PAR			✓		
12. ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนมีความกล้าคิด กล้าทำ และกล้า แสดงออกระหว่างการดำเนินงานในโครงการวิจัย		✓			
13. ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนร่วมคิด ร่วมทำ และรับฟัง ความคิดเห็นซึ่งกันและกันตามหลักประชาธิปไตย		✓			
14. ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนแสดงออกถึงความสามารถที่ จะนำกระบวนการวิจัยแบบ PAR ไปใช้สร้าง เสริมคุณภาพชีวิตของชุมชนในโอกาสต่อไป		✓			

ตารางที่ 5.32 (ต่อ)

ข้อความที่ประเมิน	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
15. ทีมวิจัยฝ่ายชุมชนมีความพึงพอใจและภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของทีมวิจัย	✓				
16. ทีมวิจัยทุกฝ่ายมีความเข้าใจในบทบาทและรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนตามที่กำหนดไว้		✓			
17. ทีมวิจัยทุกฝ่ายมีปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างกันตลอดเวลาที่ดำเนินการวิจัยร่วมกัน	✓				
18. การดำเนินโครงการวิจัยที่ผ่านมาบรรลุผลสำเร็จในแต่ละขั้นตอนตามเป้าหมายที่วางไว้		✓			
19. โครงการวิจัยกระตุ้นให้สมาชิกในชุมชนตื่นตัวที่จะสร้างเสริมคุณภาพชีวิตให้แก่ชุมชนของตน		✓			
20. สมาชิกในชุมชนแสดงความรู้สึกว่าโครงการวิจัยสามารถสร้างเสริมคุณภาพชีวิตให้แก่ชุมชนได้ตรงตามปัญหาและความต้องการอันแท้จริง		✓			

จากการประเมินในตารางที่ 5.32 พบร่วมกันว่า ได้รับการประเมินผลอยู่ระดับมาก และมีบางประเด็นอยู่ระดับมากที่สุด และระดับปานกลางกล่าวโดยสรุปเกี่ยวกับ คุณภาพวิจัยและสมาชิกทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาพื้นที่บ้านประดู่เจียน หมู่ที่ 5 ประเมินผลโครงการวิจัยซึ่งได้ดำเนินการไปจนเสร็จขั้นศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาชุมชนว่ามีผลสัมฤทธิ์ในเรื่องต่าง ๆ (ดูตารางที่ 5.32 ประกอบ) อยู่ระดับมากถึงมากที่สุดเป็นส่วนใหญ่ ยกเว้นบางเรื่องที่อยู่ระดับปานกลาง ได้แก่ การมาเข้าร่วมกิจกรรม ร่วมประชุมตามคำเชิญ และการติดตามเอาใจใส่การดำเนินโครงการวิจัยของผู้นำชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ระยะที่สอง จากการวิเคราะห์แบบประเมินผลที่สมาชิกทีมวิจัยฝ่ายชุมชนของพื้นที่นี้ จำนวน 25 คน ได้ทำการประเมินผลโครงการวิจัยหลังเสร็จสิ้นขั้นดำเนินโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ แล้ว ได้ผลการวิเคราะห์ดังแสดงไว้ในตารางที่ 5.33

ตารางที่ 5.33 ผลการประเมินโครงการวิจัยระยะที่สอง พื้นที่บ้านประชุมชน หมู่ที่ 5

ข้อความที่ประเมิน	มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	\bar{X}	การแปลผล
1. การวิจัยครั้งนี้เปิดโอกาสให้ตัวแทนของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนได้เข้าร่วมด้วยอย่างกว้างขวาง	9	11	5	-	-	4.16	มาก
2. สมาชิกชุมชนที่ร่วมการวิจัยได้รับการชี้แจงถึงวัตถุประสงค์และขั้นตอนการวิจัยอย่างชัดเจน	10	13	2	-	-	4.32	มาก
3. สมาชิกชุมชนที่ร่วมการวิจัยได้รับแรงจูงใจจนเกิดความรู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของทีมวิจัย	16	8	1	-	-	4.60	มากที่สุด
4. สมาชิกชุมชนที่ร่วมการวิจัยได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยทุกขั้นตอน	10	12	3	-	-	4.28	มาก
5. สมาชิกชุมชนที่ร่วมการวิจัยได้มีส่วนร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ ร่วมแสดงความคิดเห็น และร่วมวางแผนอย่างเต็มที่	17	8	-	-	-	4.68	มากที่สุด
6. คณะผู้วิจัยได้ให้เกียรติ และยอมรับนับถือความคิดเห็นตลอดจนภูมิปัญญาของชาวบ้านเป็นอย่างดี	16	9	-	-	-	4.64	มากที่สุด
7. ผู้ร่วมวิจัยอันประกอบด้วย คณะผู้วิจัย ฝ่ายพัฒนา และฝ่ายชาวบ้าน (ชุมชน) มีการติดต่อและสารสัมพันธ์กันโดยราบรื่น	17	7	1	-	-	4.64	มากที่สุด
8. สมาชิกชุมชนที่ร่วมการวิจัยมีความสนใจ และความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมโครงการวิจัยครั้งนี้	11	12	2	-	-	4.36	มาก
9. ปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนที่ท昕ยก็เป็นมาเพื่อดำเนินการแก้ไขนั้นเป็นปัญหาที่แท้จริงของชุมชน	12	9	4	-	-	4.32	มาก

ตารางที่ 5.33 (ต่อ)

ข้อความที่ประเมิน	มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	\bar{X}	การแปลผล
10. โครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนนั้น ตรงกับความต้องการของคนในชุมชนอย่างแท้จริง	12	10	3	-	-	4.36	มาก
11. โครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนมี ส่วนสำคัญที่จะพัฒนาความเป็นอยู่ ของชุมชนให้ดีขึ้น	13	10	2	-	-	4.44	มาก
12. โครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนจะ สามารถขยายผลต่อไปจนเกิดเป็น กลุ่มหรือองค์กรของชุมชนที่เข้มแข็ง	10	13	2	-	-	4.32	มาก
13. สมาชิกชุมชนที่ร่วมการวิจัยตระหนัก ถึงคุณค่าและประโยชน์ที่จะได้รับ จากโครงการวิจัยครั้งนี้	13	10	2	-	-	4.44	มาก
14. รูปแบบการวิจัยลักษณะนี้จะเป็น วิถีทางสำคัญอย่างหนึ่งที่ช่วยพัฒนา คุณภาพชีวิตของชุมชนให้ดีขึ้น	14	10	1	-	-	4.52	มากที่สุด
15. รูปแบบการวิจัยลักษณะนี้ควรจัดให้มี การดำเนินการอย่างต่อเนื่องต่อไป ในชุมชน	16	9	-	-	-	4.64	มากที่สุด
16. รูปแบบการวิจัยลักษณะนี้ช่วยให้ ชุมชนสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้ด้วยตนเองและตรงกับความต้อง การอันแท้จริงของชุมชน	14	11	-	-	-	4.56	มากที่สุด
รวม	210	162	28	-	-	4.45	มาก

จากผลการประเมินในตารางที่ 5.33 พบว่าประเด็นต่าง ๆ ได้รับการประเมินผลอยู่ระดับมาก และระดับมากที่สุดด้วยจำนวนพอ ๆ กัน โดยมีประเด็นที่อยู่ระดับมากเกินครึ่งเดือนน้อย (9:7) และเมื่อพิจารณาการประเมินผลในการพร้อม จะเห็นว่าอยู่ระดับมากที่ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) 4.45 กล่าวโดยสรุปก็คือ สมาชิกที่มีวิจัยฝ่ายชุมชนของพื้นที่บ้านประดู่เจียน หมู่ที่ 5 ประเมินผลโครงการ วิจัยที่ได้ดำเนินการไปจนเสร็จสิ้นขั้นดำเนินโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ว่ามีผลสัมฤทธิ์ในเรื่องต่าง ๆ (ดูตารางที่ 5.33 ประกอบ) อยู่ระดับมาก และมากที่สุด ส่วนผลการประเมินโดยรวมอยู่ระดับมากที่อยู่ห่างจากระดับมากที่สุดไม่นักนัก

ระยะที่สาม คณะผู้วิจัยได้ออกจากพื้นที่ชุมชนบ้านประดู่เจียน หมู่ที่ 5 เมื่อปลายเดือน พฤษภาคม 2551 หลังจากการดำเนินโครงการวิจัยได้ผ่านพ้นขั้นดำเนินโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ไปแล้ว และอยาจайл์ติดตาม ตรวจสอบความต่อเนื่อง และความก้าวหน้าของโครงการและกิจกรรมเหล่านั้นต่อมาอีกประมาณ 2 เดือน เช่นเดียวกับอีกสองพื้นที่ จนวันที่ 4 สิงหาคม 2551 จึงได้กลับเข้าสู่พื้นที่นี้อีกรอบ เพื่อประชุมประเมินผล โครงการและกิจกรรมที่จัดไปร่วมกับทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา และทีมวิจัยฝ่ายชุมชน

จากการร่วมกันติดตามและประเมินผล ได้ผลที่จะนำเสนอต่อไปนี้

1. โครงการประดิษฐ์และทดสอบคอกไม้งานศพ และโครงการทำงาน ทำแคปหมูของกลุ่มแม่บ้าน เป็น 2 โครงการที่มีความต่อเนื่องและความก้าวหน้าในการดำเนินงานให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจน สำหรับโครงการประดิษฐ์และทดสอบคอกไม้งานศพนั้นก่อนดำเนินโครงการ อบรมปฏิบัติการ พากแม่บ้านในชุมชนบ้านประดู่เจียนจำนวนหนึ่งที่มีความสนใจสนใจเชื้อเป็นญาติมิตรกัน ได้มาร่วมกลุ่มทำงานหรือคัดคุณค่าไม้ประดิษฐ์จากกระชายย่านศรี ตามที่มีผู้นำว่าจ้างแต่ละครั้ง เพื่อหารายได้จุนเงินครอบครัว แต่งงานและรายได้ไม่แน่นอน เพราะขาดระบบการบริหารจัดการ และขาดผู้มีอิทธิพลสร้างสรรค์ รูปลักษณ์ของงานให้ออกมาเด่นสะกดตา ครั้นได้รับการอบรมปฏิบัติการจากวิทยากรที่มีฝีมือเยี่ยมด้านงานประดิษฐ์ จัดแต่งคอกไม้ และเปลี่ยนรูปแบบการทำงานที่ขึ้นอยู่กับคำสั่งการของหัวหน้ากลุ่มเพียงคนเดียว นาเป็นการทำงานภายใต้การบริหารจัดการของคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้าน ทำให้มีประดิษฐ์ผลงานของกลุ่มแม่บ้านงดงามประณีตยิ่งขึ้น การดำเนินงานต่อมาของกลุ่มนี้เป็นไปอย่างเข้มแข็ง เป็นระบบระเบียบ มีประสิทธิภาพสูงขึ้น และมีผู้สนใจสมัครเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเพิ่มทวีขึ้นอีกจำนวนไม่น้อย

หลังดำเนินโครงการอบรมปฏิบัติการไปแล้ว งานฝีมือประดิษฐ์คอกไม้ของกลุ่มแม่บ้านได้ขยายวงออกจากการที่เคยอยู่รับทำพวงหรีดตามสั่งเท่านั้นก็เปลี่ยนมาทำวางแผนรายให้ลูกค้าเลือกซื้อได้เลย ยกเว้นกรณีสั่งทำพิเศษ นอกจากนั้นยังรับงานคอกไม้ประดิษฐ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวกับงานศพ เช่น คอกไม้ประดับบนหีบศพ หน้าหีบศพ บนเมรุ และคอกไม้จันทน์ เป็นต้น รวมทั้งงานคอกไม้ประดิษฐ์สำหรับงานพิธีต่าง ๆ ด้วย ซึ่งก็ปรากฏว่ามีปริมาณลูกค้าทั้งในชุมชนและที่อื่นมาซื้อมาจ้างทำเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนกิจการของกลุ่มเติบโตก้าวหน้าตามลำดับ

จากคุณประโยชน์ที่กลุ่มแม่บ้านได้รับจากโครงการอบรมปฏิบัติการประดิษฐ์และตกแต่งห้องน้ำ ทำให้เกิดความต้องการภายในกลุ่มที่จะรับการอบรมปฏิบัติการด้านงานห้องน้ำเพิ่มเติมจากวิทยากรท่านเดิมอีก เพื่อสามารถประดิษฐ์ห้องน้ำมากชนิดขึ้นไม่จำเพาะห้องน้ำเท่านั้น และเรียนรู้เทคนิคการจัดแต่งห้องน้ำให้สวยงามหลากหลายรูปแบบ ทั้งนี้ทางวิทยากรและคณะผู้วิจัยยินดีจัดขึ้นสนองความต้องการ เพราะเห็นความตั้งใจจริงของกลุ่มแม่บ้าน

ส่วนโครงการทำงานนั้น บนบทองน้ำวน บนบทเทียนสด และแคปปูชิโน่ หลังจากเข้าร่วมโครงการอบรมแล้ว กลุ่มบ้านได้ฝึกทำกันตามสูตรของวิทยากร และนำผลงานไปให้วิทยากรติชม ณ วิทยาลัยสารพัดช่างสงขลา โดยใช้เส้นทางข้ามฟากทะเลด้วยแพนนานยนต์ที่กินเวลาไม่นานนัก ครั้นได้รับมาตรฐานและคุณลักษณะที่พึงพอใจแล้ว ก็เริ่มต้นทำแรกให้ชิมกันในกลุ่มเพื่อนฝูงคนมักกุญแจ ต่อมาได้ลองทำข่ายตามตลาดนัดชุมชน และตั้งข่ายหน้าบ้านบ้านนางจัน อุทัย ประธานกลุ่มแม่บ้าน prag ภูว่าข่ายหมุดเกลี้ยง เป็นที่ติดใจตามหางของผู้ซื้อ จึงมีความมั่นใจในฝีมือและกำลังเตรียมการในกลุ่มสมาชิกที่จะทำขายในปริมาณมากขึ้น รวมทั้งรับทำตามลูกค้าสั่ง ตลอดจนผลิตห้องน้ำวนและแคปปูชิโน่บรรจุส่วนขายยังตลาดที่กว้างขึ้น และก็เช่นเดียวกันที่สมาชิกกลุ่มแม่บ้านได้เสนอขอให้คณะผู้วิจัยจัดโครงการอบรมการทำห้องน้ำดื่มน้ำ ฯ อีกครั้งหนึ่ง ได้แก่ รุ่นกรอบ และกลีบลามดาว โดยเชิญวิทยากรท่านเดิมจากวิทยาลัยสารพัดช่างสงขลา แต่คณะผู้วิจัยไม่อาจตอบรับคำได้ เพราะติดขัดในเรื่องของเวลา อย่างไรก็คือที่แนะนำแนวทางที่กลุ่มแม่บ้านสามารถดำเนินโครงการอบรมขึ้นเองได้

และด้วยเหตุที่ชุมชนมองเห็นคุณค่าของโครงการประดิษฐ์และตกแต่งห้องน้ำ และการทำงานของกลุ่มแม่บ้านว่าจะนำไปสู่การสร้างเสริมอาชีพ และรายได้ ความแข็งแกร่ง ความสมัครสมานสามัคคีให้แก่กลุ่มแม่บ้าน ซึ่งเป็นพลังสำคัญของชุมชน จึงได้ผนวกร่วมโครงการทั้งสองนี้เข้าด้วยกันบรรจุไว้ในแผนชุมชน และรอเสนอเข้าสู่แผนระดับตำบลในส่วนงานพัฒนาสตรี ต่อไป

จากข้อมูลที่กล่าวไป เพียงพอที่จะประเมินผลทั้ง 2 โครงการได้ว่า ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยตลอด และมีความก้าวหน้าทางการปฏิบัติอย่างมาก อันสะท้อนถึงศักยภาพและประสิทธิภาพในการทำงานของกลุ่มแม่บ้านชุมชนบ้านประดิษฐ์ หมู่ที่ 5 ได้เป็นอย่างดี

2. โครงการเลี้ยงโโคพันธุ์พื้นเมืองอย่างครบวงจร เป็นโครงการที่มีผู้สนใจเข้าร่วมโครงการอบรมความรู้ และเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มผู้เลี้ยงโโคชุมชนบ้านประดิษฐ์ที่จัดตั้งขึ้นจำนวนมาก ท่าว่าการดำเนินโครงการของสมาชิกกลุ่มที่ต่อเนื่องมาหลังจากเข้าร่วมโครงการอบรมความรู้แล้วยังไม่คืบหน้าให้เห็นมากนัก เพียงแต่ต่างคนต่างนำทักษิณความรู้ที่ได้จากวิทยากรไปใช้ประโยชน์ในการเลี้ยงวัวของตน ในเรื่องของการเพาะพันธุ์ การขยายพันธุ์ การขูดและเลี้ยงดู การป้องโรคและดูแลสุขภาพ การคุ้มครอง และการนำออกจำหน่าย แล้วแนะนำถ่ายทอดเรื่องเหล่านี้ แก่เพื่อนผู้เลี้ยงวัวที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการอบรม

สำหรับการดำเนินโครงการให้ไปถึงเป้าหมายสำคัญของกลุ่มคือ การจัดสร้างกองรวมเพื่อเลี้ยงวัวที่จะขายพันธุ์ของสมาชิกกลุ่มคงต้องใช้ระยะเวลาอีก半年 พอสมควรที่เดียว เพราะต้องใช้งบก้อนใหญ่ไม่น้อยในการจัดสร้าง ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากหน่วยงานหรือองค์กรระดับเหนือขึ้นไป ทั้งยังต้องอาศัยระบบการบริหารจัดการ และความรู้ความเข้าใจเรื่องการเฝ้าระวังเลี้ยงดูอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้การดำเนินโครงการให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายนั้นค่อนข้างลำบากยากเย็น แต่คณะกรรมการกลุ่มผู้เลี้ยงโคชุมชนบ้านประตุเขียน อันมีนายบุญชัย พรหมนิทร์ ผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานกลุ่มก่อตั้งยังคงมุ่งมั่นผลักดันอย่างเต็มกำลังให้โครงการนี้ผ่านจากแผนชุมชนที่กำลังเป็นอยู่ บูรณาการไปสู่แผนระดับตำบลหรือระดับสูงขึ้นไปอีก เพื่อจะได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ ด้านวิชาการ และอื่น ๆ ที่จำเป็นอย่างเพียงพอ ทั้งนี้ที่ผ่านมาคณะกรรมการผู้เลี้ยงโคชุมชนบ้านประตุเขียนได้ขอคำปรึกษาแนะนำแนวทางต่าง ๆ จากนายจิรพงศ์ สุขจันทร์ วิทยากรผู้ดำเนินโครงการอบรมความรู้เรื่องการเลี้ยงโคพันธุ์พื้นเมืองอย่างครบวงจร และนางเรณู ทิพย์มณี หนึ่งในทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาของพื้นที่ชุมชนบ้านประตุเขียน และเป็นอดีตพัฒนาการอำเภอสิงหนคร โดยตลอด

จากข้อมูลข้างต้น ประเมินได้ว่าโครงการเลี้ยงโคพันธุ์พื้นเมืองอย่างครบวงจรในชุมชนบ้านประตุเขียน หมู่ที่ 5 ได้ดำเนินการต่อเนื่องในลักษณะที่ผู้เคยเข้าร่วมโครงการอบรมได้นำเทคโนโลยีความรู้ที่ได้รับจากการอบรมมาใช้ประโยชน์ในการเลี้ยงวัว และถ่ายทอดไปสู่ผู้เลี้ยงวัวอื่น ๆ ซึ่งก็มีส่วนช่วยให้การเลี้ยงวัวภายในชุมชนบังเกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้นกว่าเดิม ส่วนความก้าวหน้าของโครงการที่จะไปสู่เป้าหมายอาจดูล้าช้าไป ก็เพราะความจำเป็นในเรื่องของงบประมาณสนับสนุนและการอาชญากรรมที่เกี่ยวกับระบบบริหารจัดการ ตลอดจนการศึกษาเรียนรู้วิธีการเฝ้าระวังคุ้มครองที่เลี้ยงให้ปลอดภัย เจริญเติบโตสมบูรณ์ตามพัฒนาการแห่งวัย แต่เมื่อใดที่โครงการได้บูรณาการแผนชุมชนสู่แผนระดับเหนือขึ้นไปแล้ว การดำเนินโครงการให้ก้าวหน้าบรรลุเป้าหมายก็น่าจะสำเร็จลุล่วงได้

3. โครงการปลูกพืชสวนผสมและทำปุ๋ยหมัก เป็นโครงการที่เกิดสถานการณ์เช่นเดียวกับชุมชนบ้านขาว และชุมชนบ้านอ่าวทึง นั่นคือ มีผู้มาเข้าร่วมโครงการอบรมเรื่องนี้ ณ บ้านพักของวิทยากรภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา จำนวนหนึ่งได้กลับไปลงมือดำเนินการทันทีโดยไม่รอทั้งเรื่องการทำสวนผสมและการทำปุ๋ยหมักสูตร EM บุกฉีดมูลสัตว์ ซึ่งชุมชนบ้านประตุเขียนมีอยู่ประมาณ 3 - 4 ราย ทั้งนี้ เพราะเกิดแรงบันดาลใจจากการได้สัมผัสตัวอย่างจริงของรูปแบบและวิธีการทำสวนผสม การได้ทดลองทำปุ๋ยหมักสูตร EM บุกฉีดมูลสัตว์ด้วยตนเองเข้าใจและทำได้ และความตระหนักรู้ถึงคุณประโยชน์ของปุ๋ยนี้ ความคุ้มค่าที่จะได้รับตามมาถ้าได้ลงมือทำ เช่น การมีผลผลิตของพืชพันธุ์หลายชนิดทั่วพื้นที่ดินไว้บริโภคและแจกจำหน่าย การประหยัดเงินซื้อปุ๋ยราคาแพงโดย

สามารถผลิตป้ายคู่มือคุณภาพ ช่วยรักษาสภาพแวดล้อมขึ้นให้เองได้ และการสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้พื้นที่ดิน ความชุ่มชื้นปราศจากมลพิษให้ธรรมชาติ เป็นต้น

ในส่วนการดำเนินโครงการปลูกพืชสวนผสมนั้น จากจุดเริ่มต้นที่มีผู้ลงมือทำเลขจำนวน 3 – 4 ราย ต่อมาระยะหนึ่งผู้สนใจลงมือทำตามได้เพิ่มกระจายไปเรื่อย ๆ มีทั้งผู้เข้าร่วมและไม่ได้เข้าร่วมโครงการอบรม เพราะเห็นผลตัวอย่างของผู้ลงมือดำเนินการไปแล้ว และความคุ้มค่าของการใช้ที่ดิน รวมไปถึงการได้รับฟังคำพูดจากรากสานาชิกกลุ่มปลูกพืชสวนผสมและทำป้ายหมักต้นไม้ที่นำมาลงปลูกส่วนใหญ่จะเป็นไม้ผลและพืชผักต่าง ๆ ที่ห้องถ่ายทอดนิยมบริโภค นอกเหนือ จากมะม่วง และพริกที่ปลูกกันไว้แทนทุกครัวเรือน

สำหรับในส่วนการดำเนินโครงการทำป้ายหมักสูตร EM บุกานิมูลสัตว์ ระยะแรก ๆ ได้ทำกันเฉพาะในวงสมาคมชิกกลุ่มปลูกพืชสวนผสมและทำป้ายหมักที่เข้าร่วมโครงการอบรมเท่านั้น มีทั้งรวมกลุ่มกันทำและแยกทำส่วนตัวในบางรายที่มีศักยภาพพอในครอบครัวแต่ก็เป็นส่วนน้อย ทั้งนี้ปีก่อนถูกยกเว้นอย่างไรก็ตามว่าป้ายสูตรนี้ได้รับความสนใจทำจากสมาคมชิกในชุมชนจำนวนมากและขยายกว้างขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากความจำเป็นต้องใช้ป้ายเพื่อการเกยตระที่เป็นอาชีพหลักของครอบครัว ซึ่งการทำป้ายสูตรนี้มีกรรมวิธีไม่ยุ่งยากซับซ้อน สามารถหาวัสดุบางอย่างในชุมชนได้ ค่าใช้จ่ายในการลงทุนก็น้อยกว่าราคาป้ายตามท้องตลาดมาก ทว่ากลับให้คุณประโยชน์ในการนำร่อง ดิน บำรุงพืชสูงกว่าหลายเท่า ทั้งยังสามารถนำไปใช้รักษาสิ่งแวดล้อมได้ดีเด่นหลาย ๆ ด้าน เช่น บำบัดน้ำเสีย กำจัดกลิ่น กำจัดเชื้อโรค และแห้ง เป็นต้น

ด้วยเหตุที่สมาคมชิกในชุมชนให้ความสนใจอย่างทำป้ายหมักสูตร EM บุกานิมูลสัตว์ กันมาก โดยเฉพาะผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการอบรมมาก่อน คณะกรรมการกลุ่มปลูกพืชสวนผสม และทำป้ายหมักจึงได้จัดกิจกรรมสาธิตวิธีทำและฝึกทำแก่ผู้สนใจเหล่านี้ไปแล้ว 2 ครั้ง และพร้อมที่จะจัดให้อีกถ้ามีผู้ต้องการจำนวนพอสมควร นอกจากนั้นยังนำเสนอโครงการนี้ต่อชุมชน ทำให้ชุมชนเห็นความสำคัญ สนับสนุนงบประมาณให้ในการจัดกิจกรรม และเห็นชอบที่จะนำโครงการเข้าบูรณาการในแผนชุมชน

จากข้อมูลข้างต้น ประเมินผลได้ว่าโครงการปลูกพืชสวนผสมและการทำป้ายหมัก ในชุมชนบ้านประตุเจียน หมู่ที่ 5 มีความต่อเนื่องและความก้าวหน้าของการดำเนินงาน อยู่ในระดับที่น่าพอใจอย่างยิ่ง เหตุทั้งนี้น่าจะเป็นเพราะโครงการนี้ให้คุณประโยชน์โดยตรงกับผู้เข้าร่วมโครงการนั้นเอง

4. โครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน เป็นโครงการที่พิสูจน์ได้ว่า การสร้างการรับรู้ที่เข้าถึงจิตใจของชาวบ้านในเรื่องคุณค่าของชุมชน ความสำคัญและคุณประโยชน์ของการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน สามารถปลูกจิตสำนึกของชาวบ้านให้เกิดความตระหนักรู้ที่จะเข้ามาร่วมรับผิดชอบต่อการพัฒนาชุมชนอย่างได้ผล ดังตัวอย่างในชุมชนบ้านอ่าวทึ่ง และชุมชนบ้านประตุเจียนที่ผู้เข้าร่วมโครงการอบรมเพื่อสร้างเสริม การมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนพากันตื่นตัวมาเข้า

ร่วมงานและกิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ ด้วยความสนใจ
นอกจากนั้นยังปฏิบัติตามเป็นแก่นนำในการปลูกเร้า ชักจูงใจสมาชิกชุมชนคนอื่น ๆ เข้าร่วมตามอีก
ด้วย ทำให้การมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของชาวบ้านในชุมชนทั้ง 2 แห่งนี้ เพิ่มสูงขึ้นจากเดิมจน
สร้างความยินดีให้กับผู้นำชุมชน

แต่สิ่งที่ค่อนข้างขาดหายไปจากชุมชนบ้านประตุเขียน ก็คือ กำลังคนวัยหนุ่มสาว
วัยแรงงานที่จะเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน เนื่องจากความอยู่ใกล้เขตเมือง และแหล่งโรงงาน
อุตสาหกรรมนอกชุมชน ส่งผลให้บุคคลกลุ่มนี้นิยมออกไปเรียนหนังสือในเมือง และไปทำงานใน
เมืองหรือตามโรงงานอุตสาหกรรมกันมาก แทนไม่สนใจกับการเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนเลย
ต่างไปจากชุมชนบ้านอ่าวทึง ที่ถืออย่างไรก็มีคนหนุ่มกลุ่มใหญ่ ซึ่งประกอบอาชีพอยู่ในชุมชนเป็น
กำลังสำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนอยู่ตลอดเวลาดังที่กล่าวไปแล้วครั้ง

ดังนั้น เพื่อให้ได้กำลังของคนวัยหนุ่มสาว วัยแรงงานกลุ่มดังกล่าวมาร่วมพัฒนา
ชุมชนเท่าที่สามารถจะทำได้ ผู้นำชุมชนและทีมวิจัยจึงวางแผนร่วมกันที่จะจัดโครงการอบรมเพื่อ
สร้างจิตสาธารณะต่อชุมชนแก่คนกลุ่มนี้ ถึงแม้ว่าจะผ่านช่วงเวลาดำเนินโครงการวิจัยแล้วก็ตาม
โดยผู้นำชุมชนจะนำกำหนดเวลาที่สามารถจัดได้มาแจ้งให้ทราบ และจากผลสำเร็จเป็นอันดีของ
การดำเนินโครงการอบรมเพื่อสร้างเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนที่ผ่านไป ก็มีเสียงเสนอจาก
ผู้นำชุมชนและผู้เกี่ยวข้องกับงานพัฒนาชุมชนให้คณะผู้วิจัยดำเนินโครงการนี้อีกครั้งหนึ่ง ซึ่ง
คณะผู้วิจัยก็ได้ขัดข้องแต่ประการใด เพราะวิทยากรที่จะดำเนินการอบรมมิใช่ไครที่ไหน ล้วนมาจาก
คณะผู้วิจัยและทีมวิจัยฝ่ายพัฒนาจึงสะควรที่จะดำเนินการให้ได้ ขึ้นอยู่กับความพร้อมของฝ่าย
ชุมชนเท่านั้น

นอกจากนั้นแล้ว คณะผู้วิจัยยังได้ให้คำแนะนำแก่กลุ่มผู้นำชุมชนบ้านประตุเขียน
ไปว่า การจัดโครงการอบรมเป็นเพียงจุดเริ่มกระตุนให้เกิดความตื่นตัวเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน
ของชาวบ้านเท่านั้น นิใช่เป็นสิ่งสำคัญเพียงประการเดียวที่จะทำให้การมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน
บรรลุผลลัพธ์ที่ตั้งหมายได้ ทั้งนี้จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยอื่น ๆ จากชุมชนเข้าร่วมประกอบด้วย เช่น
การหุ่ม雷霆งานอย่างจริงจังของผู้นำชุมชน การติดตามเอาใจใส่ผลการดำเนินงาน การประชาสัมพันธ์
ชักจูงใจ การยกย่องผู้ให้ความร่วมมือ การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการ
การพิจารณาเลือกดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่ให้คุณประโยชน์แก่คนส่วนมาก เป็นต้น ซึ่งกลุ่ม
ผู้นำชุมชนก็ได้รับฟังด้วยความตั้งใจ และรับที่จะดำเนินการตามคำแนะนำ

จากข้อมูลข้างต้นสรุปผลการประเมินได้ว่า โครงการอบรมเพื่อสร้างเสริมการมี
ส่วนร่วมพัฒนาชุมชนในชุมชนบ้านประตุเขียน หมู่ที่ 5 ได้สร้างผลตามมาตรฐานอย่างเป็นที่น่าพอใจของ
ทุกฝ่าย และมีการดำเนินการให้ประสบผลสำเร็จคืบหน้าต่อไปอย่างต่อเนื่อง โดยได้รับการพิจารณา
ผ่านเข้าไปบรรจุไว้ในแผนชุมชนบ้านประตุเขียนแล้วเช่นกัน

จากข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินผลโครงการวิจัยที่รายงานไปข้างต้นทั้งหมดจะเห็นได้ว่า ได้มีการติดตามประเมินผลโครงการวิจัยเป็นระยะ ๆ รวมทั้งสิ้น 3 ระยะด้วยกัน ระยะแรก เป็นการประเมินผลเมื่อเสร็จสิ้นขั้นศึกษาวิเคราะห์ปัญหาชุมชน (หลังดำเนินเวทีเสวนารั้งที่ 1, 2 และ 3) โดยคณะกรรมการผู้วิจัยและทีมวิจัยฝ่ายพัฒนา ระยะที่สอง เป็นการประเมินผลเมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินโครงการ และกิจกรรมต่าง ๆ โดยทีมวิจัยฝ่ายชุมชน และระยะที่สาม เป็นการติดตามประเมินผลการดำเนินโครงการต่าง ๆ หลังคณะกรรมการผู้วิจัยออกจากการพัฒนาคุณภาพเชิงวิศวกรรมชุมชน ตลอดจนความต่อเนื่องและความก้าวหน้าของการดำเนินโครงการต่าง ๆ ในพื้นที่นี้นั้น ๆ เป็นอย่างดี บางโครงการที่ดำเนินการในบางพื้นที่อาจก้าวหน้าไปค่อนข้างล่าช้า เพราะจำเป็นต้องได้รับปัจจัยสนับสนุนจากภายนอก เช่น งบประมาณ เป็นต้น อย่างไรก็ตามถือได้ว่าทุกโครงการได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องและมีความก้าวหน้าจากเดิมอย่างสังเกตเห็นได้

